

Paziņojums Nr.

Saturš

Lappuse

III *Sagatavošanā esoši tiesību akti*

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

439. plenārā sesija 2007. gada 24. un 25. oktobrī

2008/C 44/01	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Zaļā grāmata — Eiropas pētniecības telpa: jaunas perspektīvas” COM(2007) 161 <i>galīgā redakcija</i>	1
2008/C 44/02	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes regulai ar ko izveido kopuzņēmumu novatorisku zaļu jomā uzsāktās iniciatīvas īstenošanai (IMI kopuzņēmums)” COM(2007) 241 <i>galīgā redakcija</i>	11
2008/C 44/03	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes regula, ar ko izveido “ARTEMIS kopuzņēmumu” iegulto datorsistēmu jomā uzsāktās kopīgās tehnoloģiju iniciatīvas īstenošanai” COM(2007) 243 <i>galīgā redakcija</i> — 2007/0088 (CNS)	15
2008/C 44/04	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes Regulai, ar ko izveido kopuzņēmumu <i>Clean Sky</i> ” COM(2007) 315 <i>galīgā redakcija</i> — 2007/0118 (CNS)	19
2008/C 44/05	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes Regulai, ar ko izveido kopuzņēmumu <i>ENIAC</i> ” COM(2007) 356 <i>galīgā redakcija</i> — 2007/0122 (CNS)	22
2008/C 44/06	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinuma projekts par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par patērētāju aizsardzību attiecībā uz dažiem aspektiem, kas saistīti ar īpašumtiesībām uz laiku, ilgtermiņa brīvdienu produktiem, to tālākpārdošanu un maiņu” COM(2007) 303 <i>galīgā redakcija</i> — 2007/0113 (COD)	27
2008/C 44/07	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai attiecībā uz neautomātiskiem svariem” (kodificēta versija) COM (2007) 446 <i>galīgā redakcija</i> — 2007/0164 (COD)	33

2008/C 44/08	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai par mehānisko transportlīdzekļu un to piekabju pakalējās numura zīmes apgaismojuma lukturiem" (kodificēta versija) COM (2007) 451 galīgā redakcija — 2007/0162 (COD)	33
2008/C 44/09	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai par lauksaimniecības un mežsaimniecības traktoru radīto radiotraucējumu novēršanu (elektromagnētiskā savietojamība)" (kodificēta versija) COM (2007) 462 galīgā redakcija — 2007/0166 (COD)	34
2008/C 44/10	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam — Biodegvielu nozares progresa ziņojums par sasniegumiem biodegvielu un citu atjaunojamo degvielu ražošanā un izmantošanā Eiropas Savienības dalībvalstīs" COM(2006) 845 galīgā redakcija	34
2008/C 44/11	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam — rezultāti, kas gūti, pārskatot Kopienas stratēģiju pasažieru automobiļu un vieglo kravas automobiļu CO ₂ emisiju samazināšanai" COM(2007) 19 galīgā redakcija	44
2008/C 44/12	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai ar ko groza Direktīvu 2003/54/EK attiecībā uz konkrētu noteikumu piemērošanu Igaunijā" COM(2007) 411 galīgā redakcija — 2007/0141 (COD)	49
2008/C 44/13	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam par sistēmu atlasu mobilo satelītsakaru pakalpojumu (MSP) nodrošināšanai un atļauju piešķiršanu šīm sistēmām" COM(2007) 480 galīgā redakcija — 2007/0174 (COD)	50
2008/C 44/14	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Pielāgošana saskaņā ar regulatīvu kontroles procedūru. Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai, ar ko groza Direktīvu 95/50/EK attiecībā uz Komisijai piešķirtajām ieviešanas pilnvarām" COM (2007) 509 galīgā redakcija — 2007/0184 (COD)	52
2008/C 44/15	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums direktīvai, ar ko groza Direktīvu 98/70/EK attiecībā uz benzīna, dīzeļdegvielas un gāzeļļas specifikācijām un ievieš mehānismu autotransporta līdzekļos lietojamās degvielas radīto siltumnīcefekta gāzu emisiju kontrolei un samazināšanai, groza Padomes Direktīvu 99/32/EK attiecībā uz tās degvielas specifikācijām, kuru lieto iekšējo ūdensceļu kuģos, un atceļ Direktīvu 93/12/EEK" COM(2007) 18 galīgā redakcija — 2007/0019 (COD)	53
2008/C 44/16	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Kompensācijas pabalstu pilnveidošana mazāk attīstītiem reģioniem laika posmā pēc 2010. gada"	56
2008/C 44/17	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "KLP "veselības pārbaude" un perspektīvas pēc 2013. gada"	60
2008/C 44/18	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Klimata pārmaiņas un Lisabonas stratēģija"	69
2008/C 44/19	Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētās nodaļas atzinums par tematu "Kreditēšana un sociālā atstumtība labklājības sabiedrībā"	74
2008/C 44/20	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Uzņēmēju domāšanas veids un Lisabonas stratēģija"	84

2008/C 44/21	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Kopienas imigrācijas un sadarbības ar izcelsmes valstīm politika attīstības veicināšanai" 91
2008/C 44/22	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par Kopienas statistiku par sabiedrības veselību un veselības aizsardzību un drošību darbā" COM(2007) 46 galīgā redakcija — 2007/0020 (COD) 103
2008/C 44/23	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai, ar ko groza Padomes Regulu (EEK) Nr. 1408/71 par sociālā nodrošinājuma sistēmu piemērošanu darbiniekiem, pašnodarbinātām personām un viņu ģimenēm, kas pārvietojas Kopienā" COM(2007) 159 galīgā redakcija — 2007/0054 (COD) 106
2008/C 44/24	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Nepieļaujama izturēšanās pret vecāka gadagājuma cilvēkiem" 109
2008/C 44/25	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2003/96/EK attiecībā uz īpaša nodokļu režīma koriģēšanu gāzeļļai, ko izmanto par degvielu komerciāliem mērķiem, un nodokļu sistēmas saskaņošanu bezsvina benzīnam un gāzeļļai, ko izmanto par degvielu" COM(2007) 52 galīgā redakcija 115
2008/C 44/26	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2006/112/EK attiecībā uz dažiem pārejas perioda noteikumiem saistībā ar pievienotās vērtības nodokļa likmi" COM(2007) 381 galīgā redakcija — {SEC(2007)910} 120
2008/C 44/27	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Horvātija ceļā uz pievienošanos ES" 121

III

(Sagatavošanā esoši tiesību akti)

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

439. PLENĀRĀ SESIJA 2007. GADA 24. UN 25. OKTOBRĪ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Zaļā grāmata — Eiropas pētniecības telpa: jaunas perspektīvas”

COM(2007) 161 galīgā redakcija

(2008/C 44/01)

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2007. gada 4. aprīlī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu “Zaļā grāmata — Eiropas pētniecības telpa: jaunas perspektīvas”.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2007. gada 4. oktobrī. Ziņotājs — WOLF kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 439. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 24. un 25. oktobrī (24. oktobra sēdē), ar 107 balsīm par un 2 atturoties, pieņēma šo atzinumu:

1. Kopsavilkums un ieteikumi

1.1 Komiteja uzskata, ka Eiropā ievērojami jāpastiprina līdzšinējie pasākumi pētniecības un izstrādes (P&I) jomā, jāuzlabo tam nepieciešamie nosacījumi un jānodrošina attiecīgie finansiālie priekšnoteikumi.

Mums ir nepieciešamas ne tikai efektīvas Kopienas un valsts mēroga pētniecības un izstrādes programmas (kā arī pētniecības un izstrādes programmas rūpniecības jomā), bet arī pētniecības un izstrādes Eiropas iekšējais tirgus, lai labāk izmantotu un padarītu pieejamu Kopienas pašreizējo un turpmāko potenciālu — tā ir Eiropas Pētniecības telpa.

1.2 Tādēļ Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas nodomu stiprināt un attīstīt Eiropas Pētniecības telpu. Izvirzītie mērķi un priekšlikumi principā ir piemēroti un atbalstāmi. Tie tomēr ir jāpapildina un atsevišķos gadījumos jāprecizē vai jāgroza.

1.3 Komiteja atbalsta mērķi pētniecības jomā izveidot pievilcīgu Eiropas darba tirgu, kas turklāt veicina un motivē mobilitāti. Visnozīmīgākie ir tādi jautājumi kā līgumattiecību noteikšana, pievilcīgs algas apjoms, Eiropas mērogā piemērojama sociālā nodrošinājuma sistēma/maksājumi, kā arī iespēja saglabāt ģimenes vienotību. Šajā jomā it īpaši dalībvalstīs ir vērojami ļoti lieli trūkumi! Tādēļ Komiteja īpaši aicina dalībvalstis un attiecīgos sociālos partnerus novērst šos trūkumus un pirmām

kārtām arī jaunajiem zinātniekiem piedāvāt pievilcīgas karjeras iespējas, kas ir tikpat perspektīvas kā augsta līmeņa zinātniekiem pieejamās alternatīvās profesionālās iespējas. Tā ir vienīgā iespēja panākt, lai zinātnes disciplīnās talantīgi jauni cilvēki aizvien vairāk būtu gatavi ieguldīt savu enerģiju un laiku attiecīgās, ļoti sarežģītas selektīvas izglītības iegūšanai, tādējādi veicinot to, lai Eiropā novērstu tādu draudīgu parādību kā kvalificētu zinātnisko tehniko speciālistu un augstskolu absolventu trūkums.

1.4 EESK atbalsta Eiropadomes izvirzīto Barselonas mērķi. Tomēr pašreiz jāsecina, ka Kopiena nodrošinās tikai aptuveni 2 % (tātad tikai vienu piecdesmito daļu!) no Barselonā noteiktā P&I nepieciešamā kopējā ieguldījumu apjoma. Tādēļ vislielākā politiskā atbildība par Barselonā izvirzītā mērķa sasniegšanu ir dalībvalstīm, savukārt ekonomiskā atbildība jāuzņemas rūpniecības nozarei. Komiteja vērsas jo īpaši pie Padomes, Parlamenta un dalībvalstīm ar ieteikumiem spert visus attiecīgos soļus, lai Eiropa pētniecības un izstrādes jomā atkal ieņemtu vadošās pozīcijas pasaulē, un veikt tam nepieciešamos pasākumus.

1.5 Komiteja atkārtoti norāda uz savu ieteikumu palielināt Eiropas Kopienas ieguldījumu vismaz 3 % apmērā no pētniecībai un izstrādei paredzētajiem kopējiem izdevumiem, lai tādējādi pastiprinātu no Kopienas pētniecības veicināšanas instrumentiem izrietošā sviras efekta iedarbību uz nepieciešamajām dalībvalstu un rūpniecības nozares investīcijām pētniecības jomā.

Turklāt Komiteja iesaka struktūrfondu līdzekļu ievērojamu daļu ieguldīt P&I infrastruktūras uzlabošanā, kā arī uzlabot veicināšanas iespējas, iesaistot Eiropas Investīciju banku. Ņemot vērā ar enerģētikas jomu un klimata pārmaiņām saistītās ievērojamās problēmas un to, ka tām ilgu laiku netika pievērsta pienācīga uzmanība, minētais ieteikums ir vēl jo aktuālāks.

1.6 Tādēļ Komiteja atbalsta mērķi izveidot pasaules līmeņa zinātniski tehnisku pētniecības infrastruktūru, kas savukārt ilgstoši un pastāvīgi jāveicina. Lai tās darbība būtu veiksmīga un šai infrastruktūrai būtu kāda nozīme, būtiski ir nodrošināt dalībvalstu attiecīgo universitāšu grupu un institūtu līdzdalību, kā arī tehniskos projektos aktīvi iesaistīt rūpniecības jomu. Vienīgi ar šādas savstarpējās sadarbības tīkla palīdzību ir iespējams izveidot vienotu sistēmu un radīt Eiropas pievienoto vērtību.

1.7 Komiteja atbalsta mērķi stiprināt pētniecības iestādes un to jumta organizācijas kā pētniecības un izstrādes nozīmīgas pamatstruktūras un virzītājspēku. Tām ir vajadzīga pastāvīga un ilgtermiņa plānošanas iespēja, attiecīgā aprīkojuma nodrošinājums un pietiekama lēmumu pieņemšanas brīvība. Lai to varētu īstenot, jānodrošina tādi priekšnoteikumi kā lielāka pašu atbildība par finanšu resursu izmantošanu, pietiekami liela daļa pamatfinansējumā, projektu kopējais finansējums, gada budžetu pārveidamība, tādu administratīvu šķēršļu samazināšana, kas kavē pētniecībā un izglītībā iesaistītās puses gūt panākumus, stimulu un izcilības veicināšana, dodot iespēju konkursa ceļā iegūt papildu līdzekļus pētniecībai utt.

1.8 Komiteja uzskata, ka Kopīgās tehnoloģiju iniciatīvas un Tehnoloģiju platformas ir nozīmīgi instrumenti, lai stratēģiski nozīmīgās pētniecības jomās radītu tehniskas inovācijas. Īpaša uzmanība jāpievērš tam, lai nepieciešamajās publiskā un privātā sektora partnerībās un kopīgajās pētniecības programmās tiktu nodrošināta arī mazo un vidējo uzņēmumu (MVU) attiecīga līdzdalība. Veidojot Eiropas Tehnoloģiju institūta (ETI) zināšanu un inovāciju kopienas (KIC), jāņem vērā ar tām saistītā pieredze. Vērtīgu ieguldījumu var dot ar ERA-NET un CORNET projektiem, kā arī ar EUREKA klasteriem saistītā pieredze.

1.9 Komiteja atbalsta mērķi Eiropas pētniecības telpu atvērt pasaulei. Tikai tad, ja šodien aktuālā ar intelektuālā darbaspēka emigrāciju (*brain-drain*) saistītā problēma tiks atrisināta ne tikai kvantitatīvā, bet arī kvalitatīvā aspektā, proti, veicinot atgriezties pasaulē konkurētspējīgākos un panākumiem bagātākos pētniekus, varēs uzskatīt, ka minētais uzdevums ir izpildīts. Lai to īstenotu, jānodrošina visi būtiskie priekšnosacījumi, tādi kā atbilstoša pozīcija, aprīkojums, darba apstākļi, politiskā vide, profesionālās attīstības iespējas un iespējas īstenot savas idejas, attiecīgi individuālie ienākumi un sabiedrības atzinība.

1.10 Komiteja atbalsta atklātās koordinācijas metodi, ar kuras palīdzību tiek izvērtēti dalībvalstu stratēģiskie mērķi un politikas un tās dalās pieredzē, lai veicinātu sadarbību un pilnveidotu

Eiropas pētniecības politiku. Turpretim ir noraidāma Eiropas pētniecības lejupēja (*top-down*) koordinācija (kuras mērķis ir vispārēja vienādošana) pat pētniecības organizācijās vai uzņēmumos līdz pat vissīkākajai detaļai. Tādēļ nebūtu jārada iespaids, ka Komisija vēlas panākt Eiropas pētniecības centralizētu vadību. Būtu jānodrošina saprātīgs līdzsvars starp Kopienas regulējumu, dalībvalstu spēju patstāvīgi rīkoties, kā arī līdzsvars starp iestāžu un individuālā līmenī izrādītu iniciatīvu un spēju īstenot idejas. Tikai tad, ja pastāv metožu, pieeju un tematikas daudzveidība, var gūt vislabākos rezultātus, radīt vislabākos procesus un jauninājumus.

1.11 Komiteja atkārtoti rosina samazināt birokrātiju. Tādēļ Komiteja iesaka Eiropas pētniecības telpas turpmākajā darba plānā kā svarīgu politisku mērķi iekļaut birokrātijas samazināšanu. Tas nozīmē, ka kopīgi ar dalībvalstīm un pētniecības organizācijām jāizstrādā risinājumi, lai vienkāršotu un pēc iespējas samazinātu pārmērīgo regulējumu, kā arī daudzveidīgās ziņojumu un pieteikumu iesniegšanas, izvērtēšanas un novērtēšanas un atļaujas izsniegšanas utt. procedūras, ko noteikušas Eiropas, valstu, reģionālās un citas iestādes. Pat piedaloties, piemēram, konkursos izcilības veicināšanai, pētniekiem vispirms jāpieliek noteikti pūliņi, lai izpildītu papildu birokrātiskas procedūras; tādēļ ir vēl jo svarīgāk ar birokrātijas samazināšanas un vienkāršošanas palīdzību rast pieņemamu risinājumu. Nav pieļaujams, ka, baidoties no atsevišķu iesaistīto pušu neatbilstošas rīcības, tiek noteikts pārmērīgs regulējums un kavēta citu iesaistīto pušu darbība.

1.12 Komiteja uzskata, ka veicināšanas organizācijās, it īpaši Komisijā, pastāvīgi jānodarbina augsta līmeņa speciālisti zinātnes jomā, kas labi un pietiekami ilglaicīgi pazīst konkrēto zinātnes nozari, tās īpatnības un attiecīgās zinātnieku aprindas (šajā gadījumā regulāra darba rotācija nav piemērojama!).

1.13 Komiteja iesaka Eiropas Pētniecības telpa papildināt ar Eiropas zināšanu telpu ar mērķi izveidot Eiropas zināšanu sabiedrību. Lai to īstenotu, ir nepieciešams dziļi un plaši izglītēt visu iedzīvotājus, kā arī zinātniekiem un inženieriem papildus iegūt augstvērtīgu speciālo izglītību. Šajā sakarā ir jāizveido arī piemērota "zināšanu vadības sistēma". Lai pētniecības un izstrādes procesā radītu jaunas zināšanas, tiek izmantotas esošās zināšanas.

1.14 Komiteja iesaka izstrādāt P&I veicināšanai un koordinācijai paredzēto daudzveidīgo Kopienas instrumentu skaidru un saprotamu sistēmu, tostarp apkopojošu sarakstu (kā arī ceļvedi), kurā iekļauta informācija par visiem Komisijai pieejamajiem veicināšanas un koordinācijas instrumentiem un paņēmieniem, kas paredzēti P&I jomai. Tādējādi varētu arī secināt, vai, neskatoties uz šo instrumentu aizvien lielāko skaitu, mērķi vēl ir pietiekami skaidri un nodalāmi, un vai no potenciālo izmantotāju un Komisijas darbinieku viedokļa šie instrumenti ir pārskatāmi un vienkārši izmantojami vai arī nepieciešams veidot jaunu sistēmu.

1.15 Daudziem Zaļajā grāmatā minētajiem jautājumiem ir nepieciešama diferencēta pieeja. Tādēļ Komiteja vērš uzmanību uz atzinuma pilno tekstu, kur ir izklāstīts tās viedoklis gan attiecībā uz minētajiem jautājumiem, gan arī citiem aspektiem.

2. Komisijas paziņojums

2.1 Komisija ir izstrādājusi savu paziņojumu, ņemot vērā nesen notikušo diskusiju par 7. pamatprogrammu pētniecībai un izstrādei (P&I) (un tās pieņemšanu), kā arī ņemot vērā attiecīgās pētniecības jomas (tā saucamās īpašās programmas, kas atbilst minētās programmas mērķiem), programmas īstenošanai paredzētos instrumentus un līdzdalības noteikumus. Tādēļ Komisijas paziņojumā uzmanība ir pievērsta nevis pētījumu saturam, bet gan vienīgi Eiropas Pētniecības telpas stratēģiskajiem mērķiem.

2.2 Pēc īsa vēsturiska apskata tiek sniegts pārskats par Eiropas Pētniecības telpas uzdevumiem un mērķiem, un tie tiek apspriesti, izvērtēti un piemēroti jaunajām tendencēm, ņemot vērā pašreizējo situāciju. Paziņojuma pamatā ir atziņa, ka Eiropas pētniecība un izstrāde ievērojami veicina Lisabonas stratēģijas īstenošanu, kā arī jautājums par minētās jomas konkurētspēju globālā mērogā.

2.3 Paziņojumā tiek uzsvērti šādi īpaši uzdevumi un mērķi:

- **piemērota kompetentu pētnieku aprīte**, panākot elastīgas pārvietošanās iespējas starp iestādēm, disciplinām, nozarēm un valstīm;
- **pasaules līmeņa pētniecības infrastruktūra**, kas ir integrēta un apvienota tīklā un, pateicoties galvenokārt jaunākās paaudzes elektronisko sakaru infrastruktūrām, pieejama pētnieku grupām, kuras darbojas visā Eiropā un pasaulē;
- **izcilas pētniecības iestādes**, kas iesaistījušās publiskā un privātā sektora efektīvā sadarbībā un partnerībā un ir pētniecības un jauninājumu klasteru, tostarp virtuālo pētniecības sabiedrību, pamatā; minētās iestādes lielākoties specializējas starpdisciplinārās jomās un piesaista cilvēkresursu un finanšu resursu "kritisko masu";
- **efektīva zināšanu apmaiņa**, īpaši starp publiskām pētniecības iestādēm un rūpniecības jomu, kā arī zināšanu apmaiņa ar plašu sabiedrību;
- **labi koordinētas pētniecības programmas un prioritātes** valstu, reģionālā un Eiropas līmenī;
- **Eiropas pētniecības telpas atvērība** pasaulei.

2.4 Paziņojumā ir apkopoti līdzšinējie sasniegumi un, pamatojoties uz šo apkopojumu, ir noteikti turpmākie pasākumi Eiropas Pētniecības telpas konsolidācijai un tālākai attīstīšanai.

Komisija uzskata, ka ES pašreizējā pētniecības pamatprogramma tika izstrādāta ar mērķi atbalstīt šos pasākumus; minētajai programmai paredzētie veicināšanas līdzekļi tika ievērojami palielināti, lai arī mazākā mērā nekā to sākotnēji ieteica Eiropas Komisija (un EESK!). Eiropas pētniecības jomu ievērojami ietekmēs ar Septīto pamatprogrammu (2007.-2013. gadam) saistītas jaunas iniciatīvas, piemēram, Eiropas Pētniecības padome. Lai izveidotu pasaules līmenī konkurētspējīgas zināšanu un jauninājumu sabiedrības, zināma nozīme varētu būt arī tādām nākotnes projektam kā Eiropas Tehnoloģiju institūts.

2.5 Vienlaikus Komisija norāda uz novēršamajiem trūkumiem, tādiem kā, piemēram, (saīsināts formulējums):

- pētnieku karjeras attīstības iespējas vēl joprojām ir ierobežotas;
- uzņēmumiem bieži ir sarežģīti sadarboties ar pētniecības iestādēm;
- pētniecībai paredzētais valsts un reģionālā līmeņa finansējums vēl joprojām netiek pienācīgi koordinēts;
- valsts līmeņa reformām bieži trūkst Eiropas mēroga perspektīvas un vienotības.

2.6 Turpmākajās piezīmēs Komiteja pievēršas citiem Zaļās grāmatas elementiem.

2.7 Lai, pamatojoties uz Zaļo grāmatu, veicinātu plašas diskusijas, Komisija ir formulējusi 35 konkrētus jautājumus. Parlamenta, Padomes, EESK, Reģionu komitejas, dalībvalstu, kā arī pētnieku un pētniecības iestāžu sniegtās atbildes jāņem vērā, 2008. gadā gatavojot priekšlikumus pasākumiem. Atbildes uz daudziem jautājumiem ir netieši sniegtas jau 3. nodaļā. Vairāki īpaši jautājumi ir aplūkoti 4. nodaļā.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1 **Zinātniskas izcilības nozīme.** Komiteja vairākkārt ⁽¹⁾ ir norādījusi, ka izcili sasniegumi zinātnes un tehnikas jomā, kā arī to pārvēršana konkurētspējīgā ekonomikas jaudā ir izšķiroši priekšnoteikumi, lai neapdraudētu mūsu nākotni globālajā vidē, kā arī Eiropas sociālo modeli.

Tādēļ Eiropā ir ievērojami jāpastiprina līdzšinējie pasākumi pētniecības un izstrādes jomā, jānosaka tam nepieciešamās politiskās prioritātes, kā arī jāuzlabo nepieciešamie nosacījumi un jārada attiecīgi finansiālie priekšnoteikumi. Svarīgi ir piemērot konkurences principu, pamatojoties uz izcilības kritērijiem. Attiecībā uz noteikumiem par nepieciešamo valsts atbalstu Komiteja jau ir vairākkārt paudusi viedokli ⁽²⁾.

⁽¹⁾ OV C 256, 27.10.2007.

OV C 325/16, 30.12.2006.

⁽²⁾ OV C 325/16, 30.12.2006.

3.2 Pētniecības un izstrādes Eiropas iekšējais tirgus. Eiropas Savienībai ir nepieciešamas ne tikai efektīvas Kopienas un valsts mēroga pētniecības un izstrādes programmas (kā arī pētniecības un izstrādes programmas rūpniecības jomā), bet arī pētniecības un izstrādes Eiropas iekšējais tirgus, lai labāk izmantotu un padarītu pieejamu Kopienas pašreizējo un turpmāko potenciālu — **tā ir Eiropas Pētniecības telpa.**

3.3 Principiāla piekrišana. Tādēļ Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas Zaļajā grāmatā izklāstīto nodomu, turpinot kopumā pozitīvās ievirzes, konsolidēt, stiprināt un attīstīt Eiropas pētniecības telpu. Komiteja uzskata, ka tas liecina, ka Komisija ir ņēmusi vērā arī iepriekšējo ieteikumu nozīmīgus elementus ⁽³⁾. EESK uzskata, ka Komisija minētā mērķa sasniegšanai ir izvirzījusi pareizus mērķus, un tās priekšlikumi principā ir piemēroti un atbalstāmi; tomēr tie ir jāpapildina un atsevišķos gadījumos jāprecizē vai jāgroza.

3.4 Atskaites punkts

3.4.1 Zinātnieku aprindas (Scientific Community). Pirms vairāk nekā 50 gadiem tika nodibināta Eiropas kodolpētījumu organizācija (CERN) ⁽⁴⁾. Šajā projektā pēc pašu iniciatīvas iesaistījās (un sadarbojās) starptautiskās zinātnieku aprindas (*scientific community*), proti, starptautiskā mērogā vadoši zinātnieki ⁽⁵⁾ un panāca, ka to atbalstīja daudzi Eiropas politiķi. Tādējādi tika izveidots Eiropas mēroga izcils izmēģinājumu centrs, ko atsevišķas valstis nespētu finansēt un izmantot, turklāt tās nebūtu gatavas īstenot šādus projektus. Līdzīgu iesaistīšanos dēļ vēlāk tika nodibinātas tādas starptautiskas Eiropas mēroga organizācijas ⁽⁶⁾ kā ECMWF, EMBO, ESFR, ESO, ESA un ILL.

3.4.2 Eiropas Kopiena. Romā 1957. gada 25. martā parakstītais Eiropas Atomenerģijas kopienas dibināšanas līgums (EURATOM līgums) ir viens no trim Eiropas Kopienas dibināšanas līgumiem; pamatojoties uz minēto līgumu, Kopiena sāka iesaistīties pētniecības un izstrādes jomā ⁽⁷⁾. 1986. gadā stājoties

spēkā 1. pētniecības un izstrādes pamatprogrammai, tika likti pamati Kopienas vispārējai pētniecības politikai, kas ir plašāka nekā EURATOM līgumā noteiktā politika. Ar 2000. gada lēmumu par *Eiropas Pētniecības telpu*, kas bija saistīts ar Lisabonas stratēģijas noteikšanu, Eiropas politiķi apliecināja vēlmi izveidot Eiropas pētniecības formālu ietvaru. *Eiropas Pētniecības telpai* vienlaikus būtu jāklūst par simboliskas nozīmes projektu, kura mērķi jāizvirza saskaņā ar Lisabonas stratēģiju un kam jāveicina tās īstenošana.

3.4.3 Barselonas mērķis. Kā vairākkārt uzsvērts, EESK atbalsta mērķi, ko Lisabonas stratēģijas kontekstā pirms pieciem gadiem Barselonā izvirzīja Eiropadome. Tas paredz, ka Eiropas Savienības kopējie izdevumi P&I jomā ir jāpalielina, lai 2010. gadā tie sasniegtu gandrīz 3 % no IKP. Nepieciešamie ieguldījumi divu trešdaļu apjomā būtu jāfinansē no privātā sektora līdzekļiem. Tomēr pašreiz jāsecina, ka Kopiena nodrošinās tikai aptuveni 2 % (tātad tikai vienu piecdesmito daļu!) no Barselonā noteiktā P&I nepieciešamā kopējā ieguldījumu apjoma.

3.5 Dalībvalstu politiskā atbildība. Tādēļ vislielākā politiskā atbildība par Barselonā izvirzītā mērķa sasniegšanu ir dalībvalstīm, savukārt ekonomiskā atbildība jāuzņemas rūpniecības nozarei un privātajam sektoram. Šā iemesla dēļ EESK vērsas jo īpaši pie Padomes, Parlamenta un dalībvalstīm ar ieteikumiem un aicinājumiem veikt visus nepieciešamos pasākumus un atbalstīt Zaļajā grāmatā izvirzītos mērķus, lai Eiropa pētniecības un izstrādes jomā atkal ieņemtu vadošās pozīcijas pasaulē; tādēļ EESK aicina vispirms sasniegt Barselonā izvirzīto mērķi un veikt visus citus tam nepieciešamos pasākumus.

3.6 Kopienas pētniecības veicināšanas instrumentu sviras efekta labāka izmantošana. Liela nozīme ir arī pētniecības veicināšanai Kopienas līmenī. Kopienas līmeņa pasākumiem ir ne tikai integrējoša un koordinējoša ietekme; to galvenā iezīme ir sviras efekts uz dalībvalstu un rūpniecības jomas investīcijām pētniecības jomā. Tādēļ sviras efekta iedarbība ir ievērojami jāpalielina, lai dalībvalstis un rūpniecības joma visbeidzot sniegtu pilnu ieguldījumu, kas nepieciešams, lai sasniegtu Barselonā izvirzīto, bet vēl joprojām nerealizēto mērķi. Eiropai vēl vairāk nekā līdz šim jāapzinās, ka tā tradicionāli bijusi vadošā pētniecības un jauninājumu telpa, un šī tradīcija jāatdzīvina.

3.6.1 Kopienas ieguldījuma palielināšana. Šajā sakarā Komiteja ir secinājusi ⁽⁸⁾, ka pašreiz apstiprinātais Kopienas budžets pētniecībai un izstrādei nav pietiekams, lai izmantotu minēto sviras efektu. Šā iemesla dēļ Komiteja atkārtoti vērs uzmanību uz savu priekšlikumu, ka Eiropas Kopienas ieguldījums, kas pašreiz ir ievērojami mazāks nekā 2 % no pētniecībai un izstrādei un tādējādi Eiropas Pētniecības telpai nepieciešamā

⁽³⁾ OV C 110/3, 30.4.2004.
OV C 110/98, 30.4.2004.
OV C 157, 28.6.2005.
OV C 65, 17.3.2006.
OV C 185, 8.8.2006.
OV C 309, 16.12.2006.
OV C 325, 30.12.2006.

⁽⁴⁾ Eiropas kodolpētījumu organizācija. Tā kā šis nosaukums neatbilst citiem CERN darbības virzieniem, pašreiz tiek izmantots nosaukums "Eiropas Daļiņu fizikas laboratorija" (*European laboratory for particle physics*), kas labāk atbilst organizācijas pašreizējai darbībai.

⁽⁵⁾ Komiteja jēdzienus "zinātnieks" vai "inženieris" pamatā attiecina uz abiem dzimumiem. Šādā veidā tā apliecina savu vairākkārtējo atbalstu pilnīgai dzimumu līdztiesībai, arī pētniecības un izstrādes jomā. Skatīt arī 3.16.2. punktu.

⁽⁶⁾ ILL: Institut Laue-Langevin

ECMWF: Eiropas Vidēja termiņa meteoroloģisko prognožu centrs (*European Centre for Medium-Range Weather Forecasts*)

ESRF: Eiropas Sinhrotronās radiācijas centrs (*European Synchrotron Radiation Facility*)

ESO: Eiropas Dienvidu observatorija (*European Southern Observatory*)

EMBO: Eiropas molekulārās bioloģijas organizācija (*European Molecular Biology Organization*)

ESA: Eiropas Kosmosa aģentūra (*European Space Agency*).

Skatīt arī <http://www.euroforum.org>.

⁽⁷⁾ Detalizēta informācija pieejama arī CORDIS focus Newsletter Nr. 279, 2007. gada jūnijs.

⁽⁸⁾ OV C 325, 30.12.2006.

kopējā ieguldījumu apjoma, 2008. gadā nākamās budžeta pārskatīšanas gaitā noteikti jāpalielina vismaz 3 % apmērā; turklāt Komiteja iesaka struktūrfondu līdzekļu ievērojamu daļu ieguldīt P&I ⁽⁹⁾ infrastruktūras uzlabošanā ⁽¹⁰⁾, kā arī ievērojami uzlabot veicināšanas iespējas, iesaistot Eiropas Investīciju banku.

3.6.2 Politisku lēmumu nepieciešamība. Komisijas nesen izdots kvantitatīvais pētījums ⁽¹¹⁾ par pašreizējo situāciju Eiropas pētniecības jomā, kā arī par tās finansējumu salīdzinājumā ar starptautiskajiem konkurentiem liecina, ka attiecībā uz iepriekš minēto Komitejas ieteikumu ļoti nepieciešams pieņemt politisku lēmumu. Turklāt šādi būtu jārikojas, ņemot vērā arī ļoti ievērojamās problēmas enerģētikas un klimata jomā, kas ilgu laiku netika uzskatītas par pietiekami nopietnām!

3.7 Kritiskā masa, resursu un ekspertu koncentrēšana, Eiropas pievienotā vērtība. Kritiskā masa, resursu un ekspertu koncentrēšana, Eiropas pievienotā vērtība. Kopienai jāatbalsta un jāveicina galvenokārt tādi zinātnes un tehnikas progresu īpaši veicinoši pētniecības uzdevumi un projekti, ko nav gatavas un nespēj īstenot atsevišķas dalībvalstis un kuri pārsniedz to ekonomiskās iespējas vai kuru ietekme ir daudz lielāka, ja piemēro Kopienas līmeņa pasākumus un īsteno Eiropas mēroga sadarbību. Šādi īstenoti projekti rada ievērojami lielāku pievienoto vērtību nekā tad, ja tos īsteno atsevišķas dalībvalstis.

3.8 Infrastruktūra un izcilas pētniecības iestādes. Lai daudzās īpaši nozīmīgās pētniecības jomās iegūtu fundamentālas jaunas zināšanas un sasniegtu tehnisko progresu, jānodrošina tādi tehniski priekšnoteikumi kā vērienīgi infrastruktūras uzlabošanas pasākumi un apjomīgas iekārtas, ar kuru palīdzību (pirmkonkurences posmā) paveras jaunas tehniskās attīstības iespējas uzlabojumiem un jauninājumiem. Tādēļ Komiteja uzskata, ka Zaļajā grāmatā minētais mērķis izveidot pasaules līmenī konkurētspējīgu pētniecības infrastruktūru ir īpaši nozīmīgs. Pamatojoties uz šo tehnisko bāzi un apzinoties tās piedāvātās iespējas, var veikt izcilus pētījumus. Šāda tehniskā bāze ir faktors, kas īpaši piesaista pasaules labākos zinātniekus un inženierus, un tādējādi tiek lieliski atbalstīts cits atzinīgi vērtējams nozīmīgs mērķis, proti, izveidot izcilas pētniecības iestādes, kas nodrošinātu Eiropas pētniecības jomas un Eiropas Pētniecības telpas labu tēlu.

3.8.1 ESFRI ⁽¹²⁾ saraksts. Tādēļ Komiteja atzinīgi vērtē ar dalībvalstu un Komisijas palīdzību sastādīto ESFRI sarakstu, ko atzinusi un atbalsta Padome ⁽¹³⁾. EESK vienlaikus vērš uzmanību uz to, ka papildus īpaši aktīvai dalībvalstu iesaistei nākotnē būs nepieciešama arī pastiprināta, uzticama un ilglaicīga Komisijas

līdzdalība. Tas īpaši liecinās par politisko gribu veicināt izcilus zinātniski tehniskus novatoriskus pētījumus. Tādēļ Komiteja atbalsta ceļveža (*road-map*) konsekvētu tālāku īstenošanu, kā arī to, ka Kopienai lielā mērā jāfinansē šo objektu būve un ilgtermiņa ekspluatācija. EESK uzsver piemērotu līguma noteikumu nozīmi, lai šos objektus atvērtu partneriem vai izmantotājiem no visas Eiropas Pētniecības telpas un padarītu pievilcīgus, kā arī atbalsta centienus izveidot partnerības, iesaistot to valstu ieinteresētās puses, kas atrodas ārpus Eiropas, un atbalsta centienus panākt šo ieinteresēto pušu līdzdalību ⁽¹⁴⁾.

3.8.2 Veicināšanas nepārtrauktība. Ņemot vērā to, ka liela mēroga projekti nepieciešamo apjomīgo ieguldījumu dēļ ir ilgtermiņa projekti, attiecībā uz šādiem projektiem ir īpaši svarīgi nodrošināt nepārtrauktību to veicināšanā (gan tagad, gan arī turpmāk), līdz tiks sasniegts šo projektu galīgais mērķis un kamēr tie atbilst zinātniskas izcilības kritērijiem. Nevienmērīgas finansējuma sadales, nedroša finansējuma vai pat finansēšanas pārtraukšanas rezultātā šajā jomā notiek ne tikai apjomīgu ieguldījumu izšķērdēšana un veltīgs zinātniski tehniskais attīstības darbs, bet arī tiek izjaukti tīkli, pārtraukta starptautiskā sadarbība un zūd ticība iespējām saņemt turpmāku atbalstu; šāda notikumu attīstība nelabvēlīgi ietekmē arī zinātnieku un inženieru Eiropas darba tirgu.

3.8.3 Universitāšu un institūtu līdzdalība. Lai šīs infrastruktūras projektos ieguldītās ievērojamās investīcijas dotu labus rezultātus, kā arī varētu nodrošināt izcilu pētījumiem nepieciešamās materiālās bāzes paplašināšanu, būtiski ir nodrošināt dalībvalstu attiecīgo universitāšu grupu, institūtu un pētniecības organizāciju atbildīgu līdzdalību attiecīgo izmēģinājuma iekārtu attīstīšanā un izmantošanā — vienīgi ar šādas sadarbības tīkla palīdzību var izveidot vienotu struktūru un radīt Eiropas pievienoto vērtību. Tādēļ šī sadarbība ir attiecīgi jāveicina, un programmu elementiem *sadarbība* un *idejas* jāpiešķir atbilstoši līdzekļi. Turklāt pietiekami līdzekļi jāpiešķir it īpaši ceļojumiem un izdevumu segšanai uzturēšanās vietā, kā arī komunikācijas sistēmām un papildu iekārtām. Komiteja arī šajā sakarā vērš uzmanību uz mobilitātes veicināšanas lielo nozīmi.

3.8.4 Netraucēta mobilitāte. Komiteja atbalsta mērķi Eiropas Pētniecības telpā nodrošināt netraucētu mobilitāti starp dalībvalstīm, starp organizācijām, kā arī starp privāto un publisko sektoru. Mobilitāte veicina gan karjeras iespējas, zināšanu un profesionālās pieredzes apmaiņu, gan arī paplašina zināšanu vispārējo apvārsni, pastiprina spriešanas spējas un veicina izpratni par citām kultūrām. Tādēļ jāpārvar, proti, jānovērš visi trūkumi un šķēršļi, kas vēl joprojām kavē netraucētu mobilitāti. Šajā sakarā var minēt tādus aspektus kā starp valstīm pastāvošie šķēršļi, attiecīgo sociālo maksājumu nepietiekama atzīšana/pārvedamība, kā arī, piemēram, neizdevīgi nodokļi/apgrūtinājumi, ģimenei mainot dzīvesvietu un tādējādi dzīvokli vai nekustamo īpašumu.

⁽¹⁴⁾ Piemēram, ITER projektā.

⁽⁹⁾ Komiteja atzinīgi vērtē arī Eiropas Pētniecības konsultatīvās padomes (EURAB) šāda paša satura aicinājumu; skatīt arī http://ec.europa.eu/research/eurab/index_en.html.

⁽¹⁰⁾ Arī šajā sakarā Komiteja īpaši aicina dalībvalstis pieņemt attiecīgus politiskus lēmumus.

⁽¹¹⁾ Eiropas Komisija: Nozīmīgākie dati zinātnes, tehnoloģiju un inovāciju jomā 2007, ceļā uz Eiropas Zināšanu telpu (*Key Figures 2007 On Science, Technology and Innovation, Towards a European knowledge area*), pirmā diena, 2007. gada 11. jūnijs.

⁽¹²⁾ Eiropas Stratēģijas forums pētniecības infrastruktūrām (*European Strategy Forum on Research Infrastructures*); <http://cordis.europa.eu/esfri/>.

⁽¹³⁾ Konkurētspējas Ministru Padome (Iekšējais tirgus, rūpniecība un pētniecība), 2007. gada 21./22. maijs.

3.8.5 **Stāvoklis jaunajās dalībvalstīs.** Jāpievērš uzmanība tādu stimulu veidošanai, lai vēlāmā Eiropas iekšējā pētnieku mobilitāte neradītu ilglaicīgu Eiropas iekšējo intelektuālā darbspēka aizplūšanu ("brain-drain") no jaunajām dalībvalstīm. Komiteja jau savos iepriekšējos atzinumos ir norādījusi, ka arī šajā ziņā ļoti svarīga nozīme ir pievilcīgu pētniecības centru izveidei jaunajās dalībvalstīs.

3.9 **Eiropas Pētniecības telpas tēls.** Īstenojot sekmīgu un efektīvu starptautisko sadarbību, it īpaši vērienīgu Eiropas mēroga Kopienas projektu ietvaros, iesaistītajām pusēm rodas kopības apziņa, kas uzlabo Eiropas Pētniecības telpas tēlu un palielina tās simbolisko nozīmi.

3.10 **Pašorganizācija un speciālistu konferences.** CERN nodibināšana, kā arī Eiropas kodolzinātnes centru izveide ir piemērs, kas liecina par zinātnisko aprindu vēlmi un spēju pēc savas iniciatīvas meklēt un atrast starptautiskus sadarbības partnerus, kā arī iesaistīt trešo valstu valdības starptautisku projektu finansēšanā. Lai to varētu īstenot, ir jāpiešķir līdzekļi arī tam, lai Eiropā organizētu īpaši nozīmīgas zinātniskiem un tehniskiem jautājumiem veltītas speciālistu konferences, kā arī lai finansētu it īpaši jaunu Eiropas zinātnieku piedalīšanos ne tikai Eiropas mēroga, bet arī starptautiskās konferencēs.

3.10.1 **Zinātniski tehniskās apvienības — pilsoniskās sabiedrības organizācijas.** Speciālistu konferences ir nozīmīgākais forums, ar kura palīdzību var izplatīt un novērtēt rezultātus, apmainīties ar zināšanām un idejām, veicināt sadarbību, kā arī attīstīt jaunus vai uzlabotus konceptus. Šādas konferences parasti organizē attiecīgās zinātniski tehnisko speciālistu apvienības ⁽¹⁵⁾ kā pilsoniskās sabiedrības tipiskas organizācijas. Tādēļ Komiteja iesaka vairāk ņemt vērā un atzīt to veikumu, kā arī vairāk izmantot un veicināt to pasākumus, kas paredzēti zināšanu izplatīšanai, rezultātu novērtēšanai un pētniecības koordinācijai.

3.11 **Pamatprogrammas.** Komiteja uzskata, ka Eiropas Kopienas P&I pamatprogramma, kā arī Eiropas Atomenerģijas kopienas pamatprogramma ir būtiski Kopienas instrumenti Eiropas Pētniecības telpas īstenošanai.

Koordinētu sadarbību (skat. 3.13. punktu) ievērojami veicina gan programmu elementi *infrastruktūra* un *idejas*, gan it īpaši tādi elementi kā *sadarbība* un *cilvēki*, kā arī ar tiem saistītie veicināšanas pasākumi. Tādēļ minēto elementu lietpratīga īstenošana

ievērojami sekmēs Eiropas pētniecības un Eiropas Pētniecības telpas starptautiskas, sinerģiju veicinošas identitātes veidošanos.

3.11.1 **Fundamentālie pētījumi un izmantošana.** Jāuzsver fundamentālo pētījumu nepārprotamā iekļaušana, kā arī tas, ka pirmo reizi tika atzīta to būtiskā loma progresā un inovāciju veicināšanā. Tādējādi tiek panākts nepieciešamais līdzsvars, proti, apzināti tiek veicināti gan fundamentālie pētījumi, gan praktiski, kā arī uz produktiem un procesiem orientēti pētījumi. Kā vairākkārt uzsvērts ⁽¹⁶⁾, minētās jomas nav precīzi nodalāmas un starp tām pastāv daudzējāda mijiedarbība; tās ir savstarpēji saistītas.

3.11.2 **Kopīgās tehnoloģiju iniciatīvas, Tehnoloģiju platformas un ETI.** Komiteja uzsvēr Kopīgo tehnoloģiju iniciatīvu un tehnoloģiju platformu īpašo nozīmi. To mērķis ir stratēģiskās pētniecības jomās izveidot publiskā un privātā sektora partnerības un īstenot kopīgas pētniecības programmas. Komiteja iesaka, veidojot Eiropas Tehnoloģiju institūta (ETI) **zināšanu un inovāciju kopienas** (*Knowledge and Innovation Communities, KICs*), ņemt vērā ar tām saistīto pieredzi. Vērtīga var būt arī ar ERA-NET projektiem, kā arī ar EUREKA klasteriem saistītā pieredze.

3.11.3 **MVU.** Veidojot privātā un publiskā sektora partnerības, kā arī partnerības rūpniecības jomā, īpaši svarīgi ir pieteikamā mērā iesaistīt mazos un vidējos uzņēmumus (MVU). Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas īpašos centienus šajā jomā un tās apņemšanos šādu pieeju piemērot arī turpmāk. Šajā ziņā var būt noderīgs arī ERA-NET ietvaros uzsāktais CORNET projekts ⁽¹⁷⁾ (*Collective Research Networking*).

3.11.4 **Informācijas turēšana slepenībā.** Informācijas par jaunām zināšanām brīva nodošana bija un ir viens no veiksmes faktoriem mūsdienu zinātnē (skatīt arī 4.4.2. punktu **Brīva piekļuve** (*Open Access*)). Informācijas ierobežošanas problēma tika attiecas ne tikai uz intelektuālā īpašuma aspektu, bet arī uz šādu jautājumu — sākot ar kuru jaunas/inovatīvas tehnoloģijas attīstīšanas posmu jautājums par slepenību (tirgū pastāvošās konkurences dēļ) ⁽¹⁸⁾ aizkavē nepieciešamo zināšanu apmaiņu un sadarbību ar/starp rūpnieciskajiem partneriem. Komiteja iesaka padziļināti izpētīt šo nozīmīgo jautājumu, jo no tā ir atkarīgs, cik veiksmīga būs sadarbība, it īpaši starp publisko un privāto sektoru;

⁽¹⁵⁾ Piemēram, Eiropas Fizikas biedrība (*European Physical Society*), Eiropas Nacionālo inženieru apvienību federācija (*European Federation of National Engineering Associations*)/Eiropas Ķīmiskās mašīnbūves federācija, Eiropas akadēmijas (*IASAC, ALEA, IAP*) u.c. Daudzas konferences organizē arī jumta organizācijas, piemēram, "Iniciatīva zinātnei Eiropā" (*Initiative for Science in Europe — ise*).

⁽¹⁶⁾ OV C 325, 30.12.2006., 4.6. punkts.

⁽¹⁷⁾ Skatīt <http://www.cornet-era.net>; arī *CORDIS focus* tematisko izdevumu, Nr.24, 2007. gada jūnijs.

⁽¹⁸⁾ Un tikmēr, kamēr patenttiesībās netiek ieviests labvēlības periods, arī lai nezaudētu iespējamās turpmākās tiesības uz patentu.

3.12 Pētniecības iestāžu stiprināšana. Komiteja atbalsta īpaši nozīmīgo mērķi stiprināt pētniecības iestādes un to jumta organizācijas kā pētniecības un izstrādes nozīmīgas pamatstruktūras un virzītājspēku. Tajās notiek koordinācija un plānošana, tiek veikti pētījumi, un šajās iestādēs pastāvošā darba vide, ideju īstenošanas iespējas un pētniecības sistēma ietekmē attiecīgās pētniecības iestādes tēlu un panākumus. Tādēļ minētajām pētniecības organizācijām un iestādēm jānodrošina iespējas pastāvīgi izstrādāt ilgāka termiņa plānus, nepieciešamais aprīkojums un jāpiešķir pietiekama lēmumu pieņemšanas brīvība. Lai to varētu īstenot, jānodrošina tādi priekšnoteikumi kā lielāka pašu atbildība par resursu izmantošanu, stabila, pietiekami liela daļa (parasti 75 % līdz 80 %) iestādes pamatfinansējumā, projektu kopīga finansēšana, gada budžetu pārvedamība, iesaistītajām pusēm traucējošu administratīvu šķēršļu novēršana, stimuli un izcilības veicināšana, dodot iespēju konkursu ceļā iegūt pietiekami ilgam laika posmam paredzētus papildu līdzekļus pētniecībai, ņemot vērā to izmantošanas veiksmīgumu.

3.13 Atklātā koordinācija. Savstarpēju atklāto koordināciju un dalībvalstu pētniecības politiku un stratēģisko mērķu novērtēšanu ievērojami veicina tas, ka Eiropas līmenī veiksmīgi tiek pieņemti lēmumi attiecībā uz Komisijas iniciatīvām pētniecības politikas jomā; to sekmē arī šos lēmumus sagatavojošie konsultatīvie pasākumi. Turklāt Komiteja uzskata, ka nozīmīgi un lietderīgi ir arī saskaņošanas un koordinācijas pasākumi ar un starp dalībvalstīm un reģioniem, lai noteiktu īpašas prioritātes vai apspriestu infrastruktūras projektus un tādējādi uzlabotu sadarbību un pilnveidotu Eiropas pētniecības politiku. Tādēļ ir lietderīga arī koordinācija no Komisijas puses, izveidojot Eiropas starpvalstu pētniecības organizācijas liela mēroga Kopienas projektus un infrastruktūras objektus (skat. 3.8. punktu). Koordinācija no Komisijas puses izriet arī no 7. pamatprogrammā paredzētajiem veicināšanas pasākumiem (skat. 3.11. punktu).

3.14 Saprātīga koordinācija. Turpretim jānoraida iespējams nodoms veikt Eiropas pētniecības lejupēju (*top-down*) koordināciju kā pašmērķi vai arī ar mērķi vispārēji vienādot pētniecības procesus pat pētniecības organizācijās vai uzņēmumos un līdz pat vissīkākajai detaļai. Šādā veidā (piemēram, paužot nodomu izvairīties no paralēlas pētniecības⁽¹⁹⁾) un fragmentācijas tiktu ierobežota pētniecības pieeju un metožu nepieciešamā daudzveidība (skatīt it īpaši arī 4.7.1. punktu), kas izraisītu noraidošu attieksmi pētnieku, iestāžu un iesaistīto rūpniecības nozares pārstāvju vidū.

⁽¹⁹⁾ Komiteja jau sava atzinuma "Zinātne, sabiedrība un iedzīvotāji" (CESE 724/2001) 4.7.5. punktā norāda, ka "ņemot vērā nepieciešamību pierādīt reproducējamību, bieži par "dubulto pētniecību" saukta paralēlā pētniecība vai eksperimentu atkārtošana (ko veic citas pētniecības grupas un parasti ar izmainītu tehniku vai procesu palīdzību) ir zinātniskās metodikas un zinātniskā progresā nozīmīga sastāvdaļa. Tā ir vienīgā iespēja izvairīties no kļūdām, pārpratumiem vai pat falsifikācijām".

Katrā ziņā nebūtu jārada iespaids, ka Komisija vēlas panākt Eiropas pētniecības centralizētu vadību; pretējā gadījumā pastiprinātos dalībvalstu iedzīvotāju bažas⁽²⁰⁾ par procesu pārlieku centralizāciju Briselē. Tieši pretēji, būtu jānodrošina saprātīgs līdzsvars starp Kopienas regulējumu, dalībvalstu spēju rīkoties patstāvīgi un pieņemt lēmumus, kā arī līdzsvars starp iestāžu un individuālā līmenī izrādītu iniciatīvu un spēju īstenot idejas.

3.14.1 Metožu, pieeju un tematikas daudzveidība. Tikai tad, ja pastāv metožu, pieeju un tematikas daudzveidība, var gūt vislabākos rezultātus, radīt vislabākos procesus un jauninājumus. Daudzveidība nav izšķērdbība; tā ir nepieciešams līdzeklis optimizācijai un attīstībai jaunu zināšanu un prasmju meklēšanas procesā. Komiteja iesaka par šo svarīgo kompetenču nodalīšanas jautājumu uzzināt it īpaši Eiropas Pētniecības padomes viedokli.

3.15 Nākamais mērķis: birokrātijas samazināšana. Ņemot vērā iepriekš minēto, Komiteja atkārtoti norāda, ka Komisijai "Birokrātijas samazināšana" kā vēl viens nozīmīgs mērķis būtu jāiekļauj Eiropas pētniecības telpas turpmākajā darba programmā. Kopīgi ar dalībvalstīm un pētniecības organizācijām jāizstrādā risinājumi, lai vienkāršotu — proti, apkopotu un pēc iespējas samazinātu — pārmērīgo regulējumu, kā arī daudzveidīgās ziņojumu un pieteikumu iesniegšanas, izvērtēšanas, t.i., novērtēšanas un atļaujas izsniegšanas utt. procedūras, ko noteikušas Eiropas, valstu, reģionālās un citas iestādes. Pat piedaloties, piemēram, Komitejas atbalstītajos konkursos izcilības veicināšanai un finansējuma iegūšanai, pētniekiem vispirms jāpieliek noteikti pūliņi, lai izpildītu administratīvas un novērtēšanas procedūras. Tādēļ ir vēl jo svarīgāk ar birokrātijas samazināšanas un visu procesu vienkāršošanas palīdzību rast pieņemamu risinājumu. Komiteja jau norādīja⁽²¹⁾, ka, baidoties no kļūdām vai neatbilstošas atsevišķu iesaistīto pušu rīcības, nebūtu jānosaka pārmērīgs regulējums un jāaizkavē citu iesaistīto pušu darbība. Tas attiecas gan uz veicināšanas organizāciju, gan arī pētnieku darbības nosacījumiem.

3.16 Pievilcīgs darba tirgus un labākas karjeras iespējas. Komiteja atbalsta nozīmīgo mērķi pētniecības jomā izveidot pievilcīgu darba tirgu. Tādi priekšnoteikumi kā līguma nosacījumi, atalgojuma līmenis, sociālā drošība/maksājumi un ģimenes vienotība būtu jāveido tā, lai, piemēram, tādu faktoru ietekmē kā zema darba samaksa, neapmierinoši līguma noteikumi vai īpaša nedrošība attiecībā uz turpmāko profesionālo attīstību, zinātnieki neuzskatītu, ka viņu ideālisms netiek pienācīgi novērtēts, un viņi nesecinātu, ka viņu ieguldījumi ļoti kvalitatīvā un selektīvā izglītībā Eiropā nedod pienācīgu atdevi un šeit nav iespēju tās ieguldīt sekmīgas un pievilcīgas karjeras veidošanā.

⁽²⁰⁾ Lüder Gerken un Roman Herzog, *EUROPE'S WORLD*, 2007. gada vasara.

⁽²¹⁾ OVC 256, 27.10.2007.

3.16.1 Trūkumi dalībvalstīs. Šajā jomā it īpaši dalībvalstīs ir ļoti lieli trūkumi, un vēl joprojām ir konstatējamas nepareizas attīstības tendences ⁽²³⁾! Tādēļ Komiteja īpaši aicina dalībvalstis un attiecīgos sociālos partnerus novērst šos trūkumus un pirmām kārtām arī jaunažiem zinātniekiem piedāvāt pievilcīgas un perspektīvas karjeras iespējas, kas ir tikpat daudzsoļošas kā augsta līmeņa zinātnieku alternatīvās profesionālās iespējas. Tā ir vienīgā iespēja panākt, lai zinātnes disciplinās talantīgi jauni cilvēki aizvien vairāk ir gatavi ieguldīt savu enerģiju un laiku attiecīgas un selektīvas izglītības iegūšanai, izpildot augstas prasības un tādējādi veicinot to, lai Eiropā novērstu tādu draudīgu parādību kā kvalificētu zinātniski tehnisko speciālistu un augstskolu attiecīgi izglītotu absolventu trūkums.

3.16.2 Dzimumu līdztiesība. Komiteja uzsver, ka tā atbalsta dzimumu līdztiesību un vienlīdzīgu attieksmi pret abiem dzimumiem. Eiropai ir nepieciešami abu dzimumu vīstāntīgākie pārstāvi — svarīgs ir nevis dzimums, bet gan cilvēka prasmes un veikums. (Atzinumā jēdzieni “zinātnieks”, “pētnieks” vai “inženieris” ir attiecināti uz abiem dzimumiem).

3.16.3 Mobilitāte starp iestādēm, disciplinām, jomām un valstīm. Tādēļ Komiteja atbalsta Zaļajā grāmatā izvirzīto mērķi ievērojami uzlabot mobilitāti starp iestādēm, disciplinām, jomām un valstīm. Tā norāda gan uz iepriekš minētajiem attiecīgajiem ieteikumiem, gan uz savu agrāko ieteikumu par pievilcīgu stipendiju sistēmu (*Sabbatical*), lai veicinātu personāla apmaiņu starp akadēmiskajām aprindām un rūpniecības jomu.

3.16.4 Ģimenes vienotība. Komiteja jau vairākkārt ir norādījusi uz īpaši nozīmīgu mobilitātes sekmēšanas aspektu, proti, ģimenes vienotības saglabāšanu un veicināšanu. Tas īpaši attiecas uz tādiem faktoriem kā dzīvesbiedru profesionālā darbība (piemēram, “abu partneru vienlaicīgas karjeras iespējas” (*dual career couples*)), piemērotas skolas bērniem, atbalsts dzīvojamās platības un nekustamā īpašuma apmaiņas procesā (izdevumu kompensācija, nodokļi) utt.

3.17 Eiropas Pētniecības telpas atvēršana pasaulei. Eiropas Pētniecības telpas atvēršana pasaulei Zaļajā grāmatā ir minēta kā īpaši svarīgs mērķis. Komiteja to pilnībā atbalsta. Ja minēto mērķi patiesi izdosies sasniegt, tas lielā mērā liecinās, ka veiksmīgi izdevies īstenot Lisabonas stratēģiju.

3.17.1 Pievilcība kā izšķirošais kritērijs. Lai Eiropas Pētniecības telpa netiktu atvērta vienīgi formāli un principiāli (kā tas lielākoties un daudzkārt vērojams praksē), izšķirošais kritērijs ir Eiropas Pētniecības telpas pievilcība: starptautiskā līmeņa vadošo pētnieku uzaicināšana ir vienīgi pirmais nepieciešamais solis, bet pēc tam ir jāpanāk, lai viņi patiešām ierastos, kā arī jāpanāk

Eiropas zinātnieku, kas strādā valstīs ārpus Eiropas, vēlāka atgriešanās Eiropā.

3.17.2 Intelektuālā darbaspēka emigrācijas (*brain-drain*) novēršana. Tikai tad, ja šodien aktuālā ar intelektuālā darbaspēka emigrāciju (*brain-drain*) saistītā problēma tiks atrisināta ne tikai kvantitatīvā, bet arī kvalitatīvā aspektā, proti, veicinot atgriezties pasaulē konkurētspējīgākos un panākumiem bagātākos zinātniekus un inženierus, varēs uzskatīt, ka minētais uzdevums ir izpildīts. Lai to īstenotu, jānodrošina visi būtiskie priekšnosacījumi: atbilstoša pozīcija, aprikojums, darba apstākļi, stabila politiskā vide, profesionālās attīstības iespējas un iespējas īstenot savas idejas, attiecīgi individuālie ienākumi (tostarp sociālie maksājumi) un sabiedrības atzinība.

3.18 Pirmie panākumi — šādas virzības turpināšana. Neskatoties uz joprojām pastāvošajiem trūkumiem un vēl izpildāmajiem uzdevumiem, Komiteja ar gandarījumu secina, ka Eiropas pētniecības politikas ietvaros īstenotie līdzšinējie centieni izveidot Eiropas Pētniecības telpu ir devuši pirmos sekmīgos rezultātus un principā ir vērsti pareizajā virzienā. Tādēļ ir svarīgi turpināt šādu attīstību, ātri un efektīvi palielinot Eiropas P&I potenciālu, veicinot tā apvienošanu tīklos un integrējošu iedarbību, sekmējot uz konkurenci orientētu pētniecības politiku, un it īpaši izveidojot pievilcīgu un drošu vidi un karjeras iespējas, izvairoties no pārmērīga regulējuma un centralizācijas!. **Eiropas Pētniecības telpai jāklūst par pasaules mērogā pievilcīgu projektu.**

3.19 Eiropas Zināšanu telpa. Komiteja jau vairākkārt ir uzvērusi, kas Eiropas Pētniecības telpa būtu jāpapildina ar “Eiropas Zināšanu telpu” ⁽²³⁾. Šo ideju lielā mērā veicināja mērķis izveidot Eiropas zināšanu sabiedrību, kam savukārt ir nepieciešama visu iedzīvotāju dziļa izglītošana, kā arī augstvērtīga speciālā izglītība zinātniekiem un inženieriem. Turklāt svarīga nozīme ir arī mūžizglītošanai un pašizglītošanai. Šajā atzinumā par Eiropas Pētniecības telpu arī jānorāda, ka ir jāizveido arī piemērota “zināšanu vadības sistēma”, kas nodrošinātu iegūto zināšanu dokumentēšanu, sistematizēšanu, izplatīšanu, pieejamību un saglabāšanu. Lai pētniecības un izstrādes procesā radītu jaunas zināšanas, tiek izmantotas esošās zināšanas.

3.19.1 Zināšanu vadība un tehnika. Turklāt zināšanu vadība ir svarīga, lai droši pielietotu ⁽²⁴⁾ tehniskās procedūras un tādējādi nodrošinātu optimālu un drošu izmantošanu, samazinātu riskus un neapdraudētu iedzīvotājus. Tādēļ Komisijai sadarbībā ar attiecīgajām starptautiskajām organizācijām arī turpmāk būtu jāīsteno piemērotas iniciatīvas un jāveicina nepieciešamās pētniecības programmas;

⁽²³⁾ Piemēram, Vācijas publiskā sektora jaunais darba koplīgums izteikti kavē mobilitāti!

⁽²³⁾ Skatīt it īpaši tās atzinumu “Ieguldījumi pētniecībā un inovācijā” INT/325 (OV C 256, 27.10.2007.).

⁽²⁴⁾ Skatīt, piemēram, Starptautiskās atomenerģijas aģentūras (IAEA) protokolu par starptautisko konferenci, kas vēltā jautājumam par zināšanu vadību kodoliekārtās, 2007. gada jūnijs.

3.19.2 **Mācību grāmatas un pārskata materiāli.** Lai zināšanas varētu saņemt un sistematizēt, lai par tām varētu gūt skaidrību un it īpaši iegūt augstvērtīgu izglītību, liela nozīme ir labām mācību grāmatām, pārskata materiāliem un rokasgrāmatām. Lai tās sagatavotu, jāiegulda lielas pūles un ir vajadzīga pieredze un ilgs laiks, kā arī autori jāatbrīvo no citiem uzdevumiem. Komiteja iesaka šādu materiālu sagatavošanu iekļaut atbalstāmo uzdevumu sarakstā, it īpaši tādēļ, ka šis nogurdinošais darbs autoriem parasti nedod komerciālus ienākumus.

4. Īpašas piezīmes par Zaļajā grāmatā izvirzītajiem jautājumiem

Turpmākajos punktos tiek īpaši analizēti daži no Zaļajā grāmatā izvirzītajiem 35 jautājumiem, ja tie nav apskatīti jau 3. nodaļā; ņemot vērā apjoma ierobežojumus, vairums šo jautājumu nav atkārtoti un atzinumā minētas vienīgi attiecīgās norādes uz Zaļo grāmatu.

4.1 1. līdz 3. jautājums. **Eiropas Pētniecības telpas redzējuma elementi.** Pamatnosacījums ir pret pētniecību un izstrādi labvēlīgi noskaņota sabiedrība, kas apzinās un atzinīgi vērtē to nozīmi labklājības, konkurētspējas, progresa un kultūras veicināšanā. Svarīga ir arī pietiekama saziņa starp dažādām zinātnes disciplīnām, ir īpaši starp dabas un humanitārajām zinātnēm, tostarp mēģinot saskaņot metodikas principus. Tas ir būtiski, lai visos politiskajos līmeņos varētu radīt arī nepieciešamos nosacījumus un izvirzīt prioritātes. Turklāt Komisija un dalībvalstis aktīvāk nekā līdz šim ar simpoziju un konferenču palīdzību var veicināt pieredzes apmaiņu starp zinātnieku aprindām un pilsonisko sabiedrību, kā arī popularizēt Eiropas Pētniecības telpu; svarīga loma šajā procesā jāieņem arī plašsaziņas līdzekļiem, turklāt galvenā uzmanība jāpievērš nevis viedokļiem, bet gan informācijai. Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas vēlmi *uzsākt sabiedrisku diskusiju un spert nākamos soļus*.

4.2 **8. un 10. jautājums: doktoranti.** Tas pirmām kārtām attiecas uz jaunajiem zinātniekiem, kas ieguvuši pilnvērtīgu augstāko izglītību, proti, doktorantiem. Viņi vairs nav studenti vai mācekļi ⁽²⁵⁾, bet gan patstāvīgi pētnieciskā darba veicēji un mācībspēki. Vislabākā tālākizglītība ir patstāvīga pētniecība un pedagoģiskais darbs, kā arī darbs ar literatūru, dalība konferencēs, semināros un tā saucamajās “vasaras akadēmijās”; tomēr tas ir īpaši jāveicina un šajās jomās jāpiedāvā attiecīgas iespējas. Jārada iespējas pašiniciatīvai un patstāvīgai darbībai, tās ir jāveicina un jāmotivē, jo pašiniciatīva un patstāvība nerodas skolas apstākļos.

4.3 12. un turpmākie jautājumi: Pirmais solis ir ETI un tā atsevišķās “zināšanu un inovāciju kopienas”, un pēc tam jāizmanto šajā procesā gūtā pieredze.

⁽²⁵⁾ Doktora darbs ir pierādījums tam, ka jaunais zinātnieks var veikt patstāvīgu zinātnisku darbību!

4.3.1 18. jautājums. Vispirms jāgūst pieredze atsevišķos gadījumos. Jāgūst skaidrība par riskiem un ar atbildību saistītajiem jautājumiem, piemēram, gadījumā, ja projektā vairs neiesaistās kāds partneris.

4.3.2 19. jautājums. Vispirms jāizmanto pieredze saistībā ar dalībvalstu pētniecības organizāciju pastāvošajiem “virtuālajiem institūtiem”, pretējā gadījumā jāpiemēro augšupējā (*bottom-up*) pieeja!

4.3.3 20. jautājums i) punkts: jānoskaidro attiecīgo iestāžu viedoklis.

4.3.4 20. jautājums ii) punkts: **nav objektīvi izmērāmu kritēriju.** Komiteja šajā sakarā pauž lielas bažas par to, ka šādā veidā priekšplānā tiktu izvirzīti kvantitatīvi un “objektīvi izmērāmi” kritēriji, kādu pētniecības jomā principā nav ⁽²⁶⁾. Šādi kritēriji varētu būt lietderīgi produkta izstrādāšanas procesā, savukārt pētniecībā tie veicinātu īslaicīgumu un virspusējību (“pārņemšanas mārketingu” (*Akquisitionsmarketing*)). Pat rūpniecības jomas pētniecības institūtiem ir iespējas veikt ilgāka termiņa un fundamentālus pētījumus, kuru nozīmi apliecina tieši veiksmīgākās izstrādnes ⁽²⁷⁾; tomēr šo projektu nepieciešamību ir grūti pamatot, ja tiek izmantotas novērtēšanas procedūras, kuru pamatā ir stingri noteikti un galvenokārt “kvantitatīvi izmērāmi” kritēriji. Šajā sakarā Komiteja norāda uz iepriekšējos atzinumos izteiktajām piezīmēm ⁽²⁸⁾.

4.4 21. jautājums — **zināšanu apmaiņa: jēldati.** Tas ir sarežģīts un delikāts jautājums. Attiecībā uz jēldatiem (kurā ķēdes posmā rodas “jēldati”? To pareizība sākotnējam eksperimentu veicējam bieži vēl ir jāpārbauda vai jāizvērtē) tas ir saistīts ar pētnieku savstarpējās individuālās uzticēšanās aspektiem ⁽²⁹⁾. Šis jautājums liecina par neizpratni attiecībā uz pētnieku aprindās pastāvošajām attiecībām gan darba, gan organizācijas ziņā (spēja strādāt komandā, konkurence, prioritātes); lietderīgi ir veicināt tiešu zināšanu apmaiņu. Galvenā nozīme ir rezultātu reproducējamībai. Komiteja nekādā gadījumā neiesaka šajā jomā izveidot no augšas noteiktu, it īpaši Eiropas līmeņa regulējumu; šajā ziņā lietderīgi būtu ieteikumi par to, kāds ir jēldatu minimālais glabāšanas ilgums un kas par to ir atbildīgs. Ņemot vērā iepriekš minēto (skatīt arī 3.19.1. punktu), jārisina jautājums par vispārēju “zināšanu vadību”, lai nodrošinātu zināšanu saglabāšanu. Konkrētajā gadījumā Eiropas Pētniecības padomei būtu jānodarbojas arī ar šo jautājumu.

⁽²⁶⁾ Skatīt, piemēram, arī “Apsvērumi, zināšanas, ētika” (*Erwägen, Wissen, Ethik* — EWE), Jg. 18/2007 Heft 1, 12. lpp., 3.4. daļa — ISSN 1610-3696.

⁽²⁷⁾ Piemēram, BELL kosmiskais fona starojums (*Kosmische Hintergrundstrahlung*), IBM augstas temperatūras supravadītājs (*Hochtemperatur-Supraleiter*).

⁽²⁸⁾ Skatīt, piemēram, 7.5. punktu OVC 256, 27.10.2007.

⁽²⁹⁾ Fundamentālo pētījumu jomā tas galvenokārt attiecas uz atklājuma vai idejas autorību, kā arī patenttiesību jautājumiem praktiskā pielietojuma aspektā.

4.4.1 Vēlreiz par 21. jautājumu: **apgrūtināta informācijas pieejamība un apmaiņa**. Minētais jautājumu loks ir saistīts arī ar citu problēmu, proti, brīvu un ātru piekļuvi zinātniskos izdevumos publicētai informācijai. Saistībā ar pašreizējo autortiesību aizsardzības interpretāciju nav brīvi pieejamu tiešsaistes bibliotēku un nedrīkst izsūtīt elektroniskas kopijas. Šā iemesla dēļ ātra piekļuve svarīgai zinātniski tehniskai literatūrai ir īpaši ierobežota, un tādējādi tiek ievērojami kavēti zināšanu apmaiņa un progress.

4.4.2 **Atklāta piekļuve (Open Access)**. Iepriekš minēto iemeslu dēļ Komiteja vēl jo vairāk aicina Komisiju pievērsties šim jautājumam un meklēt jaunus, labākus risinājumus. Viena no iespējām būtu "atklātas piekļuves" informācijas sistēmas⁽³⁰⁾, piemēram, atzītos atklātas piekļuves specializētos žurnālos, kuru rakstus zinātniski recenzē (skatīt arī turpmāk).

4.4.3 23. jautājums. **Labvēlības periods**. Komiteja šajā sakarā jau vairākkārt ir atbalstījusi ideju par labvēlības periodu, lai mazinātu konfliktu starp vēlmi "pēc iespējas ātrāk publicēt" (pētniekus vērtē pēc viņu publikācijām) un nepieciešamību atklājumu "vispirms reģistrēt kā patentu".

4.5 25.-29. jautājums: **pētniecības programmu un prioritāšu optimizēšana**: vispārīgā ziņā būtu jāņem vērā ar ERA-NET saistītā līdzšinējā pieredze.

4.5.1 25. jautājums: **Novērtēšanas principi**. Jautājums par zinātnisku recenziju, kvalitātes nodrošināšanas un novērtēšanas kopīgiem (un iespējams vienotiem) principiem ir sarežģīts, jo, no vienas puses, ir labākas vai sliktākas novērtēšanas metodes, bet neviena no tām nav pilnīga; no otras puses, dažādas pētniecības organizācijas izmanto atšķirīgas metodes (vismaz attiecībā uz konkrētiem aspektiem) un tādēļ šo dažādo metožu (salīdzinoši) veiksmīgā izmantošana tomēr jāuzskata par vērā ņemamu kritēriju. Tādēļ Komiteja principā arī attiecībā uz šo jomu pauzē bažas saistībā ar paredzēto vienādošanu. Lai arī zinātniskā recenzēšana ir vispiemērotākais process⁽³¹⁾, tās kvalitāte un efektivitāte ir lielā mērā atkarīga no detaļām⁽³²⁾. Pirmām kārtām jāizvairās no virspusējības, kas, ņemot vērā šodien bieži praktizētos pastāvīgos vai vairākkārtējos novērtējumus, ir samērā izplatīta parādība; tādēļ būtu jāpiemēro princips "vērtēt retāk, bet pamatīgāk".

⁽³⁰⁾ Skatīt, piemēram, <http://www.open-access.net/RMK>.

⁽³¹⁾ Tomēr: jo inovatīvākas (standartiem neatbilstošākas) ir metodes, kritēriji vai modeļi, jo mazāk veiksmīga ir zinātniskā recenzēšana un pastāv mazākas iespējas ar tās palīdzību veikt atbilstošu izvērtēšanu. Tādēļ vēl jo svarīgāk ir nodrošināt konkurējošo pieeju un metožu nepieciešamo daudzveidību (3.14.1. punkts).

⁽³²⁾ Par šo jautājumu skatīt vairākus rakstus izdevumā "Forschung und Lehre" (Deutscher Hochschulverband) 6/07, ISSN: 0945-5604; www.forschung-und-lehre.de.

4.5.2 Atkārtoti par 25. jautājumu (un ne tikai): **Kompetenti darbinieki**. Komiteja uzskata, ka veicināšanas organizācijās, arī Komisijā, noteikti jānodarbina augsta līmeņa speciālisti zinātnes jomā, kas labi un pietiekami ilglaicīgi pazīst konkrēto zinātnes nozari, tās īpatnības, šajā jomā veiktos pētījumus un attiecīgās zinātnieku aprindas (arī tādēļ, ka viņi paši iepriekš darbojušies pētniecības jomā) un kas turklāt ir pastāvīgi darbinieki (šajā gadījumā darba rotācija nav piemērota). Arī šajā gadījumā darbojas princips, ka, baidoties no kļūdām vai atsevišķu ieinteresēto pušu neatbilstošas rīcības, nedrīkst noteikt pārmērīgu regulējumu un ierobežojumus visiem interesentiem. Arī šajā jomā jāņem piemērs no īpaši sekmīgām pētniecības organizācijām.

4.5.3 26. jautājums. **Vienkāršošana**. Attiecīgie noteikumi un procedūras ir jāturpina vienkāršot, lai pētniekiem vairs nevajadzētu pārvarēt daudzos administratīvos u.c. šķēršļus; šis jautājums ir minēts vairākkārt. Komiteja tomēr apzinās, ka tās vispārējais atbalsts idejai par daudzveidību un "bottom-up" pieeju zināmā mērā ir pretrunā ar prasību veikt vienkāršošanu un samazināt birokrātiju. Tādēļ tā iesaka piemērot koordinētu pieeju (skatīt arī 3.15. punktu) un kopīgi novērtēt tos visus projektus, ko lielā mērā finansē vai finansēs Kopiena ar savu veicināšanas programmu palīdzību. Attiecībā uz novērtēšanas procedūru izvēli būtu jāņem vērā Eiropas Pētniecības padomes viedoklis.

4.5.4 29. jautājums: **līdzdalība starpvalstu pētniecības struktūrās**. Jēdziens "līdzdalība" ir jāprecizē. Lietderīga būtu dalība konsultatīvās struktūrās, bet Kopienas līdzfinansēšanas gadījumā, protams, arī dalība attiecīgajās uzraudzības institūcijās. Tomēr Komiteja neiesaka kļūt par tiešu izpildstruktūru locekli.

4.6 30. un 31. jautājums: **horizonta paplašināšana: starptautiskā sadarbība zinātnes un tehnoloģiju jomā**. Komiteja pilnībā atbalsta mērķus pētniecības politikas jomā. Runājot par instrumentiem jāņem vērā atšķirība starp programmām, kuru īstenošanai ir nepieciešamas apjomīgas iekārtas, kā, piemēram, paātrinātājs, kodoliekārta, satelīts, aerodinamiskā caurule utt., un programmas, kuru īstenošanai izmanto daudzus centrus vai dažādas iekārtas. Lielā mērā būtu jāņem vērā jau pastāvošie piemēri un pieredze, tomēr, nosakot vispārējus principus, pastāv risks, kas pietiekami netiks ņemta vērā atsevišķo gadījumu dažādība. Komiteja kopumā uzskata, ka šajā jomā jau pastāv attiecīgi funkcionējoši mehānismi vai precedenti un nav vajadzīgi papildu instrumenti.

4.7 **Vispārējās piezīmes par uzdotajiem jautājumiem**. Analizējot Komisijas jautājumus, rodas iespaids, ka tā pastāvīgi cenšas ieviest vispārējus noteikumus, kas piemērojami visos atsevišķos gadījumos. Komiteja par šādu Komisijas nodomu pauzē nopietnas bažas (skatīt arī 3.14.1. punktu).

4.7.1 **Nevis vienādošana, bet gan iespējas rīkoties un “augšupējā” pieeja.** Tādēļ visi centieni panākt pārlietu lielu vienādošanu ir noraidāmi. Vienādošana kavē attiecīgās labākās paraugprakses (*best practices*) empīrisku nodošanu, izmantojot dažādu procedūru, metožu un kultūras pieeju konkurenci (ko principā sekmē augšupējā pieeja), kā arī evolucionāras attīstības priekšrocību izmantošanu. Tikai šādi varēs secināt, kura metode ir īpaši veiksmīga, jāveicina arī turpmāk un var būt piemērs citiem.

4.7.2 **Pastāvošie mehānismi ir pietiekami.** Gan politiskajā, gan arī programmu un projektu līmenī pastāvošie mehānismi ir pietiekami un dod samērā labas iespējas. Turpmākus pasākumus un papildu noteikumus attiecīgajā brīdī var ieviest un pielāgot vēlāk, ja ir labi pamatota konkrēta vajadzība.

4.8 **Kopienas līdzšinējie veicināšanas un koordinēšanas instrumenti.** Komiteja iesaka izstrādāt P&I veicināšanai un koordinācijai paredzēto daudzveidīgo Kopienas instrumentu vispārēju, skaidru un saprotamu sistēmu. Tādēļ Komisijai būtu ļoti ieteicams izveidot sarakstu (**aprakstu**), proti, saprotamu ceļvedi par **visiem** tai pieejamajiem veicināšanas un koordinācijas instrumentiem un paņēmieniem. Tādējādi varētu secināt, vai, neskatoties uz šo instrumentu aizvien lielāko skaitu, mērķi vēl ir pietiekami skaidri un nodalāmi, un vai no potenciālo izmantotāju un Komisijas darbinieku viedokļa šie instrumenti ir pārskatāmi un vienkārši izmantojami vai arī šo sistēmu nepieciešams pārveidot.

Briselē, 2007. gada 24. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

priekšsēdētājs

Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes regulai ar ko izveido kopuzņēmumu novatorisku zāļu jomā uzsāktās iniciatīvas īstenošanai (IMI kopuzņēmums)”

COM(2007) 241 galīgā redakcija

(2008/C 44/02)

Eiropas Savienības Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 95. pantu 2007. gada 11. jūnijā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par augstāk minēto tematu.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2007. gada 4. oktobrī. Ziņotājs — DANTIN kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 439. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 24. un 25. oktobrī (24. oktobra sēdē), ar 118 balsīm par, 2 balsīm pret un 2 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1 Farmācijas nozari pilnīgi pamatoti uzskata par nozīmīgu stratēģisku nozari. Tās produkti būtiski veicina Eiropas iedzīvotāju veselības uzlabošanu un labklājību. Tai ir arī svarīga loma nodarbinātības nodrošināšanā.

1.2 Pašreizējā situācijā, kad Eiropā pētnieciskā darbība farmācijas jomā ir samazinājusies, lēmums izveidot kopuzņēmumu novatorisku zāļu jomā uzsāktās iniciatīvas īstenošanai (IMI kopuzņēmums) ir īpaši pamatots. Komiteja atzinīgi vērtē un atbalsta minēto lēmumu, jo īpaši tādēļ, ka tas paredz reālu publiskā un privātā sektora partnerību.

1.3 IMI kopuzņēmumam būs galvenokārt jāveic šādi būtiski uzdevumi:

— jāuzlabo novatorisku zāļu drošuma un iedarbīguma prognozēšana, jo īpaši agrīnos izstrādes posmos pirms klīnisko pētījumu veikšanas;

— izmantojot pētniecības posmu pārvaldības sistēmas, jānovērš pētniecības resursu nelietderīga izmantošana, kas pašreiz rodas dublēšanās rezultātā gan privātajā, gan valsts sektorā;

— jānovērš trūkumi kvalifikācijas jomā, uzsākot apmācību, kas nodrošina darba ņēmēju izglītības atbilstību farmācijas pētījumu jomā nepieciešamajai kvalifikācijai;

— jāizveido instruments, kura mērķis ir panākt nepieciešamo sinerģiju, kas ļautu īstenot sadarbību IMI kopuzņēmuma uzsāktā pētījumu un valsts un Eiropas mērogā veikto pasākumu ietvaros nolūkā veicināt Eiropas pētniecības telpas izveidi minētajā nozarē.

1.4 EESK atzinīgi vērtē plašu apspriešanos pirms aplūkojamās regulas sagatavošanas un atbalsta ierosinājumu sagatavot gada pārskatus par IMI kopuzņēmuma gūtajiem rezultātiem. Komiteja tomēr pauž nožēlu, ka nav sīki izstrādāta novērtējuma par Eiropas Tehnoloģijas platformu darbību un gūtajiem rezultātiem.

1.5 Komiteja uzskata, ka, ņemot vērā finansējumu, plašo līdzdalību un iesaistītos ievērojamos Kopienas resursus, būtu precīzāk jādefinē pētniecības rezultātu izmantošana un piešķiršana, galvenokārt attiecībā uz intelektuālo īpašumu un patentiem.

1.6 EESK uzskata, ka būtu jāizstrādā mehānismi, kas veicinātu ienākuma gušanu no Eiropas investīcijām. Būtu vēlams arī paredzēt, lai pētījumu rezultātā gūtā peļņa tiktu ieguldīta investīcijās Kopienas teritorijā.

2. Ievads

2.1 Regulas priekšlikuma mērķis ir izveidot pirmās publiskā un privātā sektora partnerības pētniecības un izstrādes jomā. Regulas priekšlikums attiecas uz pirmo no divām Kopīgajām tehnoloģiju iniciatīvām (KTI), tas ir, uz novatoriskām zālēm⁽¹⁾.

2.2 KTI mērķis ir dot iespēju nozarei, pētniecības iestādēm, dalībvalstīm un Komisijai daļēji vai pilnībā apvienot resursus nolūkā atbalstīt noteiktas pētniecības programmas.

2.3 Atšķirībā no tradicionālās stratēģijas, kas paredz publiskā finansējuma piešķiršanu katram projektam atsevišķi, KTI atbalsta liela mēroga pētniecības programmas ar kopīgiem stratēģiskiem mērķiem pētniecības jomā. Minētajai jaunajai pieejai būtu jāizveido kritiskā masa Eiropas pētniecības un izstrādes jomā, jākonsolidē zinātniskās aprindas galvenajās stratēģiskajās jomās un jāsaskaņo projektu finansēšana, lai pētniecības rezultātus varētu izmantot pēc iespējas ātrāk. KTI aptver būtiskas jomas, kurās pašreizējie instrumenti nav piemēroti un nedarbojas pietiekami ātri, lai saglabātu Eiropas vadošās pozīcijas pasaules mēroga konkurencē. Minētajās jomās valsts, Eiropas un privātais finansējums pētniecībai var nodrošināt augstu pievienoto vērtību, jo īpaši, veicinot privāto ieguldījumu pieaugumu pētniecības un izstrādes jomā.

2.4 KTI "novatorisku zāļu jomā uzsāktās iniciatīvas" mērķis ir atbalstīt jaunu zināšanu, jaunu instrumentu un jaunu metožu attīstību, kas ļaus ātrāk piedāvāt iedarbīgākas un drošākas zāles.

⁽¹⁾ Otrā KTI iniciatīva attiecas uz "iegultajām datorsistēmām". Šajā sakarā skat. atzinumu INT/364.

2.5 Ar novatoriska finansēšanas veida palīdzību IMI kopuzņēmumam būtu jāveicina privāto investīciju palielināšana pētniecības un izstrādes jomā, zināšanu apmaiņa universitāšu un uzņēmumu starpā, kā arī MVU līdzdalība Eiropas pētniecībā.

3. Pašreizējā situācija

3.1 Pēdējo desmit līdz piecpadsmit gadu laikā pētnieciskā darbība farmācijas jomā Eiropā pakāpeniski samazinājās. Laikā no 1990. līdz 2005. gadam investīcijas pētniecības un izstrādes jomā ASV pieauga 4,6 reizes, savukārt Eiropā — tikai 2,8 reizes. Uzņēmumi arvien biežāk pārvieto vadošos pētniecības centrus ārpus Eiropas Savienības, galvenokārt uz ASV un pēdējā laikā arī uz Āziju.

3.1.1 Minētā situācija var negatīvi ietekmēt Eiropas konkurētspēju, jo inovācijas un mūsdienu tehnoloģijas ir būtiski ekonomiskās izaugsmes faktori ilgtermiņā. Tas ir viens no galvenajiem iemesliem, kāpēc nolēma izveidot KTI "novatorisku zāļu jomā".

3.2 Ja valdības savu darbību plāno valsts līmenī, nozarei ir pasaules mēroga redzējums. Lielajām valstīm, piemēram, ASV un Ķīnai, ir vienota investīciju stratēģija, kas ļauj uzņēmumiem labāk plānot un piesaistīt resursus. Eiropā valsts iestādes nekoordinē investīcijas pētniecības un izstrādes jomā, un farmācijas uzņēmumiem jāizmanto resursi savas darbības pielāgošanai vietējiem apstākļiem.

3.3 Līdz ar Kopienas tiesību aktu pieņemšanu var izveidot mērķtiecīgu un saskaņotu pētniecības un izstrādes programmu, kas varēs balstīties uz visiem (publiskiem un privātiem) investīciju avotiem pētniecības un izstrādes jomā. Šāds ir skatāmās regulas mērķis.

4. Eiropas Komisijas priekšlikums

4.1 Regulas priekšlikuma par kopuzņēmuma izveidi novatorisku zāļu jomā [COM(2007) 241] pamatā ir 7. pamatprogrammas noteikumi, kas formulēti Lēmumā Nr. 1982/2006/EKK. Tā paredz Kopienas ieguldījumu, lai Eiropas līmenī ilgtermiņā izveidotu publiskā un privātā sektora partnerības pētniecības jomā.

4.2 Minētā partnerība ir izveidota Kopīgas tehnoloģiju iniciatīvas (KTI) kā agrākās Eiropas Tehnoloģiju platformas (ETP) darba turpinājums.

4.3 Padome Lēmumā Nr. 971/2006/EKK par īpašo programmu "Sadarbība" uzsvēra nepieciešamību izveidot publiskā un privātā sektora partnerību un noteica sešas jomas, kurās kopīgas tehnoloģiju iniciatīvas izveides rezultātā tiktu veicināta Eiropas pētnieciskās darbības attīstība. Tās ir:

- ūdeņradis un kurināmā elementi,
- aeronautika un gaisa transports ⁽²⁾,
- novatoriskas zāles,
- iegultās datorsistēmas ⁽³⁾;
- nanoelektronika ⁽⁴⁾
- GMES (vides un drošības uzraudzība pasaules mērogā).

4.4 Ņemot vērā minēto vispārējo stratēģiju, regula, ko ierosina COM(2007) 241 dokumentā, paredz **Kopīgas tehnoloģiju iniciatīvas īstenošanu novatorisku zāļu jomā (KTI IMI)**, izveidojot **kopuzņēmumu novatorisku zāļu jomā uzsāktās iniciatīvas īstenošanai (IMI kopuzņēmums)**.

4.5 Saskaņā ar Komisijas mērķiem kopuzņēmumam novatorisku zāļu jomā būtu jāveicina to iesaistīto pušu (augstskolu, mazo un vidējo uzņēmumu, privāto klīniku, valsts iestāžu, utt.) līdzdalība, kas pašreiz nespēj īstenot sarežģītas pētniecības programmas, kurām nepieciešami lieli līdzekļi.

4.6 IMI tiks izveidots kā kopuzņēmums, kura dibinātāji būs Eiropas Kopiena, ko pārstāvēs Eiropas Komisija, un EFPIA (Eiropas Farmācijas uzņēmumu un apvienību federācija), saskaņā ar Padomes spēkā esošā Līguma 171. pantu IMI kopuzņēmumu pārvaldīs kā Kopienas iestādi. IMI kopuzņēmumā varēs iesaistīties dalībvalstīs un 7. pamatprogrammai asociētās valstīs, kā arī juridiskas personas, kas darbojas pētniecības un izstrādes jomā, ar noteikumu, ja tās sniegs ieguldījumu finansējumā.

4.7 Minētās programmas kopējais budžets būs 2 miljardi *euro*, ko ieguldīs 7 gadu laikā un sadalīs vienādās daļās starp Komisiju (7. Pamatprogrammas resursi saskaņā ar Padomes Regulas Nr. 1605/2002 54. pantu) un EFPIA farmācijas uzņēmumiem, kas nodrošinās galvenokārt personālu, aprīkojumu, materiālus utt.

4.8 IMI kopuzņēmums atbalstīs dalībvalstīs un 7. pamatprogrammas asociētajās valstīs veiktās pētnieciskās darbības. Viss Kopienas ieguldījums 1 miljarda *euro* apmērā tiks piešķirts mazajiem un vidējiem uzņēmumiem un universitātēm pētnieciskās darbības veikšanai farmācijas jomā. Iesaistītie lielie uzņēmumi ieguldīs tādu pašu summu, sedzot pētniecības izmaksas un iesaistot tajā MVU un universitātes.

4.9 Saskaņā ar Direktīvas 2004/17/EK 2. pantu un Direktīvas 2004/18/EK 15. pantu IMI kopuzņēmums ir starptautiska

iestāde ar juridiskas personas statusu; kopuzņēmuma galvenā mītne atradīsies Briselē; un, ja Padome nepagarinās uzņēmuma darbības termiņu, kopuzņēmums beigs pastāvēt 2017. gada decembra beigās.

5. Vispārējās piezīmes

5.1 Ziņojumā ar nosaukumu "Inovatīvas Eiropas izveide" farmācijas nozari pilnīgi pamatoti uzskata par svarīgu stratēģisku nozari. Tās produkti būtiski veicina Eiropas iedzīvotāju veselības uzlabošanu un labklājību. Būtībā racionāla un pareiza farmācijas produktu izmantošana uzlabo dzīves kvalitāti.

5.2 Farmācijas nozare turklāt sniedz nozīmīgu ieguldījumu nodarbinātības nodrošināšanā. Minētajā nozarē 2004. gadā strādāja 612 000 darba ņēmēju, no tiem 103 000 ir augsti kvalificēti speciālisti zinātniskās pētniecības jomā.

IMI kopuzņēmuma loma

5.3 IMI kopuzņēmuma izveidi attaisno vispārārtzīta nepieciešamība risināt problēmu, kas saistīta ar pētniecības darbības samazināšanos farmācijas nozarē, un mainīt šo tendenci, ko Komisija konstatēja 2003. gada 1. jūlija paziņojumā "Stiprināt Eiropas farmācijas nozari pacientu interesēs — Rīcības priekšlikumi".

5.4 Minētā mērķa īstenošanai ir nepieciešams mainīt tradicionālos divpusējas sadarbības veidus. Pašlaik ir vajadzīga jauna Eiropas līmeņa pieeja, kas veicinātu universitāšu, iesaistīto MVU, valsts iestāžu tiešu sadarbību ar farmācijas nozari saskaņā ar 7. pamatprogrammu paredzētajiem finanšu noteikumiem.

5.5 IMI kopuzņēmumam būs jāveic galvenokārt šādi būtiski uzdevumi:

- jāuzlabo novatorisku zāļu drošuma un iedarbīguma prognozēšana, jo īpaši agrīnos izstrādes posmos pirms klīnisko pētījumu veikšanas;
- izmantojot pētniecības posmu pārvaldības sistēmas, jānovērš pētniecības resursu nelietderīga izmantošana, kas pašreiz rodas dublēšanās rezultātā gan privātajā, gan valsts sektorā;
- jānovērš trūkumi kvalifikācijas jomā, uzsākot apmācību, kas nodrošina darba ņēmēju izglītības atbilstību farmācijas pētījumu jomā nepieciešamajai kvalifikācijai;
- jāizveido instruments, kura mērķis ir panākt nepieciešamo sinerģiju, kas ļautu īstenot sadarbību IMI kopuzņēmuma uzsāktos pētījumos un valsts un Eiropas mērogā veikto pasākumu ietvaros nolūkā veicināt Eiropas pētniecības telpas izveidi minētajā nozarē.

⁽²⁾ INT/369.

⁽³⁾ INT/364.

⁽⁴⁾ INT/370.

6. Īpašas piezīmes

6.1 EESK atzinīgi vērtē plašu apspriešanu pirms regulas sagatavošanas un atbalsta piemērotu izglītības programmu īstenošanu nolūkā nodrošināt nepieciešamo profesionalitāti nozarē, jo tai ir būtiska loma Eiropas tautsaimniecībā un iedzīvotāju dzīves kvalitātes uzlabošanā.

6.2 Šī atzinuma 4.2 punktā ir norādīts, ka KTI galvenokārt tiek veidotas agrāko Eiropas Tehnoloģiju platformu (ETP) darba rezultātā. Tomēr ETP reti ir sasniegušas izvirzītos mērķus saistībā ar pētniecības attīstības stratēģisku veicināšanu. KTI izveides pamatā ir konstatējums par daļēju ETP neveiksmi, lai gan tām būtībā bija jāsniedz nozīmīgs ieguldījums nozares konkurētspējas veicināšanā.

6.2.1 EESK pauž nožēlu, ka Komisijas priekšlikumā nav iekļauts sīkāk izstrādāts apskats par Eiropas Tehnoloģiju platformu paveikto darbu; balance nav izveidota, gūtie rezultāti nav norādīti, kā arī nav minēta neviena bibliogrāfiska norāde.

6.2.2 Tādēļ attiecībā uz KTI Komiteja atbalsta ierosinājumu sagatavot gada pārskatus par IMI kopuzņēmuma gūtajiem rezultātiem un sasniegto progresu.

6.3 EESK tomēr atzinīgi vērtē kopuzņēmuma izveidi novatorisku zaļu jomā uzsāktās iniciatīvas īstenošanai. Kopuzņēmumam piemīt būtiskas iezīmes, lai veicinātu pētniecības attī-

tību farmācijas nozarē Eiropā, reāli apvienojot publisko un privāto sektoru. Minētā iniciatīva atbilst Lisabonas stratēģijas mērķiem, kas paredz pētniecības un izstrādes pasākumu veikšanai ieguldīt 3 % no IKP, turklāt 2/3 no minētā ieguldījuma būtu jānodrošina privātajam sektoram.

6.3.1 Tomēr ņemot vērā daudzējādo finansēšanas sistēmu un ievērojamu iesaistīto Kopienas resursu apjomu, Komiteja uzskata, ka būtu precīzāk jānosaka pētniecības rezultātu izmantošana un piešķiršana. Šajā sakarā plašāk jāaplūko un jāprecizē jautājums par patentiem un intelektuālo īpašumu, ņemot vērā to, kā tas ir definēts regulā un tās pielikumā, kurā ir minēti tikai pamatprincipi, jo šajā jomā varētu rasties viens no sarežģījumiem IMI kopuzņēmuma izveidē.

6.3.2 Vairumam farmācijas uzņēmumu grupu, kas atrodas Eiropā, ir globāla dimensija. Ņemot vērā ievērojamu Kopienas finansējumu, būtu jāizstrādā mehānismi, kas veicina ienākumu gūšanu no Eiropas investīcijām. No šā viedokļa raugoties un vienlaicīgi neradot šķēršļus novatorisku zaļu lietošanai ārpus Eiropas Savienības, regulā būtu jāparedz noteikumi par visu pētniecības posmu norisi, kā arī par pētniecības rezultātā iegūto molekulu ražošanu Eiropas Savienībā. Būtu vēlams, lai minētie noteikumi paredzētu arī to, ka peļņa, kas gūta to pētniecības darbību rezultātā, kuras finansēja IMI kopuzņēmums, tiktu ieguldīta investīcijās Kopienas teritorijā.

Briselē, 2007. gada 24. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

priekšsēdētājs

Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes regula, ar ko izveido “ARTEMIS kopuzņēmumu” iegulto datorsistēmu jomā uzsāktās kopīgās tehnoloģiju iniciatīvas īstenošanai”

COM(2007) 243 galīgā redakcija — 2007/0088 (CNS)

(2008/C 44/03)

Saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 95. pantu Eiropas Savienības Padome 2007. gada 11. jūnijā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par augstāk minēto tematu.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2007. gada 4. oktobrī. Ziņotājs — DANTIN kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 439. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 24. un 25. oktobrī (24. oktobra sēdē), ar 127 balsīm par, 2 balsīm pret un 3 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1 EESK kopumā atbalsta Komisijas stratēģiju. Tā uzskata, ka ieguldījumu piesaistīšana pētniecībai un attīstībai ir piemērots veids, kā Eiropas uzņēmumiem sniegt drošu pamatprincipu kopumu, izmantojot jaunu instrumentu, kas ļauj pārvarēt pašreizējo Kopienas finansējuma sadrumstalotību un izvairīties no programmu dažāda sadalījuma, kuru rezultātā vairs nav iespējams izvērtēt sasniegto.

1.2 Komiteja atbalsta izteikto priekšlikumu iesniegt ikgadēju ziņojumu par ARTEMIS rezultātiem. Tomēr Komiteja izsaka nožēlu, ka nepastāv sīki izklāstīts novērtējums par bijušo “Eiropas Tehnoloģiju platformu” darbību un sasniegtajiem rezultātiem.

1.3 Komiteja uzskata, ka ARTEMIS kopuzņēmums, kas balstās uz publiskā un privātā sektora partnerību, ir spēcīgs pamats Eiropas pētniecības telpas izveidei un liels ieguldījums Eiropas uzņēmumu konkurētspējas veicināšanā.

1.4 Dodot labvēlīgu atzinumu konkrētajam priekšlikumam, EESK uzsver ieguldījumu jomā ierosinātās pirmreizējās stratēģijas nozīmīgumu, jo tā apvieno Kopienas, uzņēmumu, dažādu dalībvalstu un to pētniecības un izstrādes struktūru, kuras piedalās, resursus.

1.5 Attiecībā uz šo pirmreizējo sadarbības struktūru, kura var izrādīties sarežģīta, tiklīdz būs jāizmanto ierosinātie pētniecības produkti, EESK pauž gandarījumu par to, ka regulas par kopuzņēmumu 24. pantā ar lielu precizitāti skatīts intelektuālā īpašuma jautājums un uzsvērta tā nozīme.

1.6 Visbeidzot, Komiteja uzskata, ka nepieciešama:

— reāla procedūru vienkāršošana, jo īpaši ņemot vērā administratīvās sarežģītības negatīvo ietekmi uz iepriekšējām pētniecības un izstrādes programmām;

— informācijas programma, kas ļautu veicināt nepieciešamo ekonomisko resursu mobilizēšanu;

— profesionālās apmācības programmu ieviešana, kas nodrošinātu, lai darbinieku kvalifikācija atbilstu ARTEMIS izveidotajām darba vietām. Tas ir nepieciešams, lai radītu apstākļus, kas vajadzīgi, lai nodrošinātu rūpniecības vadošo lomu šajā stratēģiskajā nozarē.

2. Ievads

2.1 Konkrētajā Padomes regulas priekšlikumā ir paredzēts uzsākt pašas pirmās Eiropas publiskā un privātā sektora partnerības pētniecības un izstrādes jomā. Tajā ir definēta viena no divām pirmajām kopīgām tehnoloģiju iniciatīvām (KTI). Šī iniciatīva attiecas uz iegultām datorsistēmām ⁽¹⁾.

2.2 KTI mērķis ir vispārējā veidā rūpniecībai, pētniecības uzņēmumiem, dalībvalstīm un Komisijai ļaut apkopot visus vai daļējus resursus mērķtiecīgām pētniecības programmām.

2.3 Pretēji tradicionālai stratēģijai, kas paredz sniegt projektiem publisko finansējumu katrā gadījumā atsevišķi, KTI attiecas uz liela apjoma pētniecības programmām, kurām ir kopīgi stratēģiskie pētniecības mērķi. Šai jaunai pieejai būtu jāveido Eiropas pētniecības un jauninājumu kritiskā masa, jānostiprina zinātniskā sabiedrība galvenajās stratēģiskās jomās un jāsašķir projekta finansēšana, lai ātrāk varētu izmantot pētniecības rezultātus.

2.4 Ar šo priekšlikumu tiek ieviests juridiskais pamats, ar kuru izveido ARTEMIS — KTI iegulto datorsistēmu jomā.

⁽¹⁾ Otrā KTI attiecas uz jaunām zālēm. Par to tiks sniegts Atzinums INT/363.

2.5 KTI ARTEMIS attiecas uz neredzamiem datoriem (integrētas sistēmas), kas liek darboties virknei iekārtu — no automobiļiem līdz lidmašīnām un telefoniem, no enerģētikas tīkliem līdz virknei mājas elektroiekārtu, piemēram, veļas mašīnām, televizoriem utt.

2.6 Saskaņā ar prognozēm līdz 2010. gadam pasaulē būs vairāk nekā 16 miljardi integrētu procesoru un vairāk nekā 40 miljardi līdz 2020. gadam. 2010. gadā šī neredzamā dator tehnika un programmatūra veidos 30 līdz 40 % no jauno produktu vērtības: plašai sabiedrībai paredzētā elektrotehnika (41 %), telekomunikācijas (36 %), automobiļi (36 %) un veselības aprūpes aprīkojums (33 %).

2.7 Septiņu gadu laikā pētniecībai paredzētā ARTEMIS budžets kopā sasniegs 2,7 miljardus euro. 60 % no šīs summas nodrošinātu rūpniecība, 410 miljonus euro — Komisija, un 800 miljonus euro — dalībvalstu programmas.

3. Vispārējais konteksts

3.1 Informācijas un komunikāciju tehnoloģijām (IKT) ir būtiska ekonomikas un sociālā nozīme, un tām ir liela loma pārskatītās Lisabonas stratēģijas īstenošanā, kurā uzsvērts, ka zināšanas un inovācijas palīdz sekmēt izaugsmi un nodarbinātību.

3.2 Pasaules mērogā kopējiem pētniecības un izstrādes izdevumiem tuvāko desmit gadu laikā būtu jāpalielinās apmēram par 170 %, taču paredzams, ka iegultām sistēmām paredzētie izdevumi palielināsies par 225 %, no 58 miljardiem euro 2002. gadā līdz 132 miljardiem euro 2015. gadā ⁽²⁾.

3.3 Eiropas Savienībā pētniecības un izstrādes jomā IKT paredzētie izdevumi ir 18 % apmērā no kopējiem pētniecības un izstrādes izdevumiem, turpretim ASV šis skaitlis ir 34 % un Japānā — 35 % ⁽³⁾. Ņemot vērā iedzīvotāju skaitu, Eiropas Savienībā izdevumi ir apmēram 80 euro uz vienu iedzīvotāju, savukārt, ASV tie ir 350 euro, un Japānā — 400 euro. Iegulto sistēmu pētniecība veido būtisku daļu no IKT pētniecības; Eiropā tai paredzēti 380 miljoni euro no publiskā finansējuma un vairāk nekā 50 % no uzņēmumu budžeta, kas paredzēts informācijas un komunikāciju tehnoloģiju pētniecībai.

3.4 Lai arī nākotnē ES būtu pārstāvēta šajā nozarē, kurai ir liels attīstības potenciāls, tai ir jāpalielina ieguldījumi šajā stratēģiskajā jomā un tie labāk jāizmanto, nevis jābalstās uz pētniecības struktūru, kurā spēki tiek izkliedēti un rada dubultu darbu. ES uzņēmumiem šobrīd nav satvara nepieciešamo pamattehnoloģiju un standartu izstrādei.

3.4.1 Kopumā progresu kavē uzņēmumu mērķu koordinēšanas trūkums pētniecības un izstrādes jomā, dubults darbs un neoptimāla ierobežoto pētniecības apropriāciju izmantošana.

3.4.2 Komisijas priekšlikumā ir paredzēts mainīt šo vispārējo situāciju.

4. Komisijas priekšlikums

4.1 Lēmums par kopuzņēmuma ARTEMIS izveidi, kas paredzēta dokumentā COM(2007) 243 galīgā redakcija, izriet no Lēmuma Nr. 1982/2006/EEK par Septīto pamatprogrammu, kurā paredzēts Kopienas ieguldījums, lai izveidotu publiskā un privātā sektora ilgtermiņa partnerības Eiropas mērogā zinātniskās pētniecības jomā.

4.2 Šīs partnerības tiek veidotas “kopīgo tehnoloģiju iniciatīvu” (KTI) veidā, un tās ir radušās no bijušajām “Eiropas Tehnoloģiju platformām” (ETP).

4.3 Komisija Lēmumā Nr. 971/2006/EEK par īpašo programmu “Sadarbība” ⁽⁴⁾ ir uzsvērusi vajadzību ieviest publiskā un privātā sektora partnerības un noteikusi sešas jomas, kurās kopīgo tehnoloģiju iniciatīvu izveide būtu piemērota, lai veicinātu pētniecību Eiropā. Jomas ir šādas:

— udeņradis un kurināmā elementi;

— aeronautika un gaisa pārvadājumi ⁽⁵⁾;

— jaunas zāles ⁽⁶⁾;

— iegultās datorsistēmas;

— nanoelektronika ⁽⁷⁾;

— GMES (vides un drošības uzraudzība pasaules mērogā).

4.4 Šīs vispārējās stratēģijas ietvaros regulas priekšlikumā COM(2007) 243 paredzēts īstenot Padomes regulu, ar ko izveido “ARTEMIS kopuzņēmumu” iegulto datorsistēmu jomā uzsāktās kopīgās tehnoloģiju iniciatīvas īstenošanai.

4.5 Uzņēmuma izvēle attiecībā uz būtisko “iegultā intelekta” tematu atbilst stratēģiskajai jomai, kas ietver automobiļu nozari, sadzīves tehniku, sakaru ierīces, vadības sistēmas un biroja tehniku.

4.6 Šajās nozarēs ir paredzēts, ka jau šobrīd lielā iegulto datorsistēmu nozīme iekārtu kontrolē ievērojami palielināsies nākamo piecu gadu laikā: sagaidāms, ka iegulto sistēmu daļa galaprodukta vērtībā sasniegs 35 — 40 %, un to skaits 2010. gadā varētu būt 16 miljardi un 2020. gadā pārsniegt 40 miljardus.

⁽²⁾ Software Intensive Systems in the Future, IDATE/TNO, 2005. g.

⁽³⁾ Komisijas paziņojums “i2010 — Eiropas informācijas sabiedrība izaugsmei un nodarbinātībai”, Eiropas Komisija, 2005. gads.

⁽⁴⁾ OV L 412, 30.12.2006., 1. lpp.

⁽⁵⁾ INT/369.

⁽⁶⁾ INT/363.

⁽⁷⁾ INT/370.

4.7 Galvenais pamatojums KTI izveidei ir vēlme radīt Eiropas pētniecības un izstrādes programmu, kas palīdzēs ES rūpniecībai sasniegt vadošo stāvokli pasaulē iegulto datorsistēmu jomā. Šīs datorsistēmas ir būtiski jauninājumi nozīmīgākajās nozarēs, lai veicinātu konkurētspēju un Eiropas uzņēmumu attīstību.

4.8 Komisija uzskata, ka šādai iniciatīvai kā ARTEMIS ir būtiska nozīme, lai izvairītos no tā, kas notika Eiropas rūpniecībā galddatoru un interneta jomā, kad tieši ieguldījumu trūkuma dēļ ražotnes tika pārvietotas ārpus Eiropas (ASV, Japāna utt.).

4.9 KTI ARTEMIS tika izveidota pēc plašas apspriešanās ar ieinteresētajām personām un pēc virknes nozīmīgu iniciatīvu un konferenču Kopienas līmenī. Iniciatīvas mērķus un uzdevumus iepriekš izskatīja uzņēmumos un akadēmiskajās aprindās, kuri konkrētā priekšlikuma izstrādei sniedza savas īpašās zināšanas iegulto datorsistēmu jomā. Dalībvalstis atzina, ka risināt būtiskus nākotnes uzdevumus ir iespējams tikai Kopienas līmenī.

4.10 Juridiskais pamats

Priekšlikumu veido Padomes regula, kurai pievienoti kopuzņēmuma statūti. Priekšlikums pamatojas uz EK Līguma 171. pantu. Kopuzņēmums būs Kopienas iestāde, un, lai gan uz tās budžetu attiecas Padomes Regulas 1605/2002 185. pants, ir jāņem vērā šīs iniciatīvas specifika, ciktāl runa ir par publiskā un privātā sektora partnerībām, kurā privātais sektors sniedz lielu ieguldījumu, kas ir vismaz tik liels cik publiskā sektora ieguldījums.

4.11 Sastāvs

Kopīgās tehnoloģiju iniciatīvas (KTI) dibinātāji ir Eiropas Kopiena, ko pārstāv Komisija, dalībvalstis, kuras ir izteikušas vēlmi piedalīties KTI, un ARTEMISIA (apvienība, kas pārstāv lielu skaitu konkrētās nozares uzņēmumu un citu pētniecības un izstrādes organizāciju). Statūtos ir iekļauts to juridisku personu saraksts, kuras var kļūt par ARTEMIS kopuzņēmuma locekļiem, jo īpaši Septītās pamatprogrammas asociētās valstis, kuras nav ES dalībvalstis, kā arī jebkura cita juridiska persona, kas var sniegt ieguldījumu ARTEMIS kopuzņēmuma mērķu sasniegšanā.

4.12 Finansējums

ARTEMIS kopuzņēmuma darbības izmaksas, kas sīki izklāstītas 4. pantā, sedz no šādiem ieguldījumiem:

- ARTEMISIA finanšu ieguldījums līdz maksimāli 20 miljoniem euro vai līdz 1 % no kopējām projektu izmaksām, taču nepārsniedzot [30] miljonus euro;

- Kopienas finanšu ieguldījums līdz 10 miljoniem euro;

- ARTEMIS dalībvalstu ieguldījumi natūrā.

Pētniecības un izstrādes pasākumus laikposmā, kas beidzas 2017. gada 31. decembrī, atbalsta ar šādiem ieguldījumiem:

- Kopienas finanšu ieguldījums 410 miljonu euro apmērā;
- ARTEMIS dalībvalstu ieguldījumi, kas izmaksājami tieši pētniecības un izstrādes organizācijām, kas piedalās pētniecības un izstrādes projektos;
- pētniecības un izstrādes organizāciju ieguldījumi natūrā.

4.12.1 Laikposmā līdz 2013. gada 31. decembrim Komisijas ieguldījums būs maksimāli 420 miljoni euro. Šos līdzekļus maksā no īpašās programmas "Sadarbība", ar ko īsteno Septīto pamatprogrammu pētniecības un tehnoloģiju izstrādes pasākumiem atbilstīgi Padomes Regulas Nr. 1605/2002 54. panta 2. punkta noteikumiem. 2008. gadā tiks piešķirti 42,5 miljoni euro.

4.12.2 Šis lielais ieguldījums ir pamatojams ar to, ka ARTEMIS nākotnes rezultāti konkrētajās jomās būs arī kā nozīmīgi atskaite punkti Kopienas politikām kopumā, jo īpaši vides aizsardzības, transporta, enerģētikas un iekšējā tirgus jomā. Tādējādi tā sniegs arī konkrētu ieguldījumu Lisabonas konkurētspējas mērķu īstenošanā un Barselonas mērķu par līdzekļu novirzīšanu pētniecībai īstenošanā. Ierosinātā iniciatīva ir daļa no Kopienas tālējās stratēģijas, kurā cita starpā iekļauts priekšlikums izveidot Eiropas Tehnoloģijas institūtu (ETI).

4.13 Intelektuālais īpašums

ARTEMIS pieņem noteikumus, ar ko reglamentē pētniecības rezultātu izplatīšanu un kas attiecīgā gadījumā nodrošina to, ka tiek aizsargāts pētniecības un izstrādes pasākumos radītais intelektuālais īpašums un ka pētniecības rezultāti tiek izmantoti un izplatīti. Kopuzņēmuma regulas 24. pantā šis princips ir precīzi izklāstīts.

4.14 Komisija uzskata, ka ARTEMIS kopuzņēmuma izveide sniegs Kopienai šādas objektīvas priekšrocības:

- valstu centienu integrācija Eiropas mērogā, sasniedzot stratēģiskajā pētniecības programmā noteiktos kopīgos mērķus; tas ļaus izveidot Eiropas Pētniecības telpu iegulto datorsistēmu jomā;
- lielāks elastīgums, mobilizējot dalībvalstu resursus;

- Kopienas finansējuma sviras efekts attiecībā uz dalībvalstīm un uzņēmumiem;
- programmu efektivitāte un iepriekšējo iniciatīvu trūkumu novēršana;
- ekonomiskā efektivitāte, samazinot laiku līdz projekta uzsākšanai;
- ES rūpniecības konkurētspējas uzlabošana, paātrinot pētījumu rezultātu ienākšanu tirgū

5. Vispārīgas piezīmes

5.1 EESK kopumā atbalsta Komisijas stratēģiju. Tā uzskata, ka ieguldījumu piesaistīšana pētniecībai un attīstībai ir piemērots veids, kā Eiropas uzņēmumiem sniegt drošu pamatprincipu kopumu, izmantojot jaunu instrumentu, kas ļauj pārvarēt pašreizējo Kopienas finansējuma sadrumstalotību un izvairīties no programmu dažāda sadalījuma, kuru rezultātā vairs nav iespējams izvērtēt sasniegto.

5.2 Tomēr, kā tas norādīts 4.2. pantā, KTI ir radušās bijušo "Eiropas Tehnoloģiju platformu" (ETP) darba rezultātā. Taču tās reti sasniedza tām noteikto pētniecības stratēģiskas veicināšanas mērķi Eiropā, jo to dalībniekiem nebija pietiekamas atbildības sajūtas. KTI izveide balstās uz šo konstatējumu, ka ETP lomas īstenošana piedzīvoja daļēju neveiksmi, jo būtībā tām bija jāsniedz nozīmīgs ieguldījums rūpniecībai konkurētspējas jomā.

5.2.1 EESK izsaka nožēlu, ka Komisijas priekšlikumā nav sniegta sīkāka informācija par iepriekš "Eiropas Tehnoloģiju platformu" (ETP) ietvaros veikto darbu, nav sniegts nekāds kopsavilkums, sasniegtie rezultāti netiek minēti, un netiek minēta neviena bibliogrāfiska atsauce.

5.2.2 Tādēļ, runājot par KTI, Komiteja atbalsta ierosinājumu iesniegt gada ziņojumu, kurā būtu ietverts kopsavilkums par sasniegtajiem rezultātiem un īstenoto progresu.

5.3 Komiteja uzskata, ka ARTEMIS kopuzņēmums, kas balstās uz publiskā un privātā sektora partnerību, ir stingrs pamats Eiropas pētniecības telpas izveidei un izšķirošs ieguldījums Eiropas uzņēmumu konkurētspējas veicināšanā.

5.4 Gudrāku sistēmu pieejamība nākotnē varētu sniegt nozīmīgu ieguldījumu arvien drošāku produktu ražošanā, vienlaikus

veicinot augsta līmeņa apmācību un kvalifikāciju ieviešanu, kas savukārt veicinātu darba vietu izveidi un nodarbinātības attīstīšanu.

5.5 Dodot labvēlīgu atzinumu konkrētajam priekšlikumam, EESK uzsver ieguldījumu jomā ierosinātās pirmreizējās stratēģijas nozīmīgumu.

5.5.1 Pirmo reizi saistībā ar pētniecības un izstrādes programmām tiks izmantoti ne tikai Kopienas un ARTEMISIA pārstāvēto uzņēmumu, kas nav ierasti, resursi, bet arī dažādu dalībvalstu un to pētniecības un izstrādes struktūru, kas piedalās, resursi.

5.5.2 Attiecībā uz šo pirmreizējo asociējošo shēmu, kura var izrādīties sarežģīta, tiklīdz būs jāizmanto ierosinātie pētniecības produkti, EESK pauž gandarījumu par to, ka regulas par kopuzņēmumu 24. pantā ar lielu precizitāti skatīts intelektuālā īpašuma jautājums un uzsverta tā nozīme.

5.6 Tomēr, lai īstenotu mērķus un palielinātu visas šā jaunā instrumenta iespējas, EESK uzskata, ka nepieciešams:

- vienkāršot dažādu pētniecības un izstrādes darbību procedūras visos to posmos, sākot no darbību atlases un beidzot ar rezultātu izplatīšanu, piešķirot ARTEMIS galveno atbildību par šiem uzdevumiem. Administratīvā sarežģītība, finansējuma un neskaidrības attiecībā uz partneriem iestādēs ir daži no neveiksmju iemesliem iepriekšējās pētniecības un izstrādes programmās;
- plaša informācijas programma par ARTEMIS uzņēmuma piedāvātajām iespējām, jo īpaši par tā spēju mobilizēt vajadzīgos ekonomikas resursus, ņemot vērā jaunus finansējuma veidus;
- piemērotu mācību programmu ieviešana, lai nodrošinātu ar augsti kvalificētu darbaspēku, kuram ir pētniecībai un attīstībai nepieciešamās zināšanas, kuras atbalsta ARTEMIS un kuras būs stratēģiski nozīmīgas ES rūpniecības nākotnei. Šīs augsta līmeņa kvalifikācijas, kas sniegs tehniskās prasmes, kas nepieciešamas darba vietām, kuras tiks izveidotas pētniecības un izstrādes jomā, tādējādi samazinot intelektuālā darbaspēka aizplūšanu un sniedzot nepieciešamos apstākļus, lai nodrošinātu ES rūpniecības vadošo lomu šajās Eiropas Savienībai stratēģiskajās nozarēs.

Briselē, 2007. gada 24. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Padomes Regulai, ar ko izveido kopuzņēmumu *Clean Sky*"

COM(2007) 315 galīgā redakcija — 2007/0118 (CNS)

(2008/C 44/04)

Eiropas Savienības Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 95. pantu 2007. gada 11. jūlijā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par augstāk minēto tematu.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Birojs 2007. gada 10. jūlijā uzdeva Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētajai nodaļai sagatavot Komitejas atzinumu par minēto jautājumu.

Ņemot vērā jautājuma steidzamību, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 439. plenārajā sesijā (25. oktobra sēdē) 2007. gada 24. un 25. oktobrī iecēla DANTIN kgu par galveno ziņotāju un ar 97 balsīm par un 3 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1 Komiteja atzinīgi vērtē lēmumu par kopuzņēmuma *Clean Sky* izveidi. EESK uzskata, ka šādi atsākot ieguldījumus pētniecībā un izstrādē, proti, izmantojot publiskā un privātā sektora finansējumu, uzņēmumiem tiktu nodrošināts stabils pamats, kas ļautu pārvarēt Kopienas finansējuma pašreizējo sadrumstalotību un koordinēt bieži vien pārāk izkliedētos pētījumus, tādējādi palīdzot paaugstināt to efektivitāti.

1.2 EESK atzinīgi vērtē nozares izvēli, tādējādi saskaņā ar Lisabonas stratēģiju sniedzot jaunu iniciatīvu tehniski inovatīvai rūpniecībai ar lielu skaitu augsti kvalificētu darbinieku un vienlaikus arī veicinot nepieciešamo progresu vides kvalitātes jomā.

1.3 Atzinīgi vērtējot apspriežamo priekšlikumu, EESK pirmām kārtām vēlētos uzsvērt ierosinātās stratēģijas nozīmīgumu ES saistībā ar ieguldījumiem un pētījumu koordinēšanu. Tādējādi Komiteja uzskata, ka šī stratēģija rada stingru pamatu Eiropas pētniecības telpas izveidei un ir svarīgs ieguldījums, lai sekmētu nozares Eiropas uzņēmumu konkurētspēju.

1.4 Komiteja uzskata, ka, ņemot vērā finansējumu, plašo līdzdalību un iesaistītos nozīmīgos Kopienas resursus, acīmredzot būtu precīzāk, jānosaka, kā un kas izmanto pētniecības rezultātus, jo īpaši attiecībā uz intelektuālo īpašumu un patentu piešķiršanu.

1.5 Visbeidzot Komiteja uzskata, ka nepieciešams:

— būtiski vienkāršot procedūras, jo īpaši, ņemot vērā sarežģītu administratīvo procedūru negatīvo ietekmi uz iepriekšējām pētniecības un izstrādes programmām. Tā kā šīs procedūras pašreiz tiek izstrādātas, Komiteja pievērsīs pastiprinātu uzmanību vajadzībai visām pusēm nodrošināt iespēju piedalīties mērķu izvēlē un gala rezultātu analīzē.

— organizēt informācijas kampaņu, lai palīdzētu mobilizēt nepieciešamos saimnieciskos resursus;

— īstenot profesionālās apmācības programmas, lai darbinieku kvalifikācija atbilstu kopuzņēmumā *Clean Sky* izveidotajām darbavietām — tas nepieciešams, lai radītu apstākļus, kas garantē šīs stratēģiskās nozares rūpniecisko vadību.

2. Ievads

2.1 Padomes regulas mērķis ir izveidot vienu no pirmajām publiskā un privātā sektora partnerībā pētniecības un izstrādes jomā. Tajā ir definēta viena no pirmajām Kopīgajām tehnoloģiju iniciatīvām (KTI). Tā attiecas uz aeronautikas un gaisa transporta jomu. Iniciatīvas nosaukums ir "CLEAN SKY".

2.2 KTI mērķis ir dot iespēju nozarei, pētniecības iestādēm, dalībvalstīm un Komisijai daļēji vai pilnībā apvienot resursus nolūkā atbalstīt noteiktas pētniecības programmas.

2.3 Atšķirībā no parastās stratēģijas, kas paredz publiskā sektora finansējuma piešķiršanu katram projektam atsevišķi, KTI atbalsta liela mēroga pētniecības programmas ar kopīgiem stratēģiskiem mērķiem. Minētajai jaunajai pieejai būtu jābūt noteicošajai Eiropas pētniecības un izstrādes jomā, jākonsolidē zinātniskās aprindas galvenajās stratēģiskajās jomās un jāļauj saskaņot projektu finansēšanu, lai pētniecības rezultātus varētu izmantot pēc iespējas ātrāk. KTI ir virzīta uz būtiskām jomām, kurās pašreizējie instrumenti nav ne pietiekami apjomīgi, ne ātri, lai Eiropai saglabātu vai iegūtu vadošo pozīciju pasaules mēroga konkurencē. Tādās jomās valsts, Eiropas un privātais finansējums pētniecībai var nodrošināt augstu pievienoto vērtību, jo īpaši, veicinot privāto finanšu pieaugumu pētniecībā un izstrādē.

2.4 Aeronautikas un gaisa transporta KTI (*Clean Sky*) galvenais mērķis ir paātrināt ES tehnoloģiju attīstību gaisa transporta jomā, lai tās iespējami ātrāk varētu ieviest praksē. Šādām tehnoloģijām būtu jāsniedz ieguldījums ne vien nozaru konkurētspējā, bet tās varētu arī palīdzēt sasniegt vides un sociālos stratēģiskos mērķus Eiropā, saistot tos ar ilgtspējīgu tautsaimniecisko izaugsmi.

3. Pamatojums un vispārēji apsvērumi

3.1 Minētā programma ir nepieciešama un pamatota, ņemot vērā prognozes, ka gaisa satiksmes apjoms nākamajos divdesmit gados palielināsies dubultā apmērā, un tāda pasažieru un kravu pārvadāšanas sistēma, kas nodrošina vides aizsardzību, ir būtisks elements, lai garantētu Eiropas saimniecisko un sociālo izaugsmi.

3.2 Lēmums rīkoties Eiropas līmenī liekas atbilstošs, ņemot vērā to, ka ieinteresēto pušu darbība dalībvalstīs nesaņem pietiekamu atbalstu nepieciešamo saimniecisko resursu un zinātnisko ieguldījumu ziņā.

3.3 Dalībvalstu tiešai līdzdalībai ir izšķiroši nozīme gan attiecībā uz vajadzīgo finanšu līdzekļu mobilizēšanu, gan arī tādēļ, ka daudzi lēmumi — aicinājumu piedalīties programmās noformēšana, pastāvīga visu programmu posmu uzraudzība vai rezultātu novērtēšana — vēl aizvien tiks pieņemti valstu līmenī.

3.4 Aeronautikas nozarē drīz vien būs jāsakaras ar tādām sarežģītām problēmām kā, piemēram, ietekme uz vidi, un tas varētu palēnināt nozares attīstību.

3.5 Ļoti svarīgas prioritātes ir aviācijas ietekmes uz klimata pārmaiņām un trokšņa līmeņa samazināšana. Lai panāktu Kopienas tiesību aktos paredzētos attiecīgos samazinājumus, tuvākajā nākotnē nepieciešamas būtiskas tehnoloģiskas pārmaiņas. (Eiropas Aeronautikas pētījumu padome ACARE stratēģisko pētījumu programmā līdz 2020. gadam noteikusi mērķi samazināt CO₂ emisijas par 50 %, slāpekļa oksīda emisijas par 80 % un trokšņa piesārņojuma līmeni par 50 %).

3.6 Eiropas aeronautikas nozare, kas pašreiz Eiropā nodrošina trīs miljonus darba vietu, cita starpā saskaras ar sīvu konkurenci, ņemot vērā publiskā sektora investīcijas citos ģeogrāfiskos apgabalos un jo īpaši ASV, kur pētījumiem minētajā nozarē piešķirts trīs reizes vairāk līdzekļu nekā pašreiz pieejams Eiropā.

3.7 Publiskā sektora ieguldījumi ir svarīgi arī tādēļ, ka minētajā nozarē ieguldījumi parasti nes peļņu ar lielu novēlošanos,

kas var radīt tirgus traucējumus ieguldījumu trūkuma aeronautikas nozares pētniecībā un izstrādē dēļ.

3.8 Aeronautikas un gaisa transporta jomas izvēli Īpašajā sadarbības programmā (skatīt 4.3. punktu) pamato centieni uzlabot pašreizējo un nākamo paaugu veselību un dzīves kvalitāti, samazinot gaisa kuģu ietekmi uz vidi, uzlabojot gaisa kvalitāti vietējā līmenī, samazinot trokšņa līmeni lidostu tuvumā un uzlabojot pasažieru pārvadājumu kvalitāti.

4. Eiropas Komisijas priekšlikums

4.1 Regulas priekšlikuma par kopuzņēmuma *Clean Sky* izveidi [COM(2007) 315 galīgā redakcija] pamatā ir 7. pamatprogrammas noteikumi, kas izklāstīti Lēmumā Nr. 1982/2006/EKK. Regula paredz Kopienas ieguldījumu, lai Eiropas līmenī izveidotu publiskā un privātā sektora ilgtermiņa partnerības pētniecības jomā.

4.2 Minētās partnerības izveido kā Kopīgas tehnoloģiju iniciatīvas (KTI), turpinot darbu, kas uzsākts Eiropas Tehnoloģiju platformas (ETP) ietvaros.

4.3 Padome Lēmumā Nr. 971/2006/EKK par Īpašo sadarbības programmu uzsvēra nepieciešamību izveidot publiskā un privātā sektora partnerības un noteica sešas jomas, kurās kopīgas tehnoloģiju iniciatīvas veicinātu Eiropas pētnieciskās darbības tālāku attīstību. Tās ir šādas:

— ūdeņraža šūnas un degvielas šūnas,

— aeronautika un gaisa transports,

— novatoriskas zāles ⁽¹⁾,

— tīklā ietvertas informātikas sistēmas ⁽²⁾,

— nanoelektronika ⁽³⁾;

— GMES (vides un drošības uzraudzība pasaules mērogā).

4.4 Ņemot vērā minēto vispārējo stratēģiju, ar regulu, ko ierosina dokumentā [COM(2007) 315 galīgā redakcija], paredz Kopīgas tehnoloģiju iniciatīvas (KTI) īstenošanu aeronautikas un gaisa transporta jomā, izveidojot kopuzņēmumu *Clean Sky*.

4.5 Kopuzņēmuma *Clean Sky* mērķi sīki un skaidri izklāstīti regulas pielikumā iekļauto statūtu 3. pantā. Šie mērķi aptver plašus un tālejošus pasākumus, kas apkopotī regulas 3. pantā:

— paātrināt tīru gaisa transporta tehnoloģiju izstrādi ES, lai tās varētu iespējami ātri izmantot;

⁽¹⁾ CESE 1184/2007 (INT/363).

⁽²⁾ CESE 1185/2007 (INT/364).

⁽³⁾ R/CESE 1199/2007 (INT/370).

- radīt novatorisku gaisa transporta sistēmu, kuras pamatā ir progresīvas tehnoloģijas, ar mērķi mazināt gaisa transporta ietekmi uz vidi, samazinot trokšņu un gāzu emisijas un optimizējot gaisa kuģu degvielas patēriņu.

4.5.1 *Clean Sky* nodrošina arī dažādu pētniecības pasākumu integrāciju un saskaņošanu, izmantojot apjomradītos ietaupījumus. Uzņēmuma darbības pamatā būs sešas dažādas tehniskās jomas, tā sauktie integrētu tehnoloģiju demonstratori (ITD):

- “viedo” fiksēto spārnu gaisa kuģu ITD;
- videi nekaitīgu reģionālo gaisa kuģu ITD;
- videi nekaitīgu rotorplānu ITD;
- ilgtspējīgu un videi nekaitīgu dzinēju ITD;
- videi nekaitīgu ekspluatācijas sistēmu ITD;
- ekodizaina ITD.

Jau noteikti tehnoloģiskie mērķi katra ITD īstenošanai.

4.6 Saskaņā ar Direktīvas 2004/17/EK 22. pantu un Direktīvas 2004/18/EK 15. panta c) punktu kopuzņēmums *Clean Sky* ir starptautisks uzņēmums ar juridiskas personas statusu; Kopuzņēmuma galvenā mītne atradīsies Briselē; un, ja Padome nepagarinās uzņēmuma darbības termiņu, kopuzņēmums beigs darbību 2017. gada 31. decembrī.

4.7 Juridiskais pamats

4.7.1 Priekšlikuma būtība ir Padomes regula, kuras pielikumā noteikti kopuzņēmuma statūti. Priekšlikuma juridiskais pamats ir Līguma 171. pants. Kopuzņēmums būs Kopienas struktūra, un, lai gan uz tā budžetu attiecas Padomes Regulas Nr. 1605/2002 185. pants, būs jāņem vērā šīs iniciatīvas īpatnības, proti, publiskā un privātā sektora partnerības ar ievērojams privātā sektora ieguldījums, kas ir vismaz tikpat liels kā publiskā sektora ieguldījums.

4.8 Dalībnieki

Kopuzņēmuma *Clean Sky* dibinātāji ir šādi:

- Eiropas Kopiena, ko pārstāv Komisija;
- 12 integrētu tehnoloģiju demonstratoru (ITD) vadītāji un ne vairāk kā 74 asociētie locekļi, uz kuriem attiecas skatāmās regulas pielikumā iekļauto statūtu 2. pantā izklāstītie dalības noteikumi;
- ikviens publisko vai privāto tiesību subjekts, kas reģistrēts dalībvalstī vai Septītās pamatprogrammas asociētajā valstī,

var iesniegt pieteikumu, lai kļūtu par kopuzņēmuma *Clean Sky* dalībnieku ar nosacījumu — kā ITD vadītājs viņš apņemas ieguldīt līdzekļus proporcionāli un atbilstoši KTI kopējiem pasākumiem, un viņa kā asociētā locekļa saistības ir proporcionālas tā ITD budžetam, kurā viņš iesaistās, un atbilst attiecīgā ITD prasībām.

4.9 Finansējuma avoti

4.9.1 Kopuzņēmuma *Clean Sky* darbības izmaksas vienlīdzīgā apjomā jāsedz Eiropas Kopienai un pārējiem dalībniekiem, katram 50 % apmērā.

4.9.2 *Clean Sky* kārtējo izmaksu un pētniecības pasākumu izmaksu segšanai ir 800 miljoni *euro* — tos iegūst no budžeta apropriācijas, kura piešķirta sadaļai “Transports” īpašajā programmā “Sadarbība”, ar ko īsteno Septīto pamatprogrammu pētniecības jomā, saskaņā ar Padomes Regulas Nr. 1605/2002 54. pantu.

5. Vispārīgas un īpašas piezīmes

5.1 Komiteja atzinīgi vērtē lēmumu par kopuzņēmuma *Clean Sky* izveidi, kas izriet no 7. pamatprogrammas noteikumiem. Komiteja uzskata, ka ieguldījumi pētniecībā un izstrādē ir atbilstošs veids, lai Eiropas uzņēmumiem nodrošinātu stabilu pamatu, izmantojot jaunu instrumentu, kurš ļautu pārvarēt Kopienas finansējuma pašreizējo sadrumstalotību, izvairoties no daudzām izkliedētām programmām, kuru rezultātus gandrīz nav iespējams novērtēt.

5.2 Minētā iniciatīva atbilst ES politikām un mērķiem un ir saskaņā ar Lisabonas stratēģiju, kurā uzsvērts, ka Kopienā zināšanas un inovācija palīdz sekmēt izaugsmi un nodarbinātību. Tajā ietverti pasākumi saistībā ar ES Emisiju kvotu tirdzniecības sistēmu (ETS) un tai būtu jāveicina būtisks progress ACARE stratēģiskās pētniecības programmas īstenošanā vides jomā.

5.3 EESK uzskata, ka kopuzņēmums *Clean Sky*, kura pamatā ir publiskā un privātā sektora partnerība, tāpat kā citas 7. pamatprogrammas īstenošanas rezultātā izveidotās KTI, ir stingrs pamats Eiropas pētniecības telpas izveidei, kā arī nozīmīgs ieguldījums Eiropas uzņēmumu konkurētspējas paaugstināšanā.

5.4 Atzinīgi vērtējot skatāmo priekšlikumu, EESK pirmām kārtām vēlas uzsvērt ierosinātās stratēģijas nozīmi ES saistībā ar ieguldījumiem un pētījumu koordināciju.

5.5 Ņemot vērā dažādo finansējumu sistēmu un ievērojamu iesaistīto Kopienas resursu apjomu, EESK tomēr uzskata, ka būtu lietderīgi precīzāk noteikt pētniecības rezultātu izmantošanu. Tādēļ jautājumu par patentiem un intelektuālo īpašumu, kā tie definēti regulas 20. pantā — aprobežojoties tikai ar principu noteikšanu — vajadzētu precizēt un padarīt skaidrāku, lai nerastos ar tiem saistīti sarežģījumi kopuzņēmuma *Clean Sky* izveidē un darbībā.

5.6 Lai sasniegtu mērķus un iespējami labāk izmantotu visas iespējas, ko sniedz šis jaunais instruments, EESK uzskata, ka nepieciešami šādi pasākumi:

— procedūru būtiska vienkāršošana dažādo pētniecības un izstrādes pasākumu visos posmos, sākot no darbības veida izvēles līdz rezultātu izplatīšanai, piešķirot *Clean Sky* galveno atbildību par šiem uzdevumiem. Administratīvo procedūru sarežģītība un nenoteiktība saistībā ar finansējumu un oficiā-

lajām norādēm ir daži no iepriekšējo pētniecības un izstrādes programmu neveiksmīguma iemesliem;

- plaša informācijas programma par *Clean Sky* sniegtajām iespējām, cita starpā par spēju mobilizēt nepieciešamos saimnieciskos resursus, ņemot vērā jaunus finansējuma veidus;
- *Clean Sky* atbalstītu profesionālās apmācības programmu izveide, lai radītu augsti kvalificētu darbaspēku, kam būtu nepieciešamās zināšanas pētniecības un izstrādes jomā; šādām programmām būs ļoti liela stratēģiska nozīme ES rūpniecības turpmākajā attīstībā. Minētā augsta līmeņa kvalifikācija nodrošinās tehniskās prasmes, kas nepieciešamas darba izveidotajām vietām pētniecības un izstrādes jomā, palēninās intelektuālā darbaspēka emigrāciju un būs viens no nepieciešamajiem nosacījumiem, lai nodrošinātu vadību minētajās nozarēs, kam ir stratēģiska nozīme gan rūpniecībā, gan un vides jomā.

Briselē, 2007. gada 25. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

priekšsēdētājs

Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes Regulai, ar ko izveido kopuzņēmumu ENIAC”

COM(2007) 356 galīgā redakcija — 2007/0122 (CNS)

(2008/C 44/05)

Eiropas Savienības Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 95. pantu 2007. gada 10. septembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par augstāk minēto tematu.

Komitejas Birojs 2007. gada 10. jūlijā uzdeva Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētajai nodaļai sagatavot Komitejas atzinumu par šo jautājumu.

Ņemot vērā jautājuma steidzamību, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 439. plenārajā sesijā 2007. gada 24. un 25. oktobrī (25. oktobra sēdē) iecēla *Dantin* kgu par galveno ziņotāju un ar 106 balsīm par un 2 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja atzinīgi vērtē lēmumu izveidot kopuzņēmumu ENIAC ⁽¹⁾.

1.1.1 Komiteja šajā sakarā uzskata, ka, palielinot investīcijas P&I (pētniecības un izstrādes) jomā ar publiskā un privātā finansējuma palīdzību, tiks izveidota stabila sistēma, ko varēs

izmantot uzņēmumi un ar kuras palīdzību būs iespējams novērst pašreizējo tendenci sadrumstalot Kopienas finansējumu. Turklāt šāda sistēma dos iespēju koordinēt pētījumus, kas pārlietu bieži ir izklaidēti, tādējādi veicinot to efektivitāti.

1.2 EESK atzinīgi vērtē nozares izvēli. Tā ir tehniski inovatīva nozare, kas paver plašas nākotnes perspektīvas, kā arī dod iespēju nodarbināt augsti kvalificētus speciālistus. Attīstot minēto nozari, tieši tiks veicināta Lisabonas mērķu sasniegšana konkurētspējas jomā, kā arī virzība uz Barselonā izvirzīto mērķi — attiecīgus līdzekļus (noteiktā procentuālā apjomā no IKP) ieguldīt pētniecībā. Turklāt, attīstot minēto nozari, varēs pilnveidot citas Kopienas politikas jomas, piemēram, vides aizsardzība, transports, enerģētika un veselības aizsardzība.

⁽¹⁾ ENIAC = Eiropas Nanoelektronikas iniciatīvas konsultatīvā padome. ENIAC bija arī pirmais dators, kura ražošanā tika izmantoti elektroniski elementi (1945-1946).

1.3 Atzinīgi vērtējot iesniegto priekšlikumu, EESK vispirms uzsver, ka ierosinātā ieguldījumu un pētījumu koordinācijas stratēģija ir nozīmīga no Eiropas Savienības attīstības viedokļa. Komiteja uzskata, ka šī stratēģija īpaši sekmē Eiropas Pētniecības telpas izveidi un ievērojami veicina minētās nozares Eiropas uzņēmumu konkurētspēju.

1.4 Attiecībā uz jautājumu par pētniecības procesā attīstīto produktu, t.i., ENIAC uzņēmuma izstrādāto produktu, izmantošanu, kā arī to rūpnieciskās izmantošanas posmiem, šī jaunā sadarbības sistēma var izrādīties sarežģīta; tādēļ EESK atzinīgi vērtē jautājumam par intelektuālā īpašuma tiesībām pievērsto uzmanību.

1.5 Komiteja atzinīgi vērtē to, ka īpaša uzmanība ir pievērsta riskam, kas saistīts ar nanoelektronikas nozares uzņēmumu pārvietošanu uz citiem pasaules reģioniem. EESK atbalsta ideju par specializētu sektorālu pieeju.

1.6 Visbeidzot, lai pēc iespējas efektīvāk izmantotu jaunās sistēmas piedāvātās iespējas, Komiteja uzskata, ka:

- ievērojami jāvienkāršo procedūras, it īpaši tādēļ, ka sarežģītās administratīvās procedūras negatīvi ietekmēja P&I iepriekšējās programmas. Šīs procedūras jau tiek izstrādātas, un Komiteja vērs īpašu uzmanību uz to, ka visām ieinteresētajām pusēm jādod iespēja iesaistīties mērķu izvēles un gala rezultātu analīzes procesā;
- jāorganizē informācijas kampaņa, ar kuras palīdzību varētu apkopot nepieciešamos ekonomiskos resursus;
- jāizstrādā profesionālās apmācības programma, ar kuras palīdzību varētu nodrošināt darbinieku prasmju atbilstību ENIAC uzņēmumā vajadzīgajām iemaņām. Šo pasākumu mērķis ir izveidot arī nepieciešamos priekšnoteikumus, lai nodrošinātu rūpniecības uzņēmumu vadošo pozīciju šajā stratēģiski nozīmīgajā nozarē.

2. Ievads

2.1 Ierosinātās regulas mērķis ir izveidot pirmās publiskā un privātā sektora partnerības P&I jomā. Tā attiecas uz vienu no pirmajām kopīgajām tehnoloģiju iniciatīvām (KTI), kas saucas "ENIAC" un tiek īstenota nanotehnoloģiju jomā.

2.2 Minēto KTI plānots izveidot, lai rūpniecības nozare, dalībvalstis un Komisija varētu daļēji vai pilnībā apvienot resursus un tādējādi atbalstīt mērķtiecīgas pētniecības programmas.

2.3 Atšķirībā no tradicionālās stratēģijas, kas paredz publiskā finansējuma piešķiršanu katram projektam atsevišķi, KTI attiecas uz liela mēroga pētniecības programmām, kam ir kopīgi stratēģiski mērķi pētniecības jomā. Piemērojot šo jauno pieeju, būtu

jāizveido kritiskā masa Eiropas pētniecības un izstrādes jomā, jāapvieno galveno stratēģisko jomu zinātniskās aprindas, kā arī jāasakaņo projektu finansēšana, lai pēc iespējas ātrāk varētu izmantot pētniecības rezultātus. KTI aptver būtiskas jomas, kurām pašreizējie instrumenti nav piemēroti un kurās tie nedarbojas pietiekami ātri, lai saglabātu Eiropas vadošās pozīcijas pasaules mēroga konkurences apstākļos. Tās ir jomas, kur valsts, Eiropas un privātais pētniecības finansējums var radīt ievērojamu pievienoto vērtību, it īpaši, veicinot privāto ieguldījumu P&I jomā pieaugumu.

2.4 Kopīgās tehnoloģiju iniciatīvas nanoelektronikas jomā, t.i., ENIAC, vispārējais mērķis ir veicināt nanoelektronikas jomai būtisku zināšanu attīstību, lai uzlabotu Eiropas konkurētspēju. Lai minēto mērķi sasniegtu, Padomes priekšlikumā ir noteikta ENIAC izveides juridiskais pamats.

3. Pamatojums un vispārēji apsvērumi

3.1 Tā kā inovatīvos augsti attīstītu tehnoloģiju produktos aizvien vairāk tiek izmantoti elektroniskie elementi, nanotehnoloģiju nozare ir kļuvusi par vienu no tām stratēģiski nozīmīgajām nozarēm, kas kopīgi Eiropā veicina konkurētspējas uzlabošanu un rūpniecības jomas izaugsmi.

3.2 Nanotehnoloģiju nozarē tiek ražotas iekārtas, kas nepieciešamas nozīmīgākajām rūpniecības nozarēm daudzās jomās, piemēram, telekomunikācijas, patēriņa preces, multimediju pakalpojumi, apmācība, transports, veselības aprūpe, drošība un vide.

3.3 Prognozes liecina, ka nanotehnoloģiju rūpniecības nozares tirgus (kurā ietilpst ne tikai tiešie ražotāji, bet arī ražošanas iekārtu un materiālu piegādātāji) ik gadus pieaugs vidēji par 15 %. Lai pastāvīgi uzturētu šādu augstu izaugsmes līmeni, minētajai nozarei jau tagad ir jāpievērš nepieciešamā uzmanība.

3.4 Tādēļ Kopienas līmeņa iniciatīva jāīsteno ar mērķi saglabāt un stiprināt vadošās pozīcijas attiecīgajās jomās, izmantojot P&I programmas, ar kuru palīdzību varētu sasniegt nepieciešamos mērķus rūpnieciskās izmantošanas jomā. Turklāt, īstenojot minētās programmas, jācenšas sasniegt tālākos mērķus tehnoloģiju jomā, pastāvīgi palielināt konkurētspēju un izveidot jaunas darba vietas, kur darbiniekiem nepieciešamas īpašas profesionālās zināšanas un augsta kvalifikācija.

3.5 Izveidojot publiskā un privātā sektora kopuzņēmumu, paveras iespējas uzlabot nanotehnoloģiju nozares P&I organizāciju. Tas ir būtiski, lai risinātu problēmas saistībā ar dalībvalstīs spēkā esošo pētniecības programmu pašreizējo sadrumstalotību; jāatzīmē, ka dalībvalstis nespēj sasniegt kritisko masu un nodrošināt nepieciešamos resursus attiecīgu programmu finansēšanai.

3.6 No šā brīža visi šādi projekti būtu jāisteno Eiropas līmenī, jo tā ir vienīgā iespēja risināt nopietnās problēmas nanotehnoloģiju nozarē.

3.7 Apliecinot Kopienas dimensijas nozīmību, tiktu radīta iespēja vienkāršot birokrātiskās un administratīvās procedūras, lai dalībvalstīs pastāvošās dažādās sistēmas aizstātu ar vienotu Kopienas procedūru un — salīdzinājumā ar Kopienas līmenī pašreiz pastāvošo situāciju — samazinātu laika posmu līdz tiek piešķirtas tiesības slēgt līgumu P&I jomā (skatīt gadījumu saistībā ar EUREKA); turklāt tādējādi varētu izvairīties no atšķirībām novērtēšanas un kontroles procedūrās.

3.8 Izveidojot publiskā un privātā sektora uzņēmumu, kurā tieši iesaistītas dalībvalstis un attiecīgās nozares uzņēmumi, tiek uzlabotas pašreiz spēkā esošās līdzdalības procedūras, kas paredzētas Eiropas Kopienas P&I programmās. Turklāt programmā paredzētais ievērojamais Kopienas finanšu ieguldījums ļaus izveidot nepieciešamo ekonomisko kritisko masu, lai sasniegtu programmas vērienīgos mērķus.

3.9 Dalībvalstu un uzņēmumu līdzdalība, kā arī to tiešs finansiāls ieguldījums vismaz 50 % apmērā no pētniecības izmaksām, radīs pastiprinošu efektu, t.i., veicinās jaunu finanšu līdzekļu piesaisti un ievērojami sekmēs Eiropas Pētniecības telpas attīstību.

3.10 Ja netiks nodrošināta dalībvalstu tieša līdzdalība, nebūs iespējams piesaistīt ieguldījumus, jo īpaši tādēļ, ka lēmumu pieņemšana, jo īpaši par uzaicinājumu iesniegt priekšlikumus, kā arī visu procesa posmu tieša un pastāvīga kontrole vēl aizvien tiek veikta valsts līmenī.

3.11 Turklāt ir jānodrošina arī rūpniecības nozares tieša līdzdalība, jo šīs vērienīgās P&I programmas rezultāti var sekmēt nozīmīgu un aktuālu mērķu sasniegšanu, proti, uzlabot nanotehnoloģiju nozares Eiropas rūpniecības uzņēmumu konkurētspēju un tādējādi veicināt nodarbinātību šajā nozarē.

4. Saskaņotība

4.1 Pētniecības programmas ir cieši saistītas ar Septīto pamatprogrammu. Tās pamatā ir vispārzināma atziņa, ka lielāki ieguldījumi P&I jomā būtiski veicina ekonomikas konkurētspēju un dinamismu.

4.2 Kopuzņēmuma ENIAC izveide būs tiešs ieguldījums, kas palīdzēs sasniegt Lisabonas stratēģijā izvirzīto konkurētspējas mērķi un Barselonas mērķus attiecībā uz līdzekļu piešķiršanu

pētniecībai. Turklāt šī iniciatīva netieši veicinās attīstību tādās citās Kopienas politikas jomās kā vide, transports, enerģētika un veselības aprūpe.

4.3 KTI-ENIAC iniciatīvas pamatā ir Eiropas līmeņa iniciatīva "Nanozinātnes un nanotehnoloģijas: Rīcības plāns Eiropai 2005.-2009. gadam" [COM(2005) 243 galīgā redakcija], turklāt Kopienas attiecīgās politikas tiek veidotas, ņemot vērā arī iespējamā un jaunatklātā veselības apdraudējuma zinātniskās komitejas (SCENIHR) darbību.

5. Eiropas Komisijas priekšlikums

5.1 Lēmuma par kopuzņēmuma ENIAC izveidošanu [COM(2007) 356 galīgā redakcija] pamatā ir Lēmums Nr. 1982/2006/EKK par Septīto pamatprogrammu, kas paredz Kopienas ieguldījumu tādu Eiropas līmeņa publiskā un privātā sektora partnerību izveidē, kas ilgtermiņā darbosies zinātniskās pētniecības jomā.

5.2 Minētās partnerības izpaudīsies kā kopīgas tehnoloģiju iniciatīvas (KTI) un turpinās bijušo Eiropas Tehnoloģiju platformu (ETP) darbu.

5.3 Komisija Lēmumā Nr. 971/2006/EKK par Īpašo programmu "Sadarbība" ⁽²⁾ uzsvēra nepieciešamību izveidot publiskā un privātā sektora partnerības un noteica sešas jomas, kurās KTI izveide veicinātu Eiropas pētnieciskās darbības attīstību. Tās ir:

- ūdeņraža šūnas un kurināmā elementi,
- aeronautika un gaisa transports ⁽³⁾,
- novatoriskas zāles ⁽⁴⁾,
- iegultās datorsistēmas ⁽⁵⁾
- nanoelektronika,
- GMES (vides un drošības globālais monitorings).

5.4 Saistībā ar minēto vispārējo stratēģiju, ar ierosināto Regulu [COM(2007) 356 galīgā redakcija] paredzēts izveidot kopuzņēmumu ENIAC, kas darbosies nanoelektronikas jomā.

5.5 Saskaņā ar Direktīvas 2004/17/EK 22. pantu un Direktīvas 2004/18/EK 15. panta c) punktu ENIAC kopuzņēmums ir starptautiska struktūra ar juridiskas personas statusu. Kopuzņēmuma galvenā mītne atradīsies Briselē, un, ja Padome nepagarinās tā darbības termiņu, uzņēmums beigs darbību 2017. gada 31. decembrī.

⁽²⁾ OVC 400, 30.12.2006., 1. lpp.

⁽³⁾ INT/369.

⁽⁴⁾ INT/363.

⁽⁵⁾ INT/364.

5.6 Juridiskais pamats

Priekšlikumu veido Padomes regula, kuras pielikumā ir iekļauti kopuzņēmuma statūti. Priekšlikuma pamatā ir [Eiropas Kopienas dibināšanas] līguma 171. pants. Kopuzņēmums būs Kopienas struktūra, un, lai arī tā budžets tiks noteikts saskaņā ar Padomes Regulas Nr. 1605/2002 185. pantu, būs jāņem vērā šīs iniciatīvas specifika, proti, publiskā un privātā sektora partnerības, kuru finansēšanā privātais un publiskais sektors sniedz ievērojamu un līdzvērtīgu ieguldījumu.

5.7 Uzņēmuma izveide

Kopīgās tehnoloģiju iniciatīvas (kopuzņēmuma) KTI-ENIAC dibinātāji ir Eiropas Kopiena, ko pārstāv Komisija, un AENEAS (asociācija, kas pārstāv uzņēmumus un citas pētniecības un attīstības organizācijas). Statūtos ir minēts to tiesību subjektu saraksts, kas pēc tam var kļūt par kopuzņēmuma ENIAC dalībniekiem, tostarp Septītās pamatprogrammas asociētās valstis, kas nav ES dalībvalstis, kā arī jebkurš cits tiesību subjekts, kas spēj veicināt kopuzņēmuma ENIAC mērķu sasniegšanu.

5.8 Finansējums

5.8.1 Kopuzņēmuma ENIAC pamatdarbības izmaksas, kas minētas 4. pantā, sedz no šādiem avotiem:

- ANEAS finanšu ieguldījums līdz 20 miljoniem *euro* vai arī līdz 1 % no kopējām projektu izmaksām, tomēr nepārsniedzot 30 miljonus *euro*;
- Kopienas finanšu ieguldījums līdz 10 miljoniem *euro*;
- ENIAC dalībvalstu ieguldījumi natūrā.

Kopuzņēmuma ENIAC pētniecības un attīstības pasākumus laika posmā līdz 2017. gada 31. decembrim finansē no šādiem avotiem:

- Kopienas finanšu ieguldījums ne vairāk kā 440 miljoni *euro*;
- ENIAC dalībvalstu finanšu ieguldījumi, kuru kopējais apjoms ir vismaz 1,8 reizes lielāks nekā Kopienas ieguldījums;
- tādu pētniecības un attīstības organizāciju ieguldījumi natūrā, kas piedalās projektos. Salīdzinājumā ar publiskajām iestādēm tās sniedz lielāku vai līdzvērtīgu ieguldījumu.

5.8.2 Laika posmā līdz 2013. gada 31. decembrim Komisijas maksimālais ieguldījums būs 450 miljoni *euro*. Saskaņā ar Padomes Regulas Nr. 1605/2002 54. panta 2. punkta noteikumiem šie līdzekļi ir paredzēti Īpašajā programmā "Sadarbība", ar ko īsteno Septīto pamatprogrammu pētniecības un tehnoloģiju attīstības pasākumiem.

5.9 Mērķi

Komisija norāda šādus kopuzņēmuma ENIAC izveides mērķus:

- sagatavot un īstenot pētniecības programmu, lai attīstītu nanoelektronikas jomā būtiskas prasmes ar mērķi stiprināt Eiropas uzņēmumu konkurētspēju un ilgtspējīgu attīstību, kā arī veicināt jaunu tirgu veidošanos;
- atbalstīt pētniecības un izstrādes pasākumu īstenošanu, proti, piešķirt finansējumu tādu projektu dalībniekiem, kas izraudzīti atlases kārtībā;
- veicināt publiskā un privātā sektora partnerību, kuras mērķis ir apvienot centienus Kopienas, valsts un privātā sektora līmenī, kā arī sekmēt publiskā un privātā sektora sadarbību;
- nodrošināt nanoelektronikas jomā uzsāktās kopīgās tehnoloģiju iniciatīvas efektivitāti un ilgtspējību;
- veicināt P&I jomā ieguldīto Eiropas līmeņa centienu sinerģiju un koordināciju, tostarp kopuzņēmumā ENIAC pakāpeniski iekļaujot tādus ar šo jomu saistītus pasākumus, ko pašreiz īsteno ar starpvaldību pētniecības un attīstības shēmu (EUREKA) palīdzību.

6. Vispārējās un īpašās piezīmes

6.1 EESK atzinīgi vērtē lēmumu izveidot kopuzņēmumu ENIAC un attiecīgo Regulas priekšlikumu. Pauzot atbalstu minētajam priekšlikumam, EESK vispirms uzsver, ka ierosinātā ieguldījumu un pētījumu koordinācijas stratēģija ir nozīmīga no Eiropas Savienības attīstības viedokļa.

6.2 Kā jau Komiteja uzsvērusi atzinumos par citām regulām, kuru pamatā ir Padomes lēmums Nr. 971/2006/EKK par Īpašo programmu "Sadarbība", tā uzskata, ka, palielinot investīcijas P&I jomā, tiks izveidota stabila sistēma, ko varēs izmantot Eiropas uzņēmumi un ar kuras palīdzību būs iespējams novērst pašreizējo tendenci sadrumstalot Kopienas finansējumu, kā arī izvairīties no programmu no nevienādas sadales.

6.3 Šī iniciatīva atbilst Eiropas Savienības politikām un mērķiem, kā arī Lisabonas stratēģijas pamatnostādņiem, kurās noteikts, ka zināšanas un inovācijas Kopienā sekmē un veicina izaugsmi un nodarbinātību. Nanotehnoloģijām ir būtiska nozīme, jo tās šodien veicina inovācijas tādās daudzās stratēģiski nozīmīgās nozarēs, kas Eiropas Savienībā ievērojami veicina attīstību un izaugsmi (mobilās komunikācijas, transports, skaitļošanas tehnika, ražošanas automatizācija, veselības aprūpe ...). Izveidojot kopuzņēmumu, Eiropas uzņēmumi varētu saglabāt

vai pat pilnveidot spējas attīstīt un ražot attiecīgiem augstiem un vides aizsardzības standartiem atbilstošus ilgtspējīgus produktus. Kopuzņēmuma izveide ievērojami veicinātu Eiropas Pētniecības telpas izveidi, kā arī Eiropas uzņēmumu konkurētspēju.

6.4 Komiteja atzinīgi vērtē to, ka Regulai (kas paredz minētās KTI izveidi) pievienotajā ietekmes novērtējumā īpaša uzmanība ir pievērsta jautājumam par risku, kas saistīts ar nanoelektroņikas nozares uzņēmumu pārvietošanu uz citiem pasaules reģioniem. Tas ir svarīgi, jo šie uzņēmumi ievērojami veicina izaugsmi un nodarbinātību un vienlaikus — vismaz daļēji — sekmē to investīciju ienesīgumu, ko Eiropas Savienība plāno ieguldīt minētās nozares attīstībā. Tādēļ, lai atbalstītu šo nozīmīgo rūpniecības nozari, EESK atbalsta ideju izstrādāt specializētu sektorālu pieeju.

6.5 Attiecībā uz jautājumu par pētniecības procesā attīstīto produktu, t.i., ENIAC uzņēmuma izstrādāto produktu, izmantošanu, kā arī to rūpnieciskās izmantošanas posmiem, šī jaunā sadarbības sistēma var izrādīties sarežģīta; tādēļ EESK atzinīgi vērtē statūtu 23. pantā minētajam jautājumam par intelektuālā īpašuma tiesībām pievērsto uzmanību. Vienlaikus Komiteja atzinīgi vērtē to, ka Regulā ir pievērta attiecīga uzmanība veselības aizsardzības un drošības jautājumiem.

6.6 Lai labāk varētu sasniegt kopuzņēmuma mērķus, kā arī pēc iespējas labāk izmantot jaunās sistēmas visas priekšrocības, Komiteja uzskata, ka:

- ievērojami jāvienkāršo procedūras dažādu P&I pasākumu visos posmos, sākot no pasākumu izvēles līdz rezultātu izplatīšanai, nosakot, ka par šo uzdevumu izpildi galvenokārt ir atbildīgs ENIAC uzņēmums. Sarežģītās administratīvās procedūras un neskaidrības par finansējumu un institucionālajiem kritērijiem dažkārt ir kavējušas iepriekšējo P&I programmu veiksmīgu īstenošanu;
- jāsatrūkst apjomīga informācijas kampaņa par ENIAC uzņēmuma piedāvātajām iespējām, it īpaši iespēju apvienot nepieciešamos ekonomiskos resursus, ņemot vērā jauno finansēšanas sistēmu;
- jāīsteno attiecīga profesionālās apmācības programma, lai nodrošinātu tādu augsti kvalificētu speciālistu pieejamību, kam ir nepieciešamās zināšanas attiecīgā P&I darba īstenošanai ENIAC uzņēmumā; šādiem pasākumiem būs īpaša stratēģiska ietekme uz ES rūpniecības jomas nākotni. Augstas kvalifikācijas iegūšana vienlaikus veicinās arī tādu augsta līmeņa tehnisku prasmju attīstību, kas nepieciešamas darba vietās, kuras tiks izveidotas nākotnē; turklāt kvalifikācijas paaugstināšana veicinās intelektuālā darbaspēka emigrācijas samazināšanos. Papildus tam, augstas kvalifikācijas speciālistu pieejamība ir viens no nepieciešamajiem priekšnoteikumiem, lai nodrošinātu rūpniecības uzņēmumu vadošās pozīcijas minētajās Eiropas Savienībai stratēģiski nozīmīgajās nozarēs.

Briselē, 2007. gada 25. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinuma projekts par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par patērētāju aizsardzību attiecībā uz dažiem aspektiem, kas saistīti ar īpašumtiesībām uz laiku, ilgtermiņa brīvdienu produktiem, to tālākpārdošanu un maiņu”

COM(2007) 303 galīgā redakcija — 2007/0113 (COD)

(2008/C 44/06)

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 95. pantu 2007. gada 28. jūnijā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par augstāk minēto tematu.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2007. gada 4. oktobrī. Ziņotājs — **Pegado Liz kgs.**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 439. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 24. un 25. oktobrī (24. oktobra sēdē), ar 129 balsīm par, 3 balsīm pret un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Atzinuma kopsavilkums

1.1 Turpinot darbu, kas iesākts ar atzinumiem par tematu “Zaļā grāmata par Kopienas *acquis* patērētāju tiesību aizsardzības jomā pārskatīšanu” ⁽¹⁾ un “Komisijas paziņojums par to, kā tiek īstenota direktīva par patērētāju aizsardzību saistībā ar distances līgumiem” ⁽²⁾, EESK atbalsta Komisijas iniciatīvu veikt 1994. gada 26. oktobra Direktīvas 94/47/EK ⁽³⁾ pārskatīšanu, kā to ierosinājusi Komisija, ņemot vērā Komitejas piezīmes un ieteikumus ⁽⁴⁾.

1.2 EESK kopumā piekrīt Komisijas priekšlikumam par minētās direktīvas darbības jomas paplašināšanu, jaunu produktu noteikšanu un precizēšanu, stingrākām prasībām attiecībā uz informāciju, kas sniedzama pirms līguma noslēgšanas, un līgumā iekļaujamo informāciju, atteikuma tiesību izmantošanas perioda standartizāciju un jebkādu maksājumu aizliegšanu minētajā periodā neatkarīgi no iemesliem. Komiteja atzinīgi vērtē to, ka minētajā priekšlikumā izmantotā pieeja nav pārlicēģi stingra, jo dalībvalstīm ir dota iespēja veikt turpmākus patērētāju aizsardzības pasākumus atbilstīgi Līgumā izklāstītajiem principiem.

1.3 EESK tomēr uzskata, ka saskaņā ar pašas Komisijas viedokli, kas izteikts Zaļajā grāmatā par Kopienas *acquis* patērētāju tiesību aizsardzības jomā pārskatīšanu, maksimāli iespējamā saskaņošana ir pamatota tieši minētajā jomā attiecīgo tiesību unikālā rakstura dēļ un to ievērojamo atšķirību dēļ, kādas ir dalībvalstīs iepriekš minēto tiesību daudzšķautņainās juridiskās būtības konceptualizācijā un raksturojumā, kas valstu dažādajās juridiskajās sistēmās rada ārkārtīgi atšķirīgas sekas, jo īpaši attie-

cībā uz līgumu minimāli un maksimāli pieļaujamo darbības laiku un to anulēšanu, spēkā neesamības atzīšanu, laušanu vai atcelšanu.

1.4 Komiteja tādēļ izsaka nožēlu par to, ka, lai gan Komisija atzīst, ka lielākā daļa problēmu minētajā nozarē bieži ir pārrobežu rakstura un tādēļ to pienācīga atrisināšana nav iespējama dalībvalstu līmenī tieši dalībvalstu atšķirīgo tiesību aktu dēļ, Komisija tomēr pievēršas iepriekš minēto tiesību tikai atsevišķiem aspektiem. Ļoti daudzos gadījumos dalībvalstīm atkal ir jārikojas pēc saviem ieskatiem, tāpēc gandrīz nekas netiek darīts priekšlikumā uzskaitīto problēmu novēršanai.

1.5 Bez tam, neraugoties uz to, ka EESK piekrīt “minimālās saskaņošanas” sistēmas ieviešanai, tā līdz ar pārējām Kopienas iestādēm ⁽⁵⁾ uzskata, ka patērētāju tiesību aizsardzības pasākumi ir noteikti pārāk zemā līmenī. Pieredze liecina, ka vairākums dalībvalstu nav izmantojušas minimālās saskaņošanas klauzulu, bet gan gluži pretēji, ir pieņēmušas burtisku pieeju ⁽⁶⁾. Līdz ar to nav sasniegts patērētāju tiesību aizsardzības atbilstošs līmenis, un tādēļ EESK aicina Komisiju, attiecīgi ievērojot subsidiaritātes principu, reglamentēt pārējos, vienlīdz svarīgos priekšlikumā iekļautos aspektus, kā priekšnoteikumu izvīrot patērētāju tiesību aizsardzības augstāka līmeņa sasniegšanu.

1.6 Komiteja tādēļ ierosina pilnveidot vairākas normas tiesiskajā regulējumā, kas piemērojams iepriekš minētajām tiesībām, līguma pamatnosacījumus un tā saistību ar papildlīgumiem, jo īpaši nesaistītiem kredītiem, lai pastiprinātu un garantētu patērētāju tiesību adekvātu aizsardzību.

⁽¹⁾ OVC 256, 27.10.2007., ziņotājs — Adams kgs.

⁽²⁾ OVC 175, 27.7.2007., ziņotājs — Pegado Liz kgs.

⁽³⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 1994. gada 26. oktobra Direktīva 94/47/EK par tiesību ieguvēju aizsardzību attiecībā uz dažiem aspektiem līgumos par tādu tiesību pirkšanu, kas uz laiku ļauj izmantot neku-stamo īpašumu. (OV L 280, 29.10.1994., 83. lpp.). EESK atzinums: OVC 108, 19.4.1993., 1. lpp.

⁽⁴⁾ Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par patērētāju aizsardzību attiecībā uz dažiem aspektiem, kas saistīti ar īpašumtiesībām uz laiku, ilgtermiņa brīvdienu produktiem, to tālākpārdošanu un maiņu, COM(2007) 303 galīgā redakcija, 7.6.2007.

⁽⁵⁾ Eiropas Parlamenta 1999. gada ziņojums par Eiropas Parlamenta un Padomes 1994. gada 26. oktobra Direktīvas 94/47/EK piemērošanu, SEC(1999) 1795 final, un Eiropas Parlamenta 2002. gada ziņojums RR/470922EN doc, EP 298.410.

⁽⁶⁾ Dānija, Somija, Nīderlande, Īrija, Itālija, Luksemburga, Zviedrija, Vācija un Austrija.

1.7 Tāpat kā iepriekšējos atzinumos ⁽⁷⁾ EESK vēlas arī uzsvērt to, cik liela nozīme ir līgumslēdzēju pušu — jo īpaši mazāk informētu patērētāju — nodrošināšanai ar informāciju. EESK tādēļ uzskata, ka būtu lietderīgi neizslēgt iespēju, ka dalībvalstis nosaka proporcionālas un preventīvas kriminālsankcijas, kuru pamatelementi iepriekš pienācīgi sīki jāizstrādā, par tādu praksi, kas nopietni pārkāpj direktīvā izklāstītās tiesības.

1.8 Komiteja mudina Komisiju veikt sīku analīzi atsauksmēm, ko Komisija ir saņēmusi par konsultatīvo dokumentu ⁽⁸⁾, jo īpaši attiecībā uz dalībvalstīm, ar kurām apspriedes notika ar minētā dokumenta starpniecību, bet kas netika iekļautas ziņojumā ⁽⁹⁾ par direktīvas piemērošanu, kurš attiecas tikai uz 15 dalībvalstīm. Komisijai būtu arī rūpīgi jāizskata salīdzinošā analīze, kas aptver 25 dalībvalstis ⁽¹⁰⁾, īpašu uzmanību pievēršot atšķirībām dalībvalstīs.

1.9 EESK ierosina virkni grozījumu ⁽¹¹⁾ un izvirza vairākus ieteikumus minētā priekšlikuma juridisko aspektu uzlabošanai un citās direktīvās, īpaši Negodīgas komercprakses direktīvā ⁽¹²⁾, jau iekļauto ideju, jēdzienu un prakses konsolidēšanai un saskaņošanai. Iepriekš minētais jāņem vērā, lai paaugstinātu patērētāju drošību un uzticēšanos šāda veida līgumiem, kuros bieži vien ir aplēpti agresīvas tirgdarbības un realizācijas paņēmieni ⁽¹³⁾.

2. Direktīvas priekšlikuma kopsavilkums

2.1 Komisija ierosina pārskatīt Eiropas Parlamenta un Padomes 1994. gada 26. oktobra Direktīvu 94/47/EK par pircēju aizsardzību attiecībā uz dažiem aspektiem līgumos, saskaņā ar kuriem pērk tiesības uz laiku izmantot nekustamo

īpašumu. Minētais priekšlikums ir izvirzīts pēc Padomes 2000. gada 13. aprīļa secinājumiem par iepriekš minētās direktīvas ⁽¹⁴⁾ piemērošanu un Eiropas Parlamenta 2002. gada 4. jūlija rezolūcijā izvirzītajiem ieteikumiem ⁽¹⁵⁾.

2.2 Direktīvas pārskatīšana ir plānota kopš Komisijas paziņojuma par patērētāju tiesību aizsardzības politikas stratēģiju 2002.-2006. gadam ⁽¹⁶⁾, un tā ietilpst t.s. “*acquis communautaire* patērētāju tiesību aizsardzības jomā”, kas izklāstīts attiecīgajā Zaļajā grāmatā ⁽¹⁷⁾.

2.3 Attiecībā uz situācijām, kas izraisa problēmas direktīvas piemērošanā, Komisija uzskata, ka tirgus norišu rezultātā attiecīgajā nozarē ir radušies daudzi jauni produkti, kuri, ieskaitot brīvdienu mītņu izmantošanu, neietilpst direktīvas darbības jomā.

2.4 Komisijas 1999. gadā sagatavotajā ziņojumā par Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 94/47/EK piemērošanu ⁽¹⁸⁾ jau ir norādīti neskaitāmi trūkumi direktīvas transponēšanā, un Padome 2000. gada aprīlī ⁽¹⁹⁾ apstiprināja Komisijas secinājumus, norādot virkni faktoru, kas būtu jāņem vērā minētās direktīvas pārskatīšanā.

2.5 Eiropas Parlamenta Vides, sabiedrības veselības aizsardzības un patērētāju tiesību aizsardzības politikas komisija 2001. gada atzinumā ⁽²⁰⁾ arī norādīja uz minētajā direktīvā noteikto “patērētāju tiesību aizsardzības pasākumu iespējami zemāko pieņemamo līmeni”.

2.6 Savukārt Eiropas Parlaments 2002. gada 4. jūlija rezolūcijā ieteica Komisijai noteikt pasākumus, lai nodrošinātu patērētāju tiesību aizsardzības augstu līmeni.

2.7 Minēto iemeslu dēļ Komisija uzskata, ka attiecīgās direktīvas pārskatīšana ir steidzama un pat prioritāra to problēmu dēļ, ar ko saskaras patērētāji, jo īpaši saistībā ar tālākpārdošanu un jaunajiem produktiem, kuri “tieklīdzīgi tirgoti un visumā ir ekonomiski līdzīgi īpašumtiesībām uz laiku”, kā, piem., “brīvdienu atlaižu klubi un ... tālākpārdošanas līgumi”.

⁽⁷⁾ EESK atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam un Eiropas Ekonomikas un Sociālo lietu komitejai par to, kā tiek īstenota Eiropas Parlamenta un Padomes 1997. gada 20. maija Direktīva 1997/7/EK par patērētāju aizsardzību saistībā ar distances līgumiem”, OV C 175, 27.7.2007.

⁽⁸⁾ Konsultatīvais dokuments “Direktīvas par daļlaika īpašumtiesībām pārskatīšana”, ec.europa.eu/consumers/cons_int/safe_shop/timeshare/consultation_-_paper_010606_en-doc_.

⁽⁹⁾ Komisijas ziņojums par Eiropas Parlamenta un Padomes 1994. gada 26. oktobra Direktīvas 94/47/EK piemērošanu SEC(1999) 1795 galīgā redakcija.

⁽¹⁰⁾ “Daļlaika īpašumtiesību direktīvas salīdzinošā analīze” (94/47), ko izstrādājuši Hans Schulte-Noke, Andreas Borge un Sandra Fischer un kura iekļauta *Consumer Law Compendium*.

⁽¹¹⁾ Jo īpaši 2. panta 1. punkta g) apakšpunkts, 3. panta 2. un 4. punkts, 4. pants, 4. panta 1., 2. un 3. punkts, 5. panta 1., 5., 6., 6. un 9. punkts, I pielikuma 1. punkts, III pielikuma f) apakšpunkts un IV pielikuma d) apakšpunkts.

⁽¹²⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2005. gada 11. maija Direktīva 2005/29/EK, kas attiecas uz uzņēmēju negodīgu komercpraksi iekšējā tirgū attiecībā pret patērētājiem un ar kuru groza Padomes Direktīvu 84/450/EEK un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 97/7/EK, 98/27/EK un 2002/65/EK un Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 2006/2004 (“Negodīgas komercprakses direktīva”), OV L 149, 11.6.2005., 22. lpp. EESK atzinums: OV C 108, 30.4.2004., 81. lpp.

⁽¹³⁾ Kas patiešām tika konstatēti EESK atzinumā par priekšlikumu Padomes direktīvai par tiesību ieguvēju aizsardzību attiecībā uz dažiem aspektiem līgumos par tādu tiesību pirkšanu, kas uz laiku ļauj izmantot nekustamo īpašumu, ziņotājs Manuel Ataíde Ferreira (OV C 108, 19.4.1993., 1. lpp. un EESK atzinumā par Kopienas rīcības plānu tūrisma atbalstam, ziņotājs L. Cunha, līdzziņotājs — G. Frandi (OV C 49, 24.2.1992.).

⁽¹⁴⁾ SEC(1999) 1795 galīgā redakcija.

⁽¹⁵⁾ Eiropas Parlamenta rezolūcija par uzraudzību attiecībā uz Kopienas politiku par tādu pircēju aizsardzību, kam ir tiesības uz laiku izmantot nekustamo īpašumu (Direktīva 94/47/EK) (doc. P5_TA(2002)0369, OV C 271 E, 12.11.2003., 578. lpp.).

⁽¹⁶⁾ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai — Patērētāju tiesību aizsardzības politikas stratēģija 2002.-2006. gadam, [COM(2002) 0208 galīgā redakcija] (OV C 137, 8.5.2002., 2. lpp. EESK atzinums: OV C 95, 23.4.2003., 1. lpp.).

⁽¹⁷⁾ COM(2006) 744 galīgā redakcija. EESK atzinums OV C 256, 27.10.2007.

⁽¹⁸⁾ SEC(1999) 1795 galīgā redakcija.

⁽¹⁹⁾ Patērētāju lietu padome, Luksemburgā, 2000. gada 13. aprīlī.

⁽²⁰⁾ EP 298.410 RR/470922EN.doc.

2.8 Kā vienu no galvenajiem pamatojumiem iepriekš minētajam Komisija norāda nepieciešamību aktualizēt prasības par informāciju, kas sniedzama pirms līguma noslēgšanas, kā arī iekļaujama līgumā, standartizēt prasības par depozītu un avansa maksājumu aizliegumu atteikuma tiesību izmantošanas periodā, saskaņot atteikuma tiesību izmantošanas periodus un izskatīt iespēju ieviest kriminālsankcijas.

2.9 Sanāksmēs, kas tika sarīkotas laika posmā no 2004. gada līdz 2006. gadam, notika apspriedes ar galvenajām ieinteresētajām pusēm.

2.10 Pēc tam, kad Komisija bija saņēmusi daudzas sūdzības saistībā ar īpašumtiesībām uz laiku, jo īpaši saistībā ar jauniem produktiem, piem., brīvdienu klubiem, tūrisma ceļojumu līgumiem ar atlaidēm, maiņas un tālākpārdošanas līgumiem, tā publicēja konsultatīvu dokumentu ⁽²¹⁾. Dalībvalstu ekspertu pastāvīgās darba grupas *acquis* pārskatīšanas jautājumos sanāksmē 2006. gada martā arī notika diskusijas par minētajiem jautājumiem.

2.11 Ierosinātā pārskatīšana ietilpst Komisijas programmā *acquis communautaire* atjaunināšanai un vienkāršošanai ⁽²²⁾.

2.12 Komisija uzskata, ka minētā priekšlikuma juridiskais pamats būtu joprojām jāierobežo ar Līguma 95. pantu (iekšējā tirgus izveide) un ka atbilstoši subsidiaritātes principam tai nebūtu jāizsaka piezīmes par īpašumtiesību uz laiku juridisko būtību, respektējot dalībvalstu atšķirīgos viedokļus minētajā jautājumā.

2.13 Komisija uzsver šādas problēmas pārrobežu aspektus, un uzskata, ka "Vairums patērētāju sūdzību ir saistītas ar pārrobežu darījumiem". Komisija tomēr pievēršas tikai tiem aspektiem, ko tā uzskata par "problemātiskākajiem, un tādēļ attiecībā uz šiem aspektiem ir vajadzīga rīcība Kopienas mērogā", atstājot visus pārējos aspektus valstu likumdošanas ziņā. Komisija ir svītrojusi visas norādes uz tiesībām par līgumu laušanu un atcelšanu (kas bija iekļautas Direktīvā 94/47/EK), pat ja tās ir saistītas ar tiesībām izmantot atteikuma periodu.

3. Piezīmes par priekšlikumu

3.1 Vispārējās piezīmes

3.1.1 EESK atzinīgi vērtē Komisijas iniciatīvu, bet atzīmē tās kavēšanos, ņemot vērā to, ka minētās problēmas tika konstatētas jau 1999. gadā un tāpēc tās būtu bijis iespējams atrisināt jau ievērojami agrāk.

⁽²¹⁾ Konsultatīvais dokuments "Direktīvas par īpašumtiesībām uz laiku pārskatīšana", ec.europa.eu/consumers/cons_int/safe_shop/timeshare/consultation_paper_010606_en-doc_.

⁽²²⁾ COM(2006) 629 galīgā redakcija.

3.1.2 EESK vēlas arī atzīmēt, ka daži no šajā dokumentā norādītajiem jautājumiem jau ir izskatīti tās 1993. gada 24. februāra atzinumā ⁽²³⁾, kad tika izstrādāta minētā direktīva.

3.1.3 Komiteja uzskata, ka par juridisko pamatu būtu jānosaka nevis Līguma 95. pants, bet gan 153. pants, jo minētais jautājums neattiecas tikai uz vienoto tirgu; tas ir jautājums arī par patērētāju tiesību aizsardzību.

3.1.4 EESK piekrīt priekšlikuma darbības jomas paplašināšanai, iekļaujot tajā arī noteiktu kustamo īpašumu, lai efektīvi varētu reaģēt uz jaunajām tendencēm tirgū.

3.1.5 Komiteja piekrīt priekšlikumā iekļautajiem definīciju grozījumiem ⁽²⁴⁾, jo tie vairāk atbilst minētajā nozarē pašlaik realizētajiem jaunajiem produktiem.

3.1.6 EESK atbalsta to, ka tiek saglabāts aizliegums par jebkāda veida maksājumu vai depozītu, tādēļ ka šāds aizliegums ir efektīvs līdzeklis, lai nodrošinātu, ka patērētāji var izmantot savas tiesības atteikties no līguma, neizjūtot nekādu ekonomisku spiedienu. Komiteja tāpat uzskata, ka noteikumu attiecināšana arī uz trešām personām pietiekami aizsargās maiņas un tālākpārdošanas līgumus.

3.1.7 EESK atzinīgi vērtē uzteikuma termiņa pagarināšanu līdz 14 dienām, tādējādi standartizējot to, lai gan Komiteja dotu priekšroku minētā termiņa skatīšanai nevis kalendārās dienās, bet gan darbdienu, kā tā jau norādījusi iepriekšējos atzinumos ⁽²⁵⁾. Jāatzīmē, ka līdz ar Direktīvas 97/7/EK pieņemšanu Padome izdeva paziņojumu, kurā Komisiju aicināja izpētīt iespēju saskaņot spēkā esošajās direktīvās par patērētāju tiesību aizsardzību izmantotās metodes uzteikuma termiņa aprēķināšanai.

3.1.8 Kā jau konstatēts iepriekšējos atzinumos ⁽²⁶⁾ un neierobežojot priekšlikuma 1. panta trešo daļu, EESK uzskata par būtiski svarīgu to, ka Komisija sniedz tiesību izmantot atteikuma periodu un tiesību par līguma laušanu un atcelšanu būtības, ierobežojumu un seku sīkāku definīciju. Pretējā gadījumā nebūs iespējama vēlāmā tiesību aktu tuvināšana, jo katra dalībvalsts pieņems savus noteikumus, kam neizbēgami būs kaitīgas sekas pārrobežu sadarbības veidošanā.

⁽²³⁾ OV C 108, 19.4.1993., 1. lpp.

⁽²⁴⁾ "Pircējs" grozīt uz "patērētājs".

⁽²⁵⁾ OV C 175, 27.7.2007., ziņotājs — Pegado Liz kgs, "Patērētāju aizsardzība saistībā ar distances līgumiem".

⁽²⁶⁾ Skat iepriekšējo zemsvītras piezīmi.

3.1.9 Tā kā minētās direktīvas mērķis ir tuvināt valstu tiesību aktus šāda veida tiesību jomā, EESK uzskata, ka pretēji priekšlikuma 4. apsvērumā izteiktajam un neraugoties uz atšķirībām dažādās valstīs, Komisijai būtu jāveic turpmāki pasākumi un jānosaka minēto tiesību juridiskā būtība ⁽²⁷⁾, proti, vai tās ir lietu tiesības (*in rem*) vai kredīttiesības. Pretējā gadījumā šis priekšlikums nepalīdzēs atrisināt konstatētās problēmas. Priekšlikumā tādēļ būtu jāizklāsta pamatprasības minēto tiesību ievērošanai un, jo īpaši gadījumā, ja tās uzskata par lietu tiesībām (*in rem*), sekas, kas neizbēgami radīsies saistībā ar reģistrāciju.

3.1.9.1 EESK tādēļ aicina Komisiju noteikt īpašumtiesību uz laiku definīciju neatkarīgi no tā, vai minētās tiesības uzskata par lietu tiesībām (*in rem*) vai individuālajām saistību tiesībām (pakalpojumu sniegšanas tiesībām), līdz ar sekām, kas neizbēgami radīsies saistībā ar Briseles regulas un Romas I regulas principu piemērošanu. Ja iepriekš minētais netiks veikts, tik ļoti vēlamā saskaņošana, kā arī patērētāju un tirgotāju uzticība netiks panākta. Iepriekš minētajā atzinumā ⁽²⁸⁾ EESK jau faktiski ir sekmējusi šādas definīcijas izstrādi, norādot, ka līgums par īpašumtiesībām uz laiku attiecināms uz lietu tiesībām (*in rem*) vai individuālajām tiesībām (*in personam*). Tās nav īres tiesības, jo īres tiesībās neietilpst tiesību nodošana. Nodotās tiesības attiecas uz nedalītu objektu (nedalāmu dzīvokli), un tās iegūst (vai var iegūt) nekustamā īpašuma tiesību raksturu.

3.1.10 Neierobežojot šādu tiesību pieņemto juridisko formu, kas var būt “*sui generis*” — vai tieši minētā iemesla dēļ —, EESK piekrīt direktīvas priekšlikumā iekļautajiem tiesību pamatspektiem: saistība gan ar kustamo, gan nekustamo īpašumu līdz ar tiesībām izmantot un lietot attiecīgo mītni (nakšņot) par atbilstošu samaksu vismaz vienu gadu.

3.1.11 Papildus 2. pantā jau uzskaitītajiem produktiem Komiteja aicina Komisiju noteikt vispārēju klauzulu (kurā ietverta pamatspektu definīcija), lai atvieglotu pielāgošanos jebkādiem produktiem, ko pēc direktīvas stāšanās spēkā ⁽²⁹⁾ varētu laist tirgū un kuri neatbilst jauno produktu definīcijās noteiktajām prasībām.

3.1.12 EESK uzskata, ka patērētājiem paredzētā iespēja atmaksāt vai iemaksāt noteiktu naudas summu par to, ka viņi

savlaicīgi ir izmantojuši tiesības uz atteikuma periodu, nepārprotami izkropļo minētās tiesības, kas pamatotas uz to, ka patērētājam nav jānorāda nekāds iemesls, ne arī jāmaksā kāda naudas summa. Priekšlikuma 5. panta 5. un 6. punkts tādēļ būtu jāsvīturo.

3.1.13 Komiteja vērs Komisijas uzmanību uz norādi par nesen pieņemto Negodīgas komercprakses direktīvu ⁽³⁰⁾, kurai tā piekrīt. Komiteja uzsver, ka minētās direktīvas 14. un 15. pantā tomēr nav nekādas norādes uz pašreiz spēkā esošo direktīvu un ka šādas norādes nav arī izskatāmajā priekšlikumā.

3.1.14 Lai gan Komiteja piekrīt minimālas saskaņošanas principam, tā uzskata, ka ierosinātā direktīva ir stingrāka nekā pašreiz spēkā esošā direktīva attiecībā uz to, ka, paredzot dalībvalstīm iespēju noteikt pasākumus patērētāju tiesību lielākai aizsardzībai, tas tiek attiecināts tikai uz atteikuma tiesībām (minēto tiesību izmantošanas sākuma brīdi, kārtību un sekām). Spēkā esošās direktīvas 11. pants ⁽³¹⁾ tomēr dod iespēju izmantot minēto iespēju plašāk. EESK tādēļ aicina Komisiju saglabāt līdzīgu noteikumu.

3.1.15 Komiteja uzskata, ka Komisijai vajadzētu paredzēt efektīvu sodu sistēmu, kuras mērķis būtu ne tikai novērst praksi, kas ir pretrunā direktīvā noteiktajām saistībām, bet arī nodrošināt juridisko skaidrību un drošību ⁽³²⁾. Komiteja atbalsta iespēju, ka atbilstoši Komisijas iepriekš noteiktai sistēmai ⁽³³⁾ tieši dalībvalstis un nevis Komisija varētu ieviest kriminālsodus, kas ir proporcionāli, tomēr pietiekami, lai nepieļautu īpaši ļaunprātīgu praksi.

3.1.16 EESK piekrīt, ka tiek iekļauts noteikums par regulāru pārskatīšanu (kāda nav spēkā esošajā direktīvā), lai nepieļautu, ka direktīva pārāk ātri kļūst neaktuāla.

3.1.17 Lai gan pret dažām dalībvalstīm ir ierosināta tiesvedība ⁽³⁴⁾ par direktīvas dažu noteikumu nepareizu transponēšanu, EESK izsaka izbrīnu par Komisijas bezdarbību, jo īpaši attiecībā uz direktīvas transponēšanas termiņa neievērošanu (1997. gada 30. aprīlis). Minēto termiņu ir ievērojušas tikai divas dalībvalstis ⁽³⁵⁾. Komiteja šajā sakarā aicina Komisiju attiecībā uz jauno direktīvu būt stingrākai šādu smagu pārkāpumu gadījumā, ieviešot Kopenas tiesību aktus.

⁽³⁰⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2005. gada 11. maija Direktīva 2005/29/EK (OV L 149, 11.6.2005., 22. lpp.). EESK atzinums: OV C 108, 30.4.2004., 81. lpp.

⁽³¹⁾ Direktīvas 94/47/EK 11. pants: “Šī direktīva neliedz dalībvalstīm tās darbības jomā pieņemt vai paturēt labvēlīgākus noteikumus par tiesību ieguvēju aizsardzību, neskarot to pienākumus saskaņā ar Līgumu”.

⁽³²⁾ 1999. gada ziņojumā par Direktīvas 94/47/EK piemērošanu tika atzīmēts, ka dalībvalstīs ir ārkārtīgi plašs sodu klāsts par vienas un tās pašas saistības nepildīšanu, tai skaitā naudas sods, līguma pasludināšana par spēkā neesošu, uzteikuma perioda pagarinājums, darbības un publicitātes apturēšana utt.

⁽³³⁾ OV C 256, 27.10.2007. un atzinuma projekts CESE 867/2007 galīgajā redakcijā, ziņotājs abiem minētajiem dokumentiem — Retureau kgs, par kriminālsodiem intelektuālā īpašuma un vides jomā.

⁽³⁴⁾ Spānija, Zviedrija, Luksemburga un Īrija.

⁽³⁵⁾ Apvienotā Karaliste un Vācijas Federatīvā Republika.

⁽²⁷⁾ Portugāles Augstākās tiesas nolēmums, 4.3.2004.

⁽²⁸⁾ EESK atzinums par Direktīvu 94/47/EK, ziņotājs: Ataíde Ferreira kgs (OV C 108, 19.4.1993., 1. lpp.).

⁽²⁹⁾ Portugāles likumdošanā, piemēram, (1999. gada 22. maija Likuma 180/99 45. panta 3. punktā) ir noteikts, ka “iepriekšējā pantā norādītajās tūristu izmitināšanas tiesībās īpaši ir iekļautas saistību tiesības, kas noteiktas līgumos par brīvdienu atlaižu kartēm un klubu, tūristu un citādām līdzīgām kartēm”.

3.2 Īpašas piezīmes

3.2.1 EESK uzskata, ka 2. panta 1. punkta g) apakšpunktā sniegtā definīcija, kas ir saistīta ar 7. panta noteikumiem, ir pārāk ierobežojoša, jo tieši līgumu saistītais raksturs ir to savstarpējās papildināmības īpaša iezīme. Tieši tāpēc vērā būtu jāņem nevis pakārtotība, bet gan papildināmība, jo lielākā daļa kredītlīgumu ir tādu līgumu neraksturīgas kombinācijas, kas ir juridiski nošķirti un kā tādi neatbilst šobrīd ierosinātajai definīcijai.

3.2.2 Komiteja nepiekrīt 3. panta 2. punkta formulējumam, jo īpaši attiecībā uz rakstveida informāciju, ko sniegs tikai "pieprasījumu iesniegšanai" patērētājam un "attiecīgā gadījumā". Tā kā minētais pants attiecas uz informāciju, kas sniedzama pirms līguma noslēgšanas un uz kuru patērētājs balstīsies, pieņemot lēmumu par līguma parakstīšanu, EESK uzskata, ka šādas rakstveida informācijas sniegšanai vajadzētu būt obligātai, un tādēļ aicina Komisiju iekļaut minēto noteikumu.

3.2.3 Komiteja aicina Komisiju aizstāt 3. panta 4. punktu un 4. panta 1. punktu, kā arī I pielikuma l) apakšpunktu, III pielikuma f) apakšpunktu un IV pielikuma d) apakšpunktu ar noteikumiem, kas būtu līdzīgi spēkā esošās direktīvas 4. panta noteikumiem⁽³⁶⁾, ar kuriem tiek nodrošināta patērētāju tiesību lielāka aizsardzība. Tas nosaka ne tikai obligātu informācijas sniegšanu patērētāja dalībvalsts valodā; saskaņā ar minēto noteikumu ir nepieciešams arī apliecināts tulkojums tās dalībvalsts valodā, kurā atrodas īpašums, jo īpaši jautājumos, kas attiecas uz reģistrācijas prasībām.

3.2.3.1 EESK būtībā paredz, ka tirgotāji plašā mērogā pieņems standartlīgumus, kuros patērētājiem būs prasība apstiprināt izraudzīto valodu bez jebkādam precizēšanas vai apspriešanas iespējām; tas varētu nopietni kaitēt viņu ekonomiskajām interesēm.

3.2.4 Komiteja aicina Komisiju izmainīt 4. panta 2. punkta formulējumu, jo īpaši svītrojot frāzi "ja vien puses nevienojas citādi", ņemot vērā to, ka tā ir svarīga informācija, kuras sniegšanai nevajadzētu notikt pēc attiecīgo pušu ieskatiem. Gūtā pieredze ir apliecinājusi, ka minētās frāzes iekļaušanas rezultātā

⁽³⁶⁾ Minētajā pantā noteikts:

Dalībvalstis paredz savos tiesību aktos,

— ka līgums un dokuments, kas minēts 3. panta 1. punktā, pēc tiesību ieguvēja izvēles tiek sastādīts tās dalībvalsts valodā vai vienā no valodām, kas ir tiesību ieguvēja mītnes zeme, vai arī tās dalībvalsts valodā vai vienā no valodām, kuras pilsonis viņš ir. Dalībvalsts, kas ir tiesību ieguvēja mītnes zeme, tomēr var prasīt, lai līgums jebkurā gadījumā būtu sastādīts tās valodā vai valodās [...].

— pārdevējs nodrošina, ka tiesību ieguvējam izsniedz apliecinātu līguma tulkojumu tās dalībvalsts valodā vai valodās, kurā atrodas nekustamais īpašums.

tirgotāji vienpusēji ierosinās standartlīgumus, un patērētājiem nebūs citas izvēles, kā tikai tos pieņemt.

3.2.4.1 Juridiskās noteiktības un drošības iemeslu dēļ EESK arī uzskata, ka Komisijai vajadzētu precizēt/standartizēt "apstākļus, kas nav atkarīgi no tirgotāja", jo saskaņā ar 4. panta 2. punktu norāde uz minētajiem apstākļiem būs līguma sastāvdaļa.

3.2.4.2 Attiecībā uz to pašu pantu komiteja aicina Komisiju noteikt metodi informācijas paziņošanai, tā kā šāda informācija ir sniedzama atbilstoši, objektīvi un precīzi⁽³⁷⁾, kā arī tai jābūt salasāmai⁽³⁸⁾.

3.2.5 Komiteja ierosina Komisijai precizēt 4. panta 3. punkta frāzi "tirgotājs skaidri vērs patērētāja uzmanību", jo tās konkrētā juridiskā nozīme ir neskaidra.

3.2.6 Ja 5. panta 1. punkts ir jāsaprot tā, ka tajā noteikti divi periodi atteikuma tiesību izmantošanai, tad EESK aicina Komisiju paredzēt tikai vienu noteikumu, ar ko patērētājam tiek piešķirtas tiesības atteikties no līguma 14 dienu laikā pēc attiecīgā līguma parakstīšanas, ja tas ir bijis paredzēts iepriekšējā saistošā līgumā, ar noteikumu, ka attiecīgais īpašums tajā laikā nav ticis izmantots.

3.2.7 Tāpat kā iepriekšējos atzinumos Komiteja aicina Komisiju noteikt tā paziņojuma veidu, ar ko informē par atteikuma tiesībām, lai nodrošinātu, ka abām pusēm ir pierādījums par attiecīgās informācijas nodošanu. Piemērotāks ir spēkā esošajā direktīvā iekļautais formulējums⁽³⁹⁾.

3.2.8 EESK uzskata, ka 8. panta nosaukums būtu jāaizstāj ar frāzi "tiesību obligātais raksturs", ņemot vērā to, ka minētā panta mērķis ir noteikt nevis direktīvas obligāto raksturu, bet gan nodrošināt to, ka attiecīgās tiesības netiek izslēgtas vai ierobežotas atkarībā no piemērojamajiem tiesību aktiem.

3.2.9 Attiecībā uz tiesiskajiem un administratīvajiem pasākumiem Komiteja uzskata, ka piemērotāki ir Negodīgas komercprakses direktīvas⁽⁴⁰⁾ 11. un 12. panta noteikumi, jo tie ir plašāki un visaptverošāki. Komiteja tādēļ aicina Komisiju aizstāt priekšlikuma 9. pantu ar noteikumiem, kas līdzīgi iepriekš minētajiem.

⁽³⁷⁾ Piem., kā paredzēts Portugāles Likuma par patērētāju tiesību aizsardzību 8. pantā.

⁽³⁸⁾ Piem., kā paredzēts Lisabonas Apelācijas tiesas 2001. gada 3. maija nolēmumā.

⁽³⁹⁾ "veidā, ko iespējams pierādīt".

⁽⁴⁰⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2005. gada 11. maija Direktīva 2005/29/EK (OV L 149, 11.6.2005., 22. lpp.). EESK atzinums: OVC 108, 30.4.2004., 81. lpp.

3.2.10 EESK vēlas vērst Komisijas uzmanību uz priekšlikuma tulkojumiem dažādās valodās, jo ir daži jautājumi, kam nepieciešams īpaši rūpīgs tulkojums ⁽⁴¹⁾.

4. Priekšlikumā neiekļautie jautājumi

4.1 EESK uzskata, ka papildus jau minētajiem trūkumiem priekšlikumā nav izskatīti citi jautājumi, kas būtu jāņem vērā saistībā ar direktīvas pārskatīšanu.

Tas jo īpaši attiecas uz šādiem jautājumiem:

- a) kārtība saistībā ar pierādīšanas pienākumu,
- b) neatbilstības vai ierobežotas atbilstības līgumam riska novēršana,
- c) īpašumtiesību uz laiku (mājokļu) līgumu piemērošanas noteikšana tikai attiecībā uz tām ēkām un ēku daļām, ko izmanto tūrisma vai atpūtas pasākumiem ⁽⁴²⁾, tādējādi veicinot kvalitātes paaugstināšanos un izvairoties no šādu līgumu ļaunprātīgas izmantošanas īpašuma sektorā.
- d) noteikumi par licencēšanu un pilnvarošanu minētajā nozarē, paredzot, ka pieteikumu iesniedzējiem jāpierāda viņu tehniskā un finansiālā rīcībspēja,

- e) finanšu garantiju sistēma, lai aizsargātos pret iespējamu maksātnespēju vai bankrotu, kā tas ir citos Kopienas instrumentos ⁽⁴³⁾, un ne tikai attiecībā uz būvniecības stadijā esošu nekustamu īpašumu,
- f) iepriekšējas reģistrēšanas sistēmas izveidošana valstī, kurā notiek pakalpojumu sniegšana, un/vai dalībvalstī, kurā atrodas uzņēmēj sabiedrības galvenā mītne ⁽⁴⁴⁾,
- g) tirgotājiem paredzētas Eiropas līmeņa sertifikācijas sistēmas izveide minētajā jomā, vienlaikus nodrošinot dalībvalstu savstarpēju agrīnās brīdināšanas sistēmu, lai ziņotu par pārkāpumiem, kuru dēļ varētu atņemt sertifikātu, un informētu patērētājus ⁽⁴⁵⁾,
- h) prasības sniegt informāciju par visiem maksājumiem un saistībām iekļaušana pielikumos, lai nepieļautu, ka patērētāji zaudē savas tiesības, piemēram, saistībā ar hipotekāro kredītu ⁽⁴⁶⁾.
- i) II pielikumā paredzēt patērētāju tiesības pārbaudīt īpašumu (arī kustamo īpašumu), lai nodrošinātu, ka tas atbilst būvniecības plāniem,
- j) noteikt personu datu aizsardzību gadījumā, kad tiesības tiek nodotas trešām personām.

Briselē, 2007. gada 24. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

priekšsēdētājs

Dimitris DIMITRIADIS

⁽⁴¹⁾ Dokumentā, kas ir portugāļu valodā, tas attiecas uz 2. panta b) apakšpunktu, kuram nav nekādas nozīmes, I pielikuma j) apakšpunktu, kurā noteikts pilnīgi pretējais tam, kam vajadzētu būt, un uz 7. panta 1. punktu, kurā vārds “*dissolvido*” acīmredzamu iemeslu dēļ būtu jāaizstāj ar vārdu “*resolvido*”, lai nodrošinātu juridisku precizitāti un atbilstību virsrakstam.

⁽⁴²⁾ Skat. EESK atzinumu par Direktīvu 94/47/EK, (OV C 108, 19.4.1993., 1. lpp.).

⁽⁴³⁾ Padomes 1990. gada 13. jūnija Direktīva 90/314/EEK par ceļojuma, atvaļinājuma un tūrisma braucieniem, OV L 158, 23.6.1990., 59. lpp. EESK atzinums: OV C 102, 24.4.1989., 27. lpp.

⁽⁴⁴⁾ EESK atzinums par Direktīvu 94/47/EK, (OV C 108, 19.4.1993., 1. lpp.).

⁽⁴⁵⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 12. decembra Direktīva 2006/123/EK par pakalpojumiem iekšējā tirgū (OV L 376, 27.12.2006., 36. lpp.). EESK atzinums: OV C 221, 8.9.2005., 113. lpp.

⁽⁴⁶⁾ EESK atzinums par Direktīvu 94/47/EK, (OV C 108, 19.4.1993., 1. lpp.).

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai attiecībā uz neautomātiskiem svariem” (kodificēta versija)

COM (2007) 446 galīgā redakcija — 2007/0164 (COD)

(2008/C 44/07)

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 95. pantu 2007. gada 5. septembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par augstāk minēto tematu.

Tā kā Komiteja pilnībā atbalsta priekšlikumu un nevēlas izteikt papildu piezīmes, Komiteja 439. plenārajā sesijā (24. oktobra sēdē) 2007. gada 24. un 25. oktobrī ar 153 balsīm par un 2 atturoties, nolēma sniegt pozitīvu atzinumu par minēto priekšlikumu.

Briselē, 2007. gada 24. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai par mehānisko transportlīdzekļu un to piekabju pakalējās numura zīmes apgaismojuma lukturiem” (kodificēta versija)

COM (2007) 451 galīgā redakcija — 2007/0162 (COD)

(2008/C 44/08)

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 95. pantu 2007. gada 5. septembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par augstāk minēto tematu.

Tā kā Komiteja pilnībā atbalsta priekšlikumu un nevēlas izteikt papildu piezīmes, Komiteja 439. plenārajā sesijā (24. oktobra sēdē) 2007. gada 24. un 25. oktobrī ar 144 balsīm par, 1 pret un 7 atturoties, nolēma sniegt pozitīvu atzinumu par minēto priekšlikumu.

Briselē, 2007. gada 24. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai par lauksaimniecības un mežsaimniecības traktoru radīto radiotraucējumu novēršanu (elektromagnētiskā savietojamība)” (kodificēta versija)

COM (2007) 462 galīgā redakcija — 2007/0166 (COD)

(2008/C 44/09)

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 95. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par augstāk minēto tematu.

Tā kā Komiteja pilnībā atbalsta priekšlikumu un nevēlas izteikt papildu piezīmes, Komiteja 439. plenārajā sesijā (24. oktobra sēdē) 2007. gada 24. un 25. oktobrī ar 153 balsīm par, 1 pret un 8 atturoties, nolēma sniegt pozitīvu atzinumu par minēto priekšlikumu.

Briselē, 2007. gada 24. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam — Biodegvielu nozares progressa ziņojums par sasniegumiem biodegvielu un citu atjaunojamo degvielu ražošanā un izmantošanā Eiropas Savienības dalībvalstīs”

COM(2006) 845 galīgā redakcija

(2008/C 44/10)

Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2007. gada 10. janvārī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par augstāk minēto tematu.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2007. gada 5. septembrī Ziņotājs — IOZIA kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 439. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 24. un 25. oktobrī (24. oktobra sēdē), ar 142 balsīm par, 13 balsīm pret un 8 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

— ES dalībvalstu ekonomiskās konkurētspējas saglabāšana un energoresursu pieejamība par pieņemamām cenām;

1.1 Komiteja pievērš ļoti lielu uzmanību jautājumiem saistībā ar energoefektivitāti, klimata pārmaiņām un siltumnīcefekta gāzu emisijas samazināšanu un kopumā piekrīt Eiropadomes 8.-9. marta pavasara sanāksmes secinājumiem, kuros uzsvērts, ka trīs ES enerģētikas politikas pilāri ir:

— vides ilgtspējas veicināšana un cīņa pret klimata pārmaiņām.

— piegāžu drošības garantēšana;

1.2 Biodegvielu nozares progressa ziņojumā Komisija secina, ka, neizvirzot saistošus mērķus, neizdosies panākt pietiekamu biodegvielas daļu kopējā patēriņā. Tā norāda, ka mērķis — līdz 2010. gadam panākt biodegvielu īpatsvaru 5,75 % apmērā —

nav sasniedzams, un tādēļ, lai izpildītu Padomes prasības, būtu jāizmanto Direktīvas 2003/30/EK 4. panta 2. punktā paredzētā iespēja (tā sauktā “atkārtotas izskatīšanas klauzula”) un jāizvirza, pēc Komisijas domām, īstenojams mērķis — līdz 2020. gadam panākt biodegvielu īpatsvaru 10 % apmērā. Dīvainā kārtā Komisija uzsver priekšrocības, kādas rastos, ja biodegvielas īpatsvars kopējā patēriņā būtu 14 %, lai gan tajā pašā laikā izvirzītais mērķis ir 10 %, un, lai “izskaistinātu” paziņojumu, ierosina sasniegt nereālus rezultātus.

1.3 Tiek minēti daudzi argumenti pret “pirmās paaudzes” biodegvielu izmantošanu, kas pilnībā neatbilst ES mērķiem. Biodegvielu ražošanas izmaksas un vides izmaksas ir augstas, graudaugu produkti netiek izmantoti cilvēku pārtikai un dzīvnieku barībai, bet gan biodegvielas ražošanai, un ANO Pārtikas un lauksaimniecības organizācija (FAO) uzskata, ka biodegvielu ražošana ir viens no iemesliem graudaugu cenu pieaugumam pasaules tirgū.

1.4 Pirmās paaudzes degvielu izmantošana tādejādi rada arī ētiskas problēmas, piemēram, pārtikas un degvielas ražotāju konkurenci, kurai Komisija nevelta īpašu vērību. Komiteja uzsver, ka jāpadzīļina sadarbība ar starptautiskajām organizācijām un aģentūrām, kas darbojas lauksaimniecības un pārtikas apgādes jomā, piemēram, FAO un Pasaules Pārtikas programmu (WFP — *World Food Programme*).

1.5 Ne Komisijas paziņojumā, ne tam pievienotajā ietekmes novērtējumā nav iekļautas pieminēšanas vērtas norādes uz riska faktoriem.

Saistībā ar biodīzeļdegvielu tiek uzsvērtas galvenokārt šādas problēmas:

- ierobežots ražīgums,
 - augstas izmaksas (0,4 — 0,7 EUR/l),
 - stabilitātes (satur skābekļa savienojumus) un ar to saistītās uzglabāšanas problēmas.
- Savukārt saistībā ar bioetanolu paziņojumā norādīts uz šādām problēmām:
- ierobežots ražīgums (kaut arī mazāka mērā nekā biodīzeļdegvielas gadījumā),
 - augsts ūdens un mēslošanas līdzekļu patēriņš,
 - nepiemērots transportēšanai pa esošajiem naftas degvielas cauruļvadiem (korozijas risks).

1.6 Komiteja uzsver, ka rūpīgi jāpārbauda ne tikai ietekme uz sociālo, vides un ekonomikas jomu, bet arī ar biodegvielu ražošanu saistītās tehniskās problēmas. Īpaša uzmanība jāpievērš jautājumam par biodegvielu ražošanā izmantojamo izejvielu atdevi — no vienas tonnas cukurbiešu var iegūt aptuveni 400 litrus bioetanolā (apmēram 1 500 Mcal). Minētā attiecība nešķiet pārāk izdevīga, un efektivitāte ir neliela, ja ņem vērā enerģijas patēriņu, kas nepieciešams biomasas pārvēršanai biodegvielā. Daudz lietderīgāk biomasu būtu uzreiz izmantot

elektroenerģijas vai siltuma ražošanā, kā arī jūras vai sabiedriskajos transportlīdzekļos.

1.7 Komiteja uzsver, ka nopietnu ekoloģisko apsvērumu dēļ jāņem vērā ar mežu izciršanu un izejvielu uzglabāšanu saistītais risks. Konsekventi un rūpīgi jānovērtē ar to saistītie bioloģiskie un biokīmiskie draudi.

1.8 Komiteja vēlētos aplūkot arī “zinātniskās ētikas” jautājumu. Planēta Zeme ir atklāta sistēma, kas neapturami tuvojas līdzsvara stāvoklim, kurš vienlaicīgi nozīmē arī tās pastāvēšanas beigas. Zinātnieku uzdevums ir apturēt šo bojāejas tendenci, un politiķu uzdevums ir veicināt nepieciešamos pasākumus un pētījumus.

1.9 Komiteja iesaka veikt nopietnu pētījumu par sadedzināšanas laikā notiekošajiem ķīmiskajiem procesiem, lai pārbaudītu, vai sadedzināšanas procesos, kuros neizmanto ogļūdeņradi, bet citas molekulas, rodas vai tiek izdalīti brīvie radikāļi, kas izraisa oksidatīvo stresu, kuru uzskata par patoloģisku stāvokli pirms smagākām slimības formām. Šāds ieteikums ir pamatots, jo nav pietiekamu datu par minēto jautājumu.

1.10 Komiteja uzskata, ka uzmanība noteikti jāpievērš augsnes kopšanai un aizsardzībai. Augsne ir jāsargā, jo tā ir mūsu izdzīvošanas garants. Zemes neapdomīgas apsaimniekošanas un augsnes noplicināšanas dēļ aizvien vairāk pazeminās pazemes ūdens līmenis un strauji pasliktinās pazemes ūdens kvalitāte. Jānodrošina augu seka, lai veicinātu augsnes atjaunošanu.

1.11 Komiteja iesaka Komisijai un visām pārējām ES iestādēm īpašu uzmanību pievērst ūdens patēriņam biodegvielu ražošanā. Ūdens resursu samazināšanās kā viena no daudzajām klimata pārmaiņu sekām dažos reģionos var radīt dramatiskus situāciju. Aprēķini jaunākajos Starptautiskā ūdens apsaimniekošanas institūta (IWMI — *International Water Management Institute*) pētījumos liecina, ka atkarībā no ražošanas veida un ražotnes atrašanās vietas viena litra biodegvielas saražošanai vajag vismaz 1 000 līdz 4 000 litru ūdens.

1.12 Neraugoties uz minētajām problēmām, kuras varētu mazināt, veicot biodegvielas ražošanas procesu pārraudzības un sertificēšanas pasākumus, jo īpaši nodrošinot produktu izsekojamību, Komiteja uzskata, ka arī turpmāk jāatbalsta pētniecība un izstrāde otrās, kā arī trešās paaudzes biodegvielu (piemēram, biobutanola) jomā. Biobutanolam ir raksturīgs zems tvaika spiediens un laba izturība pret ūdens piejaukumiem benzīna maisījumos, kas atvieglo tā izmantošanu pašreizējos benzīna piegādes un tirdzniecības tīklos. Salīdzinot ar esošajām biodegvielām, biobutanolu var piejaukt benzīnam lielākā daudzumā, un transportlīdzekļi nav tehniski jāpārveido. Turklāt salīdzinājumā ar benzīna-etanola maisījumiem tas rada lielāku degvielas ietaupījumu, tādejādi uzlabojot energoefektivitāti un samazinot patēriņu uz vienu litru. Pateicoties atkritumu un biokīmisku procesu izmantošanai, lai veicinātu dabiskus celulozes sadalīšanās procesus, kas ir sarežģīti un dārgi, jaunās paaudzes degvielas ir energoefektīvas un videi nekaitīgas.

1.13 Komiteja apsver, kādas iespējas biodegvielu nozares attīstība varētu pavērt ES tautsaimniecībai, veicinot Lisabonas programmas mērķu sasniegšanu. Lai gan tieši minētie pasākumi ir paredzēti Septītajā pamatprogrammā, tomēr būtu jāuzlabo visu ieinteresēto pušu sadarbība. Šajā ziņā jāmin lauksaimnieki, pārstrādes rūpniecība, kā arī vides un dabas aizsardzības organizācijas un darba ņēmēju apvienības, kuras izrāda aizvien lielāku interesi par ilgtspējīgas attīstības jautājumu risināšanu saistībā ar aizvien progresīvākiem uzņēmumu sociālās atbildības modeļiem.

1.14 Iespējas, kādas biodegvielas nozares attīstība paver lauksaimniekiem, jāveicina ar noteikumu, ka viņi sniedz ieguldījumu dabas bagātību aizsardzībā un kopīgo resursu, piemēram, ūdens, cilvēku pārtikas, kā arī lopu barības taupīšanā. Lauksaimniecības apvienību uzdevums ir informēt lauksaimniekus par starptautiskajā mērogā pieņemtajiem biodegvielu ražošanas un tirdzniecības noteikumiem. Dažādām Eiropas, valstu un vietējā līmeņa lauksaimniecības organizācijām ir būtiski jāsekmē labākās prakses piemēru izplatība tādās jomās kā sertificēšana, izsekojamība un atbilstības kontrole. Komiteja vēlas kopā ar valstu ekonomikas un sociālo lietu padomēm (ESP) risināt minēto jautājumu un citus ar energoefektivitāti, siltumnīcefekta gāzu emisijas samazināšanu un klimata pārmaiņām saistītos jautājumus. Valstu ESP jau ir izrādījušas lielu interesi par minētajiem jautājumiem un aktīvi piedalās dažu EESK atzinumu izstrādē.

1.15 Saistībā ar pasākumiem nodokļu jomā, jo īpaši biodegvielas akcīzes nodokli un nodokļu atvieglojumiem, kas tiek piešķirti lauksaimniekiem un automobiļu rūpniecībai, lai finansētu nepieciešamo pētniecisko darbu, patērētājiem, lai veiktu nepieciešamos pārbūves darbus automobiļos, kuros nav paredzēts izmantot biodegvielu, un pašiem biodegvielu ražotājiem, kļūst skaidrs, ka kandidātu saraksts atbalsta saņemšanai ir bezgalīgi garš. Vācijā nesen tika ievērojami samazināti nodokļu atvieglojumi, tādēļ uzreiz samazinājās patēriņš un tikpat drīz neapmierinātību sāka paust uzņēmumi. Lai veiktu ieguldījumus, nepieciešama drošība un stabilitāte, tomēr biodegvielu jomā tirgus vēl nav izveidojies. Katrā gadījumā iespējamie atbalsta pasākumi nedrīkst traucēt konkurenci.

1.16 Transporta nozare nav iekļauta emisijas kvotu tirdzniecības sistēmā. Komiteja iesaka Komisijai apsvērt, vai emisiju sertifikātu sistēmu varētu ieviest arī transporta nozarē, tādējādi radot papildu stimulu efektīvāk meklēt jaunus risinājumus kaitīgo emisiju samazināšanai. Īpašā izpētes atzinumā, kas tiek izstrādāts pēc Komisijas priekšsēdētāja vietnieka Barrot kga lūguma, Komiteja ierosinās pasākumus, kuru varētu īstenot.

1.17 Komiteja atbalsta Eiropas Parlamenta rezolūciju par rīcības plānu attiecībā uz biomasas un biodegvielas izmantošanu. Minētajā rezolūcijā Eiropas Parlaments aicina Komisiju ieviest obligātu un visaptverošu sertificēšanas sistēmu, kas ļauj

nodrošināt biodegvielu ilgtspējīgu ražošanu visos posmos, un atbalstīt Vides un drošības globālā monitoringa (GMES — *Global Monitoring for Environment and Security*) sistēmas izveidi un izmantošanu ar nolūku uzraudzīt zemes apsaimniekošanu bioetanola ražošanas vajadzībām, lai tādējādi novērstu tropisko lietusmežu izciršanu un cita veida nelabvēlīgu ietekmi uz vidi.

1.18 Nemot vērā šajā atzinumā minētās problēmas, Komiteja aicina Komisiju pastāvīgi pārskatīt 10 % mērķa īstenošanu un izvirzīt priekšlikumus grozījumiem, ja problēmas nav atrisināmas atbilstošā un ilgtspējīgā veidā.

2. Komisijas paziņojums

2.1 “Biodegvielu nozares progressa ziņojuma” ievadā Komisija uzsver, ka saskaņā ar prognozēm no 2005. gada līdz 2020. gadam transporta nozarē vien siltumnīcefekta gāzu emisija (šajā gadījumā tikai CO₂) palielināsies par 77 miljoniem tonnu gadā, kas ir vairāk nekā 60 % no emisiju kopējā pieauguma (126 miljoni tonnu) gadā.

2.2 Kā nākamais svarīgais faktors ir uzsvērtā transporta nozares gandrīz pilnīgā atkarība no naftas importa. Nafta ir enerģijas avots, kas piegāžu drošības ziņā ir saistīts ar vislielāko risku. Būtiski palielinot biodegvielu izmantošanu, minēto atkarību varētu samazināt.

2.3 Biodegvielu izmantošanas radītās priekšrocības tādā jomā kā siltumnīcefekta gāzu emisijas samazināšana zūd, ja, piemēram, jau esošo kultūraugu vietā sāk audzēt citus vai biodegvielai nepieciešamo kultūraugu audzēšanai tiek izmantotas zemes platības ar īpaši bagātīgu bioloģisko daudzveidību, piemēram, tropiskie lietusmeži.

2.4 Biodegvielu īpatsvars tirgū 2001. gadā bija tikai 0,3 %, un tikai 5 dalībvalstīs bija pieredze to izmantošanā. Direktīvā 2003/30/EK šajā sakarā nav sniegti nekādi norādījumi, tomēr ir izvirzīts mērķis — līdz 2010. gadam biodegvielu īpatsvaram visa transportlīdzekļos izmantojamā benzīna un dīzeļdegvielas tirgū jābūt 5,75 % — un starpposma mērķis — 2005. gadā tirgus daļai jāsasniedz 2 %.

2.5 Gadījumā, ja tiks konstatētas ievērojamas un nepamatotas novirzes no 2 % mērķa, iepriekšminētās direktīvas pārskatīšanas klauzulā (4. panta 2. punkts) paredzēts, ka Komisija var iesniegt priekšlikumu par katrai valstij saistošiem mērķiem.

2.6 Liela nozīme ir kopējai lauksaimniecības politikai, jo īpaši kopš 2003. gada reformas, kas, atsaistot lauksaimniekiem paredzētos maksājumus no audzējamo kultūraugu šķirnes, ļāva atmatā atstāto zemi izmantot tādu nepārtikas kultūraugu audzēšanā, kurus bieži izmanto biodegvielu ražošanā.

2.7 Līdztekus pasākumiem, lai veicinātu enerģijas iegūšanu no koksnes, un lauku attīstības politikā paredzētajiem pasākumiem, lai veicinātu atjaunojamo enerģijas avotu izmantošanu, 2007. gadā tiks piešķirtas piemaksas par tā saukto "enerģijas kultūru" audzēšanu⁽¹⁾.

2.8 Neraugoties uz ievērojamiem sasniegumiem biodegvielas izmantošanā, tikai divas dalībvalstis ir sasniegušas mērķi, tādēļ 2005. gadā tās īpatsvars tirgū bija 1 % — attiecīgi 1,6 % biodīzeļdegvielas un 0,4 % bioetanolā. Pamatojoties uz šo faktu, Komisija secina, ka mērķis — līdz 2010. gadam sasniegt 5,75 % — netiks īstenots.

2.9 Pieredze liecina, ka konkrētus rezultātus iespējams sasniegt gan ar nodokļu atvieglojumiem bez daudzuma ierobežojumiem, gan nosakot biodegvielas procentuālo daudzumu, kas piegādātājiem jāpārdod tirgū. Komisija uzskata, ka šādu saistību uzlikšana ir visefektīvākā metode.

2.10 Paziņojumā Komisija norāda, ka "Eiropas Savienībai nekavējoties jādara zināma tās nepārprotamā apņemšanās mazināt transporta nozares atkarību no naftas produktu izmantošanas". Tā uzskata, ka vienīgais iespējamais risinājums ir biodegvielu izmantošana, kas palīdzēs nodrošināties pret augstajām naftas cenām.

2.11 Lai patiešām ietekmētu naftas ražotājus, kas ES tirgū pārdod 300 miljonus tonnu transporta nozarei vien, minētā apņemšanās jāpauž juridiski saistošu mērķu veidā.

2.12 Stratēģijai, kas veicina pētniecību un tehnoloģiju izstrādi visās 27 valstīs, ir lielākas iespējas gūt panākumus. Mērķis — 2020. gadā biodegvielas īpatsvaram jāsasniedz 10 % — ir īstenojams.

2.13 Jāizveido drošs tiesiskais regulējums, kā arī jāsamazina administratīvais slogs un jāizvirza starpmērķi, piemēram, 2015. gads, lai automobiļu ražotāji varētu pielāgot ražošanas procesus.

2.14 Analizējot ekonomisko ietekmi un ietekmi uz vidi, aplūkoti vairāki iespējamie attīstības scenāriji, kurus, no vienas puses, ietekmēs naftas cenas paaugstināšanās, imports un lauksaimniecības produktu cenu konkurētspēja, un, no otras puses, jaunu tehnoloģiju izstrāde, kas ļautu paātrināt "otrās paaudzes" biodegvielas nonākšanu tirgū un tādējādi palīdzētu samazināt ar vides aizsardzību saistītās izmaksas.

2.15 Pieņemot, ka biodegvielas īpatsvars sasniedz 14 % un naftas barela cena ir 48 ASV dolāru, jāreķinās ar papildu izmaksām, kas 2020. gadā svārstīsies no 11,7 līdz 17,2 miljardiem *euro* un no 5,2 līdz 11,4 miljardiem *euro*, ja barela cena būtu 70 ASV dolāru. Biodīzeļdegvielas peļņas un zaudējumu sliekšnis ir 69-76 *euro* par barelu un bioetanolā — 63-85 *euro*

par barelu (attiecīgi 92,76-102,18 un 84,76-114,28 USD par barelu pēc 2007. gada 25. maija maiņas kursa: 1,3444 USD par 1 *euro*).

2.16 Ja biodegvielu īpatsvars 2020. gadā būs 14 %, rezervju uzglabāšanas izmaksu samazināšanās ļautu ietaupīt līdz 1 miljardam *euro* (attiecīgi 720 miljonus *euro*, ja biodegvielu īpatsvars būs 10 %). Labākais risinājums būtu piegādes avotu dažādošana (gan ES neietilpstošās valstīs, gan ES dalībvalstīs) un vēlām otrās paaudzes biodegvielas pieejamība patēriņa tirgū.

2.17 Minētajam attīstības scenārijam būtu pozitīva ietekme gan uz nodarbinātību (bioetanolu ražojot uz vietas, tiktu izveidoti 144 000 jaunu darba vietu un attiecīgi 100 000 darba vietu, ja biodegvielu īpatsvars būs 10 %), gan uz Kopienas IKP (0,23 % pieaugums). Visbeidzot, pozitīvi pētniecības rezultāti, it īpaši otrās paaudzes biodegvielu jomā, ļautu palielināt atjaunojamās enerģijas nozares konkurētspēju.

2.18 Komisija ar metodi "no degvielas ieguves līdz transportlīdzekļa kustības uzsākšanai" ("well-to-wheel") aprēķinājusi, ka, pašreiz ražojot biodegvielu ar labākām un ekonomiski izdevīgākām metodēm, siltumnīcefekta gāzes emisija samazināsies par 35-50 %. Etanols, kas ražots no Brazīlijas cukurniedrēm, samazina šīs emisijas par 90 %. Savukārt biodīzeļdegviela, kas ražota no palmu eļļas un sojas, rada samazinājumu attiecīgi par 50 % un 30 %. Pateicoties otrās paaudzes biodegvielu ražošanai, emisija varētu samazināties par 90 %. Ja biodegvielas īpatsvars sasniegtu 14 %, siltumnīcefekta gāzes emisija samazinātos par 101-103 MT CO₂eq (71-75 MT CO₂eq, ja biodegvielas īpatsvars sasniegtu 10 %).

2.19 Paziņojumā pausts viedoklis, ka biodegvielu īpatsvars 14 % apmērā ir sasniedzams, nenodarot kaitējumu videi, ja ražošana notiek nepiemērotās zemes platībās, piemēram, tropiskajos lietusmežos vai dabiskajos biotopos ar augstu bioloģisko vērtību.

2.20 Komisijas paziņojuma nobeigumā secināts, ka plašāka biodegvielu izmantošana ļaus būtiski samazināt siltumnīcefekta gāzu emisiju un palielināt piegāžu drošību. Ar mērķtiecīgu stimulu/atbalstu politiku varētu novērst risku, ka biodegvielu ražošanai tiek izmantotas zemes platības ar augstu bioloģisko daudzveidību vai nepiemērotas sistēmas, kā arī veicināt otrās paaudzes biodegvielu izstrādi.

2.21 Lai īstenotu izvirzītos mērķus, būs nepieciešams:

⁽¹⁾ Pašreizējie rādītāji gan ir tādi paši kā pagājušajā gadā un nav uzlabojusies, tāpēc Komisija nesen paudusi šaubas, vai minētās piemaksas tiks saglabātas arī 2008. gadā.

— pārskatīt dīzeļdegvielas (EN 590) un, iespējams, arī benzīna (EN 228) standartu, lai palielinātu biodegvielu un fosilo degvielu sajaukšanas iespējas,

- veikt jauno transportlīdzekļu pielāgošanu, kas nav saistīta ar augstām izmaksām,
- izstrādāt tehnoloģijas biomasas pārvēršanai šķidrajā biodegvielā (*Biomass to Liquid*),
- paplašināt enerģētiskās koksnes un rapša sēklu audzēšanu,
- nepārtraukti pārraudzīt ietekmi uz vidi.

2.22 Visbeidzot Komisija ierosina pārskatīt Direktīvu par biodegvielām, izvirzīt minimālos mērķus, lai biodegvielu īpatvars 2020. gadā sasniegtu 10 %, kā arī nodrošināt efektīvu un vidi saudzējošu biodegvielu izmantošanu.

3. Biodegvielas. Daži tehniski jautājumi

3.1 Biodīzeļdegvielu iegūst, saspiežot eļļas augu — rapša, sojas vai saulespuķu — sēklas un veicot tā saucamo pāresterifikācijas reakciju, kurā sākotnējās spirta daļas (glicerīnu) aizvieto metilspirts (metanols). Bioetanols ir spirts (metanols vai etilspirts), ko iegūst dažādu, ar ogļhidrātiem un cukuru bagātu lauksaimniecības produktu, piemēram, graudaugu (kukurūza, sorgo, kvieši, auzas), cukuru saturošo kultūru (cukurbietes, cukurniedres), augļu, kartupeļu un vīnogu fermentācijas procesā. Par biodegvielām uzskata arī produktus, kurus iegūst bioloģiskas izcelsmes molekulas ķīmiski sintezējot ar fosilās izcelsmes molekulām. Kā svarīgāko piemēru var minēt etil-terc-butilēteri (ETBE), ko iegūst, bioetanolam reaģējot ar izobutanolu.

3.2 Etanolam piemīt izcila degvielas īpašības: tam ir augsts oktāna skaitlis un to var piejaukt citām degvielām (E5, E10), neveicot nozīmīgus pārveidojumus motorā. Ja metanola koncentrācija ir augsta, ir nepieciešami īpaši pielāgoti motori.

3.3 Galvenie etanola izmantošanas trūkumi izpaužas, to sajaucot ar benzīnu. Arī nēcīgs etanola daudzums ievērojami palielina tvaika spiedienu (aptuveni 10 kPa) un līdz ar to arī tvaika emisijas. Tā kā etanols ir līdzīgs ūdenim, var rasties galaprodukta kvalitātes problēmas. Tradicionālo, ogļūdeņražus saturošo benzīnu nedrīkst jaukt ar benzīnu, kas satur etanolu, tādēļ pēdējam jāizmanto atsevišķa loģistikas un sadales ķēde.

3.4 Biodīzeļdegvielas un tradicionālās dīzeļdegvielas maisījumu var izmantot dīzeļmotoros. Eiropas valstīs plaši tiek lietots maisījums, kurā standarta kvalitātes dīzeļdegvielai piejaukti līdz 5 % biodīzeļdegvielas (B5), un šis maisījums nerada saderības problēmas. Dīzeļdegviela ar augstu biodīzeļdegvielas piemaisījumu (vairāk nekā 8-10 %) var radīt problēmas transportlīdzekļiem, kuru blīves ir izgatavotas no nepiemērota polimēra materiāla. Vislielākās problēmas saistītas ar cieto daļiņu un smalko putekļu filtru, kuru pamatīgā pārveidošana būtu saistīta ar

augstām izmaksām. Tādēļ daži ražotāji jau ir pielāgojuši transportlīdzekļu parametrus, savukārt citi noteikuši, viņu garantija ir spēkā, ja tiek lietots B5 maisījums. Biodīzeļdegviela ir higroskopiska, tai piemīt šķīdinātāja īpašības un tā ir grūti uzglabājama, tādēļ būs jāveic īpaši drošības pasākumi transportlīdzekļos, kuri izmanto maisījumu ar augstu biodīzeļdegvielas koncentrāciju, un to izplatīšanas sistēmā.

3.5 Komisija pārliecinoši argumentē nepieciešamību aktīvāk atbalstīt biodegvielu izstrādi. Tā neuzskata, ka pašreizējo benzīna ražošanu (1,2 miljardi tonnu 2004. gadā pasaules mērogā) nākotnē pilnībā varētu aizstāt ar biodegvielu ražošanu (46 miljoni tonnu 2005. gadā, no tām 3 miljoni — ES, kā tas izriet no šīs tabulas), bet vēlas nedaudz ilgāk nekā 13 gadu laikā, pieņemot direktīvu un izvirzot katrai dalībvalstij sasniedzamos mērķus, panākt, ka biodegvielas īpatvars sasniegtu 10 %.

2005. gads	Miljoni litru
ASV	16 130
Brazīlija	15 990
Ķīna	3 800
Indija	1 700
Eiropas Savienība	2 900
Citas valstis	5 480

3.6 Ūdeņradis, ko daži Eiropas automašīnu ražotāji eksperimentāli jau izmanto kā enerģijas nesēju, pārsvarā vēl tiek ražots elektrolīzes ceļā vai arī no dabasgāzes vai citiem fosilajiem kurināmajiem. Tādēļ tā izmantošana neļautu samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas. Neraugoties uz pēdējā laikā gūtajiem panākumiem tādā pētniecības jomā kā ūdeņraža ražošana no biomasas, tostarp izmantojot biotehnoloģiju, vai no atjaunojamiem enerģijas avotiem, ūdeņraža automobiļu plaša izmantošana un tirdzniecība nav iespējama, jo kurināmā elementu izmaksas ir ļoti augstas. Lai ūdeņradis kļūtu par ekonomiski pieejamu enerģētisko alternatīvu, ir nepieciešams samazināt ražošanas izdevumus. *University of New South Wales* pašreiz veic pētījumu cerībā, ka minēto mērķi izdosies sasniegt, izmantojot īpašus keramiskus saules paneļus, kas veidoti no titāna oksīda. Titāns tiek plaši izmantots saules ūdeņraža jomā, jo tam ir nepieciešamās pusvadītāja īpašības un tas ir izturīgs pret ūdeni. Tomēr dabiskā veidā, ja tas netiek īpaši apstrādāts, tas tomēr nav pietiekami efektīvs.

4. Vispārīgas piezīmes

Daži trūkumi

4.1 Komisijas paziņojumā gan minētas iespējamās priekšrocības, bet uzmanība nav pievērsta problēmām un trūkumiem, kas saistīti ar biodegvielu izstrādi, kaut arī ik pa brīdim Komisija izsaka dažus brīdinājumus. Savukārt Komiteja uzskata, ka Komisijas priekšlikums ir rūpīgi un uzmanīgi jāanalizē, lai izvairītos no situācijas, kad nolūkā atrisināt vienu problēmu, tiek radītas citas, vēl nopietnākas grūtības vai kad līdztekus "priekšrocībām" netiek minēti arī "trūkumi". Savādi, ka nolūkā izcelt priekšlikuma priekšrocības tiek aplūkots nereāls attīstības scenārijs, proti, biodegvielas īpatsvaram līdz 2020. gadam jāsasniedz 14 %! Ja biodegvielas īpatsvars sasniegtu 10 %, tad objektīvu iemeslu dēļ priekšrocības būtu mazākas.

4.2 Ne Komisijas paziņojumā, ne tam pievienotajā ietekmes novērtējumā nav norāžu uz nopietnām grūtībām. Piemēram, biodegvielu ražošanas atkritumu apglabāšanas jautājums kopumā jāpārskata un jāizvērtē, ņemot vērā jaunās bioakumulatoru sistēmas un elektroniskās tehnoloģijas, kas tiek izmantotas ražošanā.

4.3 Saistībā ar biodīzeļdegvielu paziņojumā uzsvērtas galvenokārt šādas problēmas:

- ierobežots ražīgums,
 - augstas izmaksas (0,4 — 0,7 EUR/l),
 - stabilitātes (satur skābekļa savienojumus) un ar to saistītā uzglabāšanas problēma.
- 4.4 Savukārt saistībā ar bioetanolu paziņojumā norādīts uz šādām problēmām:
- ierobežots ražīgums (kaut arī mazākā mērā nekā biodīzeļdegvielas gadījumā),
 - paaugstināts ūdens un mēslošanas līdzekļu patēriņš,
 - nepiemērots transportēšanai pa esošajiem naftas degvielas cauruļvadiem (korozijas risks).

Minētās priekšrocības ir — iespēja paplašināt kultūraugu audzēšanas ciklu, pārmaiņus audzējot tradicionālos kultūraugus (cilvēku pārtikai un dzīvnieku barībai) un citus īpašus kultūraugus, kas paredzēti biomasas un pēc tam enerģijas ražošanai. Minētajā procesā īpašu uzmanību jāpievērš kultūraugu audzēšanai reģionos. Jebkurā gadījumā kultūraugu audzēšana Eiropā jāveic saskaņā ar augsnes aizsardzības un mēslošanas līdzekļu izmantošanas noteikumiem.

4.5 Biodegvielas ražošanai nepieciešami atbilstoši kultūraugi, kas jāaudzē lielos daudzumos. Līdz ar to ir jāatsakās no citu kultūraugu audzēšanas, kas nepieciešami, lai apmierinātu trūcīgāko valstu pieprasījumu pēc pārtikas par iespējami zemākām cenām. Neapšaubāmi, ka ideja par celulozes kā biodegvielu ražošanas pamatprodukta izmantošanu ir interesanta. Tomēr ir jāatceras, ka pirms ražošanas ir jāveic fizikāli ķīmiska apstrāde (sava veida celulozes masas sadalīšana), lai celuloze spētu reaģēt

biotransformācijas procesā. Jānorāda arī uz atliekvielu un izmantoto katalizatoru problēmu, kas saasina jautājumu par atkritumu apglabāšanu pēc šiem procesiem.

4.6 Kā degvielu plaši varētu lietot arī glicerīnu gan neapstrādātā, gan tīrā veidā vai maisījumos ar citām degvielām. Kā šīs iespējas trūkumi jāmin tīrā glicerīna izmaksas, neapstrādātā glicerīna izmantošanas gadījumā — procesa izmaksas, zema kaloriskā vērtība un jebkurā gadījumā — nepieciešamība iznīcināt toksiskās vielas, kas veidojas sadegšanas procesā (galvenokārt akroleīns, kas pazīstams arī kā akrila aldehīds).

4.7 Vēl viena pieeja varētu balstīties uz noteiktu organismu ģenētisko modifikāciju, kas dažus kultūraugus padarītu īpaši piemērotus biotransformācijas procesam, palielinot atdeves līmeni un tādējādi samazinot enerģijas patēriņu ražošanas procesā. Ģenētisko inženieriju varētu arī izmantot, lai ģenētiski izmainītu organismus, kas spēj atvieglot celulozes izmantošanu.

4.8 Arī no tehniskā viedokļa aktuāls ir jautājums par biodegvielu ražošanai izmantoto izejvielu atdevi. Jāatgādina, piemēram, ka no vienas tonnas cukurbiešu var iegūt aptuveni 400 litrus bioetanola (apmēram 1 500 Mcal). Vai šāda attiecība ir pietiekama, lai biodegvielas izmantošanu kopumā vērtētu pozitīvi, ņemot vērā iespējamās draudus videi un trūkumus, kas saistīti ar minētā enerģijas veida izmantošanu?

4.9 Nedrīkstam nenovērtēt vēl vienu aspektu, kas attiecas uz ieguves metodēm un to izvēli, kā arī uz fermentācijas metodi, kas ir salīdzinoši dārgas, ja pienācīga uzmanība tiek veltīta iegūtā galaprodukta kvalitātei. Savukārt iespējamā netīrumu klātbūtne degvielā tās izmantošanas laikā varētu radīt ekonomiskus zaudējumus, kas no blakus reakciju, iegūtās degvielas kvalitātes, kā arī no radīto atkritumu un atlikumu īpašību viedokļa būtu lielāki nekā priekšrocības.

Vides aizsardzība

4.10 Raugoties tikai no vides viedokļa, jāņem vērā risks, kas saistīts ar mežu izciršana (kā tas notiek Malaizijā un Indonēzijā nolūkā ražot palmu eļļu vai Malāvijā un Ugandā sakarā ar *jatropha* audzēšanu teritorijās, kas paredzētas pārtikas ražošanai vai īpaši vērtīgajās tropisko lietusmežu teritorijās) un izejvielu uzglabāšanu. Noteikti rūpīgi jāapsver ar to saistītie bioloģiskie un bioķīmiskie draudi.

4.11 Rūpīgi jānovērtē arī pārtikas un degvielas ražotāju konkurences "ētiskie" aspekti. Vitāli svarīgu izejvielu — labības, kukurūzas vai risu — cenas neapturami aug, jo biodegvielas "rūpnīcu" pieprasījums pēc minētajām izejvielām arvien palielinās (Pārtikas un lauksaimniecības organizācijas un Pasaules Pārtikas programmas 2007. gada ziņojums). Meksikā tortillas cenas ir cēlušās par 60 %, izraisot ievērojamus nemierus un protesta demonstrācijas. Ķīnā sojas cenas pieaugums vienlaicīgi izraisa arī gaļas cenas celšanos, kas palielinājusies par 43 % no gada sākuma. Arī olu cenas palielinājušās par 16 %. Kukurūzas cena pieaugusi par 40 %, auzu — par 20 %. Indijā graudaugu

cenās cēlušās par 10 %, bet labība sadārdzinājās par 11 %. Arī ASV saskaņā ar Lauksaimniecības departamenta datiem mājputnu cenas celsies par 10 %, olu — par 21 %, savukārt piens maksās par 14 % dārgāk. Ja nākotnē graudaugu vērtība degvielas ražošanā būs lielāka nekā to vērtība pārtikas ražošanā, tirgus pievērsīsies enerģētikas nozarei. Tādā gadījumā pārtikas cenas augs līdz ar naftas cenām, palielinot pārtikas trūkuma risku arī Eiropā.

4.12 Ražotņu skaita palielināšanās (tikai ASV, kur jau darbojas 116 rūpnīcas, tiek celtas 79 jaunas ražotnes) izraisīs strauju graudaugu patēriņa pieaugumu (pēc *Earth Policy Institute* aprēķiniem — 139 miljoni tonnu), kas ir divas reizes lielāks nekā ASV Lauksaimniecības departamenta aprēķinātais. Ja ņem vērā, ka viena kukurūzas tonna ļauj saražot 110 galonu etanola (416,19 litri jeb mazliet vairāk nekā četras pilnas sporta automašīnas bākas), tad problēma patiešām ir nopietna.

4.13 Nesen pieņemtā Komitejas atzinumā⁽²⁾ uzsvērts, ka jāsaglabā bioloģiskā daudzveidība, it īpaši tropiskie lietusmežus, kas ir ne tikai dzīves telpa dzīvniekiem, kuri savādāk būtu nolemti neatgriezeniskai izzušanai, bet arī “planētas zaļās plaušas”, kas vēl nav iznīcinātas. Ir jāaptur intensīvā cukurniedru audzēšana Brazīlijā un palmu audzēšana Malaizijā un Indonēzijā, kur katru dienu simtiem hektāru meža tiek upurēti monokultūru audzēšanai.

4.14 Jāaplūko arī “zinātniskās ētikas” jautājums. Planēta Zeme ir atklāta sistēma, kas neapturami tuvojas līdzsvara stāvoklim, kurš vienlaicīgi būs arī tās pastāvēšanas beigas. Zinātnieku uzdevums ir apturēt šo bojāejas tendenci, un politiķu uzdevums ir veicināt nepieciešamos pasākumus un pētījumus.

4.15 Precīzi jānoskaidro izdevumi — ne vien ekonomiskās izmaksas, bet arī izdevumi, kas saistīti ar vidi un veselības aprūpi. Lielas pūles jāvelta pēc iespējas labākai ietekmes novērtēšanai un analīzei.

4.16 Jāveic nopietns pētījums par sadedzināšanas laikā notiekošajiem ķīmiskajiem procesiem, lai pārbaudītu, vai sadedzināšanas procesos, kuros neizmanto ogļūdeņradi, bet citas molekulas, procesu oksidatīvā stresa dēļ rodas vai tiek izdalīti brīvie radikāļi (brīvie radikāļi ir vieni no galvenajiem onkoloģisko slimību izraisītājiem). Līdz šim nav tiešu pierādījumu, ka to apjoms palielinās biodegvielas ražošanas rezultātā.

4.17 Ļoti svarīga ir augsnes kopšana un aizsardzība. Augsne ir jāsargā, jo tā ir mūsu izdzīvošanas garants. Zemes neapdomīgas apsaimniekošanas un augsnes noplicināšanas dēļ aizvien vairāk pazeminās pazemes ūdens līmenis un strauji pasliktinās pazemes ūdens kvalitāte. Jānodrošina kultūraugu seka, lai veicinātu augsnes atjaunošanos.

⁽²⁾ EESK atzinums par tematu “Komisijas paziņojums — Kā apturēt bioloģiskās daudzveidības samazināšanos līdz 2010. gadam un turpmāk — Ilgtspējīgi ekosistēmu pakalpojumi cilvēka labklājībai”, OV C 97, 28.4.2007.

Pārtikas drošība

4.18 FAO Pārtikas drošības komitejas 33. sesijā, kas notika Romā no 2007. gada 7. līdz 10. maijam, minētajam jautājumam tika veltīta svarīga nodaļa tās ziņojumā (45. punkts), kurā teikts: “Bioenerģija ne tikai paver iespējas, bet rada arī risku katrā no četrām pārtikas drošības jomām: pieejamība, piekļuve, stabilitāte un izmantošana. Bioenerģijas ietekme uz pārtikas drošību būs atkarīga no attiecīgās sistēmas mēroga un veida, enerģijas un izejvielu tirgus struktūras, kā arī politiskajiem lēmumiem lauksaimniecības, enerģētikas, vides un tirdzniecības jomā. Bioenerģētikas nozarē notiek straujas tehnoloģiskās pārmaiņas, kas arī ir nozīmīgs nestabilitātes avots pārtikas drošības jomā”.

4.19 Minētajā ziņojumā FAO uzsver, ka: “2006. gadā būtiski pieaugušas graudaugu, sevišķi labības un kukurūzas, cenas, novembrī sasniedzot augstāko līmeni pēdējo desmit gadu laikā. Slikta raža galvenajās ražotājvalstīs līdz ar ātri augošu pieprasījumu pēc biodegvielām bija galvenie faktori, kas ietekmēja graudaugu tirgu. Piegādes ierobežojumi raksturīgi arī rīsa nozarei.”

4.20 Arī Ķīna nesen veica pasākumus, lai samazinātu etanola ražošanu no kukurūzas, kā 2006. gada 21. decembrī ziņoja *Asia Times Online*. “Ķīnai vissvarīgākais ir pabarot 1,3 miljardus iedzīvotāju. Tikai pēc tam mēs atbalstīsim biodegvielu ražošanu,” paziņoja Ķīnas Lauksaimniecības ministrijas vadītājs Wang Xiaobing kgs.

4.21 Itālijā 2007. gada 20. jūlijā laikrakstā *La Repubblica* tika publicēts raksts “Karš starp ekoloģisko benzīnu un spagetti. Biodegvielas ražošanai nepieciešamās kukurūzas cenu pieauguma dēļ makaronu izstrādājumi sadārdzinās par 20 %”. Cieto kviešu, galvenās itāļu makaronu izstrādājumu sastāvdaļas, cena pieauga par 30 %, kad lauksaimnieki atteicās to audzēt, lai nodarbotos ar bioetanola ražošanai nepieciešamās kukurūzas audzēšanu. Čikāgas biržā viens bušelis (27 kg) kviešu 2007. gada 3. aprīlī maksāja 3,640 USD, bet 14. jūnijā tas bija sadārdzinājies līdz 5,64 USD. Itāļi, kas ir lielākie patērētāji (28 kg uz vienu iedzīvotāju) un ražotāji (3,2 miljoni tonnu) pasaulē, sāpīgi izjūt šādas cenu svārstības.

Ūdens

4.22 Biodegvielu ražošanai nepieciešamā ūdens patēriņš ir vēl viena problēma, kas līdz šim ir atstāta novārtā. 2007. gada 10. maijā publicētie *International Water Management Institute* (IWMI) pētījumi liecina, ka, piemēram, Šrilankā viena litra etanola ražošanai vajag no 1 000 līdz 4 000 litru ūdens atkarībā no ražošanā izmantotajiem augiem un metodēm. Aprēķināts, ka Brazīlijā viena litra etanola ražošanai vajag 2 200 litru ūdens. Savukārt Indijā, kur nav Brazīlijai raksturīgo lietusgāzu

un ir jāveic apūdeņošana, viena litra etanola ražošanai vajag 3 500 litru irigācijas ūdeņu. Šos datus apstiprina 2003. gadā Delftas pilsētā dibinātais starptautiskais institūts "The UNESCO-IHE Institute for Water Education", kas sadarbojas ar vietējo universitāti, kā arī nesenie pētījumi Kolorādo universitātes Lauksaimniecības fakultātē, kas izstrādā īpašas kukurūzas šķirnes, kurām vajadzīgs mazāks ūdens daudzums. Ar šeit minētajiem datiem var arī iepazīties tīmekļa vietnē: www.waterfootprint.org.

4.23 Eiropā ūdens problēma skar galvenokārt dienvidu reģionus, kas jau kopš daudziem gadiem cieš no ūdens trūkuma un kur problēmas vēl vairāk saasināsies sakarā ar temperatūras paaugstināšanos un tās izraisītās iztvaikošanas palielināšanos. Vismaz pagaidām šķiet, ka minētās problēmas neskar ziemeļu reģionus.

Izmaksas

4.24 Tabulā teksta turpinājumā (nesenajā konferencē, ko organizēja Itālijas Ķīmijas rūpniecības asociācija AIDIC, ar to iepazīstināja ENI inženieris Mario Marchionna kgs) salīdzinātas fosilo degvielu un biodegvielu izmaksas pie vienādas enerģētiskās vērtības.

Biodegvielas sastāvdaļu izmaksu salīdzinājums

(ekvivalenta enerģētiskā vērtība)

Salīdzināmā cena: Brent = 70 (56) \$/bl

Degviela	Ekvivalents €/litrā
<u>Benzīns</u> ⁽¹⁾	39 (31)
<u>Bioetanols</u>	
ES	75
Brazīlija	39
ASV	47
Itālija (Val Padana)	70-75
<u>Dīzeļdegviela</u> ⁽²⁾	46 (37)
<u>Biodegviela</u>	
ĒS	78
Malaiķija	48
ASV	60
Itālija	78

⁽¹⁾ = Benzīnam piemēro Platt's Mediterranean CIF High rādītāju.

⁽²⁾ = Dīzeļdegvielai piemēro Platt's Mediterranean CIF High rādītāju.

4.25 Lai ES saražotu to biodegvielu daudzumu, kas nepieciešams, lai 2020. gadā tās īpatsvars sasniegtu 10 %, Komisija aprēķinājusi, ka būtu vajadzīgi 18 miljoni hektāru lauksaimniecības zemes jeb

— 7 miljoni hektāru neapstrādātas zemes,

— 7 miljoni hektāru, kuros tiktu pārtraukta graudaugu audzēšana, par ko tiek maksātas eksporta subsīdijas,

— 4 miljoni hektāru, kuru izmantošana lauksaimniecībā būtu jāpārtrauc.

Labumi nabadzīgajām valstīm?

4.26 Komisija paziņo, ka plašāka biodegvielu izmantošana varētu sniegt ievērojamu labumu, sevišķi jaunattīstības valstīm, kuras varēs palielināt eksportam paredzēto produktu ražošanu. Tomēr Āfrikas lauksaimnieki pauž bažas par līdz šim veikto investīciju ekonomisko izdevīgumu. Laikraksts *African Agriculture* 2007. gada maija numurā publicēja rakstu, kas veltīts *jatropha* (tas ir krūms, kas neprasa īpašu kopšanu un kam ir eļļu saturošas sēklas, kurām ir toksiska iedarbība uz cilvēku, bet no kurām ražo apmierinošas kvalitātes biodīzeļdegvielu). Rakstā, kura nosaukums ir "Vai aizraušanās ar *jatropha* ir maldinoša?", izteiktas vairākas kritiskas piezīmes.

4.27 Arī Āfrikas vides organizācijas pauž savu viedokli, kā ziņo iknedēļas izdevums *The East African Business* (tiešsaistes avīze, ko izdod Kenijas galvenā izdevēju grupa *Nation media group*) 2007. gada 7. maija numurā. Ugandā mežu izciršana palielinās par 2,2 % gadā, savukārt vidējais rādītājs pasaulē ir 0,2 % gadā. Ja mežu izciršana turpināsies šādā ātrumā līdz 2040. gadam, valsts riskē palikt pilnīgi bez mežiem. Tāpēc pilsoniskās sabiedrības aktivistu grupa apvienojusies, izveidojot koalīciju "Save Mabira" (Glābiet Mabiru) — no meža nosaukuma, ko Ugandas valdība nolēma atdot *Sugar Corporation of Uganda Ltd*, lai būtu vairāk zemes, kur audzēt cukurniedres bioetanola ražošanai. Ceturtā daļa jeb 7 100 hektāri no valsts vislielākā pirmatnīgā meža tiks upurēti dažu tonnu bioetanola ražošanai, kas varbūt tiks izmantoti tieši Eiropas videi draudzīgajos autobusus!

4.28 Komisija minēto jautājumu gandrīz nepiemin, vienīgi īsi piebilst, ka kaut kā ir jāmeģina apturēt gan pārtikai domāto kultūraugu, gan zemju ar augstu bioloģisko vērtību izmantošana biodegvielas ražošanai, un norāda, ka risinājums varētu būt ekonomiskie ierobežojumi. Godīgi sakot, Komisijas optimisms nav izprotams. Komiteja pauž lielas bažas par minētajiem draudiem videi, kas ir saistīti ar ģenētiski modificētu kultūru izplatību, kuras, izmantotas šādiem mērķiem, šķiet vairāk pieņemamas. Ģenētiski modificētu organismu izplatīšanās risks ir reāls. Vienīgi pēc visu zinātnisko pētījumu par to bīstamību pabeigšanas varam apsvērt to izmantošanas iespējas, vienlaikus nodrošinot bioloģiskās daudzveidības, kas ES vēl saglabājusies, aizsardzību.

4.29 Komiteja uzskata, ka jāpadziļina sadarbība ar starptautiskajām organizācijām, kas cīnās pret badu pasaulē, proti, FAO un Pasaules Pārtikas programmu. Komiteja pauž nožēlu, ka Komisija, veicot ietekmes novērtējumu, neuzskatīja, ka ar šīm starptautiskajām organizācijām, kas nopietni darbojas minētajā jomā, būtu lietderīgi nodibināt sakarus, nenoklusējot ar

biodegvielu ražošanas attīstību saistītās grūtības un risku, it īpaši tādā jomā kā ūdens resursu patēriņš.

Eiropadome

4.30 Komiteja atzīmē, ka 2007. gada 8.-9. martā notikušās Eiropadomes pavasara sanāksmes secinājumos liela vērība ir veltīta Eiropas enerģētikas politikai (EEP), kuras trīs galvenie mērķi ir šādi:

- piegāžu drošības garantēšana;
- ES dalībvalstu ekonomiskās konkurētspējas saglabāšana un energoresursu pieejamība par pieņemamām cenām;
- vides ilgtspējas veicināšana un cīņa pret klimata pārmaiņām.

4.31 Eiropadome atbalsta un pieņem Komisijas priekšlikumus enerģētikas jomā kopumā, un jo īpaši biodegvielu izmantošanas jomā, taču šaubas izraisa norādes par to, ka biodegvielu īpatsvaram jāsasniedz 10 %: "Šis mērķis ir saistošs ar nosacījumu, ka ražošana ir ilgtspējīga, otrās paaudzes biodegvielas ir pieejamas tirdzniecībā un attiecīgi ir grozīta Degvielas kvalitātes direktīva, lai pieļautu atbilstošu maisījumu līmeni".

4.32 Ārkārtīgi svarīgi ir saprast, kā dalībvalstis varēs reāli izmantot minētos ar saistošo mērķi saistītos nosacījumus. Proti, jau pašreiz atsauce uz otrās paaudzes biodegvielu pieejamību tirdzniecībā rada objektīvas grūtības. Pašreizējo — gan to, kuru celtniecība ir gandrīz pabeigta, gan tuvākajos gados paredzēto — rūpniecības uzņēmumu pārveidošana, kas pirmās paaudzes biodegvielu ražošanai izmanto procesus, kas ļoti atšķiras no tiem, kas nepieciešami otrās paaudzes biodegvielu ražošanai, ir ļoti dārga. Tas nozīmē — ja otrās paaudzes biodegviela nav pieejama, Padomes lēmums nav saistošs. Attiecībā uz ilgtspēju vajadzēs, papildus jau esošajām direktīvām, pieņemt citus ES tiesību aktus, lai nodrošinātu biomasas ražošanas stingru atbilstību noteiktajiem kritērijiem un lai biodegvielu ražošanai nepieciešamo kultūraugu audzēšana nekonkurētu ar kultūraugu audzēšanu cilvēku pārtikai un dzīvnieku barībai. Procedūra, lai veiktu nepieciešamos grozījumus Degvielas kvalitātes direktīvā, ir diezgan sarežģīta, un ar to vajadzētu nodarboties standartizācijas iestādēm, īpaši Eiropas Standartizācijas komitejai (CEN), kurai vajadzētu analizēt ar īpašo tehnisko paņēmieni atbilstību saistītās problēmas.

Otrās paaudzes biodegvielas

4.33 Attiecībā uz otrās paaudzes biodegvielām jāpiemin, ka pastāv vairākas etanola ražošanas iespējas: gan bioloģiskās fermentācijas un destilācijas process, gan biomasas termokīmiskās gazifikācijas process, lai iegūtu sintētisko gāzi (H_2 un CO), no kuras fermentācijas procesā var ražot etanolu un enerģiju ar kombinētā cikla vai koģenerācijas palīdzību. Jau šogad pirmā ražotne ar jaudu 180 000 tonnu/gadā sāks darboties Somijas pilsētā Porvo, kur 2008. gada beigās darbu sāks vēl viena ražotne. Tomēr minētajiem procesiem ir ļoti zema, bet dažos

gadījumos pat negatīva enerģētiskā atdeve. Tāpēc tika pētīts, kādas iespējas paver fotoķīmiski procesi, kuros tiek izmantota saules gaisma kā enerģijas avots un atbilstoši katalizatori, kas spēj pastiprināt tās īpašības. Viena no jaunās paaudzes biodegvielām ir biobutanolis. Biobutanolam ir raksturīgs zems tvaika spiediens un laba izturība pret ūdens piejaukumiem benzīna maisījumos, kas atvieglo tā izmantošanu pašreizējos benzīna piegādes un tirdzniecības tīklos. Salīdzinot ar esošajām biodegvielām, biobutanolu var piejaukt benzīnam lielākā daudzumā, un transportlīdzekļi nav tehniski jāpielāgo. Turklāt, salīdzinot ar benzīna-etanola maisījumiem, tas rada lielāku degvielas ietaupījumu, tādējādi uzlabojot energoefektivitāti un samazinot patēriņu uz vienu litru. Biobutanolu var ražot, izmantojot bioetanola ražošanas infrastruktūru un iekārtas.

4.34 Septītajā pamatprogrammā ir piešķirti ievērojami līdzekļi minēto tehnoloģiju izstrādei, kurām ir ļoti interesantas tehniskās īpašības un kuras ļauj ražot "tīras" biodegvielas,

- kuras nesatur ne sēru, ne policikliskus aromātiskos oglekļa savienojumus,
- kuras ir stabilas,
- kuras rada maz emisiju,
- kurām ir ļoti augsts cetānskaitlis (85-100),
- kuru izmantošanas robežas zemās temperatūrās ir augstākas nekā citām biodegvielām,
- kuras var pievienot parastai dīzeļdegvielai daudz augstākās proporcijās (līdz pat 60 %),
- kuru tehniskās īpašības ir jau noteiktas un iekļautas biodegvielu sarakstā Direktīvas Nr. 2003/30/EK 2. panta 2. punktā.

EESK uzskata, ka Eiropā vairāk finanšu līdzekļu jāpiešķir pētījumiem par otrās paaudzes biodegvielu.

5. Īpašas piezīmes

5.1 Komiteja atbalsta EEP mērķus, tomēr uzsver, ka minēto mērķu īstenošanai ir jāatrod ieguldījumiem nepieciešamais finansējums, iesaistot Eiropas finanšu iestādes.

5.2 Komiteja uzskata, ka īpaša uzmanība jāvelta pētniecībai biodegvielu, sevišķi otrās paaudzes biodegvielu jomā, tomēr neatstājot novārtā citas iespējas, kuras paver, piemēram, saules-ūdeņraža vai biomasas pārstrādes tehnoloģija.

5.3 Komiteja iesaka īpašu uzmanību veltīt tam, lai tiktu saglabāta bioloģiskā daudzveidība un biodegvielas ražošanai tiktu izmantoti nepārtikas kultūraugi, lai novērstu pārtikas un degvielas konkurenci, ņemot vērā, ka vēl miljoniem cilvēku nepietiek pārtikas un jāmirst no bada. Minētajā FAO ziņojuma secinājumos teikts: "Fakts, ka pasaulē vēl dzīvo 854 miljoni nepietiekami pabarotu cilvēku, liecina par nepaveikto, īstenojot

Pasaules Pārtikas organizācijas augstākā līmeņa sanāksmes un Tūkstošgades attīstības mērķus. Laikā, kad daudzas valstis, īpaši Āfrikā uz dienvidiem no Sahāras, varētu samazināt to iedzīvotāju skaitu, kas cieš badu, šo iespēju apdraud pārtikas preču cenu celšanās, piedāvājuma iespējamais samazinājums graudaugu tirgū, konflikti, slimības un klimata pārmaiņas". Amerikāņu pētnieki *Ford Runge* un *Benjamin Senauer* no Minesotas universitātes apgalvo, ka pārtikas graudaugu cenu celšanās dēļ badā cietēju skaits pasaulē līdz 2025. gadam nesamazināsies līdz 600 miljoniem, kā tas bija paredzēts, bet gan dubultosies, sasniedzot 1 miljardu 200 miljonus.

5.4 Nolūkā īstenot vides aizsardzības, siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanas, optimāla enerģijas patēriņa un alternatīvo enerģijas avotu izmantošanas, kā arī enerģētiskās neatkarības un piegāžu drošības mērķus Komiteja iesaka piemērot īpašu režīmu (nodokļu, administratīvie stimuli utt.) produktiem, kas vairāk nekā citi un īpaši veicina minēto mērķu sasniegšanu.

5.5 Komiteja uzskata, ka pašreizējo tehnoloģiju enerģijas, ūdens un zemes platību patēriņš ir ļoti augsts (ja trešā daļa no visas Itālijas teritorijas tiktu atvēlēta rapša audzēšanai, iegūtais biodīzeļdegvielas daudzums būtu pietiekams, lai aizvietotu tikai 10 % no visa naftas produktu patēriņa valstī un 40 % no dīzeļdegvielas patēriņa transportlīdzekļos).

5.6 Komiteja uzskata, ka vienlaikus ar priekšlikumu jaunai direktīvai rūpīgi un visaptveroši jānovērtē ietekme ekonomiskās, vides un sociālajā jomā. Pēc Komitejas domām, vismaz pašreiz novērtēšanas gaita neatbilst minētā jautājuma nozīmīgumam.

5.7 Lai cīnā pret vides piesārņošanu gūtie panākumi netiktu iznīcināti, ir būtiski, lai biodegvielas ražošanai tiktu izmantoti valstu lauksaimniecības produkti, ievērojot "nulles kilometru" principu. Tos nedrīkst pārvadāt lielā attālumā no vienas valsts un citu, attiecīgi patērējot fosilo degvielu. Enerģijas ieguve no lauksaimniecības produktu atliekām ir saistīta ar vairākām problēmām: to lielā izkliedētība teritorijā, kas sadārdzina to pārvadāšanu uz pārstrādes centriem, ievērojamais ūdens daudzums, ko tie satur, līdz ar to palielinot apjomu, kas jāpārstrādā. Šo iemeslu dēļ biomasas pārstrādi būtu vēlams veikt uz vietas.

5.8 Komiteja uzskata, ka ir lietderīgi atbalstīt pētniecību, lai izstrādātu bioakumulatoru (*biofuell cell*) tehnoloģiju, kas ļauj izmantot biokatalizatorus, lai pārvērstu ķīmisko enerģiju elektroenerģijā. Šāda enerģijas ieguves metode ļauj atgūt visus elek-

tronus, kurus augi, no kuriem veidota biomasas, ir uzkrājuši fotosintēzes procesā (24 elektroni uz katru glikozes molekulu, kas oksidēta CO₂ un ūdenī).

5.9 Komiteja piekrīt Eiropas Parlamenta 2006. gada 14. decembrī Strasbūrā pieņemtajai rezolūcijā par Rīcības plānu attiecībā uz biomasas un biodegvielas izmantošanu iekļautajam apsvērumam, ka "transporta nozare ir atbildīga par vairāk nekā 20 % siltumnīcefekta izraisīto gāzu emisijām, kaut arī šī nozare nav iesaistīta emisiju tirdzniecības mehānismā ...". Šajā sakarā Komiteja iesaka Komisijai apsvērt, vai "balto sertifikātu" sistēmu iespējams paplašināt un ieviest arī automobiļu nozarē.

5.10 Minētajā rezolūcijā Eiropas Parlaments "lūdz Komisiju ieviest obligātu un vispārēju sertificēšanu, kas pieļauj biodegvielu ilgtspējīgu ražošanu visās pakāpēs, iekļaujot standartus attiecībā uz audzēšanas un pārstrādes fāzēm, kā arī uz siltumnīcefekta izraisīto gāzu līdzsvaru vispārējā dzīves ciklā, un kas attiecas uz Eiropas Savienībā ražotām, kā arī ievestām biodegvielām" un "aicina Komisiju atbalstīt Vides un drošības globālā monitoringa (GMES) attīstību un izmantošanu, lai uzraudzītu zemes lietošanu bioetanola ražošanā un kavētu tropisko lietusmežu izpostīšanu un cita veida negatīvu ietekmi uz vidi". Komiteja piekrīt Eiropas Parlamenta priekšlikumiem un tos atbalsta.

5.11 Komiteja uzsver, ka dažās dalībvalstīs, kuras nesen pievienojušās ES, autoparks ir sevišķi novecojis, un to veido lietotas, mazāk efektīvas automašīnas no bagāto valstu tirgus. Šajās valstīs ienākums uz vienu iedzīvotāju ir samērā zems, tāpat kā tas ir arī ievērojamiem iedzīvotāju slāņiem valstīs ar augstāku ienākuma līmeni uz vienu iedzīvotāju. Tas nozīmē, ka nav iespējams noteikt pienākumus un izmaksas šiem Eiropas iedzīvotājiem, kuriem automašīna, iespējams, ir nepieciešamais darba instruments.

5.12 Komiteja uzskata, ka pašreiz biodegvielas izmantošana neapšaubāmi var atslogot degvielas tirgu, bet tā nav strukturāla atbilde uz tirgus pieprasījumu. Jebkurā gadījumā biodegvielu ražošana ir stingri jāpārbauda, lai izvairītos no šajā atzinumā minētajiem vides un sociālajiem riskiem. Ņemot vērā šajā atzinumā minētās iespējamās problēmas, Komiteja uzskata, ka Komisijai pastāvīgi jāpārskata 10 % mērķa īstenošana un jāizvirza priekšlikumi grozījumiem, ja problēmas nav atrisināmas atbilstošā un ilgtspējīgā veidā.

Briselē, 2007. gada 24. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

priekšsēdētājs

Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam — rezultāti, kas gūti, pārskatot Kopienas stratēģiju pasažieru automobiļu un vieglo kravas automobiļu CO₂ emisiju samazināšanai”

COM(2007) 19 galīgā redakcija

(2008/C 44/11)

Komisija 2007. gada 7. februārī saskaņā ar EK Dibināšanas līguma 175. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par augstāk minēto tematu.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2007. gada 5. oktobrī. Ziņotājs — *Ranocchiari* kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 439. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 24. oktobrī, ar 142 balsīm par, 1 balsi pret un 2 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1 EESK atbalsta Eiropas Komisijas iniciatīvu, kuras mērķis ir pārskatīt Kopienas stratēģiju CO₂ emisiju samazināšanai autoceļu satiksmē.

1.2 Komisijas priekšlikums, ko Padome plāno apstiprināt, paredz līdz 2012. gadam par 130 g/km samazināt pasažieru automobiļu CO₂ emisijas, izmantojot transportlīdzekļu tehnoloģiskos uzlabojumus. Ja tehniski iespējams, būtu jāpanāk tālāks samazinājums par 10 g/km, pateicoties alternatīvām tehnoloģijām un plašākai biodegvielas izmantošanai, lai līdz 2012. gadam sasniegtu kopējo mērķi — 120 g/km.

1.3 EESK uzskata, ka minētā tālejošā iniciatīva būs veiksmīga vienīgi gadījumā, ja to realizēs, izmantojot daudzveidīgus, līdzsvarotus pasākumus un termiņus, ņemot vērā ražotāju vajadzības, lai piemērotu izvēlētas tehnoloģijas visiem ražotajiem modeļiem, kas būs sarežģīts uzdevums ar dažādām izmaksām. Citiem vārdiem sakot, attiecībā uz CO₂ emisijām uzlabojumi pasažieru automobiļu darbībā jāsamēro ar ražotāju spēju tos piemērot gan ekonomiski, gan tehniski un atbilstoši potenciālo pircēju pirktspējai.

1.4 Ņemot vērā iepriekš minēto un vienlaikus uzsverot nepieciešamību mudināt automobiļu ražotājus panākt straujāku virzību attiecībā uz turpmākiem patēriņa un emisiju samazinājumiem, EESK arī norāda uz nepieciešamību pastiprināt pasākumus, lai ieviestu tādu normatīvo sistēmu, kas ir pēc iespējas efektīvāka sociālajā, ekonomikas un vides aspektā.

1.5 Tādēļ EESK iesaka veikt visaptverošu un sīki izstrādātu ietekmes novērtējumu, lai noteiktu dažādo risinājumu izmaksu/ieguvumu samēru, sākot no darba automobiļu tehnoloģijas jomā līdz citiem iespējamiem instrumentiem: infrastruktūras pielāgojumiem, alternatīvajām degvielām, nodokļu atvieglojumiem, informāciju, pateicoties dažādiem izglītošanas veidiem par videi

draudzīgu braukšanu (īpaši nepieciešamu pilsētu aglomerācijās⁽¹⁾), un orientējošo pieprasījumu, izmantojot ar CO₂ emisijām saistītu aplikšanu ar nodokli. Turklāt EESK uzskata, ka starp vēlamajiem pasākumiem jāņem vērā arī riepu ar zemu rites nolietojuma indeksu izmantošana, kas, saskaņā ar nozares datiem, spēj samazināt patēriņu par 3 % līdz 4 %. Ar to saskaņā arī Komisijas ierosinājums attiecībā uz riepu spiediena kontroles sistēmu izveidošanu.

1.6 Visu pieejamo pasākumu saprātīga un izvērtēta kombinācija varētu dot iespēju sasniegt CO₂ emisiju samazināšanas mērķus, nepalēninot automobiļu parka atjaunošanu, sabalansējot finansiālo slogu un izvairoties no jaunu automobiļu potenciālo pircēju sodīšanas.

1.7 EESK arī izsaka cerības, ka izraudzītā juridiskā līdzekļa ietekme būs iespējami neitrāla attiecībā uz ražotāju konkurenci, nenosakot ierobežojumus modeļiem, ko ražotāji var laist tirgū, bet vairāk virzot patērētāju pieprasījumu uz zemāku emisiju modeļiem. CO₂ samazināšanas mērķiem jāatbilst esošajām atšķirībām produktu piedāvājumā, izmantojot tos parametrus, kas tiek uzskatīti par visinformatīvākajiem un samērīgākajiem attiecībā uz CO₂ emisijām.

1.8 Ļoti svarīgi ir tas, lai izvēlētie parametri darbotos kā instruments, kas mudina patērētājus izvēlēties tādas automobiļus, kuri atbilst viņu patiesajām vajadzībām, izvairoties no patēriņa un emisiju līmeņiem, kas pārsniedz viņu ikdienas vajadzības.

1.9 Šajā sakarā EESK izsaka bažas par Komisijas plānu ieviest tiesību aktus attiecībā uz vieglajiem kravas automobiļiem. Šo profesionālai izmantošanai paredzēto automobiļu degvielas patēriņu un līdz ar to CO₂ līmeņus rūpīgi pētī iespējamie pircēji, jo minētajiem rādītājiem ir ievērojama ietekme uz uzņēmējdarbības

⁽¹⁾ “Transports pilsētu un lielpilsētu teritorijās”, OV C 168, 20.7.2007.

izmaksām. Tādēļ pašreiz tirgū esošo automobiļu ražošanā jau izmantoti visefektīvākie risinājumi — gandrīz visos gadījumos tiem ir dīzeļdzinēji. Katrā gadījumā pirms lēmuma pieņemšanas EESK iesaka Komisijai veikt ietekmes novērtējumu, kas pamatojas uz jaunākajiem datiem par vieglo kravas automobiļu emisijām; šobrīd šādi dati nav pieejami.

1.10 Visbeidzot, EESK uzskata, ka dalībvalstīm būtu jāizstrādā pasākumi lielākā skaitā jomu nekā līdz šim (ceļi, programējami luksofori, utt.), jo īpaši iegādājoties videi nekaitīgus transportlīdzekļus saviem sabiedriskā transporta parkiem un apņemoties gan veidot infrastruktūras tīklus, kas var dot iespēju izplatīt degvielu ar mazāku ietekmi uz vidi, kā, piemēram, dabasgāzi, gan atvieglot iespēju iegādāties ar dabasgāzi vai arī ar sašķidrinātu naftas gāzi (LPG) darbināmos transporta līdzekļus — arguments, par ko EESK jau izteikusi viedokli iepriekšējos atzinumos ⁽²⁾.

2. Ievads

2.1 Kopienas stratēģija CO₂ emisiju samazināšanai, ieskaitot pasākumus attiecībā uz automobiļu ražotāju piedāvājumu un patērētāju pieprasījumu, tika pieņemta 1995. gadā.

2.2 Runājot tieši par piedāvājumu, Eiropas ražotāji brīvprātīgi vienojās līdz 2008. gadam samazināt vieglo automobiļu vidējās CO₂ emisijas par 140g/km. Japānas un Korejas ražotāji uzņēmās tādas pašas saistības nākamajā gadā, lai minēto rādītāju sasniegtu 2009. gadā.

2.3 Raugoties no pieprasījuma viedokļa, Eiropas Komisijas stratēģija vienlaikus ietvēra patērētāju informēšanu par CO₂ emisijām, lai palīdzētu viņiem izdarīt apdomīgu izvēli līdz ar automobiļu nodokļu mērķtiecīgu izmantošanu.

2.4 Praksē ir sasniegti ievērojami uzlabojumi attiecībā uz piegādi, lai gan paši par sevi tie nav pietiekami noteiktā mērķa sasniegšanai, jo trūkst pārējo divu instrumentu -informācijas/vadlīniju un aplikšanas ar nodokļiem — ieguldījuma. Komisija to apstiprina, savā paziņojuma atzīstot, ka "... uzlabojumi automobiļu tehnoloģijas jomā radījuši lielāko daļu CO₂ emisiju samazinājuma."

2.5 Laika posmā no 1995. līdz 2004. gadam CO₂ emisijas vidēji samazinājušās apmēram par 13 % no 186 g/km

uz 161 g/km un 30 % automobiļu, kas laisti tirgū 2004. gadā, emisijas bija mazākas par 140 g/km.

2.6 No otras puses, tajā pašā laika periodā patērētāji devuši priekšroku lielākiem, smagākiem un jaudīgākiem vieglajiem automobiļiem, gan ņemot vērā uzskatu, ka šādi automobiļi ir drošāki, gan arī tādēļ, ka daudzi cilvēki pārceļas uz dzīvi ārpus pilsētu centriem. Rezultātā marķēšana, kas veikta patērētāju informēšanas nolūkā, ir maz ietekmējusi viņu izvēli.

2.7 Citam instrumentam pieprasījuma veidošanai — ar CO₂ emisiju samazināšanu saistītai mērķtiecīgai nodokļu politikai — vēl nav Eiropas dimensijas ⁽³⁾, un tā aprobežojas ar valsts mēroga iniciatīvām mazāk nekā pusē dalībvalstu. Dažos gadījumos īstenotie pasākumi radījuši pārsteidzoši negatīvu ietekmi uz emisiju samazināšanu. Viens šāds piemērs ir palielinātais nodoklis dīzeļdegvielai, kā rezultātā daudzās dalībvalstīs, kurās dīzeļautomašīnu parks ir skaitliski lielāks, samazinājusies pēdējos gados vērojamā pāreja uz automašīnām ar dīzeļdzinējiem.

2.8 Nobeigumā jāteic, ka, gan ņemot vērā ārējos faktorus, kas kavē uzsākto procesu saistībā ar automobiļu tehnoloģiju pārskatīšanu pēc brīvprātīgo vienošanos panākšanas, gan neveiksmi citu plānoto instrumentu izmantošanā, nelielas, ka 2008./2009. gadam noteiktie mērķi būtu sasniedzami. Tādēļ Komisija nolēmusi pārskatīt minēto stratēģiju un publicējusi paziņojumu, ko izskata EESK, nosakot vadlīnijas, kurām līdz 2008. gada pirmā pusgada beigām sekos konkrēta likumdošanas iniciatīva.

3. Eiropas Komisijas paziņojums

3.1 Paziņojumā Komisija ierosina sasniegt ES mērķi — 120 g/km — līdz 2012. gadam. Tas jāpanāk, apvienojot ES un dalībvalstu centienus.

3.2 Šajā sakarā Komisija līdz 2008. gada vidum ierosinās tiesību aktus, pievēršot galveno uzmanību obligātiem CO₂ samazinājumiem, lai sasniegtu mērķi saistībā ar jaunu automobiļu parku — samazinātu vidējās emisijas par 130 g/km, uzlabojot transportlīdzekļu dzinēju tehnoloģiju.

3.3 Tālāks samazinājums par 10 g/km vai līdzvērtīgs tam, ja tehniski iespējams, jāpanāk, izmantojot citus tehnoloģiskus uzlabojumus un palielinot biodegvielu izmantošanu, kā arī, īstenojot šādus pasākumus, jo īpaši:

a) obligāto ekonomijas prasību noteikšana gaisa kondicionēšanas sistēmām;

⁽²⁾ Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Alternatīvu degvielu attīstība un to izmantošanas veicināšana autotransportā ES", OV 2006/C 195/20, 75. lpp.

⁽³⁾ Direktīvas projekts par nodokļiem, ar kuriem aplik vieglos automobiļus ES, COM(2005) 261, ar kuru paredzēja vieglo automobiļu nodevas pilnībā vai daļēji saistīt ar CO₂ emisijām, netika pieņemts.

- b) obligāta aprīkošana ar precīzām riepas spiediena monitoringa sistēmām;
- c) maksimālās riepu rites pretestības noteikšana ES attiecībā uz riepām, ar ko aprīkoti pasažieru automobiļi un vieglie kravas automobiļi;
- d) pārnese pārslēgšanas indikatoru izmantošana, ņemot vērā, cik lielā mērā patērētāji šīs ierīces izmanto reālos braukšanas apstākļos;
- e) vieglo kravas automobiļu (furgonu) degvielas ekonomijas uzlabošana, nosakot mērķus — 175 g CO₂/km līdz 2012. gadam un 160 g CO₂/km līdz 2015. gadam;
- f) plašāka biodegvielu izmantošana, maksimāli uzlabojot to ekoloģiskos rādītājus.

3.4 Komisija atzīst, ka tiesību akti jaunā mērķa sasniegšanai attiecībā uz jaunu automobiļa parka vidējām emisijām jāveido tā, lai nodrošinātu, ka emisiju samazināšanas mērķi ir ilgtspējīgi, neietekmē konkurenci, atbilst sociālās vienlīdzības principiem, ir taisnīgi, ievērojot Eiropas autoražotāju daudzveidību, un ļauj izvairīties no nepamatoti konkurences traucējumiem autoražošanas nozarē.

3.5 Šajā sakarā Komisija mudina dalībvalstis pielāgot attiecīgo nodokļu politiku, lai visā Eiropā veicinātu automašīnu ar ekonomisku degvielas patēriņu iegādi un palīdzētu ražotājiem ievērot paredzamos noteikumus par degvielas ekonomiju.

3.6 Kā efektīvu līdzekli ražotāju atbilstības nodrošināšanas izmaksu samazināšanai Komisija arī ierosina ieviest nodokļu diferencēšanu attiecībā uz visu tirgū pieejamo automobiļu sortimentu, lai pakāpeniski rosinātu pāreju uz automobiļiem, kas rada mazākas emisijas.

3.7 Nodokļu atvieglojumi minēti kā ietekmīgs veids, lai mudinātu cilvēkus iegādāties tirgū pieejamās videi draudzīgāko vieglo automobiļu kategorijas; līdzvērtīgā apmērā uzsvars ir likts uz nepieciešamību paaugstināt efektivitāti attiecībā uz iespējamo pircēju informēšanu par degvielas patēriņu (Komisija 2007. gadā gatavoja pieņemt priekšlikumu, lai grozītu direktīvu 1999/94/EK par marķēšanas sistēmu).

3.8 Visbeidzot, Komisija norāda uz nepieciešamību dalībvalstīs veicināt videi nekaitīgu braukšanu, izmantojot apmācību un/vai informēšanas kampaņas ar mērķi samazināt emisijas.

3.9 Arī automobiļu ražotāji tiek aicināti līdz 2007. gada vidum pievienoties brīvprātīgam nolīgumam par labo praksi

automašīnu tirdzniecības un reklāmas jomā, kura mērķis ir ilgtspējīgu patēriņa modeļu popularizēšana.

4. Vispārējās piezīme

4.1 EESK pilnībā piekrīt tam, ka jāpārskata Kopienas stratēģija CO₂ emisiju samazināšanai ceļu satiksmes jomā, kas veido apmēram 20 % no kopējā emisiju daudzuma.

4.2 EESK vēlas norādīt arī uz to, cik sarežģīta ir šāda pārskatīšana ar mērķi panākt turpmāku CO₂ emisiju samazināšanu, nenovājinot konkurētspēju automobiļu nozarē, kas darbojas sevišķi konkurējošā pasaules tirgū.

4.3 Jāatceras, ka Eiropā vien automobiļu ražošanas nozarē tieši nodarbināti ir 2 miljoni cilvēku un netieši — vēl 10 miljoni strādājošo. Minētā rūpniecības nozare veido 3,5 % Eiropas IKP, ar tīro eksportu EUR 33,5 miljardu apmērā un visbeidzot — katru gadu dalībvalstīs saņem 365 miljardus EUR automobiļu nodokļu veidā.

4.4 CARS 21 paziņojumā ⁽⁴⁾ Komisija neapšaubāmi ir centusies noteikt rūpniecības politikas vadlīnijas autobūves nozarē, kam ir "svarīga nozīme Eiropas ekonomikā".

Paziņojums "CARS 21" ir Komisijas atbilde uz augsta līmeņa darba grupas CARS 21 2005. gada decembrī sagatavoto nobeidzuma ziņojumu un ieteikumiem; minētajā darba grupā bija iekļauti rūpniecības nozaru pārstāvji un pilsoniskās sabiedrības locekļi, kā arī Komisijas pārstāvji. Dokumentā uzsvērts, ka tālājošu mērķu sasniegšanai tādā sarežģītā jomā kā CO₂ emisiju samazināšana, vienlaikus negatīvi neietekmējot rūpniecības konkurētspēju vai nodarbinātību, nepieciešama integrēta pieeja, lai apkopotu visu ieinteresēto pušu ieguldījumu vispārēju interešu mērķa sasniegšanā.

4.5 EESK arī izsaka bažas par iespējami pārāk lielo ietekmi uz rūpnieciskajām izmaksām saistībā ar lēmumiem, kas tieši vai netieši varētu apdraudēt nodarbinātības līmeni minētajā nozarē, veicinot stratēģisko izvēli par labu iespējai pārcelt ražošanu ārpus ES.

4.6 Ņemot vērā iepriekš minēto, EESK piekrīt, ka automobiļu ražotāji jāmudina panākt straujāku virzību attiecībā uz turpmākiem patēriņa un emisiju samazinājumiem, bet norāda arī uz nepieciešamību pastiprināt pasākumus, lai ieviestu tādu normatīvo sistēmu, kas ir pēc iespējas efektīvāka sociālajā, ekonomiskajā un vides aspektā CO₂ emisiju samazināšanai.

⁽⁴⁾ "Konkurētspējīgas autobūves nozares tiesiskais regulējums 21. gadsimtam", COM(2007) 22 galīgā redakcija, 2007. gada 7. februāris. EESK izstrādājusi atzinumu par minēto tematu (ziņotājs — DAVOUST kgs).

4.6.1 EESK vēlas izvirzīt šādus ieteikumus ar mērķi nodrošināt vislabākos rezultātus, īstenojot turpmākos Kopienas tiesību aktus par CO₂ emisiju samazināšanu autoceļu satiksmē:

— **infrastruktūras un riepas:** ceļu infrastruktūras uzlabošana ir pamatota, jo kvalitatīvāka ceļa virsma samazina berzi un trokšņa piesārņojumu, kā arī palielina ceļa izmantojamību. Bez tam satiksmes elektroniskās regulēšanas sistēmu ieviešana (ETM), lai mazinātu sastrēgumus un nevajadzīgu apstāšanos pie luksoforiem, var sniegt ievērojamu ieguldījumu CO₂ emisiju samazināšanā. Šī paša mērķa sasniegšanai riepu ar zemu rites nolietojuma indeksu izmantošana ietver pierādītus ieguvumus, samazinot patēriņu aptuveni par 3 % līdz 4 %; Ar to saskan arī Komisijas ierosinājums attiecībā uz riepu spiediena kontroles sistēmu izveidošanu.

— **alternatīvās degvielas:** galvenokārt biodegvielas, kas minētas arī CARS 21 noteikuma ziņojumā. Kad būs pārbaudītas tehniskās īstenošanas iespējas un pirmās paaudzes biodegvielu sociālā ietekme un ietekme uz vidi ⁽⁵⁾ (tiek gaidīta otrās paaudzes zemākas ietekmes biodegvielu ieviešana), tās līdz ar citiem alternatīvo degvielu veidiem, ko Eiropā sāk izmantot (dabasgāze, vidējā termiņā — biogāze un ilgtermiņā, cerams, ūdeņradis), varētu kļūt par izšķiroši nozīmīgu faktoru CO₂ emisiju samazināšanā.

— **apmācība, informēšana un vadlīnijas:** jāveicina un jāatbalsta apmācības iniciatīvas visā automobiļu tirdzniecības un izplatīšanas tīklā, lai mudinātu pircējus izvēlēties automobiļus ar zemāku CO₂ emisiju, pilnībā apzinoties situāciju. Jāizmanto arī tieši līdzekļi, lai pircējus ietekmētu ar nodokļu sistēmas, kas saistīta ar CO₂ emisijām, un videi nekaitīgas braukšanas veicināšanas pasākumu starpniecību.

4.6.2 Visu minēto pasākumu ietekme vērsta arī uz to, lai negrautu pašreizējā automašīnu parka atjaunošanas procesu, izlīdzinot finansiālo slogu saistībā ar CO₂ emisiju līmeņa samazināšanu. EESK vēlas norādīt, ka atbilstoši Eiropas klimata pārmaiņu programmai (EKPP) ⁽⁶⁾ potenciālais CO₂ emisiju samazinājums videi nekaitīgas braukšanas rezultātā līdz 2010. gadam (2006.-2010.) varētu veidot 50 miljonus tonnu, un TNO/IEEP ⁽⁷⁾ kopīgā pētījuma rezultāti liecina par to, ka ekobraukšana ir ne vien realizējama, bet arī efektīva un izmērāma.

4.6.3 No otras puses, automobiļa vidējā pārdošanas cena palielinātos par apmēram EUR 3 600, ja 120 g/km mērķis tiktu sasniegts vienīgi ar tehnoloģiju palīdzību. Lai informācija būtu pilnīga, jāpiebilst, ka tie paši avoti ⁽⁸⁾ norāda, ka nolūkā sasniegt 130 g/km jebkurā gadījumā papildu izdevumi pircējam būtu ievērojami — ap 2 500 euro.

⁽⁵⁾ TEN 286 atzinums "Degvielu izmantošana/sasniegumi", ko pašlaik apsprie.

⁽⁶⁾ Eiropas Klimata pārmaiņu programma: Kā daļu no EKPP Komisijas konsultants TNO novērtējis izmaksas un CO₂ emisiju samazināšanas iespējas saistībā ar dažādiem iespējamiem pasākumiem.

⁽⁷⁾ IEEP, *Institute for European Environmental Policy* — TNO Consultancy.

⁽⁸⁾ Skat. 6. zemsivras piezīmi.

4.6.4 Kā norāda Komisija, Eiropā nepieciešami apmēram 12 gadi automobiļu parka nomainīšanai, un ir skaidrs, ka cenu pieaugums minētajā periodā palēninās vieglo automobiļu nomainīšanas ciklu. Skaidrs ir arī tas, ka šādam pieaugumam būs sociālā ietekme, vēl vairāk samazinot nelabvēlīgā situācijā esošo iedzīvotāju iespējas iegādāties vieglo automobili.

4.7 Visbeidzot, EESK nepiekrīt Komisijas nostājai attiecībā uz to, ka papildus tehnoloģijas radīs CO₂ emisiju samazinājumu par 10 g/km, jo vēl nav skaidra biodegvielu spēja nostabilizēt tirgū un nevar apgalvot, ka tās nodrošinās gaidāmos 5 g/km. Saskaņā ar EESK viedokli ir svarīgi īstenot virkni pasākumu, ko iespējams pārliecinoši uzraudzīt, kā tas ir, piemēram, saistībā ar ekobraukšanu un infrastruktūru.

5. Īpašas piezīmes

5.1 Atbilstoši iepriekš minētajām vispārējām piezīmēm un arī saskaņā ar pašreizējām debatēm Parlamentā EESK izsaka cerību, ka jaunais juridiskais līdzeklis negatīvi neietekmēs patērētāju iespējas iegādāties jaunu automobili, lai nodrošinātu autoparka atjaunošanu, kā arī izrādīties veiksmīgs, stingri virzot pieprasījumu pēc zemāku emisiju modeļiem.

5.2 Tā kā trūkst pilnīga un sīki izstrādāta ietekmes novērtējuma, lai noteiktu dažādo risinājumu izmaksu/ieguvumu samēru, EESK patur tiesības vēlāk izstrādāt atzinumu par atbilstošiem un realizējamiem limitiem saistībā ar CO₂ emisiju samazināšanu, bet šobrīd plānotajos tiesību aktos iesaka ņemt vērā vispārziņāmo faktu, ka vieglo automobiļu ražošanas cikls ir sarežģīts, un tam nepieciešams vismaz septiņus gadus ilgs sagatavošanās laiks ⁽⁹⁾.

5.3 Ņemot vērā laiku, kas nepieciešams, lai koplēmuma procesā izstrādātu tiesību aktus, EESK atzīst, ka galīgais dokuments, kurā noteiktas nepieciešamās prasības, netiks sagatavots agrāk par 2009. gadu. Ņemot vērā iepriekšējās piezīmes par nozarei raksturīgajiem rūpnieciskajiem cikliem, pirmais reāli iespējama laiks būtu 2015. gads, kad stājas spēkā arī EURO 6 regula par piesārņotāju samazināšanu, kam, tāpat kā attiecībā uz CO₂, nepieciešamas izmaiņas automašīnu konstrukcijā.

5.4 Pastāv bažas, ka 2012. gada mērķi tehniski nav iespējams sasniegt, un tas varētu negatīvi ietekmēt Eiropas vieglo automobiļu ražošanas nozares konkurētspēju un tās ieguldījumu nodarbinātībā.

⁽⁹⁾ Laiks, kas nepieciešams, lai rūpniecības nozarē ieviestu jebkādas jaunas izmaiņas saistībā ar automobiļu konstrukciju.

5.5 EESK atbalsta arī tādu juridisko līdzekli, kura ietekme būs neitrāla attiecībā uz ražotāju konkurenci, nenosakot ierobežojumus modeļiem, ko ražotāji var laist tirgū, bet vairāk virzot patērētāju pieprasījumu uz zemāku emisiju modeļiem. Minētajiem CO₂ samazinājuma mērķiem jāatbilst esošajām atšķirībām produktu piedāvājumā, izmantojot tos parametrus, kas tiek uzskatīti par visinformatīvākajiem un samērīgākajiem atbilstoši CO₂ emisijām.

5.6 Šajā sakarā izraudzītajam parametram būtu jānodrošina, ka ieguldījumiem emisiju samazināšanai dažādajos segmentos un ar to nenovēršami saistītajam transportlīdzekļu izmaksu pieaugumam nevajadzētu ierobežot cenu pieejamību, lai patērētāji var iegādāties jaunu automašīnu atbilstoši savai pirkspējai.

5.6.1 Viens no iespējamajiem parametriem būtu automobiļa svars (kā ierosina Eiropas Automobiļu ražotāju apvienība (ACEA)), jo tas tieši ietekmē CO₂ emisiju līmeni. EESK atgādina, ka automobiļa svars no 1996. līdz 2005. gadam ir pieaudzis par 32 kg, un tas atspoguļojas CO₂ emisiju relatīvajā pieaugumā par 6 g/km. Japānā, kas 2006. gadā nolēma līdz 2015. gadam sasniegt 138 g/km, svars tiks izmantots kā atsaucis parametrs CO₂ emisiju samazināšanas stratēģijā. Līdz ar to ACEA atbalsta minēto parametru, jo tas ir solis uz priekšu, lai saskaņotu CO₂ politikas pasaules mērogā.

5.6.2 Jānorāda, ka pašlaik notiek debates par citiem parametriem, ko varētu izmantot, lai noteiktu un diferencētu ražojumu klāstu. Īpaši jāņem vērā Eiropas Parlamenta ziņotāja, Eiropas Parlamenta deputāta *Chris Davies* priekšlikums, kas attiecas uz automobiļa “nospiedumu” (vietu, ko aizņem automobīlis, un ko aprēķina, izmantojot riteņu garenbāzi un attālumu starp riteņiem ⁽¹⁰⁾).

5.6.3 EESK uzskata, ka, piemēram, salona tilpuma (automobiļa garums × platums × augstums) kā parametra apstiprināšana varētu būt lietderīga un atbilstoša kā iespējams līdzeklis, lai mudinātu patērētājus izvēlēties tādus automobiļu veidus, kas apmierinātu viņu patiesās prasības un nerastos nevajadzīgas CO₂ emisijas, kuras rodas no praktisko vajadzību un automobiļa izmēra neatbilstības. Citiem vārdiem sakot, cilvēks, kam nepieciešams “parketa” džips (*SUV, Sport Utility Vehicle*), kurā var pārvadāt vairāk pasažieru un lielāku svaru, gribēs maksāt vairāk, jo šāda veida automobīlis ir patiešām nepieciešams, savukārt cilvēku, kuram nav šādu prasību, vairāk piesaistīs zemākas kategorijas automobīlis.

5.7 Iepriekš minētais Eiropas Parlamenta ziņotājs, Eiropas Parlamenta deputāts *Chris Davies* ir ierosinājis noteikt “Oglekļa samazināšanas piemaksu sistēmu” (CARS), ar ko nosaka sankcijas un piemaksas, pārsniedzot vai nesasniedzot noteiktos

limitus. EESK uzskata, ka CO₂ piemaksu sistēma nav praktiski īstenojama tirgū, kas ierobežojas ar automobiļu ražošanas nozari.

Ņemot vērā tālejošos mērķus, nav iespējams noteikt pietiekamu piemaksu apmēru, lai nodrošinātu šādas sistēmas darbību.

5.7.1 EESK gluži pretēji uzskata, ka atklāto emisiju kvotu tirdzniecības sistēma (pieļaujot tirdzniecību ar citām nozarēm) ir iespējama, piedāvājot priekšrocību garantēt vispārēju CO₂ emisiju samazinājumu ar attiecīgu elastīguma līmeni, nosakot limitus automobiļu ražotājiem saistībā ar iespējamajiem pirkumiem. Līdz ar to EESK atbalsta atvērtu sistēmu, kuras ekonomiskās sekas būs jādefinē un jānosaka, ņemot vērā pārmaiņas, kas notiks emisiju tirgū līdz 2015. gadam, un uzsver, ka nav pieļaujams, ka šādas ekonomiskās sekas apdraud galalietotāja iegādes iespējas.

5.8 Attiecībā uz paziņojumā ierosināto paraugprakses kodeksu automobiļu tirdzniecības un reklāmas jomā EESK norāda, ka gandrīz visās dalībvalstīs jau ir panāktas — parasti ļoti stingras — vienošanās par to, kā izstrādāt noteikumus minētajā jomā. Kopumā jāteic, ka EESK tomēr atbalsta noteikumu saskaņošanu un līdz ar to neiebilst pret Eiropas paraugprakses kodeksa izstrādi, ko Komisija ir ieteikusi automobiļu ražotājiem.

5.9 EESK arī atzīmē, ka savā paziņojumā Komisija izsaka arī nodomu izstrādāt juridisku instrumentu vieglo kravas automobiļu CO₂ emisiju samazināšanai.

5.9.1 EESK šķiet, ka vieglajiem kravas automobiļiem (N1 kategorijas automobiļiem un tiem līdzīgiem pasažieru automobiļiem) nav nepieciešams šāds pasākums, jo tie ražoti komerciāliem nolūkiem un līdz ar to patērētāji un CO₂ emisijas jau ir izšķiroši nozīmīgs faktors pircējiem, tā kā minētie elementi ievērojami ietekmē uzņēmējdarbības izmaksas. Rezultātā šobrīd tirgū esošajos automobiļos jau ir izmantoti visefektīvākie risinājumi — gandrīz visos gadījumos tiek izmantoti dīzeļdzinēji.

5.9.2 Katrā gadījumā pirms lēmuma pieņemšanas EESK iesaka Komisijai veikt ietekmes novērtējumu, kas pamatojas uz jaunākajiem datiem par vieglo kravas automobiļu emisijām; šobrīd šādi dati nav pieejami.

5.9.3 Mērķu, kas izteikti g/km, noteikšana kravas automobiļiem, precīzi nezinot attiecīgos datus, rada arī risku samazināt atsevišķu automobiļu kravnesību, kura izraisa izmantošanas neefektivitāti, un tādēļ to pašu kravu pārvadāšanai ir vajadzīgs lielāks skaits transportlīdzekļu vai arī lielāki, augstākas kategorijas transportlīdzekļi, kas tādējādi paaugstina kopējās emisijas līmeni.

⁽¹⁰⁾ Riteņu garenbāze — attālums starp priekšējo un aizmugures asi; attālums starp riteņiem — attālums starp riepām.

5.10 EESK arī uzskata, ka jautājums par pasažieru automobiļu un vieglo kravas automobiļu CO₂ emisijām jānovērtē vispusīgi, ņemot vērā automobiļu visu dzīves ciklu, sākot no ražošanas līdz lietošanai un pārstrādei atkritumos. Ņemot vērā iepriekš minēto, EESK vēlētos arī uzsvērt nepieciešamību saskaņot un nodrošināt to likumdošanas iniciatīvu un normatīvo iniciatīvu atbilstību, kas attiecas uz automobiļu ražošanas jomu un kurām ir ietekme uz CO₂ emisijām, lai nepieļautu pretrunas, kuras radītu aizkavēšanos minēto iniciatīvu īstenošanā.

5.11 EESK uzskata, ka turpmākajās pētniecības pamatprogrammās steidzamības kārtā jādod prioritāte projektiem ar mērķi rast tehniski iespējamus un ekonomiski ilgtspējīgus veidus CO₂ emisiju samazināšanai (ne tikai saistībā ar transportu), ņemot vērā dažādu emisiju avotu patieso ietekmi uz visiem

dzīves cikliem. EESK uzskata, ka pētniecības projektiem jāaptver plašs spektrs, atrodot īstermiņa, vidēja termiņa un ilgtermiņa risinājumus, stingri ievērojot pieejamības (*affordability*) mērķi gan attiecībā uz ražotāju, gan uz gala patērētāju, lai tādējādi veicinātu automobiļu parka atjaunošanu, tiecoties sasniegt ilgtspējīgu mobilitāti.

5.12 Visbeidzot, EESK uzskata, ka dalībvalstīm būtu jāizstrādā pasākumi lielākā skaitā jomu nekā līdz šim (ceļi, programējami luksofori, utt.), jo īpaši iegādājoties videi nekaitīgus transportlīdzekļus saviem sabiedriskā transporta parkiem un apņemoties gan veidot infrastruktūras tīklus, kas var dot iespēju izplatīt degvielu ar mazāku ietekmi uz vidi, kā, piemēram, dabasgāzi, gan atvieglot iespēju iegādāties ar dabasgāzi vai arī ar sašķidrinātu naftas gāzi (LPG) darbināmos transporta līdzekļus.

Briselē, 2007. gada 24. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

priekšsēdētājs

Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai ar ko groza Direktīvu 2003/54/EK attiecībā uz konkrētu noteikumu piemērošanu Igaunijā”

COM(2007) 411 galīgā redakcija — 2007/0141 (COD)

(2008/C 44/12)

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 47. panta 2. punktu, kā arī 55. pantu un 95 pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par augstāk minēto tematu.

Tā kā Komiteja pilnībā atbalsta priekšlikumu un nevēlas izteikt papildu piezīmes, Komiteja 439. plenārajā sesijā (24. oktobra sēdē) 2007. gada 24. un 25. oktobrī ar 150 balsīm par, 2 balsīm pret un 8 atturoties, nolēma sniegt pozitīvu atzinumu par minēto priekšlikumu.

Briselē, 2007. gada 24. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

priekšsēdētājs

Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam par sistēmu atlasu mobilo satelītsakaru pakalpojumu (MSP) nodrošināšanai un atļauju piešķiršanu šīm sistēmām"

COM(2007) 480 galīgā redakcija — 2007/0174 (COD)

(2008/C 44/13)

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 95. pantu 2007. gada 7. septembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par augstāk minēto tematu.

Komitejas birojs 2007. gada 25. septembrī uzdeva Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētajai nodaļai sagatavot Komitejas darbu par šo jautājumu.

Ņemot vērā jautājuma steidzamību, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 439. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 24. un 25. oktobrī (25. oktobra sēdē), iecēla OPRAN kungu par galveno ziņotāju un ar 119 balsīm par un 3 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi

1.1 EESK atzinīgi vērtē priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam par sistēmu atlasu mobilo satelītsakaru pakalpojumu (MSP) nodrošināšanai un atļauju piešķiršanu šīm sistēmām un iesaka to pieņemt, izsakot vēlmi, lai tas stātos spēkā nekavējoties.

1.2 Komiteja pilnībā atbalsta apspriešanai iesniegtā lēmuma priekšlikuma prioritāro mērķi, kas izteikts I sadaļas 1. panta pirmajā daļā: izveidot vienotu Kopienas līmenī koordinētu procedūru, saskaņā ar kuru dalībvalstis veic mobilo satelītsakaru sistēmu operatoru atlasu un piešķir atļaujas.

1.3 EESK uzskata, ka šis lēmums ir jāpieņem nekavējoties, ņemot vērā:

- a. satelītsakaru sistēmām raksturīgo spēju nosegt plašus Eiropas reģionus un vairākas ES dalībvalstis vienlaicīgi,
- b. relatīvi ierobežoto radiofrekvenču spektra apjomu, kas ir pieejams šāda veida sakariem,
- c. dažādās dalībvalstīs šobrīd spēkā esošos atšķirīgos risinājumus mobilo satelītsakaru sistēmu atļauju piešķiršanai tām,
- d. radiofrekvenču spektra apjoma, kas ir pieejams šāda veida sakariem, ierobežoto izmantošanas efektivitāti.

1.4 EESK uzsver, ka satelītsakaru sistēmu izveide un izmantošana, ņemot vērā nosegtās teritorijas lielumu, ir būtiska iniciatīva, kas nodrošina Eiropas kosmosa rūpniecības attīstību un sakaru nozares specifisko pielietojumu attīstību, un tā pilnībā atbilst Lisabonas stratēģijas mērķim veicināt ilgtspējīgu attīstību, jo īpaši, nodrošinot tiešu ieguldījumu jaunu darbavietu izveidē pieaugošas konkurētspējas apstākļos.

1.5 Komiteja ar gandarījumu pieņem zināšanai to, ka Eiropas līmenī šajā nozarē ir labs tehniskais aprīkojums, un tas ir labs

pamats konkrētajam priekšlikumam. Eiropā atrodas trīs no pasaulē lielākajiem satelītsakaru sistēmu operatoriem un satelītsakari veido 40 % no pašreizējiem ieņēmumiem, ko dod kosmosa izmantošanas nozare Eiropā.

1.6 EESK pauž gandarījumu par Komisijas panākto vienošanos šā priekšlikuma veicināšanā, kurš joprojām vēl ir projekta stadijā, bet jau ir saņēmis atbalstu no visiem tajā iesaistītajiem dalībniekiem: satelītsakaru nozares pārstāvjiem, telesakaru operatoriem, Eiropas Kosmosa aģentūras un dalībvalstu regulatīvām iestādēm.

1.7 Tajā pašā laikā Komiteja uzskata, ka lēmuma galīgajā versijā, kura šobrīd tiek izskatīta, ir rasts taisnīgs risinājums apspriešanās laikā izteiktajiem atšķirīgajiem viedokļiem. Tie jo īpaši skāra atlases metodes un kritērijus, vajadzību uzlabot elastīgumu valsts līmenī, pirmkārt, attiecībā uz laikposmu, kas vajadzīgs, lai saņemtu atļauju, un, otrkārt, attiecībā uz šīs atļaujas derīguma termiņu, kā arī vajadzību ciešāk saskaņot valstu procedūras atļauju piešķiršanai.

1.8 EESK iesaka pieņemt lēmumu, tādā formā, kādā tas tika ierosināts, vienlaikus ievērojot to, ka attiecībā uz atlases un atļauju piešķiršanas noteikumu piemērošanu ir jānosaka regulējums, kas aizsargā pilsoņu privātās intereses un nodrošina mobilo satelītsistēmu gala iekārtu lietotāju privātās dzīves ievērošanu.

2. Ievads

2.1 Eiropas mēroga satelītsakaru sistēmas izstrāde un īstenošana ir alternatīva un novatoriska platforma, ar kuras palīdzību iespējams sniegt dažādus telesakaru un apraides/multiraides pakalpojumus neatkarīgi no tiešo lietotāju atrašanās vietas, kā arī tādus pakalpojumus kā ātrgaitas interneta/iekštīkla piekļuve,

mobīlā multivide un sabiedrības aizsardzība un nemilitāru krīžu pārvaldība (dabas un antropogēnas katastrofas), drošības un iekšējās kārtības nodrošināšana, flotes pārvaldības ("fleet management") veida lietojumi palīdzība katastrofu gadījumā, medicīniska palīdzība no attāluma utt.

2.2 Sistēma ir izstrādāta tādā veidā, lai tā sniegtu ieguldījumu iekšējā tirgus attīstībā, konkurētspējas uzlabošanā, palielinot pakalpojumu pieejamību visas Eiropas mērogā, efektīvu ieguldījumu veicināšanā, galvenokārt, ieviešot novatoriskus pakalpojumus, kas paredz attālāko sauszemes teritoriju un jūras zonu sakaru pārklājumu.

2.3 Visas Eiropas mēroga sistēmu gadījumā jo īpaši ir nepieciešams izveidot Kopienas procedūru mobilo satelītsakaru sistēmu operatoru atlasei un izstrādāt valstu līmenī saskaņotu atļauju piešķiršanas noteikumus izraudzītajiem operatoriem. Mobilo satelītsakaru sistēmu atlases kritēriju saskaņošana ļautu Eiropas līmenī piemērot kopīgu politiku šajā nozarē. Ja dažādas dalībvalstis atlasītu dažādus mobilo sakaru sistēmu operatorus, kuri izmanto atšķirīgus satelītus, tas varētu radīt sarežģītus traucējumus, ko izraisa mijiedarbība, pat apdraudēt sistēmas labu darbību kopumā, ja kāds operators piešķirtu atšķirīgas radiofrekvences katrā dalībvalstī, kurā tas veic savu darbību. Šo iespējamo draudu dēļ, lai dažādu dalībvalstu pieeja atļauju piešķiršanai būtu saskaņota, Kopienas mērogā jānosaka noteikumi par radiofrekvenču spektra sinhronizētu piešķirumu un saskaņotiem atļauju piešķiršanas nosacījumiem, neskarot ar Kopienas tiesību aktiem saderīgus īpašus valsts nosacījumus.

2.4 Satelītsakari ir būtisks iekšējā tirgus elements un pārsniedz valsts robežas, un tāpēc uz tiem attiecināms starptautisks regulējums, jo īpaši, ņemot vērā to lielo ieguldījumu noteiktu Eiropas Savienības mērķu īstenošanā attiecībā uz platjoslas pārklājuma ģeogrāfiskās zonas paplašināšanu.

3. Eiropas Parlamenta un Padomes priekšlikums

3.1 Pamatojoties uz Līguma 95. pantu, ierosinātais lēmums nodrošinātu tiesisko regulējumu mobilo satelītsakaru pakalpojumu sniedzēju atlasei un attiecīgo atļauju piešķiršanai. Šāda atlase būtu jāveic, ņemot vērā vispārējos mērķus un saskaņā ar priekšlikumā izklāstīto konkurētspējīgas atlases procedūru. Tajā tiktu iesaistīta Komisija, kurai palīdzētu Komunikāciju komiteja. Atļauja (radiofrekvenču spektra izmantošanas tiesības) izraudzītajiem operatoriem tiktu piešķirta valsts mērogā, ievērojot priekšlikumā noteiktos obligātos harmonizētos nosacījumus.

4. Vispārīgas piezīmes

4.1 Komisija ierosina, lai, īstenojot lēmumu, tiktu ņemts vērā šādu aspektu novērtējums:

— mobilo satelītsakaru sistēmu operatori jāizvēlas, izmantojot Kopienas procedūru;

— atlasē izraudzītajiem mobilo satelītsakaru operatoriem ir jābūt dalībvalstu piešķirtām atļaujām;

— atlasē izraudzītajiem mobilo satelītsakaru sistēmu uz zemes izvietotu papildu komponentu operatoriem ir jābūt dalībvalstu piešķirtām atļaujām.

4.2 EESK uzskata, ka pirmo divu vai trīs mobilo satelītsakaru sistēmu operatoru — visas Eiropas mēroga pakalpojumu sniedzēju 2 GHz frekvenču joslā — atlase un atļauju piešķiršana tiks pabeigta līdz 2008. gada beigām vai 2009. gada sākumam.

4.3 Komiteja uzskata, ka termiņam, līdz kuram jāievieš visas Eiropas mēroga pakalpojumi, kas paredzēti privātpersonām un uzņēmumiem, kā arī mobilo satelītsakaru pakalpojumi — jo īpaši piekļuve ātrgaitas internetam, mobīlās multivides pakalpojumi, sabiedrības aizsardzība, iekšējā drošība un aizsardzība — ir jābūt noteiktam ne vēlākam kā 2011. gada pirmais ceturksnis.

4.4 EESK uzskata, ka Eiropas globālās satelītu pozicionēšanas sistēmu īstenošanas un izmantošanas sagatavošanas darbu pabeigšanai ir jābūt Komisijas absolūtai prioritātei.

4.4.1 Komiteja tomēr ar nožēlu konstatē, ka šajā būtiskajā jomā Eiropas GNSS programmas *Galileo* un *EGNOS* ir aizkavējušās par 5 gadiem attiecībā uz sākotnējo termiņu un pašreiz sastopas ar daudzām grūtībām, un tam nepieciešama Komisijas iesaistīšanās, lai atrastu risinājumu pašreizējai situācijai.

4.4.2 Modernajās ekonomikas darbībās arvien vairāk tiek izmantoti pozicionēšanas dati, kas saistīti ar augstas precizitātes laika bāzes izmantošanu.

4.4.3 Komiteja atgādina, ka navigācijas satelītu sistēmas *Galileo* pabeigšana būs noteicoša liela skaita Kopienas politiku īstenošanā ļoti dažādās jomās, piemēram, transporta pārvaldība, bīstamu vielu pārvadāšana, neatliekamās palīdzības dienesti, jūras un iekšzemes kuģošanas navigācija, gaisa pārvadājumi, civilā aizsardzība un humānā palīdzība, lauksaimniecība, zivsaimniecība un vides pārvaldība, ar aizsardzību un iekšējo drošību saistītas problēmas, kā arī darījumu drošības nodrošināšana finanšu un banku pakalpojumu jomā.

5. Īpašas piezīmes

5.1 Konkrētajā priekšlikumā Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam par sistēmu atlasu mobilo satelītsakaru pakalpojumu (MSP) nodrošināšanai un atļauju piešķiršanu šīm sistēmām I sadaļā "Mērķis, darbības joma un definīcijas", II sadaļā "Atlases procedūra" un III sadaļā "Atļauju piešķiršana" ir iekļauti priekšlikumi procedūrām un īpašām darbībām, kas ļautu sasniegt projekta mērķi.

5.2 EESK iesaka pieņemt lēmumu, kāds tas tika ierosināts, vienlaikus neaizmirstot, ka paralēli tam ir jānosaka piešķiršanas primārās procedūras attiecībā uz radiofrekvenču spektru, ko izmanto mobilo satelītsakaru pakalpojumiem ģeogrāfiskajās

zonās, kur līdzās pastāv atšķirīgas sakaru sistēmas, kas varētu radīt kaitīgus traucējumus.

5.3 Komiteja uzskata, ka Komisijas 2007. gada 14. februāra Lēmums 2007/98/EK par radiofrekvenču spektra harmonizētu izmantošanu 2 GHz frekvenču joslās mobilo satelītsakaru pakalpojumu sistēmu ieviešanai sniedz nozīmīgu ieguldījumu konkrētā dokumenta 1. panta 1. punktā noteikto mērķu īstenošanā. Šajā sakarā lēmuma noteikumi, kuros izdarīta atsauce uz pienākumu, saskaņā ar kuru "no 2007. gada 1. jūlija dalībvalstis darīs šīs frekvenču joslas pieejamas sistēmām, ar ko nodrošina mobilo satelītsakaru pakalpojumus Kopienā", ir jāpapildina, precizējot procedūras, kas nepieciešamas, lai uzraudzītu un izvērtētu šā pasākuma pareizu piemērošanu.

Briselē, 2007. gada 25. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

priekšsēdētājs

Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Pielāgošana saskaņā ar regulatīvu kontroles procedūru. Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai, ar ko groza Direktīvu 95/50/EK attiecībā uz Komisijai piešķirtajām ieviešanas pilnvarām"

COM (2007) 509 galīgā redakcija — 2007/0184 (COD)

(2008/C 44/14)

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 95. pantu 2007. gada 26. septembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par augstāk minēto tematu.

Tā kā Komiteja pilnībā atbalsta priekšlikumu un nevēlas izteikt papildu piezīmes, Komiteja 439. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 24. oktobrī, ar 153 balsīm par un 7 atturoties, nolēma sniegt pozitīvu atzinumu par minēto priekšlikumu.

Briselē, 2007. gada 24. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

priekšsēdētājs

Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums direktīvai, ar ko groza Direktīvu 98/70/EK attiecībā uz benzīna, dīzeļdegvielas un gāzeļļas specifikācijām un ievieš mehānismu autotransporta līdzekļos lietojamās degvielas radīto siltumnīcefekta gāzu emisiju kontrolei un samazināšanai, groza Padomes Direktīvu 99/32/EK attiecībā uz tās degvielas specifikācijām, kuru lieto iekšējo ūdensceļu kuģos, un atceļ Direktīvu 93/12/EEK"

COM(2007) 18 galīgā redakcija — 2007/0019 (COD)

(2008/C 44/15)

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 95. un 175. pantu 2007. gada 14. martā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par augstāk minēto tematu.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2007. gada 4. jūlijā. Ziņotājs — Osborn kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 439. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 24. un 25. oktobrī (24. oktobra sēdē), ar 74 balsīm par un 3 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) pilnībā atbalsta ES plānus, t.i., samazinot siltumnīcefekta gāzu emisiju (SEG), ierobežot klimata pārmaiņas. Komiteja uzskata, ka transporta nozarē jā sāk risināt pamatproblēma, mazinot spiedienu, kura rezultātā vairāku gadu laikā ir pastāvīgi palielinājies visa veida satiksmes apjoms.

1.2 Turklāt Komiteja uzskata, ka vēl joprojām ir labas iespējas uzlabot visu transportlīdzekļu veidu energoefektivitāti. Komiteja pauž nožēlu, ka Komisijas sākotnējo nodomu vērienīgums saistībā ar automobiļu dzinēju efektivitāti ir acīm redzami mazinājies, tādējādi atslogojot automobiļu nozari no nepieciešamības sasniegt augstākus standartus.

1.3 Komiteja principā atbalsta biodegvielas izplatību Eiropas Savienībā. Tā tomēr uzskata, ka ļoti rūpīgi jāizvērtē vispārējā biodegvielas ietekme CO₂ aspektā un ka uzmanība jāpievērš biodegvielas izplatības ātrumam un apjomam.

1.4 Eiropas Komisijai pirmām kārtām būtu jāprecizē, kādā veidā tā cer līdz 2020. gadam panākt biodegvielas izmantošanas īpatsvaru 10 % apmērā, ņemot vērā Padomes izvirzītos nosacījumus attiecībā uz minētā mērķa sasniegšanu, un būtu jābūt gatavai mainīt pieeju, ja tā izrādās nepietiekami efektīva attiecībā uz CO₂ emisijas samazināšanu vai rodas nevēlama ietekme uz pasaules lauksaimniecības struktūru vai bioloģisko daudzveidību.

1.5 EESK piekrīt, ka, neraugoties uz iepriekš teikto, nepieciešams grozīt noteikumus par degvielas specifikācijām atbilstīgi pašreizējās direktīvas priekšlikumiem, lai būtu iespējams ražot un laist apgrozībā jaunu benzīnu ar augstu biodegvielas saturu, ja vien šaubas par iespējamā piesārņojuma sekām tiks kļiedētas.

1.6 Komiteja pilnībā atbalsta priekšlikumu pieprasīt, ka degvielas nozarē tiek uzraudzīts tādas SEG emisijas aprites cikls, kas radusies apgrozībā laistās degvielas izmantošanas rezultātā, un ziņots par minēto ciklu, un ka no 2010. gada līdz 2020. gadam tāda emisija viņiem jāsamazina par 1 % gadā. Komiteja ir pilnībā pārliecināta, kas tas jādara ES līmenī, nevis jāatstāj dalībvalstu ziņā.

1.7 Komiteja atbalsta nelielās, ierosinātās izmaiņas attiecībā uz sēra daudzumu degvielās. Tā uzskata, ka iekšējo ūdensceļu transportlīdzekļu gadījumā paredzētā sēra emisijas samazināšana divos posmos būtu jāveic vienā posmā, uzreiz nosakot galīgo robežvērtību (sēra saturs 10 ppm apmērā), lai tādējādi novērstu, ka divas atsevišķas reizes kuģu īpašniekiem savi kuģi ir jāpielāgo prasībām.

2. Ievads

2.1 Degvielas kvalitātes Direktīvā 98/70/EK (un turpmākajās direktīvās tās grozīšanai) ir noteiktas Kopienā izmantojamā benzīna un dīzeļdegvielas specifikācijas, kurās ir iekļauti videi nekaitīgi degvielas kvalitātes standarti, īpašu uzmanību pievēršot sēra daudzuma ierobežošanai dīzeļdegvielā, kā arī svina un aromatizatoru satura ierobežošanai benzīnā. Tās darbības jomā ir iekļauts arī sēra satura limits gāzeļļai, ko izmanto visurgājējā tehnikā.

2.2 Padomes Direktīvā 1999/32/EK, ar ko groza Padomes Direktīvu 93/12/EK, ir noteikts sēra satura daudzums atsevišķās šķidrās degvielās, pirmām kārtām attiecībā uz iekšējo ūdensceļu kuģos izmantojamo degvielu.

2.3 Ar pašreizējo priekšlikumu groza atļautās specifikācijas, lai ļautu ieviest jaunu benzīnu ar augstu biodegvielas saturu un ar līdz pat 10 % augstu etanola līmeni. Turklāt atļautais sēra saturs līmenis degvielās tiek vēl nedaudz samazināts.

3. Svarīgākie pasākumi Eiropas Savienībā

3.1 Nesen Kopiena ir apņēmusies līdz 2020. gadam samazināt siltumnīcefekta gāzu emisiju par 20 % salīdzinājumā 1990. gada līmeni.

3.2 Pašlaik iekšzemes transportlīdzekļi rada gandrīz 20 % minētās emisijas, un šai nozarei būtu jāuzņemas atbildība par emisijas samazināšanu. Komisija, pieņemot jaunu, visaptverošu stratēģiju attiecībā uz Eiropas Savienībā pārdotu, jaunu vieglo automobiļu un mikroautobusu radītās oglekļa dioksīda emisijas apjoma samazināšanu, ir izskatījusi vienu no aspektiem saistībā ar transportlīdzekļu radīto SEG emisiju. Tādā veidā ES var sasniegt jau sen izvirzīto mērķi, proti, līdz 2010. gadam panākt, ka jauno automobiļu vidējais CO₂ emisijas apjoms ir 120 g/km.

3.3 Attiecībā uz degvielām ES Biodegvielu direktīva (2003/30/EK) ir paredzēta, lai vēl vairāk samazinātu CO₂ neto apjomu, veicinot no biomasas un citiem atjaunojamiem resursiem iegūtas degvielas izmantošanu transportlīdzekļos. Kopienas stratēģija biodegvielu jomā ir detalizētāk izstrādāta Komisijas 2006. gada paziņojumā par ES stratēģiju biodegvielu jomā par kuru 2007. gada 24. oktobrī Komiteja ir izstrādājusi atzinumu.

3.4 Padome 2007. gada martā ir apstiprinājusi, ka visām dalībvalstīm līdz 2020. gadam jāsasniedz obligātais mērķis, t.i., rentablā veidā jāpanāk tas, ka no kopējā, ES transporta vajadzībām izmantotā benzīna un dīzeļdegvielas daudzuma vismaz 10 % veido biodegviela.

3.5 Pašreizējā direktīva paredzēta stratēģijas atbalstam. Svarīgākais grozījums ir atļaut piejaukt lielāku etanola daudzumu jaunajam, automobiļiem paredzētajam benzīnam, lai tādējādi veicinātu straujāku biodegvielas izplatību, ko pieprasījusi Padome.

4. Vispārējās piezīmes

4.1 Eiropas Savienība klimata pārmaiņu jautājumā ir pamatoti uzņēmusies vadošo lomu pasaulē un izvirzījusi stingrus mērķus attiecībā uz SEG emisijas samazināšanu līdz 2012. gadam un 2020. gadam.

4.2 EESK pilnībā atbalsta minētos mērķus un Komisijas vispārējo pieeju, lai izveidotu visaptverošu rīcības plānu. Tā

tomēr uzskata, ka transporta nozarē pastāv risks — nepareizas prioritāšu secības noteikšana.

4.3 Attiecībā uz transporta nozari Komiteja uzskata, ka jāsamazina pamatproblēma, lai mazinātu spiedienu, kura rezultātā pēdējos divos gadsimtos pastāvīgi ir palielināties visa veida satiksmes apjoms. Padomes 2006. gadā pieņemtajā ES ilgtspējīgas attīstības stratēģijā ir teikts, ka ES apņemas atsaistīt ekonomikas izaugsmi no transporta satiksmes palielināšanās. Tam jābūt prioritārākajam uzdevumam. Komiteja vēlreiz aicina Komisiju rūpīgi un vispusīgi pārskatīt to, kā ir veicams minētais uzdevums.

4.4 Tāpat par prioritāti ir uzskatāma prasība uzlabot automobiļu un citu transportlīdzekļu degvielas patēriņa efektivitāti. Priekšlikums noteikt CO₂ emisijas limitu 120 gramu apmērā uz kilometru ir efektīvs risinājums. Komiteja uzskata, ka minētajā jomā varētu būt tālākas un ātrākas virzības iespēja un ka labāk ir pieturēties pie sākotnējā priekšlikuma, pieprasot automobiļu ražotājiem sasniegt minēto mērķi. Komiteja aicina Komisiju pielikt lielākas pūles šajā virzienā.

4.5 Komiteja piekrīt, ka biodegvielu izmantošanai var būt būtiska nozīme. Tā tomēr uzskata, ka Eiropā un pasaules mērogā vairāk jāņem vērā ekoloģiskie, sociālie, lauksaimniecības un nodarbinātības aspekti. Komiteja pašlaik izstrādā atsevišķu atzinumu par šo tematu.

4.6 Biodegvielas ražošanā nepieciešamo kultūraugu audzēšanā zemes platības var izmantot lietderīgi ar noteikumu, ka tādējādi netiek izstumti citi zemes izmantošanas veidi, kas tikpat labi vai vēl labāk nodrošina siltumnīcefekta gāzu emisijas samazināšanos. Attiecībā uz biodegvielas ražošanā izmantotajām lauksaimnieciskajām darbībām Eiropas Savienībā, pateicoties savstarpējās atbilstības sistēmai, ir nodrošināti augsti vides aizsardzības standarti, un minēto sistēmu faktiski ir iespējams izveidot par instrumentu, kas nodrošina biodegvielas ražošanā nepieciešamo kultūraugu audzēšanu tā, lai CO₂ emisija būtu pēc iespējas mazāka. Transportēšanas un biodegvielas, kā arī tradicionālās degvielas ražošanā izmantojamie pārstrādes procesi tomēr būtu jāizvērtē salīdzinošā izteiksmē. Ļoti rūpīgi jāizvērtē vispārējā biodegvielas izmantošanas ietekme uz CO₂ emisiju, un ne visos gadījumos šī ietekme varētu būt labvēlīga.

4.7 Turklāt plašāka biodegvielas ražošanā izmantojamo kultūraugu audzēšana Eiropā un citos pasaules reģionos varētu būtiski ietekmēt pārtikas ražošanu, mežu aizsardzību un bioloģisko daudzveidību, kā arī citas jomas, tādēļ tāda ietekme ir rūpīgi jāizvērtē. Arī šis jautājums tiks detalizēti aplūkots atsevišķā atzinumā.

4.8 Komiteja uzskata, ka biomasas un biodegvielas tirgus optimālai attīstības virzībai ir nepieciešams pastāvīgs monitoring; būs svarīgi, lai šāda tirgus atbalstam paredzēti pasākumi vai nu ar minētās direktīvas, vai arī cita instrumenta palīdzību ļautu tirgū atrast vislabāko veidu, kā nonākt pie efektīvākiem un oglekļa dioksīda emisijas ietekmi mazinošiem risinājumiem.

4.9 Ņemot vērā šaubas par biodegvielu izmantošanas paplašināšanu un gaitu, Komiteja uzskata, ka Komisijai un ES būtu jāpārskata līdz 2020. gadam sasniedzamais mērķis, proti, biodegvielas īpatsvars 10 % apmērā, un, nepieciešamības gadījumā, jābūt gatavai to mainīt.

4.10 Pašreizējo direktīvu Komiteja aplūko vispārējā aspektā. Komiteja principā neiebilst pret Degvielas kvalitātes direktīvas grozījumiem, ar ko ļauj sagatavot attiecīgās biodegvielas maisījumus. Tā tomēr uzskata, ka ļoti jā rūpējas, lai nodrošinātu, ka, biodegvielas piejaucot benzīnam, netiek nodarīts vēl viena veida kaitējums videi, piemēram, izdaloties kaitīgākiem gaistošiem organiskiem savienojumiem (GOS). Turklāt aprēķini saistībā ar iespējamo ietekmi uz CO₂ emisijas neto apjomu būtu jāveic ļoti rūpīgi, katrā konkrētajā gadījumā pilnībā ņemot vērā visa aprites cikla analīzi tā, lai varētu atrast vislabāko iespēju, kā samazināt CO₂ emisiju.

5. Īpašas piezīmes

5.1 Biodegvielas izmantošanas paplašināšana

5.1.1 Komiteja piekrīt, ka zināmā mērā jāpalielina biodegvielas izmantošanas apjoms. Tādēļ ir lietderīgi, ka degvielas specifikācijas noteikumi tiek grozīti saskaņā ar direktīvu, lai būtu iespējams ražot un pārdot jaunu benzīnu ar augstu biodegvielas saturu, ja vien ir ņemta vērā iespējamā piesārņojuma ietekme.

5.1.2 Komiteja aicina veikt papildu pasākumus saistībā ar priekšlikumu par tvaika spiediena limitu pazemināšanu, lai būtu pieļaujams augstāks spiediens jaunajā benzīnā ar augstu biodegvielas saturu. Augstāks spiediens radīs lielāku benzīna iztvaikošanu, kā rezultātā gan no benzīna pildnes, gan arī iztvaikojot no tvertņiem un citām transportlīdzekļa daļām un izsūcoties caur tām, izdalīsies vairāk nevēlamu GOS. Šo problēmu var būtiski mazināt ar piemērotu tehnisku pasākumu palīdzību.

5.1.3 Komitejas ierosinājums ir tāds, ka pirms direktīvas īstenošanas Komisijai vēl detalizētāk būtu jāizskata minētais aspekts. Daži viedokļi liecina, ka biodegvielu plašāka izmantošana būtu iespējama arī bez augstāku spiediena līmeņu noteikšanas. Pretējā gadījumā, pieļaujamā spiediena līmeņa paaugstināšana jāveic vienlaicīgi ar papildpasākumiem attiecībā uz benzīna pildnēm (Komisija jau paredzējusi pasākumus) un jāierobežo caurlaidīgu elementu lietojums dzinēju uzbūvē, lai nodrošinātu, ka GOS

emisijas neto apjoms nepalielinās, kad aizvien vairāk tiks izmantotas biodegvielas.

5.2 Siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisijas aprites cikla uzraudzība

5.2.1 Komiteja pilnībā atbalsta priekšlikumu pieprasīt, ka degvielas nozarē tiek uzraudzīts tāds SEG emisijas aprites cikls, kas radusies apgrozībā laistās degvielas izmantošanas rezultātā, un ziņots par minēto ciklu, un ka no 2010. gada līdz 2020. gadam tāda emisija šajā nozarē jāsamazina par 1 % gadā. Lai gan pēdējos gados degvielas nozares darbība energoefektivitātes ziņā ir uzlabojusies, vēl joprojām ir iespējams panākt būtiskus uzlabojumus. Virs urbuma atverēm vēl joprojām sadeg pārāk daudz gāzes. Tā rezultātā tiek izšķērdēts vērtīgs resurss un rodas miljoniem tonnu oglekļa dioksīda emisijas un cita piesārņojuma. Pārstrāde, pārvade pa cauruļvadiem un transportēšana degvielas nozarē savstarpēji ļoti atšķiras energoefektivitātes, kā arī noplūdes līmeņa un zaudējumu apjoma ziņā; daudzus pasākumus varētu veikt visā nozarē, lai standartus pielīdzinātu labāko operatoru standartiem.

5.2.2 Attiecībā uz degvielas nozari ierosinātā uzraudzības prasība ir tā formulēta, ka pakāpenisku biodegvielas izmantošanu kopā ar dažādiem enerģijas avotiem var uzskatīt par nozares ieguldījumu vispārējā mērķa — emisijas samazināšanas — sasniegšanā. Komiteja atbalsta tādu stratēģiju, kas paredzēta, lai izmantotu biodegvielu nozares potenciālu vides, ekonomikas un nodarbinātības aspektā un tādējādi maksimāli samazinātu CO₂ emisiju kopumā, tomēr izsaka bažas par to, ka pašreizējais priekšlikums varētu novest pie tā, ka degvielas uzņēmumi nepietiekami izmantos iespējas savā darbībā uzlabot energoefektivitāti par labu biodegvielas pārmērīgi straujai izplatīšanai.

5.2.3 Ja priekšlikumu pieņems, uzmanība būs jāpievērš vairākiem aspektiem. Ļoti svarīgi būs nodrošināt precīzu, nevis shematisku biodegvielas un naftas produktu aprites cikla analīzi. Dažādi biodegvielas veidi un izejvielas ļoti atšķirīgi ietekmēs vispārējo CO₂ emisijas apjomu. Biodegvielu aprites ciklā radies CO₂ emisijas līmenis kopumā ir zemāks nekā fosilo degvielu gadījumā. Eiropas Savienībā būtu jāveicina labāko risinājumu izmantošana.

5.2.4 Lai patiesi gūtu panākumus attiecībā uz CO₂ emisijas samazināšanu, jāveic katra resursa atsevišķa analīze un novērtējums, jo dažādiem biodegvielas lietojumiem ir dažāds CO₂ emisijas daudzums.

5.2.5 Priekšlikumā tiek pozitīvi vērtēta biomasas izmantošana biodegvielas un elektroenerģijas ražošanā. Tā rezultātā attīstītos biomasas tirgus.

5.2.6 Ierosinātajā direktīvā nav nekādas informācijas par uzraudzības standartiem un par to, kā jāuzrauga un jānodrošina prasību ievērošana. Ņemot vērā, ka lielākā daļa attiecīgo uzņēmumu darbojas pasaules mērogā un tiem būs nepieciešama saskaņota pieeja uzlikto prasību izpildē, Komiteja ir pilnībā pārliecināta, ka standartu noteikšana, uzraudzība un ieviešana jāveic ES līmenī, nevis dalībvalstīs, kurās rastos nekonsekventas interpretēšanas un īstenošanas iespēja.

5.3 Sēra saturs degvielās.

5.3.1 Komiteja atbalsta, ka 2009. gads ir ierosināts par obligāto izpildes termiņu, kad dīzeļdegvielai pievienotā sēra satura daudzums nedrīkst pārsniegt 10ppm. Tā atbalsta arī priekšlikumu, ka jāsamazina maksimālais sēra satura daudzums

gāzēllās, ko paredzēts izmantot visurgājējā tehnikā, kā arī lauksaimniecības un mežsaimniecības traktoros. Minētie priekšlikumi ļauj saskaņot attiecībā uz sēra saturu noteiktās prasības ar tām prasībām, kas jau ir pieņemtas saistībā ar autotransporta līdzekļiem, un tie palīdzēs nodrošināt, ka sēra un sīko daļiņu radītais piesārņojums tiek vēl vairāk samazināts.

5.3.2 Iekšējo ūdensceļu transportlīdzekļu gadījumā Komisija ir ierosinājusi divos posmos samazināt sēra emisiju. Komiteja uzskata, ka to būtu labāk darīt vienā posmā, uzreiz nosakot emisijas samazināšanas galīgo robežvērtību, lai tādējādi novērstu, ka divas atsevišķas reizes kuģu īpašniekiem savi kuģi ir jāpielāgo prasībām. Turklāt varētu būt lietderīgi piešķirt dažus atvieglojumus vēsturiskiem vai kultūras mantojumā iekļautiem kuģiem, kuru pielāgošana izvirzītajām prasībām nebūs viegla.

Briselē, 2007. gada 24. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

priekšsēdētāja

Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Kompensācijas pabalstu pilnveidošana mazāk attīstītiem reģioniem laika posmā pēc 2010. gada”

(2008/C 44/16)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 16. februārī, nolēma sagatavot pašiniciatīvas atzinumu “*Kompensācijas pabalstu pilnveidošana mazāk attīstītiem reģioniem laika posmā pēc 2010. gada*”.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2007. gada 1. oktobrī. Ziņotājs — KIENLE kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 439. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 24. un 25. oktobrī (24. oktobra sēde), ar 143 balsīm par un 3 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja uzskata, ka dabas apstākļu nelabvēlīgi ietekmētie reģioni pelnījuši īpašu sabiedrības un politikas veidotāju uzmanību. Tas pilnībā attiecināms arī uz šajā atzinumā minētajiem “citiem nelabvēlīgu apstākļu ietekmētiem reģioniem” (starpreģioniem).

1.2 EESK uzskata, ka kompensācijas pabalsti, kurus kopīgi finansē ES un dalībvalstis, ir neaizvietojamais instruments kultūrvides ainavu un lauksaimniecības saglabāšanai reģionos, kur ir īpaši nelabvēlīgi ekonomiskie, ekoloģiskie, kā arī sociālie apstākļi.

1.3 Tradicionālo apsaimniekošanas veidu saglabāšana nav vienīgais kompensācijas pabalstu piešķiršanas mērķis. Arī

turpmāk vislielākā uzmanība jāvelta pasākumiem, lai kompensētu lauksaimnieku saimnieciskās grūtības nelabvēlīgu apstākļu ietekmētos reģionos.

1.4 Tā kā Eiropas Komisija paredzējusi no jauna definēt, kas ir “atbalstāmie reģioni”, EESK iesaka noteikt ES teritoriju klasifikācijas pamatnoteikumus un alternatīvas metodes. Reģionu klasifikācijas sistēmas izvēlei un reģionu noteikšanai arī turpmāk jābūt dalībvalstu un reģionu kompetencē.

1.5 EESK uzsver, ka ir nepieciešama lielāka drošība par maksājumu piešķiršanas ilgumu. Ja tiks mainīta atbalstāmo reģionu statusa piešķiršanas kārtība, jānovērš strukturālu problēmu rašanās.

1.6 Pēc EESK domām, ļoti grūti ir panākt sabiedrības izpratni par jēdzienu “nelabvēlīgu apstākļu ietekmēti reģioni” vai “kompensācijas pabalsts”, un tādēļ uzskata, ka būtu vēlams tos aizstāt.

2. Atzinuma vēsturiskais konteksts un pamatojums

2.1 Padome ir uzdevusi Eiropas Komisijai 2008. gadā iesniegt priekšlikumu, kurā pārskatīts tā dēvēto “citu nelabvēlīgu apstākļu ietekmētu reģionu” (starpreģionu) iedalījums. Tas jāievieš 2010. gadā.

2.2 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 2006. gada 13. septembrī jau pieņēma pašiniciatīvas atzinumu par tematu “Lauksaimniecības nākotnes perspektīvas reģionos ar noteiktu dabas apstākļu nelabvēlīgu ietekmi”⁽¹⁾. Minētajā atzinumā īpaša uzmanība pievērsta kalnu apgabaliem un salām, kā arī nomaļiem reģioniem, bet tajā netika aplūkoti “citi nelabvēlīgu apstākļu ietekmēti reģioni (starpreģioni)” un “īpaši nelabvēlīgu apstākļu ietekmēti reģioni (nelieli apgabali)”.

2.3 Tādēļ EESK skaidri norādīja, ka minētajiem apgabaliem tā vēlas veltīt īpašu atzinumu, kas tagad ir izstrādāts. Šis atzinums ir EESK ieguldījums diskusijās par nelabvēlīgu apstākļu ietekmētu reģionu iespējamo jauno iedalījumu.

2.4 Vajadzība pārskatīt reģionu iedalījumu ir saistīta arī ar Eiropas Revīzijas palātas ziņojumu (Īpašais ziņojums Nr. 4/2003). Minētajā ziņojumā tika izteiktas kritiskas piezīmes galvenokārt par šādiem punktiem: nelabvēlīgu apstākļu ietekmēto reģionu klasifikācijai dalībvalstīs izmanto plašu visdažādāko rādītāju kopumu; nav pietiekami daudz ticamas informācijas par īstenoto pasākumu ietekmi; nav vienota “lauksaimniecības paraugprakses” pielietojuma. Revīzijas palātas galvenie secinājumi skar “citu nelabvēlīgu apstākļu ietekmētu reģionu” iedalījumu un kompensācijas pabalstu jautājumu.

2.5 Eiropas Komisijas Lauksaimniecības ģenerāldirektorāts 2006. gada novembrī iesniedza Eiropas Vides politikas institūta (IEEP) izstrādāto novērtējuma ziņojumu par kompensācijas pabalstiem nelabvēlīgu apstākļu ietekmētos reģionos.

3. Vispārējās piezīmes

3.1 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja uzskata, ka dabas apstākļu nelabvēlīgi ietekmētie reģioni ir viens no “Eiropas lauksaimniecības modeļa” galvenajiem elementiem. Dabas apstākļu nelabvēlīgi ietekmētiem reģioniem ir nepieciešama īpaša sabiedrības un politikas veidotāju uzmanība, lai varētu veikt īpašus minēto reģionu patiesajām vajadzībām atbilstošus pasākumus.

3.2 Klasificējot “nelabvēlīgu apstākļu ietekmētus reģionus”, jānosaka tie reģioni, kuros lauksaimniecības zemju apsaimniekošanu apdraud nelabvēlīgi vietējie apstākļi. Jāapzinās, ka ilgtspējīga zemju izmantošana lauksaimniecībā ir svarīgs priekšnosacījums,

lai veidotu pievilcīgas lauku teritorijas. Atbilstoši daudzfunkcionalitātes principam lauksaimnieki, veicot uzņēmējdarbību, vienlaicīgi pilda arī sabiedriski svarīgu uzdevumu — saglabā un kopj dabas ainavas.

3.3 EESK norāda, ka jēdziens “nelabvēlīgu apstākļu ietekmēti reģions” ir ļoti pretrunīgs, jo bieži vien šajos reģionos ir īpaši bagātīga un daudzveidīga daba un ainavas, un tur dzīvo cilvēki, kuriem ir īpašas prasmes un tradīcijas. Ļoti sarežģīto ģeogrāfisko un atrašanās vietas nosacījumu dēļ minētās iespējas tomēr bieži nav iespējams izmantot, lai veiktu saimniecisku darbību. Turklāt lauksaimniekiem bieži ir nepietiekamas iespējas veikt citu saimniecisko darbību gan lauksaimniecībā, gan ar to nesaistītās nozarēs.

3.4 EESK uzskata, ka kompensācijas pabalsti nelabvēlīgu apstākļu ietekmētiem reģioniem ir unikāls un neaizvietoājams instruments kultūrvides ainavu un lauksaimniecības saglabāšanai teritorijās, kur ir īpaši nelabvēlīgi ekonomiskie, ekoloģiskie, kā arī sociālie apstākļi. Kompensācijas pabalsti ir paredzēti, lai, veicinot aktīvu, uz tirgu orientētu lauksaimniecisko darbību, attīstītu Eiropas skaisto kultūrvides ainavu lielās iespējas. Tradicionālo apsaimniekošanas veidu saglabāšana nav vienīgais kompensācijas pabalstu piešķiršanas mērķis. Arī turpmāk vislielākā uzmanība jāvelta pasākumiem, lai kompensētu lauksaimnieku saimnieciskās grūtības īpaši nelabvēlīgu apstākļu ietekmētos reģionos. Turklāt kopš 2007. gada kompensācijas pabalstu saņemšana ir saistīta ar pārtikas nekaitīguma, kā arī vides un dzīvnieku aizsardzības noteikumu ievērošanu (savstarpēja atbilstība).

3.5 Kopš 1975. gada ir izstrādāta visaptveroša Eiropas sistēma nelabvēlīgu apstākļu ietekmēto reģionu klasifikācijai (sākumā tā attiecās tikai uz kalnainiem apgabaliem). Šobrīd pastāv trīs nelabvēlīgu apstākļu ietekmētu reģionu kategorijas: kalnainie apgabali, citi nelabvēlīgu apstākļu ietekmēti reģioni (starpreģioni) un īpaši nelabvēlīgu apstākļu ietekmēti reģioni (nelieli apgabali). Attiecībā uz divām pēdējām reģionu kategorijām dalībvalstīs pastāv lielas atšķirības un nevienadabīgums kā reģionu klasifikācijas, tā arī piešķirto maksājumu apjoma ziņā. Lielā mērā pateicoties ievērojamajiem finanšu līdzekļiem, kas tiek piešķirti kompensācijas pabalstu izmaksai, ir izdevies saglabāt dzīvotspējīgu lauksaimniecību arī tajos lauku rajonos, kur ir sarežģīti apstākļi.

3.6 Pēc EESK domām, nelabvēlīgu apstākļu ietekmētiem reģioniem paredzētie kompensācijas pabalsti ir lauku attīstības programmu (tā dēvētais Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai, kas izveidots ar Regulu (EK) Nr. 1698/2005) neatņemama sastāvdaļa. Nelabvēlīgu apstākļu ietekmētiem reģioniem paredzētos kompensācijas pabalstus kopīgi finansē ES un dalībvalstis, tādēļ svarīgi ir panākt saprātīgu līdzsvaru starp vienotiem ES līmeņa noteikumiem, no vienas puses, un valstu/reģionu rīcības brīvību, precizējot minēto pasākumu īstenošanu.

(¹) OVC 318, 23.12.2006., 93. lpp.

3.7 EESK atgādina, ka 2005. gadā daudzas dalībvalstis neizprata un nevēlējās pieņemt Komisijas darba dokumentu ar nosaukumu "Jauna metodika citu nelabvēlīgu apstākļu ietekmētu reģionu (starpreģionu) noteikšanai". Toreiz daudz tika apspriests mēģinājums centralizēti izstrādāt vienotu "nelabvēlīgu apstākļu ietekmētu reģionu" definīciju, kuras pamatā bija tādi kritēriji kā ganībām izmantojamo zemju īpatsvars un labības ražas apjoms, bet kura neparedzēja iespēju ņemt vērā reģionālās īpatnības. Turpmākajās diskusijās ir jāņem vērā pretargumenti un lielās šaubas par tā laika pieeju.

3.8 IEEP 2006. gada novembra novērtējuma ziņojumā norādīts, ka kompensāciju pabalsti, kas ir atbalsta instruments, jāaplūko, ņemot vērā to mijiedarbību ar uzņēmumiem paredzētajiem maksājumiem un agrovides pasākumiem. Ziņojumā arī ieteikts palielināt kompensācijas pabalstu nozīmi, lai kompensētu nelabvēlīgu vietējo apstākļu ietekmi uz lauksaimniecību. Piešķirto kompensācijas pabalstu apjomam precīzāk jāatspoguļo tas, cik liela ir nelabvēlīgo apstākļu ietekme, kuras kompensēšanai minētie pabalsti tiek piešķirti.

3.9 EESK norāda, ka IEEP novērtējuma ziņojumā nav secināts, ka pastāv Eiropas Revīzijas palātas minētais "pārmērīgu kompensācijas pabalstu" risks. Ar kompensācijas pabalstu palīdzību iespējams samazināt, bet ne pilnībā izskaust ievērojamās lauksaimnieku ienākumu atšķirības nelabvēlīgu apstākļu ietekmētos reģionos un reģionos, kurus minētie apstākļi neietekmē. Vērtētāji aprēķinājuši, ka dalībvalstīs kompensācijas pabalstu īpatsvars kopējos lauksaimnieku ienākumos svārstās no 10 līdz 50 procentiem.

3.10 Pēc EESK domām, nelabvēlīgu apstākļu ietekmētiem reģioniem paredzētajiem kompensācijas pabalstiem ir ļoti svarīga nozīme, lai saglabātu lauksaimniecību vietās, kur ir zems ražības līmenis, kā arī maz apdzīvotos apvidos. Saimniecību spēja pastāvēt ir atkarīga galvenokārt no peļņas par lauksaimniecības ražojumiem un to pārdošanas tirgū, no ienākumiem par darbības dažādošanu un no kopējās lauksaimniecības politikas pasākumiem. Politikas veidotājiem ir jāgarantē, ka kompensācijas pabalsti kā instruments tiks izmantots ilgtermiņā, lai nodrošinātu nākotnes iespējas it īpaši jaunajiem lauksaimniekiem, kas pārņem lauksaimniecības uzņēmumus nelabvēlīgu apstākļu ietekmētos reģionos.

3.11 Lai kompensācijas pasākumu mērķis būtu skaidrāks, pēc EESK domām, kompensācijas pabalstu sistēma nelabvēlīgu apstākļu ietekmētiem reģioniem arī turpmāk būtu jānošķir no agrovides pasākumiem. Vidējā termiņā ir arī jāprecizē, kā paredzēts pilnveidot kompensācijas sistēmu apgabalos, kuros noteikti īpaši ierobežojumi vides jomā. IEEP novērtējuma ziņojumā norādīts uz nepietiekamu minēto pasākumu īstenošanu, kas, pēc EESK domām, ir izskaidrojama arī ar apstākli, ka daudzas dalībvalstis vai reģioni šajos apgabalos par svarīgākiem uzskata agrovides pasākumus.

Apsvērumi par atbalstāmo reģionu jauno iedalījumu

3.12 EESK uzskata, ka, veicot izmaiņas atbalstāmo reģionu iedalījumā, saskaņā ar kuru tiek piešķirti kompensācijas pabalsti nelabvēlīgu apstākļu ietekmētiem reģioniem, būtu jāņem vērā šādi aspekti:

3.12.1 Kompensācijas pabalsti nelabvēlīgu apstākļu ietekmētiem reģioniem arī turpmāk būtu jākoncentrē uz vietējiem apstākļiem atbilstošas lauksaimniecības saglabāšanu, arī apgabalos, kur ir sarežģīti zemes apsaimniekošanas nosacījumi.

3.12.2 Ņemot vērā līdzšinējās debates, paredzētā iedalījuma pārskatīšana būtu jāveic tikai kategorijā "citi nelabvēlīgu apstākļu ietekmēti reģioni (starpreģioni)". Tā kā jo īpaši kalnu reģionu statuss tiek noteikts, pamatojoties uz objektīviem apstākļiem, Eiropas Komisijai vēlreiz būtu skaidri jānorāda (tostarp arī, lai novērstu nedrošību lauksaimnieku vidū), cik plaša pārskatīšana tiks veikta kategorijā "nelabvēlīgu apstākļu ietekmēti reģioni".

3.12.3 Nelabvēlīgu apstākļu ietekmēti reģioni būtu jāiedala, pamatojoties uz objektīviem un saprotamiem kritērijiem, taču izmantojot regulējumu, kas ļauj pilnībā ņemt vērā vietējos apstākļus visās dalībvalstīs.

3.12.4 Pieredze no 2005. gadā veiktā mēģinājuma pārskatīt kompensācijas pabalstus skaidri liecina, ka centralizēta pieeja nelabvēlīgu apstākļu ietekmētu reģionu iedalīšanai nav piemērota galvenokārt tādēļ, ka nav vienotas Eiropas sistēmas lauksaimniecības zemju produktivitātes klasifikācijai.

3.12.5 Tādēļ būtu jārikojas, ievērojot subsidiaritātes principu. ES būtu jānosaka teritoriju klasifikācijas pamatnosacījumi un alternatīvas metodes. Sistēmas izvēle apgabalu klasifikācijai un šo apgabalu noteikšana tāpat kā līdz šim būtu jāatstāj dalībvalstu vai attiecīgi reģionu kompetencē. Līdzšinējās Eiropas Komisijas un dalībvalstu sadarbības procedūras būtu jāizmanto arī turpmāk.

3.12.6 Dalībvalstīm vai reģioniem, veicot apgabalu klasifikāciju, kā kritēriji vispirms būtu jāizmanto zemes apsaimniekošanai nelabvēlīgi dabas, ģeogrāfiskie un/vai klimatiskie apstākļi. Papildu tam zināmos apstākļos var izmantot arī sociālekonomiskos kritērijus, ja tie liecina par sociālām vai strukturālām problēmām, kas ietekmē lauksaimniecību attiecīgajā apgabalā (piemēram, liela iedzīvotāju izceļošana, pastiprināta reģiona iedzīvotāju sastāva/lauksaimniecībā nodarbināto personu novecošanās, īpaši sarežģīta piekļuve publiskajai infrastruktūrai, apgabali ar zemu iedzīvotāju blīvumu). Jāpārbauda arī, kā tiek ņemtas vērā to apgabalu intereses, kur atrodas lidostas, naftas krātuves, atkritumu izgāztuves, militārie objekti un augstsprieguma elektrolīniju aizsargājamās teritorijas.

No otras puses, sociālekonomiski kritēriji nedrīkst būt par iemeslu tam, ka, piemēram, apgabalos, kur lielu pievienoto vērtību rada tūrisms, lauksaimniecības zeme, kuras apstrādāšanai ir nelabvēlīgi apstākļi, zaudē nelabvēlīgu apstākļu ietekmēta reģiona statusu.

3.12.7 Nelabvēlīgu apstākļu ietekmētos reģionos jo īpaši atbalsts cilvēku kapitālam un tā kvalifikācijas paaugstināšana ir īpaši svarīga, ņemot vērā minēto faktoru ietekmi uz uzņēmumu piesaistīšanu minētajiem reģioniem. Tādēļ dalībvalstīm, īstenojot veicināšanas politiku, jācenšas panākt, lai izglītības un konsultāciju pasākumi papildinātu platībatkarīgos veicināšanas pasākumus, tādējādi veicinot lauku rajonu attīstību.

3.12.8 EESK aicina Eiropas Komisiju, dalībvalstis un reģionus plašāk atspoguļot nelabvēlīgu apstākļu ietekmētiem reģioniem paredzēto kompensācijas pabalstu nozīmi, lai sasniegtu izvirzīto mērķi, proti, saglabāt aktīvu lauksaimniecisko darbību pievilcīgā apvidū. Šāda pārraudzība būtu jāveic (līdz šim tas netika darīts).

3.12.9 EESK aicina Eiropas Komisiju arī turpmāk pārbaudīt, kāda ir klimata pārmaiņu ietekme uz nelabvēlīgu apstākļu ietekmētiem reģioniem.

Apsvērumi par kompensācijas pabalstu piešķiršanu nelabvēlīgu apstākļu ietekmētiem reģioniem

3.13. Eiropas Komisija līdz šim nav skaidri atbildējusi uz jautājumu, vai kompensācijas pabalstu pārskatīšanas gaitā līdztekus nelabvēlīgu apstākļu ietekmētu reģionu klasifikācijai ir paredzētas arī citas izmaiņas minētajiem reģioniem paredzēto kompensācijas pabalstu piešķiršanu kārtībā.

Ja Eiropas Komisija šādas izmaiņas ir iecerējusi, pēc EESK domām, jāņem vērā šādi apstākļi:

3.13.1. Fakts, ka kompensācijas pabalsti tiek piešķirti kā platībatkarīgs maksājums, kopumā vērtējams atzinīgi, tomēr attiecīgi pamatotos gadījumos būtu jāpieņem arī lopkopībai paredzēti noteikumi, ja lopkopība ir attiecīgajam reģionam raksturīgs zemes apsaimniekošanas veids (piemēram, liellopu un aitu audzēšana pļavu apgabalos).

3.13.2. Arī kompensācijas pabalstu piešķiršanas procesā jācenšas panākt Eiropas līmeņa pamatnosacījumu un valstu/reģionu noteikumu saprātīgs apvienojums, lai tādējādi varētu pietiekami ņemt vērā attiecīgajam reģionam raksturīgos apstākļus.

3.13.3. Lai arī lauksaimniecības uzņēmumu grāmatvedības uzskaites dati liecina, ka vispārinātais pārmetums par "pārmē-

rīgām kompensācijām" nav pamatots, tomēr šķiet, ka joprojām vajadzīga iekšēja diferencācija, piešķirot kompensācijas pabalstus. Ja kompensācijas pabalsta summa par vienu hektāru pārsniedz noteiktu minimālo apjomu, dalībvalstīm/reģioniem kompensācijas pabalstu lielums būtu jānosaka atkarībā no tā, cik nelabvēlīgi ir apstākļi konkrētajā gadījumā.

3.13.4. Lai nodrošinātu lauksaimniecības uzņēmumu stabilu darbību arī turpmāk, lauksaimniekiem ir jābūt drošiem, ka pabalsti tiks piešķirti ilgākā laika posmā. Dažās dalībvalstīs maksājumu apjoms katru gadu ievērojami svārstās atkarībā no valsts budžeta stāvokļa.

3.14. EESK norāda, ka iespējamās izmaiņas, nosakot atbalstāmos reģionus, ir saistītas ar būtisku risku lauksaimniecības struktūrai un kultūrvides saglabāšanai. Būtu jāveic riska un ietekmes novērtējums attiecībā uz tiem reģioniem, kas, iespējams, varētu zaudēt atbalstāmo reģionu statusu. Lauksaimniekiem kopumā būs ļoti ierobežotas iespējas kompensēt kompensācijas pabalstu zaudējumu, veicot saimnieciskus pasākumus, piemēram, palielinot saražotās produkcijas apjomu. Tādēļ būtu jāparedz ne tikai pietiekami ilgs pārejas laiks, bet arī īpaši sarežģītām situācijām domāti noteikumi, lai novērstu strukturālas problēmas lauksaimniecības uzņēmumos.

3.15. EESK vērš uzmanību uz to, ka ir ļoti grūti panākt sabiedrības izpratni par jēdzienu "nelabvēlīgu apstākļu ietekmēti reģioni". "Nelabvēlīgu apstākļu ietekmētos reģionos" var būt ļoti vērtīgas un skaistas kultūrainavas, taču tiem raksturīga pazīme ir īpaši grūti apstākļi, lai nodarbotos ar lauksaimniecību. Cilvēki nelabvēlīgu apstākļu ietekmētos reģionos bieži vien īpaši lepojas ar sava reģiona vēsturi, tradīcijām un dabas skaistumu, un tādējādi paveras arī plašas reģionālās attīstības iespējas. Diemžēl vārdu savienojums "kompensācijas pabalsti nelabvēlīgu apstākļu ietekmētiem reģioniem" nav piemērots, lai veicinātu cilvēku identificēšanos ar savu reģionu. Jāapsver, vai jēdzienu "nelabvēlīgu apstākļu ietekmēti reģioni" nevar aizvietot ar kādu citu jēdzienu, kurš labāk atspoguļo šo reģionu iespējas un īpatnības. Iespējams, ka tādējādi varētu palielināt sabiedrības izpratni par kompensācijas pabalstiem, kas paredzēti nelabvēlīgu apstākļu ietekmētiem reģioniem.

Briselē, 2007. gada 24. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

priekšsēdētājs

Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "KLP "veselības pārbaude" un perspektīvas pēc 2013. gada"

(2008/C 44/17)

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2007. gada 10. maija vēstulē DIMITRIADIS kungam lūdza Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju izstrādāt atzinumu "KLP "veselības pārbaude" un perspektīvas pēc 2013. gada".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2007. gada 1. oktobrī. Ziņotājs — KIENLE kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 439. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 24. un 25. oktobrī (25. oktobra sēdē), ar 116 balsīm par, 2 balsīm pret un 6 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Kopsavilkums un secinājumi

1.1 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja atzinīgi vērtē faktu, ka no Eiropas Komisijas saņemts savlaicīgs aicinājums izstrādāt izpētes atzinumu par kopējās lauksaimniecības politikas "veselības pārbaudi" un perspektīvām pēc 2013. gada.

1.2 Līdz ar 2003. gada kopējās lauksaimniecības politikas reformu būtiski mainījās pamatnostādnes. Lauksaimniecības tirgus regulēšana intervences ceļā tika būtiski ierobežota, tiešo maksājumu piesaiste saražotajam apjomam ir kļuvusi par izņēmuma metodi, un KLP finansējums, neraugoties uz ES paplašināšanu, tika samazināts. Tādējādi starptautiskās lauksaimniecības produktu tirdzniecības tālākā liberalizācijā ES ir paveikusi daudz vairāk nekā tās konkurenti.

1.3 Lauksaimniekiem un arī apstrādes rūpniecības uzņēmumiem šobrīd ir jāpārvar sarežģīts pielāgošanās posms. EESK uzskata, ka pašlaik vērojama liela apņēmība piemēroties jaunajiem pamatnosacījumiem atbilstoši uzņēmējdarbības un tirgus prasībām, ja vien tiks pildīti reformu laikā dotie solījumi un nodrošināta pietiekama tiesiskā un plānošanas drošība. Īpaša nozīme tam ir pašreiz, jo visā pasaulē palielinās pieprasījums pēc pārtikas produktiem un dažādiem atjaunīgas enerģijas avotiem, kā arī lielāka uzmanība tiek veltīta piegāžu stabilitātei.

1.4 EESK piekrīt viedoklim, ka "veselības pārbaudes" vissvarīgākais uzdevums ir vienkāršot administratīvos noteikumus, kas attiecas uz maksājumu pārvaldi un savstarpējās atbilstības prasību izpildi, kā arī pārbaudīt, vai spēkā esošie noteikumi nebūtu jāpielāgo problēmām, kas, iespējams, būs jārisina nākotnē (skatīt 6.3 punktu).

1.5 EESK uzskata, ka, debatējot par kopējās lauksaimniecības politikas perspektīvām pēc 2013. gada, KLP mērķi (EK Līguma 33. pants) jāpielāgo pašreizējiem apstākļiem un pārbaudījumiem.

1.6 ES pauž atbalstu Eiropas lauksaimniecības modelim un daudzfunkcionalitātei. EESK norāda, ka Eiropas lauksaimniecības modeli un daudzfunkcionalitāti nebūs viegli apvienot ar aizvien plašāku liberalizāciju, īpaši tādēļ, ka Eiropas sabiedrībai ir un arī nākotnē būs augstas prasības pret lauksaimniecību.

1.7 Lauksaimniecības preču tirdzniecības liberalizācija var izraisīt lielākas cenu svārstības un nestabilitāti lauksaimniecības tirgos. Līdzīga ietekme ir arī klimata pārmaiņām. Tādēļ ES arī turpmāk būs vajadzīgi instrumenti lauksaimniecības tirgus stabilitācijai. EESK tomēr rosina apspriest un izstrādāt arī alternatīvas sistēmas.

1.8 Pilnīga atteikšanās no kvotu sistēmas piena tirgū sagaidāma 2015. gada 31. martā. EESK tomēr vērs uzmanību uz to, ka daudzi dabas apstākļu nelabvēlīgi ietekmēti reģioni ir atkarīgi no piena ražošanas, un tādēļ savlaicīgi jāizstrādā priekšlikumi ražošanas saglabāšanai minētajos apgabalos.

1.9 EESK norāda arī uz nesen sagatavoto atzinumu par tematu "Kompensācijas pabalsti mazāk attīstītiem reģioniem laikposmā no 2010. gada" ⁽¹⁾, kurā norādīts, ka jāsniedz mērķorientēts atbalsts dabas apstākļu nelabvēlīgi ietekmētiem reģioniem.

1.10 EESK ir pārliecināta, ka no tiešajiem maksājumiem lauksaimniecības uzņēmumiem nekādā gadījumā nedrīkst atteikties arī nākotnē. Lai panāktu un nodrošinātu sabiedrības atbalstu, tiešo maksājumu nepieciešamība jāspēj pamatot, norādot uz to maksāšanas mērķiem.

1.11 Vēl lielāka nozīme lauksaimniecības daudzfunkcionalitātes nodrošināšanā ir otrajam pīlāram (lauku attīstības politika). EESK tādēļ rosina piešķirt otrajam pīlāram daudz lielāku finansējumu. Daudzi piemēri liecina, ka ar mērķorientētu atbalstu ir iespējams saglabāt vai radīt jaunas darba vietas lauksaimniecībā un lauku rajonos.

2. Ievads

2.1 ES 2007. gadā ar lepnumu var atskatīties uz veiksmīgo Eiropas integrācijas procesu 50 gadu garumā. Kopš Romas līgumu spēkā stāšanās 1958. gada 1. janvārī kopējā lauksaimniecības politika (KLP) bijusi nozīmīgs elements šajā līdz šim nepieredzētajā attīstības procesā. Lauksaimniecības politika līdz pat šai dienai ir vienīgā pilnībā saskaņotā Kopienas politikas joma.

⁽¹⁾ NAT/356.

2.2 Tādēļ ir patīkami apzināties, ka ES iedzīvotāju attieksme pret lauksaimniecību un KLP ir pārsvarā pozitīva. Par to liecina reprezentatīvas aptaujas rezultāti ⁽²⁾. Šis pozitīvais noskaņojums būtu jāizmanto, lai pārliecinātu sabiedrību, ka KLP piešķirtie līdzekļi no sabiedriski politiskā viedokļa ir lietderīgs ieguldījums. Politikas veidotājiem tas jāpierāda ar atbilstošu pasākumu un programmu palīdzību.

2.3 Lauksaimniecības reforma, kas sākās 2003. gadā (kopš tā laika veiktas reformas arī citās tirgus jomās), ir mainījusi KLP daudz vairāk nekā visas līdz tam īstenotās reformas.

2.3.1 Reformu pamatoja ar vajadzību vairāk orientēties uz tirgu un uzlabot lauksaimniecības konkurētspēju. Vēl viens reformas mērķis bija atvieglot KLP aizstāvēšanu PTO sarunās, kā arī attaisnot sabiedrības jaunās cerības saistībā ar lauksaimniecības produkciju.

2.4 Politikā vairākkārt solījuši, ka pēc lauksaimniecības reformas pabeigšanas lauksaimnieki un ar lauksaimniecību saistītie uzņēmumi (apstrāde un realizācija) atkal varēs paļauties uz KLP instrumentu plānošanas noteiktību. Šādas rīcības vajadzību EESK ir vairākkārt uzsvērusi.

2.5 Eiropadome 2005. gada decembrī, kad tika panākta vienošanās par ES budžetu 2007. līdz 2013. gadam, aicināja Eiropas Komisiju 2008./2009. gadā veikt visus Kopienas politiku aspektus aptverošu ienēmumu un izdevumu pārbaudi.

2.5.1 Vēl pirms tam ir paredzēta KLP reformas pasākumu pārbaude, ko dēvē arī par "veselības pārbaudi". Komisija ir apliecinājusi, ka tas nenozīmēs jaunas reformas sākumu. Patiesais nolūks ir pārbaudīt, cik lielā mērā ir sasniegti KLP reformas mērķi un kādi pielāgošanas pasākumi ir nepieciešami.

2.6 Plašu apspriešanu ir plānots uzsākt jau 2007. gada rudenī. 20. novembrī Komisija ir paredzējusi publicēt paziņojumu ar konkrētiem priekšlikumiem. Attiecīgās likumdošanas iniciatīvas ir ieplānotas 2008. gada pirmajā pusgadā ⁽³⁾. Neatkarīgi no "veselības pārbaudes" paredzēts apspriest, kāda varētu būt KLP attīstība pēc 2013. gada.

⁽²⁾ Eurobarometer 276, "Eiropieši, lauksaimniecība un kopējā lauksaimniecības politika — 2006" (http://ec.europa.eu/agriculture/survey/index_de.htm).

88 % aptaujāto atzīst, ka lauksaimniecība un lauku rajoni ir svarīgi Eiropas nākotnei, 49 % izteicās pozitīvi par maksājumu nodalīšanu, vairāk aptaujāto uzskata, ka KLP paredzēto budžeta līdzekļu apjoms ir atbilstošs (45 %), 16 % — pārāk liels, 15 % — pārāk mazs. 58 % aptaujāto uzskata, ka lauksaimniecības vajadzībām izlietoto līdzekļu apjoms jāsamazina līdzšinējā līmenī (32 %) vai arī jāpalielina (26 %).

⁽³⁾ ES komisāres Mariann Fischler Boel runa Eiropas Parlamentā 2007. gada 7. maijā (SPEECH/07/288).

3. KLP reforma (2003. gads) — būtiska pamatnostādņu maiņa

3.1 Pēc "Programmā 2000" paredzētajām izmaiņām KLP 2003. gada jūnijā sākta lauksaimniecības reforma iezīmē būtisku pamatnostādņu maiņu.

3.1.1 Vienotie platību maksājumi vairs nav saistīti ar ražošanu. "Nodalīšana" ir reformas galvenais mērķis. Pašreiz nodalīto maksājumu apjoms sasniedz aptuveni 85 %.

3.1.2 Tiešos maksājumus ("vienotos platību maksājumus") piesaistīja noteiktu savstarpējās atbilstības ("Cross Compliance") standartu ievērošanai vides aizsardzības, pārtikas produktu drošības, dzīvnieku/augu veselības un dzīvnieku labturības jomā.

3.1.3 Būtiski tika ierobežota lauksaimniecības tirgus regulēšana ar intervences, uzglabāšanas vai eksporta subsīdiu palīdzību.

3.1.4 Pakāpeniski paredzēts likvidēt vēl pastāvošos apjomu regulējošos instrumentus (piemēram, ražošanas kvotas).

3.1.5 Izdevumi KLP vajadzībām no 2007. līdz 2013. gadam salīdzinājumam ar 2006. gadu tiks samazināti par 7,8 %, neraugoties uz paplašināšanu un jauniem uzdevumiem.

3.2 EESK norāda, ka tādējādi 2008. gadā KLP izdevumu īpatsvars kopējā ES budžetā būs 43,6 % (Komisijas provizorisks budžeta projekts), tātad pirmoreiz tā vairs nebūs lielākā budžeta sadaļa. Jāatgādina arī, ka vēl 1997. gadā izdevumi tirgus atbalsta pasākumiem sasniedza 35 miljardus euro, kas bija 85 % no lauksaimniecības budžeta. 2007. gadā šim mērķim ir paredzēti vairs tikai 5,7 miljardi (13 %). Maksimālais izdevumu apjoms eksporta subsīdijām 2007. gadā ir 1 miljards euro, 1997. gadā šim mērķim atvēlēja 6 miljardus euro ⁽⁴⁾.

3.3 Izdevumu samazinājums KLP vajadzībām, kā arī saņēmēju skaita palielināšanās (kas galvenokārt saistīta ar ES paplašināšanu) nozīmē, ka, iespējams, tiks samazināts arī finansējums dažādiem pasākumiem.

3.4 Komisija uzskatīja, ka ļoti svarīgi ir reformēt KLP, lai nostiprinātu ES pozīcijas, aizstāvēt Eiropas lauksaimniecības modeli PTO sarunās. KLP reforma nozīmē, ka ES spēsusi nozīmīgu soli šajā virzienā. Komisija uzsver, ka PTO Dohas sarunu kārtā līdz šim izteiktie piedāvājumi atbilst 2003. gada KLP reformai. Šajā jautājumā viedokļi ir atšķirīgi.

⁽⁴⁾ Avots: ES Komisija, budžeta plāni.

3.5 EESK ar bažām secina, ka aizvien vairāk ir apdraudēta KLP vienotība. Līdz ar 2003. gada reformu ir ievērojami palielinājušās atšķirības KLP īstenošanā atsevišķās valstīs. Tas ietekmē arī konkurenci iekšējā tirgū.

4. Eiropas lauksaimniecības pielāgošanās jauniem pamatnosacījumiem

4.1 Saskaņā ar Eiropadomes 2003. un 2005. gadā pieņemtajiem lēmumiem par ES budžetu KLP ir iekļauta ES kopējā finanšu sistēmā. Izvirzīti skaidri politiskie mērķi, kas ir spēkā līdz 2013. gadam. Lauksaimniekiem šobrīd ir vajadzīgs zināms laiks, lai viņi varētu pielāgoties jaunajiem pamatnosacījumiem.

4.2 No 2000. līdz 2005. gadam ražotāju cenu līmenis 15 valstu ES ir reāli pazeminājies, kas izskaidrojams ar organizācijas noteikto cenu pazeminājumu, tirgus atbalsta pasākumu ierobežojumiem un tirgu plašāku atvēršanu importa ražojumiem ⁽⁵⁾.

4.3 Ar maksājumu nodalīšanu Komisija cer panākt ne tikai ienākumu stabilizāciju ⁽⁶⁾, bet arī veicināt lauksaimnieku ienākumu līmeņa paaugstināšanos ⁽⁷⁾. Ienākumu attīstība 2005. un 2006. gadā par to gan vēl neliecina. Tomēr 2007. gadā ir sagaidāms ienākumu pieaugums, kas lielā mērā saistīts ar šobrīd vērojamo lauksaimniecības izejvielu cenu pieaugumu pasaules tirgū.

4.4 Atzinumā "KLP pārbaude 2003. gadā" ⁽⁸⁾ EESK skaidri norādīja, ka vajadzība pierādīt savstarpējās atbilstības standartu ievērošanu būtiski palielinās uzņēmumu izdevumus un birokrātisko slogu. Bieži vien ir nepieciešami arī apjomīgi ieguldījumi, piemēram, lopkopībā. Līdzšinējā pieredze jau liecina, ka daļa mazāku un saimnieciski vājāku lauksaimniecības uzņēmumu īpašnieku uzskata, ka nespēj veikt vajadzīgos ieguldījumus un tādēļ pārtrauc nodarboties ar lauksaimniecību.

4.5 Paredzēts, ka līdz ar tiešo maksājumu nodalīšanu lauksaimnieki spēs labāk izmantot tirgus piedāvātās iespējas. Pielāgošanās tirgus prasībām bieži vien ir saistīta ar ieguldījumiem, kas var būt ļoti kapitālietilpīgi. Bieži vien minētajiem ieguldījumiem vajadzīgs tikai neliels finansējums, bet ļoti liels padomdevēju atbalsts. Otrajā pilārā ir paredzēts atbalsts uzņēmumu pārveidošanai un ieguldījumiem. Visas lauksaimniecības nozares un īpaši to lauksaimnieku, kuri pārņem zemnieku saimniecības, gatavība pielāgoties mainītajiem nosacījumiem un veikt vajadzīgos ieguldījumus ir lielā mērā atkarīga no politikas ticamības.

⁽⁵⁾ Eurostat, "Ražotāju cenu indekss": augu produkti — 9,3 %, dzīvnieku produkti — 15,8 %.

⁽⁶⁾ Lauksaimniecības ģenerāldirektorāts, Memo/03/10.

⁽⁷⁾ Kopējās lauksaimniecības politikas vidusposma novērtējums, COM (2002) 394.

⁽⁸⁾ OV C 208, 3.9.2003., 64. lpp., NAT/178 (14.5.2003.).

5. Eiropas lauksaimniecībai jāizmanto tās potenciāls

5.1 Jau vairākus mēnešus pasaules lauksaimniecības tirgos norisinās būtiskas pārmaiņas, jo visā pasaulē valda liels pieprasījums pēc pārtikas produktiem, ataudzējamām izejvielām (lauksaimniecībā un mežsaimniecībā iegūtām) un atjaunīgas enerģijas. Tas paplašina lauksaimnieku izvēles iespējas produktu audzēšanā un realizācijā. Ievērojamu labumu gūs gan Eiropas, gan attīstības valstu lauksaimniecība. EESK tomēr uzsver, ka ražošanas pieaugumam lauksaimniecībā un mežsaimniecībā jānotiek, ievērojot ilgtspējības un vides aizsardzības intereses. EESK norāda arī uz lielo risku, ko varētu radīt ievērojama tirgus nepastāvības palielināšanās.

5.2 Pieejamā potenciāla izmantošana nozīmē mazāku atkarību tādā jomā kā svarīgu ikdienas patēriņa preču piegāde. Tādējādi iespējams arī veicināt lielākas pievienotās vērtības radīšanu lauku apvidos, kā arī nodarbinātību visos ražošanas, apstrādes un realizācijas posmos.

5.3 Lētas degizrakteņu enerģijas pieejamība gadiem ilgi tika uzskatīta par priekšrocību. Milzīgā enerģētiskā atkarība un cenu kāpums līcis kritiski novērtēt to ietekmi uz ikdienai nepieciešamo preču cenām. Izpratne par to, cik nozīmīga ir enerģijas un pārtikas piegāžu stabilitāte, palielināsies, kad sapratīsim, ka piegādes nav nodrošināmas tikai ar importa palīdzību.

5.4 ANO ziņojums par klimata pārmaiņām pasaulē apstiprina zinātnieku brīdinājumus par globālās sasilšanas ietekmi. Ja globālo sasilšanu arī izdosies nedaudz ierobežot, ir jāreķinās ar būtiskām sekām: biežākām ekstremālu laika apstākļu izpausmēm, sausumu, ūdens trūkumu u.c. Tā īpaši skars lauksaimniecību un mežsaimniecību daudzās valstīs.

5.5 EESK atzinīgi vērtē faktu, ka ES palielinājusies problēmjautājumu izpratne, kas izpaužas arī "Romas līgumu" parakstīšanas piecdesmitās gadadienas sakarā pieņemtajā paziņojumā (Berlīnes deklarācija). EESK uzskata, ka katrā ziņā ir atbalstāma valstu un valdību vadītāju Berlīnes deklarācijā paustā griba uzņemties "vadošu lomu" cīņā ar nabadzību un badu un "vienoties kopīgai rīcībai klimata aizsardzības jautājumos". ES-15 lauksaimniecība no 1990. līdz 2004. gadam ir samazinājusi tās radītās klimatu ietekmējošās emisijas par 16 % ⁽⁹⁾, tomēr tai jāpieliek visas pūles, lai panāktu vēl būtiskāku samazinājumu.

⁽⁹⁾ Eiropas Vides aģentūras (EVA) ziņojums Nr. 9/2006 "Greenhouse emission trends and projections in Europe 2006" ("Tendences un nākotnes perspektīvas siltumnīcefekta gāzu emisiju jomā Eiropā 2006. gadā").

5.6 Nepieciešamība būtiski samazināt CO₂ emisijas nozīmē, ka jāmaina veids, kā tiek veikta preču, piemēram, lauksaimniecības produktu piegāde. Transporta pārvadājumu apjoma lielais pieaugums ir viens no svarīgākajiem CO₂ emisiju pieauguma iemesliem. Pat ievērojami pieaugot enerģijas cenām, no vides viedokļa grūti attaisnojumi pārvadājumi (piemēram, ābolu un spargeļu ieviešana no Dienvidamerikas ar aviotransportu) joprojām būs ekonomiski izdevīgi. Daudz lielāka uzmanība jāvelta pārtikas produktu un enerģijas piegādēm, kas nav saistītas ar tāliem pārvadājumiem. Daudzi veiksmīgi piemēri liecina, ka tas ir iespējams, jo īpaši lauku apgabalos, ievērojot gan vides, gan arī nodarbinātības intereses.

5.7 Svarīgs solis ceļā uz CO₂ emisiju samazināšanu ir valstu un valdību vadītāju Briselē 2007. gada martā pieņemtais lēmums par to, ka līdz 2020. gadam no atjaunīgiem enerģijas avotiem iegūtās enerģijas īpatsvaram ES kopējā enerģijas patēriņā ir jābūt 20 %. Šāds mērķis ir tikai sasniedzams, plašāk izmantojot biomasu. EESK ir vairākkārt norādījusi, ka lauksaimniekiem un mežsaimniekiem ir vēlme un iespējas piegādāt biomasu kā izejvielu daudz lielākā apjomā. Dažādi pētījumi liecina, ka ražīguma paaugstināšana un atmatā atstāto platību izmantošana paver plašas iespējas ⁽¹⁰⁾.

5.7.1 Pierādījies, ka platību atstāšana atmatā ir efektīvs instruments pārsātinājuma mazināšanai graudu tirgū. Nosacījumi tomēr ir mainījušies, kas izskaidrojams ar 2003. gada reformu un pieprasījumu pēc lauksaimniecības izcelsmes izejvielām biodegvielas ražošanai. Tādēļ EESK atbalsta nodomu atteikties no platību atstāšanas atmatā. Tomēr nedrīkst pieļaut negatīvu ietekmi uz vidi vai jānodrošina tās kompensācija. Komisijai pēc iespējas ātrāk būtu jāiesniedz attiecīgi pētījumi un priekšlikumi.

6. "Veselības pārbaude"

6.1 Pieņemot lēmumus par KLP reformu 2003. gadā un vienojoties par ES budžetu 2007.-2013. gadam (finanšu plāns), vienlaicīgi tika arī nolemts veikt politikas pārskatīšanu. Paredzēto KLP reformas pārskatīšanu dēvē arī par "veselības pārbaudi". 2007. gada 20. novembrī sagaidāms paziņojums par šo jautājumu, bet 2008. gada pavasarī — attiecīgās likumdošanas iniciatīvas. Par minētajiem dokumentiem EESK būs jāsniedz atzinums.

6.2 EESK norāda, ka Eiropadome 2002. gada decembrī, kā arī lemjot par finanšu plānu 2005. gadam, noteica, ka ES lauk-

saimniecības budžets un lauksaimniecības politikas pasākumi būs spēkā līdz 2013. gadam. Tas noteikti ir izskaidrojams ar faktu, ka veids, kā tika veikts iepriekšējais termiņa vidusposma pārskats, lika daudziem zaudēt uzticību — sākotnēji bija paredzēta tikai pārbaude, tomēr patiesībā tika nolemts īstenot visapjomīgāko reformu visā KLP pastāvēšanas vēsturē.

6.3 "Veselības pārbaudē" paredzēts tikai noskaidrot, kā tiek īstenoti KLP reformas mērķi. Pirmām kārtām jāpārbauda, kādos gadījumos jāpielāgo spēkā esošie noteikumi, lai:

— to piemērošanu padarītu vienkāršāku un vieglāku un

— novērstu šķēršļus saskaņoto reformu pasākumu mērķtiecīgai īstenošanai.

Pēc EESK domām, ir jāņem vērā visi pievienotās vērtības radīšanas posmi, proti, ražošana, apstrāde un realizācija.

6.4 Pēc EESK domām, "veselības pārbaudes" vissvarīgākais uzdevums ir rūpīgi pārbaudīt administratīvos noteikumus, kas attiecas saimniecības maksājumiem un savstarpējās atbilstības standartu ieviešanu. No Komisijas līdz šim saņemtās norādes ļauj cerēt, ka šādi konkrēti vienkāršošanas pasākumi tiks īstenoti. Lai savstarpējās atbilstības princips neklūtu par mūžīgu strīdus ābolu, pēc EESK domām, svarīgi ir arī panākt, ka paši lauksaimnieki atzīst šo principu.

6.5 Lauksaimnieki pauž bažas par to, vai "veselības pārbaudes" aizsegā tomēr netiek plānotas arī būtiskas reformas, piemēram, nodalīto tiešo maksājumu sistēmā vai jau reformētajā tirgus organizācijā. EESK uzskata, ka tikai skaidri Komisijas paziņojumi var kļiedēt šādas šaubas.

6.6 Lauksaimnieki saņēma solījumu, ka 2003. gada KLP reformas gaitā mainītie pamatnosacījumi būs spēkā līdz pat 2013. gada beigām. Tas jāievēro visu reformu pasākumu īstenošanā.

6.7 EESK atbalsta Komisijas nolūku pēc iespējas ātrāk panākt visaptveroši izpratni par KLP pasākumiem, kas jāīsteno pēc 2013. gada. Tas attiecas, piemēram, uz piena kvotu sistēmas termiņa izbeigšanos 2015. gada 31. martā, kā arī uz pasākumiem, kas būs jāīsteno pēc eksporta subsīdiu likvidēšanas. Vēl pirms diskusiju par nākamo finanšu plānu uzsākšanas ir arī ticami jāpamato, kāpēc visas ES interesēs ir nodrošināt darbotiespējīgu KLP ar atbilstošu finansējumu arī pēc 2013. gada.

⁽¹⁰⁾ Komisijas paziņojums "ES stratēģija bioloģisko degvielu jomā"; SEC (2006) 142.

"Ilgtspējīgas biomasas izmantošanas stratēģijas Eiropā" (Leipcigas Enerģētikas un vides institūts).

How much bioenergy can Europe produce without harming the environment? (Cik daudz bioenerģijas var saražot Eiropa, nenodarot kaitējumu videi?) (Eiropas Vides aģentūras (EVA) ziņojums Nr. 7/2006).

6.8 EESK norāda arī uz jauno dalībvalstu cerībām, ka pēc 2013. gada KLP instrumenti tiks pilnvērtīgi izmantoti arī tur. "Veselības pārbaude" gaitā varētu pārbaudīt, vai šajā ziņā vēl ir jāisteno kādi pasākumi.

7. Apsvērumi par KLP perspektīvām

7.1 KLP pamatā ir EK Līguma 33. pantā izvirzītie mērķi: nodrošināt pietiekami augstu dzīves līmeni lauku iedzīvotājiem, stabilizēt tirgus, nodrošināt piedāvāto produktu pieejamību, panākt, ka patērētāji produktus saņem par samērīgām cenām, un celt lauksaimniecības ražīgumu.

7.1.1 Vēlāk pieņemtie Līguma noteikumi par vides aizsardzību, patērētāju aizsardzību un kohēziju arī būtiski ietekmē KLP veidošanu.

7.1.2 EESK iestājas par to, lai EK Līgumā izvirzītie KLP mērķi tiktu pielāgoti mūsdienu situācijai, kas ir mainījusies. Svarīgi, lai KLP mērķi atbilst Eiropas lauksaimniecības daudzfunkcionālajiem uzdevumiem un ir piemēroti jauno problēmu risināšanai.

7.1.3 Sekmīgajā Eiropas integrācijas procesā KLP līdz šim ir bijusi izšķiroša un nepārvērtējama nozīme. Apsvērumi par svarīgu KLP elementu nodošanu valstu pārziņā nav pareizā pieeja, ņemot vērā jaunās problēmas, kas būs jārisina Eiropas lauksaimniecībā. Aizvien plašākā globalizācija un klimata pārmaiņu iespējamās sekas nozīmē, ka vienota rīcība ir nepieciešama kā vēl nekad.

7.1.4 Eiropas lauksaimniecības mērķi ir pretrunā viens otram (skatīt EESK atzinumu par tematu "KLP nākotne" ⁽¹⁾), un minētās pretrunas saasināsies vēl vairāk. No vienas puses, ražošanā jāievēro augstas prasības, no otras puses, lauksaimniecības uzņēmumiem jābūt konkurētspējīgiem starptautiskā mērogā.

7.1.5 Turpmāka lauksaimniecības tirgus liberalizācija (PTO, divpusēji līgumi) nozīmē, ka konkurence saasināsies. Aizvien biežāk novērojami ekstremālie laika apstākļi vairo nedrošību lauksaimniecības produktu ražošanas jomā. Savukārt sabiedrība vēlas, lai arī turpmāk tiek nodrošināta kvalitatīvi augstvērtīgu un drošu pārtikas produktu piegāde, racionāla dabas resursu izmantošana, iejūtīga attieksme pret dzīvniekiem un skaistu ainavu saglabāšana. Īstenojot KLP, pastāvīgi ir jādoma par visu minēto prasību izpildi, kas tirgus izpratnē ir pilnīgi nerentabla vai arī tikai daļēji rentabla.

7.2 Eiropas lauksaimniecības modelis — apņemšanās un realitāte

7.2.1 Eiropas lauksaimniecības modelis ir daļa no Eiropas izvēlētās pieejas, veidojot savu sociālo un ekonomikas politiku. Arī gadījumā, ja mainās ekonomiskie nosacījumi, lauksaimniekiem ir jāspēj attaisnot sabiedrības cerības, ilgtspējīgā veidā izpildot tiem uzticētos daudzfunkcionālos uzdevumus.

7.2.2 Atzinumā par tematu "Politika Eiropas lauksaimniecības modeļa konsolidācijai" ⁽²⁾ EESK uzsvēra, ka Eiropas lauksaimniecības modeļa saglabāšana nākotnē nav pretrunā vajadzībai Eiropas lauksaimniecību pielāgot mainīgiem ekonomiskajiem pamatnosacījumiem. Komiteja turklāt uzsvēra, ka arī pēc PTO sarunām ir jānodrošina ES nepieciešamā rīcības brīvība lauksaimniecības jomā.

7.2.3 Apņemšanās saglabāt Eiropas lauksaimniecības modeli ir joprojām spēkā. Īpaši jāpiemin lauksaimniecības ministru Luksemburgā 1997. gadā vienprātīgi pieņemtā nodomu deklarācija, kurā teikts, ka Eiropas lauksaimniecībai:

— jābūt ilgtspējīgai un konkurētspējīgai;

— jāspēj sekmēt lauku ainavas un dabas saglabāšanu;

— būtiski jāveicina lauku apvidu dzīvotspēja;

— jāievēro patērētāju intereses un prasības attiecībā uz pārtikas produktu kvalitāti un drošību, kā arī vides aizsardzību un dzīvnieku labturību.

Vielīdz svarīgi ir norādīt uz tajā pašā gadā Luksemburgā notikušo Eiropadomes sanāksmi, kurā tika secināts, ka "Eiropas lauksaimniecībai jābūt daudzfunkcionālai, ilgtspējīgai un konkurētspējīgai ekonomikas nozarei, kurai jādarbojas visā Savienības teritorijā, ieskaitot reģionus ar īpašām problēmām".

7.2.4 EESK tomēr ar bažām jāatzīst, ka aizvien lielāka kļūst neatbilstība starp atbalstu, kas tiek pausts Eiropas lauksaimniecības modelim un Eiropas lauksaimniecības daudzfunkcionālītei, no vienas puses, un lauksaimniecības uzņēmumu patieso stāvokli, no otras puses.

7.2.5 Līdz ar jaunu dalībvalstu pievienošanos ES 2004. un 2007. gadā ES lauksaimniecības ražošanas struktūras un nosacījumi ir kļuvuši vēl atšķirīgāki. Aizvien retāk lauksaimniecība izpaužas **tikai vienā** veidā, tieši otrādi — tā kļūst aizvien daudzveidīgāka. EESK uzskata, ka tas nekādā ziņā nemazina Eiropas lauksaimniecības modeļa nozīmi, bez kura nav iespējams nodrošināt Eiropas lauksaimniecības daudzfunkcionālītāti.

7.2.6 EESK uzskata, ka Eiropas lauksaimniecības modelis var sekmīgi pastāvēt nākotnē tikai tādā gadījumā, ja izdosies panākt ekonomisko, sociālo un ekoloģisko interešu līdzsvaru. Kā jau minēts EESK atzinumā par tematu "KLP nākotne", mēs nevar cerēt, ka lauksaimniecība

— spēs nodrošināt globālā tirgus (bieži vien izkropļotiem) nosacījumiem atbilstošu ražošanu (cik vien iespējams bez finansiāla atbalsta);

⁽¹⁾ OV C 125, 27.5.2002., 87.-99. lpp. — NAT/122.

⁽²⁾ OV C 368, 20.12.1999., 76.-86. lpp. — NAT/028.

- vienlaicīgi spēs ievērot visas prasības attiecībā uz ražošanu (kvalitāti, drošību, dabas resursu saudzēšanu, dzīvnieku labturību utt.), kā arī segt Eiropas līmeņa izmaksas;
- tajā pašā laikā nodrošinās arī pievilcīgu atlidzību mūsdienīgā darba tirgū, kuram raksturīgs augsts nodarbinātības un drošības, kā arī izglītības un tālākizglītības līmenis.

7.2.7 Pēc EESK domām, neapstrīdami ir fakts, ka PTO īsteno tie un divpusējos tirdzniecības nolīgumos paredzētie plašie liberalizācijas pasākumi konkurenci saasina vēl vairāk. Stingrie ES noteikumi un standarti lauksaimniecības ražošanas un pārstrādes jomā parasti ir saistīti ar izmaksām, kādu nav konkurentiem no trešām valstīm, turklāt šiem konkurentiem ir vēl citas priekšrocības, kas samazina izmaksas. Minētie apstākļi katrā ziņā ir grūti savienojami ar Eiropas lauksaimniecības daudzfunkcionālajiem uzdevumiem, un tie ir svarīgākie jautājumi, domājot arī par turpmākās KLP virzību un lauksaimniecības politikai paredzētajiem instrumentiem.

7.3 KLP svarīgākie instrumenti būs vajadzīgi arī nākotnē

7.3.1 EK Līguma 33. pantā izvirzītie mērķi liek rīkoties. Visā pasaulē aizvien biežāk ir sagaidāmi ekstremāli laika apstākļi, par ko skaidri liecina pēdējo gadu pieredze. Tiem ir būtiska ietekme uz lauksaimniecības produktu ražošanu. Palielinās tirgus nestabilitātes varbūtība. Tādēļ jo īpaši svarīgi ir apsvērt, kādi instrumenti būtu saglabājami vai pilnveidojami.

7.3.2 EESK uzsver, ka 2003. gada KLP reforma nekādā gadījumā netika uzsākta, lai pēc dažiem gadiem varētu pilnībā atteikties no svarīgiem KLP elementiem. Grūti iedomāties, ka konkurence Eiropas lauksaimniecībā vai sabiedrības prasības pret lauksaimniecības produkciju turpmākajos piecos gados varētu mainīties tik lielā mērā, ka savu nozīmi varētu zaudēt KLP un tās īstenošanai paredzētie instrumenti. Tieši otrādi, KLP būs jārisina jauni uzdevumi.

7.3.3 Tas īpaši attiecināms arī uz politiku lauku reģionu atbalstam (otrais pīlārs). EESK jau vairākkārt uzsvērusi, ka minētajam mērķim jāpiešķir pietiekams finansējums. Tomēr otrā pīlāra pasākumi nespēs aizstāt tiešos maksājumus un pirmā pīlāra pasākumus, kas paredzēti tirgus stabilizācijai. Tiešie maksājumi pildīs svarīgas KLP funkcijas arī pēc 2013. gada. Tādēļ EESK iebilst arī pret Lauku attīstības fonda līdzekļu (otrais pīlārs) izmantošanu riska un krīžu pārvaldību pasākumiem (skat. COM(2005) 74 galīgā redakcija).

7.3.4 EESK vēlreiz norāda, ka Kopienas uzdevumu izpildei ir jāpiešķir vajadzīgie finanšu līdzekļi. Tādēļ, gatavojoties 2009. gadā paredzētajām diskusijām par nākamo ES budžetu, īpaši svarīgi ir sabiedrībai izskaidrot, kādas prasības turpmāk tiks izvirzītas efektīvai kopējai lauksaimniecības politikai.

7.3.5 EESK jau vairākkārt uzsvērusi, ka atbalsta efektīvu KLP. Prasība atteikties no KLP arī turpmāk būs mazākuma viedoklis. Svarīgi ir arī nepieļaut mēģinājumus atkal nodot dalībvalstu pārziņā svarīgus KLP elementus, kuri līdz šim pamatotu iemeslu dēļ ir bijuši Kopienas kompetencē.

7.4 Tirgu kopīgā organizācija

7.4.1 Pieredze liecina, ka lauksaimniecības tirgus ir īpaši jutīgs pret cenu svārstībām. Lielas cenu svārstības bieži vien tiek nepareizi novērtētas, kas var radīt ievērojamus zaudējumus, kuri ilgtermiņā labvēlīgi ietekmē arī patērētājus.

7.4.2 EESK uzskata, ka nākotnē aizvien vairāk apstiprināsies 1997. gadā publicētajā Eiropas Komisijas pasūtītajā pētījumā "Towards a common agricultural and rural policy for Europe" ("Ceļā uz kopēju lauksaimniecības un lauku attīstības politiku Eiropā")⁽¹³⁾ pazīstamu lauksaimniecības ekonomikas speciālistu teiktais, pamatojot lauksaimniecības tirgus stabilizācijas nepieciešamību:

- augsts risks, ko rada atkarība no laika apstākļiem;
- ievērojams skaits plašās teritorijās izkaisītu mazu uzņēmumu, kuru darbību ierobežo apjomīgi un nepārvietojami aktīvi un zemes īpašumi;
- visai liela atkarība no gada laika un bioloģiski noteiktiem attīstības/augšanas procesiem;
- pienākums pastāvīgi piedāvāt ikdienā nepieciešamas preces.

7.4.3 Pēdējā laikā vērojamas attīstības tendences starptautiskajos lauksaimniecības tirgos nav mazinājušas nozīmi, kāda ir minētajiem argumentiem par tirgus stabilizācijas pasākumu nepieciešamību. Gluži pretēji — paredzams, ka nākotnē būs jārisina jaunas problēmas. Tādēļ EESK iesaka turpmāk rūpīgi pārbaudīt visus pasākumus, kuru mērķis ir liberalizācija vai esošo tirgus stabilizācijas instrumentu likvidēšana, un pietiekami izanalizēt to iespējamās sekas.

7.4.4 Reformas, kas tika sāktas 1999. un 2003. gadā, nozīmēja būtisku soli ceļā uz tirgu kopīgās organizācijas liberalizāciju: tika pazeminātas organizācijas noteiktās cenas (piemēram, intervences un orientējošās cenas), atcelti intervences noteikumi, samazinātas piemaksas uzgabāšanas izdevumu segšanai, un tiešie maksājumi tika nodalīti no saražotā apjoma. Šīs reformu process 2004. gadā turpinājās tabakas, olīvu, kokvilnas un apiņu audzēšanas, 2005. gadā — cukura ražošanas, bet 2007. gadā — augļu un dārzeņu audzēšanas jomā. Pašreiz tiek apspriesta vīna, augļu un dārzeņu tirgus organizācija.

⁽¹³⁾ European Economy Nr. 5/97.

7.4.5 Noslēdzoties Dohas sarunu kārtai, mainīsies nosacījumi ES lauksaimniecības tirgū. Tas notiks arī tādā gadījumā, ja vienošanās tiks panākta, pamatojoties uz līdz šim pieņemtajiem kompromisa risinājumiem, piemēram, atteikšanās no kompensācijām par eksportu līdz 2013. gadam, šobrīd vēl pastāvošo muitas nodevu likmju samazināšana par 35 līdz 60 %. Tā rezultātā, saskaņā ar Komisijas aprēķiniem, Eiropas lauksaimniecības zaudējumi sasnies 20 miljardus euro.

7.4.6 Pēc EESK domām, lai varētu ievērot apņemšanos panākt daudzfunkcionalitāti un pildīt EK Līguma 33. pantā noteiktos pienākumus, arī turpmāk būs vajadzīgi pasākumi,

- ar kuru palīdzību var risināt lauksaimniecības tirgus aizvien lielākās nestabilitātes jautājumu,
- ar kuru palīdzību var panākt, lai ražošana, kam noteikti augsti standarti, neklūtu praktiski neiespējama tādu produktu dēļ, kas neatbilst ES prasībām
- un kas veicina daudzveidīgu pārtikas produktu piedāvājuma nodrošinājumu arī nākotnē.

7.4.7 EESK norāda, ka ES tirgus jau gadiem ilgi ir uzskatāms par vienu no atvērtākajiem pasaulē. ES ir pats atvērtākais noieta tirgus arī attīstības valstīm un valstīm ar strauji augošu ekonomiku. Nemaksājot muitas nodevas vai maksājot tās saskaņā ar pazeminātām nodevu likmēm, šīs valstis eksportē lauksaimniecības produktus uz ES lielākā apjomā nekā uz ASV, Kanādu, Japānu, Austrāliju un Jaunzēlandi kopā. Ir vajadzīga diskusija par to, ka tiek importēti lauksaimniecības un pārtikas produkti, kas saražoti un apstrādāti tādos apstākļos, kuri ES sabiedrībai nebūtu pieņemami.

7.4.8 EESK uzskata, ka arī nākotnē jāpastāv Kopienas prioritātes principam un jābūt pieejamiem efektīviem tirgus atslogošanas pasākumiem paredzētiem instrumentiem, piemēram, uzkrājumu veidošanas formā, ja šāda vajadzība rodas noteiktas tirgus attīstības rezultātā. Uzkrājumu veidošana kalpo arī kā krīžu profilakses pasākums. Līdz šim netika piedāvātas nekādas pārliecināšanas alternatīvas, kas varētu lauksaimniekus pasargāt no nestabilitātes lauksaimniecības tirgos. EESK aicina, izmantojot dažu valstu, piemēram, ASV un Kanādas pieredzi, apsīsties par iespējamajiem modeļiem, tos atbilstoši pielāgojot Eiropas apstākļiem. Jānodrošina, ka ES arī turpmāk tiek ražota kvalitatīvi augsvērtīga pārtika, un to varēsīm panākt tikai tad, ja lauksaimniekiem būs tādi ienākumi, kas ļauj viņiem un mudina viņus turpināt lauksaimniecisko darbību.

7.4.9 ES vēl nav izdevies panākt “ar tirdzniecību nesaistītu jautājumu” (vides un sociālie standarti, dzīvnieku aizsardzība) izskatīšanu PTO Dohas sarunu kārtā. EESK sagaida, ka Komisija uzstājīgāk pieprasīs šo jautājumu izskatīšanu šobrīd notiekošajās PTO sarunās. Tikai ar tiešajiem maksājumiem vien nebūs pietiekami, lai ilgākā termiņā nodrošinātu augstiem standartiem atbilstošu ražošanu. Nedrīkst atteikties no piemērotas ārējās aizsar-

dzības, kamēr vien globālās konkurences apstākļos saglabājas lielas atšķirības attiecībā uz ražošanas nosacījumiem un standartiem. Šādu aizsardzību nedrīkst apdraudēt tuvredzīga politika, kā tas varētu notikt, piemēram, saistībā ar ES neseno piedāvājumu (no muitas nodevām atbrīvots imports) ĀKK valstīm. Nākotnē ES piešķirtajiem papildu lauksaimniecības produktu tirdzniecības atvieglojumiem, īpaši divpusējos līgumos noteiktajiem, jābūt atkarīgiem no minimālo standartu ievērošanas.

7.4.10 Tāda tirgus instrumenta kā “eksporta kompensācijas” pēdējā laikā ļoti ierobežotā izmantošana ļoti skaidri parāda, ko kritiskās tirgus situācijās nākotnē var nozīmēt ierosinātā atteikšanās no kompensācijām. EESK sagaida, ka Komisija beidzot iesniedz aptverošu pētījumu par to, kādas ir ES lauksaimniecības sistēmai prognozējamās sekas eksporta kompensāciju likvidēšanas gadījumā.

7.4.11 Padziļināta izpratne par pārtikas produktu ražošanas augstajiem standartiem visos posmos var palīdzēt palielināt tirgus ienākumus. Nākotnē tam būs aizvien lielāka nozīme Eiropas lauksaimniecībā. EESK iestājas par to, lai informēšanas un popularizēšanas kampaņas tiktu efektīvi atbalstītas ar ES līdzekļiem. Tāpat arī nepieciešams, lai Komisija PTO sarunās uzstājīgi aizstāvētu produktu marķējumā ietvertu ģeogrāfisko norāžu pietiekamu aizsardzību.

7.4.12 Atzinumā par tematu “KLP nākotne” EESK detalizēti apskatīja jautājumu kopumu par “tirgus piedāvājuma kontroles” iespējām. Komiteja secināja, ka svarīga nozīme var būt kvantitatīvā regulējuma pasākumiem. Neapstrīdami, ka pēdējo gadu laikā aizvien vairāk ir mazināta piena kvotu nozīme.

7.4.13 Komisijas pētījumā, kas publicēts 2002. gadā ⁽¹⁴⁾, ir secināts, ka atteikšanās no piena kvotām 15 valstu ES nozīmēs, ka lauksaimnieku ienākumi samazināsies par vairāk nekā 7 miljardiem euro. Piena daudzums palielināsies par 12 %, cenas pazemināsies par vairāk kā 35 %. Piena ražošanas reģionos un uzņēmumos notiks izmaiņas. Kamēr nav skaidrs, kā šādas attīstības sekas varētu kompensēt, nevajadzētu pieņemt galīgus lēmumus par kvotu sistēmu piena ražošanas nozarē.

7.4.14 Saskaņā ar ES Lauksaimniecības padomes lēmumu par 2003. gada KLP reformu 2015. gadā beigs pastāvēt piena ražošanas kvotu sistēma. Komisija izteikusies, ka šis lēmums nekādā veidā netiks grozīts. Tomēr arī maz ticams, ka iespējamais pagarinājums varētu iegūt kvalificēto balsu vairākumu ES lauksaimniecības padomē. Ievērojot piena ražošanas lielo nozīmi, īpaši, arī piegāžu saglabāšanai daudzos mazāk attīstītajos reģionos, jābūt skaidrībai par kvotu sistēmas likvidēšanas ietekmi un nenovēršamajām sekām. EESK tādēļ uzskata, ka steidzami jāizstrādā programma reģioniem, kurus īpaši smagi skars piena kvotu sistēmas likvidēšana, lai minētajos reģionos nodrošinātu piena ražošanas nepārtrauktību.

⁽¹⁴⁾ SEK (2002) 789, Komisijas darba dokuments — “Ziņojums par piena kvotām”.

7.4.15 Pastāv risks, ka daudzi dabas apstākļu nelabvēlīgi ietekmētie reģioni bez lauksaimniecības un lopkopības zaudēs savu ekonomisko dzīvotspēju. Tādēļ EESK uzskata, ka padziļināti jāizpēta, kādas būs lauksaimniecības nozares perspektīvas atsevišķos reģionos un nozarēs pēc 2013. gada, lai lauksaimniecības nozare būtu gatava risināt problēmas un pielāgoties pārmaiņām, kas to skars.

7.5 Tiešie maksājumi lauksaimniecības uzņēmumiem

7.5.1 Kopš 1992. gadā īstenotās KLP reformas tiešie maksājumi ir kļuvuši par svarīgu un neatņemamu KLP instrumentu sevišķi tādēļ, ka tikai ar ienākumiem no saimnieciskās darbības vien nav iespējams nodrošināt pienācīgu dzīves līmeni un saimniecisko darbību. Tādējādi iespējams ņemt vērā faktu, ka lauksaimniecības uzņēmumi:

- cenu pazemināšanās dēļ vairs nespēj segt ražošanas izmaksas lielai daļai produktu, ko tie pārdod tirgū;
- apstrādā zemi un ievēro stingras ražošanai noteiktās prasības, bieži vien ieguldot lielus līdzekļus nekā līdzīgās ražotnēs ārpus ES, un sniedz sabiedriskas nozīmes pakalpojumus, lai apmierinātu sabiedrības vajadzības;
- mazāk attīstītos reģionos saņem kompensācijas par nelabvēlīgiem dabas apstākļiem.

7.5.2 EESK uzskata, ka nākotnē katrā ziņā jāievēro uz funkcionalitāti vērstas koncepcijas princips attiecībā uz tiešajiem maksājumiem un uz šī KLP instrumenta saglabāšanu ilgtermiņā. Jebkāda veida tiešajiem maksājumiem jābūt pietiekami pamatotiem, tādējādi nodrošinot tiem vispārēju atbalstu.

7.5.3 Tādēļ EESK vēlētos, lai dažādie tiešo maksājumu veidi tiek skaidri nodalīti. To tiešo maksājumu, kurus ievieša 1992. gadā pēc cenu pazemināšanās, uzdevums nākotnē būs kompensēt pakalpojumus, ko nebūs iespējams iekļaut tirgus cenā. Tiem ir cits mērķis nekā īpašās vides programmās paredzētajiem maksājumiem, ar kuru palīdzību arī nākotnē tiks atlīdzināti īpaši sasniegumi vides jomā, izmantojot otrajā pīlārā paredzētos stimulus, vai tiem, kuru uzdevums ir kompensēt nelabvēlīgu dabas apstākļu ietekmi (kompensācijas pabalsti).

7.5.4 Šiem kopš 2003. gada KLP reformas nodalītajiem tiešajiem maksājumiem šobrīd un, pēc EESK domām, arī nākotnē būs izšķiroša nozīme, lai nodrošinātu Eiropas lauksaimniecības daudzfunkcionalitāti. Stingru ražošanas prasību ievērošana, piemēram, vides aizsardzības, dzīvnieku labturības un pārtikas nekaitīguma interesēs, ir saistīta ar izmaksām, kādu parasti nav konkurentiem no trešām valstīm. Sabiedrība sagaida, ka minētie standarti tiks ievēroti, bet pašreizējos konkurences apstākļos minēto uzdevumu veikšana tirgū netiek pietiekami novērtēta. Kompensācijas kā mērķorientēti tiešie maksājumi (pašreiz tiek maksāti vienotie saimniecības maksājumi), pēc EESK domām, arī turpmāk noteikti jāfinansē no pirmā pīlāra līdzekļiem.

7.5.5 Agrāk no saražotā apjoma atkarīgās subsīdijas ir nodalītas jau 85 % gadījumu un tiek izmaksātas kā "vienoti maksājumi uzņēmumiem". Maksājumu piešķiršana ir atkarīga no savstarpējās atbilstības standartu ievērošanas. EESK atzinīgi vērtē to, ka Komisija ir izteikusi priekšlikumus praksē sastopamo grūtību pārvarēšanai.

7.5.6 Turpmāk būtiska nozīme būs tam, lai netiktu apšaubīta minēto maksājumu pamata koncepcija un apjoms un lai tiem tiktu nodrošināts pietiekams finansējums. Ļoti svarīgi ir sabiedrībai pārliecinoši un pietiekami izskaidrot minēto maksājumu lietderību. Tikai tā būs iespējams saglabāt līdzšinējo maksājumu apjomu arī pēc 2013. gada.

7.6 Lauku apvidu attīstības politika

7.6.1 Lauku reģioni veido 90 % ES teritorijas. Lielākā teritorijas daļa tiek izmantota lauksaimniecībai un mežsaimniecībai. Saskaņā ar Eurostat datiem, pārtikas produktu ražotāju devums ES iekšzemes kopproduktā ir gandrīz 15 %, un pārtikas rūpniecība ir trešā lielākā nozare pēc nodarbināto skaita.

7.6.2 Komisijas informatīvajā izdevumā "Lauku attīstība nodarbinātībai un izaugsmei" (2006. gada marts) secināts, ka daudzi ES lauku apgabali saskartos ar lielām ekonomiskām, sociālām un ekoloģiskām problēmām, ja netiktu īstenota KLP. Komisija arī uzsver, ka tieši lauku attīstībai paredzētiem pasākumiem var būt būtiska nozīme labklājības veicināšanā un saglabāšanā lauku apvidos. EESK norāda uz atzinumu par tematu "Lauku attīstība — ELFLA" ⁽¹⁵⁾, kurā cita starpā izteikts šāds secinājums: "Vēloties nodrošināt teritoriju ekonomisko un sociālo noturību, ir nepieciešams ņemt vērā kopējās lauksaimniecības politikas un tās abu pīlāru ieguldījumu darba vietu radīšanā un uzturēšanā Eiropas reģionos, it īpaši tas jā dara, attīstot uz inovāciju balstītas, konkurētspējīgas lauksaimniecības un ar lauksaimniecību nesaistītas aktivitātes."

7.6.3 EESK uzskata, ka Komisijas pasūtītā pētījuma "Study on Employment in Rural Areas" ("Pētījums par nodarbinātību lauku apvidos") (2006. gada maijs) rezultāti ir satraucoši. Tajā izteikts pieņēmums, ka 15 valstu ES laika posmā no 2000. līdz 2014. gadam lauksaimniecībā nodarbināto skaits samazināsies par 4 līdz 5 miljoniem, jaunajās dalībvalstīs (ieskaitot Rumāniju un Bulgāriju) — vēl par 3 līdz 6 miljoniem.

7.6.4 EESK uzsver starpnozaru pieejas nozīmi visaptverošas lauku apvidu attīstības politikas izstrādē. Tā kā lauku apvidu attīstības veicināšanai, kas ir KLP otrais pīlārs, tiek izstrādātas tematiskas programmas, tai ir jābūt neatkarīgam instrumentam un tā nevar aizstāt citus lauku reģionu attīstībai un nostiprināšanai paredzētos instrumentus. ES nodarbinātības stratēģija ir nedalāma, un tai ir jāaptver arī darbavietu skaita saglabāšana un palielināšana lauksaimniecībā un mežsaimniecībā.

⁽¹⁵⁾ OVC 234, 22.9.2007., 32.-40. lpp. — NAT/256.

7.6.5 EESK norāda uz vides fonda "Euronatur" jauno pētījumu ar nosaukumu "Arbeit und Einkommen in und durch die Landwirtschaft" ("Darbs un ienākumi lauksaimniecībā"). Hohenlohe reģiona piemērs liecina, ka, neraugoties uz lauksaimniecības tirgus globalizāciju, konkurences palielināšanos un pārstrādes uzņēmumu koncentrāciju, lauksaimniecībā ir iespējams ne vien saglabāt darba vietas, bet arī veidot jaunas, diversificējot ražošanu un noietu. Mērķtiecīgam finansiālajam atbalstam ir ievērojama ekonomiskā un strukturālā ietekme, un tas veicina nodarbinātību lauku apgabalos.

7.6.6 "ES lauku apvidu attīstības veicināšanas politika" ir tieši saistīta ar KLP, un tā ir lauksaimniecībai un mežsaimniecībai paredzēts instruments. EESK uzskata, ka svarīgs mērķis ir nodrošināt minētās koncepcijas ilgtspējību, kā arī abu KLP pilāru saskaņotu īstenošanu. Neaizvietojamu un KLP pirmā pilāra instrumentus papildinošu uzdevumu pilda tādi stratēģijas elementi kā konkurētspējas stiprināšana, atzinība par lauksaimniecības un mežsaimniecības sasniegumiem vides jomā un vienojošā funkcija ar mērķi uzlabot lauku apvidu struktūras.

7.6.7 Finansējums lauku apvidu attīstības veicināšanai formāli atšķiras no pirmā pilāra ar to, ka tas tiek piešķirts no īpaša fonda, tādējādi uzsverot reformas gaitā atjauninātās politikas nozīmi. Sarunās par 2007.-2013. gada finanšu plānu otrajam pilāram tika piešķirti nepietiekami finanšu līdzekļi, par ko EESK ir izteikusi kritiku jau vairākos atzinumos. EESK uzskata, ka KLP dažādās funkcijas ir jāsaglabā. Minētā prasība ir jāievēro, turpmāk veicot pirmā pilāra tiešo maksājumu modulāciju. Pirmā pilāra finanšu līdzekļus drīkst pārnest uz otro pilāru ar nosacījumu, ka tie tiek izmantoti, lai finansētu pasākumus lauksaim-

niecības daudzfunkcionalitātes nodrošināšanai. Tas ļaus būtiski veicināt nodarbinātību lauku rajonos.

7.6.8 EESK uzskata, ka ievērojami jāpalielina finansējums otrā pilāra pasākumiem pēc 2013. gada. Komiteja arī uzskata, ka jau šobrīd tie eksporta kompensācijām un citiem tirgus atvieglojumiem paredzētie līdzekļi, ko ES ietaupa, pateicoties pašreizējai situācijai tirgū, būtu mērķtiecīgi jāpiešķir projektiem lauku apvidu attīstībai.

7.6.9 EESK aicina Komisiju precizēt, tieši kādā veidā paredzēts nodalīt Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai (ELFLA) un Eiropas Reģionālās attīstības fondu (ERAF). EESK ar bažām secina, ka otrais pilārs aizvien vairāk tiek uzskatīts par finansējuma avotu jebkāda veida investīcijām.

7.6.10 EESK visumā atzinīgi vērtē to, ka ar ELFLA regulas 3. ass līdzekļiem iespējams finansēt arī ar lauksaimniecību un mežsaimniecību nesaistītus pasākumus, tomēr uzskata, ka šādiem pasākumiem jābūt ne tikai teorētiski, bet arī praktiski saistītiem ar primāro ražošanu. EESK neatbalsta priekšlikumus, piemēram, par platjoslas pieslēgumu vai GALILEO projekta finansēšanu. Šim mērķim var izmantot tam paredzētos reģionālās attīstības fondus.

7.6.11 EESK uzskata, ka, īstenojot lauku apvidu attīstībai paredzētos pasākumus, jāņem vērā šādi apsvērumi: tā kā prasības dažādās dalībvalstīs ir atšķirīgas, ir jāpieļauj zināma rīcības brīvība, kas atbilstu arī subsidiaritātes principam. Ar to saistītā valstu piedalīšanās programmu līdzfinansēšanā ir svarīgs kopīgās atbildības elements, lai nodrošinātu pasākumu mērķtiecīgu īstenošanu.

Briselē, 2007. gada 25. oktobrī

Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides speciāli-
zētās nodaļas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Klimata pārmaiņas un Lisabonas stratēģija"

(2008/C 44/18)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2007. gada 25.-26. aprīlī nolēma izstrādāt atzinumu "Klimata pārmaiņas un Lisabonas stratēģija".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa (Ilgtspējīgas attīstības novērošanas centrs) atzinumu pieņēma 2007. gada 1. oktobrī. Ziņotājs — Ehnmark kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 439. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 24. un 25. oktobrī (24. oktobra sēdē), vienbalsīgi pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi

1.1 Klimata pārmaiņas ir kļuvušas par mūsu nolemtību. Tās apdraud ne tikai labklājību, bet arī mūsu izdzīvošanu. Tas patiesi ir pasaules mēroga apdraudējums, turklāt tas pastiprinās, jo emisiju apjoms turpina pieaugt.

1.2 Zinātnieki brīdina, ka mūsu rīcībā ir 10-15 gadi, lai apturētu emisiju pieaugumu. Secinājums ir pašsaprotams: bezdarbībai nav laika.

1.3 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) uzstājīgi aicina Eiropadomi uzsākt programmas un pasākumus, lai sasniegtu šā gada martā izvirzītos tālejošos mērķus. Iedzīvotāji vēlas sagaidīt skaidras norādes par prioritātēm un pasākumiem. Eiropai jāuzņemas vadošā loma ne vien plānošanā, bet arī īstenošanā.

1.4 Klimata pārmaiņu novēršanai vajadzīgs ļoti plašs, daudzpusīgs un pastāvīgs darbs. Ņemot vērā to, ka klimata pārmaiņas ietekmē visas sabiedrības daļas, atbildība jāuzņemas gan publiskajam, gan privātajam sektoram.

1.5 EESK uzsver, ka ir vajadzīgi pārredzami pasākumi, kas dod iespēju iedzīvotājiem sekot un iedvesmoties. Pasākumi jāplāno un jāīsteno atbilstoši augšupējai metodei.

1.6 EESK uzsver, ka pastāvīgi jāstrādā komunikācijas jomā, nodrošinot apspriešanos ar iedzīvotājiem un vietējām kopienām.

1.7 EESK iesaka Lisabonas stratēģijā līdzās konkurētspējai un darbavietu radīšanai iekļaut arī būtiskus pasākumus klimata pārmaiņu novēršanai. Lisabonas stratēģijā jau iekļauta apņemšanās nodrošināt ilgtspējīgu attīstību. Pienācis laiks tajā iekļaut arī klimata pārmaiņu apkarošanu.

1.8 Izmantojot Lisabonas stratēģiju un tajā kā instrumentu iekļaujot ekoloģisko aspektu, ES varētu izmantot esošo struktūru, kurai ir stabili izveidota metodoloģija un labi funkcionējoša koordinēšanas sistēma. ES ir jāpalielina efektivitāte un iespēju robežās jāizmanto esošās sinerģijas.

1.9 EESK iepazīstina ar ceļvedi (plānu) klimata pārmaiņu iekļaušanai Lisabonas stratēģijā. Īpaši svarīga ir Lisabonas stratēģijas sniegtā iespēja panākt vienprātību par kopējiem mērķiem un pasākumiem.

1.10 EESK uzsver, ka ir jāizstrādā virkne integrēto pamatnostādņu klimata pārmaiņu apkarošanai un tās jāiekļauj Lisabonas stratēģijā. Tāpat kā citas stratēģijā iekļautās pamatnostādnes, arī šīm tiks attiecinātas tādas pašas novērtēšanas un salīdzinājuma procedūras, tostarp arī atklātā koordinācijas metode.

1.11 Klimata pārmaiņas var pastiprināt sociālo nevienlīdzību un atšķirības gan ES, gan citur pasaulē. Klimata pārmaiņas ir nopietns pārbaudījums mūsu spējai izrādīt solidaritāti. Par mērķi jāizvirza pielāgošanās un pārmaiņu radīto seku mazināšana, neradot bezdarbu un sociālo nevienlīdzību. EESK uzsver, ka ir svarīgi turpināt paplašinātas Lisabonas stratēģijas ieviešanu, tajā apvienojot konkurētspēju, sociālo kohēziju un pasākumus klimata pārmaiņu apkarošanai.

1.12 Klimata pārmaiņu mazināšanai nepieciešamos līdzekļus jāveido, apvienojot privātā un publiskā sektora resursus. Šajā sakarā būtiska nozīme ir Eiropas Investīciju bankai. ES budžetā jānorāda resursi, kuri novirzāmi pasākumiem klimata pārmaiņu novēršanai. EESK iesaka Komisijai izstrādāt instrumentus "zaļā" IKP ieviešanai.

1.13 Klimata pārmaiņu mazināšanas pasākumi var pozitīvi ietekmēt konkurētspēju. Pasaules tirgos tiek meklēti jauni risinājumi enerģijas taupīšanai, piemēram, transporta nozarē. Jāpalīdzina ieguldījumi pētniecībā un izstrādē. Mūžizglītība ir kļuvusi svarīgāka nekā jebkad agrāk.

1.14 Turpmāk veicamo darbu var raksturot kā pārbaudījumu līdzdalības demokrātijai. Iedzīvotāji vēlas, lai uzklausa viņu viedokli. Sociālajiem partneriem ir ļoti nozīmīga loma, jo viņi "veido" tiltu starp iedzīvotājiem un valdībām. Būtiskākais līdzeklis ir visu līmeņu sociālais dialogs. Organizētai pilsoniskajai sabiedrībai būs arī ne mazāka sociālekonomiska loma.

1.15 EESK arī turpmāk pildīs apņemšanos iesaistīties klimata pārmaiņu novēršanā. EESK ir gatava sniegt konkrētu ieguldījumu šajā jomā, tāpat kā Lisabonas stratēģijas īstenošanā. EESK turpinās strādāt, ievērojot solidaritāti starp tautām un paaudzēm, gan ES ietvaros, gan ārējās attiecībās.

1.16 Turpmākajai cīņai būs nepieciešama mērķim uzticīga un atsaucīga politiskā vadība.

2. Efektīva ES programma klimata pārmaiņu jomā

2.1 Eiropadome šā gada martā pieņēma striktu un vērienīgu programmu klimata pārmaiņu apkarošanai. Rīcības plānā tika iekļauts mērķis līdz 2020. gadam panākt, ka atjaunojamie enerģijas avoti veido 20 % no ES izmantojamajiem dažādajiem enerģijas veidiem, un samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas par 20 % (noteiktos apstākļos līdz 30 %), kā arī ilgtermiņa mērķis līdz 2050. gadam samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas ES 60-80 % apmērā. Turklāt ir nolemts Eiropas Savienībā līdz 2020. gadam palielināt energoefektivitāti par 20 %. Līdz ar minēto rīcības plānu ES ir uzņēmusies vadošo lomu cīņā pret klimata pārmaiņām pasaules mērogā.

2.2 Attiecībā uz līdzekļiem minēto mērķu īstenošanai Eiropadome nebija tik noteikta. Eiropas Komisiju lūdza iesniegt priekšlikumus turpmākajiem lēmumiem. Papildus tam Komisija uzsāka publisku apspriešanos par iespējām pielāgoties klimata pārmaiņām.

2.3 Jautājuma steidzamība ir uzsvērtā daudzos paziņojumos. Piemēram, Komisijas priekšsēdētājs Jose Manuel Barroso kgs šā gada sākumā paziņoja, ka ES jāsaģlabā vadošās pozīcijas cīņā pret klimata pārmaiņām un jāizsaka pārejiem pamudinājums sekot: "Vadošā pozīcija nav nodalāma no ES saistībām līdz 2020. gadam vismaz par 20 % samazināt emisijas; mēs mudinām pārejos sekot, skaidri paziņojot, ka iesim tālāk, ja

pārējie mums pievienosies. Galu galā tā ir ne tikai Eiropas, bet gan globāla sasīšana".

2.4 "Komisijas priekšlikumi par enerģiju un klimata pārmaiņām ir Lisabonas izaugsmes un nodarbinātības stratēģijas būtiska daļa", norāda Barroso kgs. Atbilstoši Lisabonas stratēģijā izvirzītajam mērķim Eiropas Savienībai "jāklūst par viskonkurētspējīgāko un dinamiskāko uz zināšanām balstītu ekonomiku pasaulē, spējot nodrošināt ilgtspējīgu ekonomisko attīstību, vairāk un labākas darbavietas un lielāku sociālo kohēziju". Eiropadome 2006. gadā noteica enerģētikas politiku par vienu no Lisabonas stratēģijas četrām prioritārajām jomām. Pašreizējā trīs gadu laikposmā spēkā esošo Integrēto vadlīniju izaugsmes un nodarbinātības jomā 11. vadlīnija ietver ieteikumu dalībvalstīm izmantot atjaunojamo enerģijas avotu un energoefektivitātes potenciālu izaugsmes, nodarbinātības un konkurētspējas mērķu sasniegšanai.

2.5 ES ir jāatrod līdzsvars starp konkurētspēju, kohēziju un strauji pieaugošo risku, ko var izraisīt klimata pārmaiņas. Šā atzinuma mērķis ir aplūkot, kādas sinerģijas un pretrunas pastāv — vai varētu pastāvēt — cīņā pret klimata pārmaiņām.

2.6 Saskaņā ar nesen veiktajām aplēsēm izmaksas, kas vajadzīgas, lai 2030. gadā saglabātu SEG emisijas pašreizējā līmenī, var pārsniegt 200 miljardus ASV dolāru⁽¹⁾. Nesen sagatavotajā ziņojumā par Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējo konvenciju par klimata pārmaiņām minēts šāds izmaksu sadalījums:

— Rūpniecība: 38 miljardi USD

— Ēkas, galvenokārt to izolācija: 50 miljardi USD

— Transports: 90 miljardi USD

— Atkritumu apsaimniekošana: 1 miljards USD

— Lauksaimniecība: 30 miljardi USD

— Mežsaimniecība: 20 miljardi USD

— Tehnoloģiju pētniecība: 35 miljardi USD

Minētie skaitļi liecina, ka vajadzīga efektīva pārvaldība un koordinēšana. Papildus jāatzīmē arī bezdarbības augstās izmaksas (kā norādīts pagājušā gada *Stern* pārskatā). Patiesībā, jo vairāk gaidām, jo dārgāk izmaksās šis darbs.

2.7 Grūts uzdevums ir tālākā darba finansēšana. EESK aicina Eiropas Komisiju uzsākt konsultācijas ar publiskā un privātā sektora ieinteresētajām pusēm, lai varētu noteikt prioritātes. Finanšu risinājumu koordinēšanā būtiska loma ir Eiropas Investīciju bankai.

⁽¹⁾ Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējā konvencija par klimata pārmaiņām: klimata pārmaiņu izraisīto seko efektīvai mazināšanai nepieciešamo esošo un plānoto ieguldījumu un finanšu plūsmas analīze.

2.8 Lisabonas stratēģijas nākamā pārskatīšana notiks Eiropas domes 2008. gada marta sanāksmē, un tā attieksies uz jauno plānošanas periodu līdz 2011. gadam. Pārskatīšana ir lieliska iespēja uzsvērt sinerģiju iespējas.

3. Galvenais uzdevums: īstenot potenciālās sinerģijas

3.1 Lisabonas stratēģija ir bijis galvenais instruments, lai veicinātu 27 dalībvalstu kopēju mērķu izvirzīšanu. Tas pats par sevi ir sasniegums. Klimata pārmaiņas izvirza vairākus jaunus politikas jautājumus Eiropas darba kārtībā. Sinerģiskās iedarbības potenciāls ir ievērojams.

3.2 Jau no paša sākuma uz zināšanām balstīta sabiedrība ir bijusi viens no Lisabonas stratēģijas stūrakmeņiem. Apstākļos, kad strauji aug energoefektīvu produktu tirgus, Eiropai ir vadošā loma vairākās jomās.

3.3 Lisabonas stratēģijas, kā arī Eiropas Klimata pārmaiņu programmas daļu veido rīcībpolitikas inovācijas jomā, atbalsts inovāciju centriem un jaunas iniciatīvas pētniecības rezultātu pārvēršanai produktos. Apstākļos, kad strauji aug energoefektīvu produktu tirgus, Eiropa daudzās jomās ieņem vadošo pozīciju. Ražojošā rūpniecības nozare Eiropā varētu būt neaizsargāta pret ārvalstu ražotāju radīto konkurenci, jo īpaši attiecībā uz nelielu automašīnu ar mazu degvielas patēriņu ražošanu. Liela nozīme būs pakalpojumu sektora paplašināšanai atbilstoši vērienīgajiem pasākumiem klimata pārmaiņu mazināšanas jomā.

3.4 Klimata aizsardzība saistīta arī ar enerģētikas politiku. Eiropai jāpauž vienota nostāja enerģētika politikas jautājumos par ārējiem resursiem. Rīkojoties vienoti, tā kļūst par spēcīgu sarunu dalībnieku, kura intereses klimata aizsardzības, enerģijas stabilitātes, pieejamas un lētas enerģijas jomā nav iespējams ignorēt.

3.5 Klimata pārmaiņas var pastiprināt esošās sociālās atšķirības un nevienlīdzību. Minētās tendences varētu novērst, īstenojot vērienīgu izglītības programmu.

3.6 Būtiski svarīgs kļūs jautājums par politikas cīņai pret klimata pārmaiņām ietekmi uz nodarbinātību. Jāizvirza mērķis pielāgoties klimata pārmaiņām un mazināt to ietekmi, neradot masveida bezdarbu. Pārmaiņas rūpniecībā palielinās pieprasījumu pēc mūžizglītības un izraisīs arī izmaiņas darba un darba vietu organizācijā un ienākumu līmenī.

3.7 Lai cīņa pret klimata pārmaiņām būtu sekmīga, vajadzīgs vietējo kopienu pastāvīgs atbalsts. Lielu interesi izraisīs tādu ciematu izveides projekti, kuros tiks samazinātas un neitralizētas oglekļa emisijas. Būtiski nepieciešama ir pieredzes apmaiņa.

Pieaug pieprasījums energoefektīvu ēku būvniecības, kā arī ēku renovācijas un izolācijas jomā.

3.8 Lauksaimniecībai arī ir nozīmīga loma gan klimata pārmaiņu apkarošanā, gan Lisabonas stratēģijas īstenošanā — ne tikai kā nozarei, kuru ietekmē klimata pārmaiņas, bet arī kā nozarei, kurai ir iespējas mazināt šo pārmaiņu ietekmi. Vairāk nekā jebkad vajadzētu sekmēt pētniecību lauksaimniecības jomā, lai varētu rast iespējas samazināt resursu patēriņu un pielāgot augsnes apstrādes tehnoloģiju, vienlaicīgi saglabājot optimālu ražīguma līmeni, kā arī lai varētu nākotnē veidot jaunas augu šķirnes, kas ir vairāk pielāgotas klimata pārmaiņām. Jāņem vērā arī nepārtikas lauksaimniecības produktu ražošanas aspekts. Jāparedz pastāvīga nozarei pielāgota apmācība.

3.9 Struktūrfondu izmantošanu ietekmēs tādas klimata problēmas kā pārtuksnešošanās un jūras līmeņa paaugstināšanās. Vēl viens faktors ir iedzīvotāji perifēros reģionos, kur enerģijas cenu pieaugums radīs ļoti nopietnas problēmas. Dzīves apstākļu saglabāšana ir problēma, kuras risināšanā vērtīgu ieguldījumu pieredzes apmaiņas veidā var sniegt Lisabonas stratēģijas ietvaros izveidotie tīkli.

3.10 Minētie piemēri norāda, ka steidzami jāizmanto plašās iespējas, ko var gūt, īstenojot saskaņotus pasākumus Lisabonas stratēģijas un Eiropas Klimata pārmaiņu programmas ietvaros.

4. Izstrādājot jaunu izaugsmes definīciju

4.1 Gan no ekonomikas viedokļa, gan arī saistībā ar klimata pārmaiņām ir svarīgi, lai tiktu veikti pasākumi, kas būtu orientēti uz Lisabonas stratēģijā izvirzīto mērķi — ilgtspējīgu attīstību. Lisabonas stratēģijas jaunajā trīs gadu programmā tādēļ būtu rūpīgi jāizskata termina “izaugsme” definīcija. Jāveicina izaugsme, kuru sasniedzot, tiek samazinātas un neitralizētas oglekļa emisijas vai pat panākts pozitīva bilance.

4.2 Komiteja jau vairākkārt ir norādījusi, ka izaugsmi vairs nevar vērtēt tikai kvantitatīvā izteiksmē; tā vietā vajadzīga jēdziena “izaugsme” jauna izpratne, par galvenajiem izvirzot kvalitatīvus mērķus, kuru pamatā ir ilgtspējīguma kritēriji. Minētie ilgtspējīguma kritēriji neapšaubāmi ietver arī atsaisti no SEG emisiju apjoma pieauguma. Komiteja tādēļ atkārtoti aicina Komisiju un Padomi:

— izvērtēt, vai pastāv pretruna starp ilgtspējīgas attīstības stratēģiju un klimata pārmaiņu apkarošanu no vienas puses, un Lisabonas stratēģiju, jo īpaši attiecībā uz IKP kā sociālās labklājības un ekonomikas uzplaukuma rādītāja izmantošanu; un

— norādīt, kādas iezīmes varētu būt raksturīgas jaunam “labklājības rādītājam”, kas vairāk atbilstu ilgtspējības principam un kuru varētu saukt, piemēram, “viedā izaugsme” vai “zaļais IKP”.

5. Vai transporta nozarē ir pretrunas?

5.1 Transporta nozarei aktuāla problēma ir mērķu pretrunīgums. Lisabonas stratēģijā ir uzsvērts atbilstīgu transporta koridoru un pārvadājumu veidu tīklu nozīmīgums. Rezultātā daudz tiek darīts, lai paplašinātu autopārvadājumus. Tas tomēr ir pilnīgi pretrunā centieniem samazināt klimata pārmaiņu radīto risku.

5.2 Ņemot vērā ES dalībvalstu pašreizējo ekonomikas izaugsmi, autotransporta apjoms strauji palielinās; daži aprēķini norāda, ka laika posmā līdz 2020. gadam autotransporta apjoms palielināsies par 40 %. Stāvokli pasliktina arī gaisa transporta pieaugošais apjoms. Šobrīd transporta pieaugums nav iespējams bez SEG emisiju pieauguma, un tuvākajā laikā nav sagaidāms šīs problēmas radikāls risinājums. Biodegviela pārredzamā nākotnē nespēs pilnībā aizstāt izrakteņu kurināmo, un, visticamāk, degvielas tehniskie uzlabojumi un dzinēju efektivitāte vien nespēs kompensēt prognozēto transporta apjoma pieaugumu.

5.3 Lisabonas stratēģijas jaunajā triju gadu plānā transporta problēmas būtu jārisina, ņemot vērā arī klimata pārmaiņas. Jāizvirza mērķis izveidot ES adekvātu transporta sistēmu, kurā vairāk uzmanības pievērstu ietekmei uz klimatu. Tas, ka preču pārvadājumu pa dzelzceļu apjoma pieaugums ir minimāls, ir ļoti nopietns brīdinājuma signāls. To pierāda arī pagājušā gadā pieņemtā Baltā grāmatā par transportu, kur galvenā uzmanība pievērsta autoceļu un gaisa transportam, nevis dzelzceļam un iekšzemes ūdensceļu transportam. Izvērtējot struktūrfondu izlietojumu, kļūst skaidrs, ka ievērojami resursi tiek tērēti tādā veidā, kas neveicina SEG emisiju samazināšanu, bet drīzāk gan pretēji.

5.4 Turpmāko 20-50 gadu laikā (laikposms, uz ko Eiropadome atsaucas saistībā ar klimata pārmaiņām) Eiropai būs jāizveido tāda transporta struktūra, kas ir efektīva un vienlaikus nekaitīga videi. Piemēram, viens kādēļ nav paredzēts steidzamākiem preču pārvadājumiem izmantot ātrgaitas vilcienus?

5.5 Autotransporta apjoma pieaugums nozīmē arī to, ka turpinās novecojušu kravas automobiļu izmantošana, kaut arī to radīto SEG emisiju apjoms ir ļoti liels. Komisijai būtu jāuzsāk apspriešanās par iespējām veikt veco kravas automobiļu parku modernizēšanu, un rezultātā — novecojušo un neefektīvo transporta līdzekļu pakāpenisku izslēgšanu no aprites. Turklāt jāveic pasākumi ar pieprasījuma jomā. Jāievieš pasākumi transporta kopējā apjoma samazināšanai un pārejai uz ilgtspējīgākiem transporta veidiem.

6. Ceļvedis klimata pārmaiņu jautājumu iekļaušanai Lisabonas stratēģijā

6.1 Lai sasniegtu mērķus, kas ES izvirzīti cīņā pret klimata pārmaiņām, būs vajadzīgs daudzu iestāžu un ieinteresēto pušu ievērojams ieguldījums. Pats par sevi saprotams, ka būtu jāizmanto darba metodes un pieredze, kas gūta saistībā ar Lisabonas stratēģiju.

6.2 Pirmām kārtām, īpaši svarīgi ir Lisabonas stratēģijas, kuras darba metodes balstās uz trim pīlāriem, darbības programmā iekļaut ar klimata pārmaiņām saistītus mērķus, lai paātrinātu progresu prioritārajās jomās.

6.3 Ceļvedi integrētai ES darbībai, kas vērsta uz pielāgošanos klimata pārmaiņām un to izraisītā riska mazināšanu, jāiekļauj šādi punkti:

6.4 Eiropas Komisijai būtu jāpārskata pašreizējās programmas, lai precizētu ar klimata pārmaiņām saistīto jautājumu iekļaušanu budžetā. Nākamajā budžeta periodā klimata pārmaiņu apkarošanai jāparedz ievērojami līdzekļi. Šķiet, ka atsevišķus līdzekļus vajadzēs pārskaitīt jau šajā budžeta periodā. Jāuzsver, ka galvenā atbildība par pielāgošanos klimata pārmaiņām un to izraisīto seku mazināšanu jāuzņemas valstu līmenī.

6.5 Eiropas Komisija līdz decembra sākumam iesniegs likumdošanas iniciatīvas par atjaunojamiem enerģijas resursiem un emisijām. Tas dos iespēju Eiropadomes 2008. gada marta sanāksmē pieņemt nepieciešamos lēmumus saistībā ar vadlīniju noteikšanu Lisabonas stratēģijas nākamajam trīs gadu periodam. Tā būs ievērojama iespēja sekmēt kopīgu īstenošanu.

6.6 Īpaši svarīgi, lai Eiropas Komisija varētu nodrošināt tās nodaļu un dienestu darba nepieciešamo koordināciju. EESK jau iepriekš vairākkārt ir uzsvērusi, ka Komisijas iekšējā darba koordinēšanai ir milzīga nozīme.

6.7 Pamatojoties uz Komisijas priekšlikumiem un Padomes lēmumiem, jāuzsāk vērienīgi pasākumi informācijas un komunikācijas jomā, par mērķi izvirzot iedzīvotāju informētību un vietēja un reģionāla līmeņa iniciatīvu sekmēšanu.

6.8 Ņemot vērā paredzamos priekšlikumus attiecībā uz atjaunojamajiem enerģijas resursiem un emisiju samazinājumu, EESK uzsver, ka liela nozīme ir ciešam un pastāvīgam dialogam ar sociālajiem partneriem un organizētu pilsonisko sabiedrību. EESK iesaka izmantot sociālo dialogu kā vienu no vairākiem informācijas apmaiņas un apspriešanās forumiem. Apspriedēs noteikti ir jāiesaista arī organizētas pilsoniskās sabiedrības pārstāvji.

6.9 Apkopojot vairākus priekšlikumus attiecībā uz ceļvedi, jāuzsver šādi pasākumi:

- operatīvo mērķu trīs gadu laika posmam novērtējums,
- klimata pārmaiņu jautājumu integrēšana ekonomikas un sociālās jomas politikas vispārējās pamatnostādņēs,
- klimata pārmaiņu jautājumu iekļaušana nacionālajās reformu programmās, kas katru gadu atspoguļo Lisabonas stratēģijas īstenošanā gūtos panākumus,
- ieinteresēto pušu iesaistīšana, jo īpaši valsts un vietējā līmenī,
- Komisijas salīdzinošie ziņojumi par gūtajiem panākumiem,
- atklātās koordinācijas metodes izmantošanas paplašināšana, attiecinot to arī uz jautājumiem saistībā ar klimata pārmaiņām,
- plašsaziņas līdzekļu un ieinteresēto pušu organizāciju aktīva iesaistīšana, lai sniegtu iedzīvotājiem jaunāko informāciju par gūtajiem panākumiem,
- mērķtiecīgs atbalsts inovatīviem projektiem, jo īpaši vietējām kopienām, lai izveidotu oglekļa emisijas neitralizējošas platformas (skat. AK piemērus).

6.10 Ar klimatu saistīto jautājumu salīdzināmie kritēriji Lisabonas programmā:

- palielināt dzelzceļa un iekšzemes ūdensceļu transporta īpatsvaigu par 2 % katru gadu;
- palielināt energoefektīvu spuldžu izmantošanu sabiedriskās ēkās par noteiktu procentu katru gadu;
- ierosināt visiem skolēniem paredzētas ikgadējas informācijas — komunikācijas dienas rīkošanu skolās;

Briselē, 2007. gada 24. oktobrī

7. Sociālo partneru un organizētas pilsoniskās sabiedrības loma

7.1 Klimata pārmaiņas un Lisabonas stratēģija ir ES divi galvenie problēmjautājumi. Pasākumi un programmas jāizstrādā un jāpieņem, izmantojot tikai augšupējo metodi. Minētajā darbā jāiesaista sociālie partneri un organizēta pilsoniskā sabiedrība.

7.2 EESK sniegs ieguldījumu, izmantojot savu ieinteresēto pušu tīklu.

8. Politiskās vadības nepieciešamība

8.1 Eiropadome ir stingri noteikusi mērķus siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanai.

8.2 Viens no galvenajiem nākotnē risināmajiem jautājumiem — kā to praktiski īstenot mūsu sabiedrības un iedzīvotāju ikdienas dzīvē. Kāda veida sabiedrību mēs vēlamies? Kā varētu pielāgot sociālo modeli daudzajām problēmām un uzdevumiem, kas radīsies klimata pārmaiņu rezultātā. Kā padarīt sociālo modeli atbilstīgu vienlaicīgi konkurētspējas, sociālās kohēzijas un ilgtspējīgas attīstības prasībām globalizētā vidē? Šie jautājumi jāiekļauj pastāvīgās diskusijās par to, kāda veida sabiedrībā mēs vēlamies dzīvot.

8.3 Daudzos iepriekšējo gadu atzinumos EESK ir uzsvērusi, ka ar klimata pārmaiņām un ilgtspējīgu attīstību saistītajā darbā ir nepieciešama politiska vadība. Minētās prasības nozīmīgums šodien nav mazinājies.

8.4 Klimata pārmaiņas tuvojas strauji. Iedzīvotāju vidū jūtams zināms satraukums. Šobrīd ir vajadzīga konstruktīva politiska vadība ne tikai Eiropas un dalībvalstu līmenī, bet arī pašvaldību un vietējā līmenī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

priekšsēdētājs

Dimitris DIMITRIADIS

Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētās nodaļas atzinums par tematu “Kreditēšana un sociālā atstumtība labklājības sabiedrībā”

(2008/C 44/19)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 2007. gada 16. februārī saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu nolēma sagatavot atzinumu “Kreditēšana un sociālā atstumtība labklājības sabiedrībā”.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsonības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2007. gada 2. oktobrī. Ziņotājs — **Pegado Liz kgs.**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 439. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 24. un 25. oktobrī (25. oktobra sēdē), ar 59 balsīm par un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1 Tā kā nepastāv attiecīgas Kopienas pamatnostādnes, vairākas dalībvalstis ir izstrādājušas savas tiesību sistēmas, lai novērstu atsevišķu personu un ģimeņu ieslīgšanu pārmērīgās parādsaistībās, izskatot to personu lietas, kuru parādsaistības jau ir pārmērīgas, palīdzot viņām atbrīvoties no parādiem un piedāvājot atbalstu.

1.2 Ievērojot, ka minētā parādība pēdējos gados kļūst aizvien satraucošāka, un it īpaši ņemot vērā Eiropas Savienības paplašināšanu un neseno stāvokļa pasliktināšanos visā pasaulē, EESK, kas jau ilgu laiku cieši seko situācijai un pārmērīgu parādsaistību sociālajām sekām saistībā ar atstumtību, sociālo taisnīgumu un iekšējā tirgus izveides traucējumiem, ir nolēmusi par šo jautājumu atsākt sabiedriskās debates ar pilsonisko sabiedrību un pārējām Kopienas iestādēm. Komisijas nolūks ir noteikt un īstenot tādus Kopienas pasākumus, kuru mērķis ir precīzi definēt, uzraudzīt un risināt problēmu, ņemot vērā tās dažādos sociālos, ekonomiskos un tiesiskos aspektus.

1.3 Ne tikai Eiropas valstīs, bet arī citur pasaulē izveidoto un ieviesto sistēmu daudzveidība, kā arī fakts, ka daudzās valstīs šādas sistēmas vispār nepastāv, negatīvi ietekmē iespēju vienlīdzību, pirmkārt, radot sociālo netaisnību un, otrkārt, kavējot iekšējā tirgus pilnīgu izveidi; tādēļ Eiropas Savienībai ir jāveic steidzami un piemēroti pasākumi, kuriem nepieciešamais juridiskais pamats pastāv primārajos tiesību aktos.

1.4 Šajā atzinumā ir skatīti ar pārmērīgām parādsaistībām saistītie nozīmīgākie jautājumi, analizēti valstu rastie risinājumi un aprakstītas novērotās problēmas un atklātie trūkumi, novērtēts parādības vispārējais apjoms un izskatītas zināšanu un izmantoto metožu nepilnības. Atzinumā arī mēģināts noteikt pieejas un iespējamās Kopienas rīcības jomas.

1.5 Atzinumā pat ir ieteikts izveidot Eiropas Pārmērīgu parādsaistību novērošanas centru, kas ļautu sekot minētās parā-

dības attīstībai Eiropas mērogā, nodrošinot forumu visu ieinteresēto pušu dialogam, un ierosinātu un saskaņotu preventīvus un ierobežojošus pasākumus, kā arī izvērtētu to ietekmi.

1.6 Komiteja tomēr apzinās, ka šāda veida un mēroga pieeja iespējama tikai tad, ja Komisija, Eiropas Parlaments un Padome, aktīvi apspriežoties ar organizēto pilsonisko sabiedrību, kas pārstāvētu galvenās iesaistītās puses (ģimenes, darba ņēmējus, patērētājus, finanšu iestādes utt.), nolems minēto jautājumu izvirzīt kā vienu no darbības prioritātēm.

1.7 Tādēļ Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas nesen apliecināto interesi par šo tematu un pārliecināti iesaka veikt nepieciešamos turpmākos pasākumus, tādus kā fundamentāli pētījumi, konsultācijas, tiesību aktu priekšlikumi, kā arī citi atbilstoši ieteikumi, sākot ar Zaļās grāmatas publicēšanu, kurā būtu iezīmētas temata aprises un, izmantojot plašu sabiedrisko apspriešanos, visām ieinteresētajām pusēm dota iespēja paust savu viedokli.

1.8 Turklāt EESK aicina Eiropas Parlamentu un Padomi pievērsties šajā atzinumā apskatītajiem pilsoniskajai sabiedrībai nozīmīgajiem jautājumiem un noteikt tos par prioritāti attiecīgās iestādes politiskā darba kartībā.

2. Ievads

2.1 Kredīti Eiropas iedzīvotājiem neapšaubāmi ir ļāvuši uzlabot dzīves kvalitāti un padarījuši pieejamas preces un pakalpojumus, kas viņiem citādi nebūtu pieejami vai ko viņi varētu atļauties tikai pēc ilgstoša laika (piemēram, mājokļus vai transportlīdzekļus). Tomēr, ja kredīta piešķiršanas laikā pastāvošie apstākļi nav ilgtspējīgi — rodas nopietnas nodarbinātības problēmas, ikmēneša parāda slogs kļūst lielāks par mēnesī atmaksai atvēlamo ienākumu samērīgu daļu, personai ir pārāk daudz kredītu vai nav uzkrājumu, kas var palīdzēt pārdzīvot laika posmus bez ienākumiem — kreditēšana var novest pie pārmērīgām parādsaistībām.

2.2 Pārmērīgu parādsaistību problēma un tās sociālās sekas nav jauna parādība. Tās pirmsākumi, iespējams, pastāvēja jau antīkās klasikas laikmetā, precīzāk, kad VI gadsimtā pirms mūsu ēras Grieķijā bija iestājusies lauksaimniecības krīze un Solons (594./593. gads pirms mūsu ēras) ieviesa pasākumus, lai atceltu parādus mazajiem zemniekiem, kuri to dēļ bija nonākuši verdzībā un pārdoti, bet pēc tam atguva brīvību un kā brīvi iedzīvotāji atgriezās Atēnu sociālajā un saimnieciskajā dzīvē ⁽¹⁾.

2.3 Tomēr tieši mūsdienās šī parādība arvien pastiprinās un iegūst satraucošus apmērus. Cilvēki sāk to aizvien vairāk apzināties kā sociālu problēmu dziļu kontrastu sabiedrībā, kur aizvien vairāk atklājas pretrunas un solidaritāte krasi samazinās.

2.4 Šādā kontekstā arī jāapskata jautājums par finansiālo atstumtību, proti, to iedzīvotāju marginalizāciju, kam dažādu iemeslu dēļ ir liegta pieeja pamata finanšu pakalpojumiem ⁽²⁾.

2.5 Šā atzinuma mērķis ir apzināt minētās problēmas galvenos cēloņus, tās apmērus, šajā jomā visbiežāk piemērotos korektīvos pasākumus, kā arī iemeslus, kādēļ nepieciešams rast Kopienas līmeņa risinājumus.

3. Problēmas apjoms

3.1 Sociālā atstumtība un finansiālā atstumtība

3.1.1 Saskaņā ar Eiroparometra 2007. gada februāra ziņojumu ⁽³⁾ apmēram 25 % Eiropas iedzīvotāju uzskata, ka viņiem draud nabadzība, savukārt 62 % domā, ka nabadzībā var nonākt ikviens jebkurā savas dzīves brīdī.

3.1.2 Kā vēsta Eiropas Komisijas 2007. gada kopīgais ziņojums par sociālo aizsardzību un sociālo iekļaušanu, 2004. gadā 16 % ES-15 iedzīvotāju dzīvoja zem nabadzības līmeņa, kas ir 60 % no vidējiem ienākumiem attiecīgajā valstī ⁽⁴⁾.

⁽¹⁾ Aristotelis savā darbā par tematu "Atēnu konstitūcija" (it īpaši sestajā daļā) raksta: *Kļuvis par noteicēju varas jautājumos, Solons uz visiem laikiem atbrīvoja cilvēkus, aizliedzot aizdevumus, kuru nodrošinājums ir pats parādnieks; turklāt viņš izdeva likumus, kas aizliedza visus publiskos un privātos parādus. Šos pasākumus parasti dēvē par "atbrīvošanu no nastas" (Seisachtheia), jo tie cilvēkus atbrīvoja no parādu sloga.* Iespējams, ka apstākļu līdzība ir ietekmējusi Udo Reifner darbu par tematu "Renting a slave — European Contract Law in the Credit Society" ("Izmomat vergu — Eiropas līgumtiesības kredītu sabiedrībā"), ar ko viņš uzstājās Helsinku universitātē 2006. gada 27. augustā notikušajā konferencē par privātiesībām un Eiropas kultūru atšķirībām. Jāatgādina, ka vairumā Eiropas valstu cietumsodu parādu dēļ piesprieda līdz pat 20. gadsimtam.

⁽²⁾ Par šo tematu skatīt neseno Georges Gloukoviezoff darbu "From Financial Exclusion to Overindebtedness: The Paradox of Difficulties for People on Low Incomes?" ("No finansiālās atstumtības uz pārlietu lielām parādsaistībām: paradokss, kas skar iedzīvotājus ar zemiem ienākumiem?") publikācijā "New Frontiers in Banking Services", Luisa ANFERLONI, Maria Debora BRAGA et Emanuele Maria CARLUCCIO, Springer.

⁽³⁾ Skatīt Eiroparometra specializdevumu Nr. 273 "Eiropas sociālā realitāte", 2007. gads.

⁽⁴⁾ Kopīgs ziņojums par sociālo aizsardzību un sociālo iekļaušanu 2007. gadā, ko Padome apstiprinājusi 22.2.2007., (COM(2007) 13 galīgā redakcija, 19.1.2007).

3.1.3 Kvalitatīvā izpratnē nabadzība nozīmē, ka trūkst vai nav pietiekamu materiālo līdzekļu indivīda būtisko vajadzību apmierināšanai. Nabadzība ir visizteiktākā sociālās atstumtības pazīme, jo nabadzība nostumj indivīdu sociālā perifērijā, liekot justies nepieņemtam un norobežoties pašam.

3.1.4 Sociālās atstumtības veidus un apmērus katrā valstī ietekmē dažādi mainīgi faktori, tādi kā sociālās drošības sistēma, situācija darba tirgū, tiesību sistēma un neoficiālie solidaritātes tīkli. Nabadzības un sociālās atstumtības apdraudējumam visvairāk ir pakļautas tādas grupas kā imigranti, etniskās minoritātes, vecāka gadagājuma cilvēki, bērni līdz 15 gadu vecumam, iedzīvotāji ar maziem ienākumiem un zemu izglītības līmeni, cilvēki ar invaliditāti un bezdarbnieki.

3.1.5 Vairumā Eiropas valstu vērojamās patēriņa tendences liecina, ka salīdzinoši mazāk līdzekļu tiek tērēts pārtikai, dzērieniem, tabakai, apģērbam un apaviem, savukārt palielinās izdevumi par mājokli, transportu un saziņu, medicīnas pakalpojumiem, kultūras pakalpojumiem un tādām precēm un pakalpojumiem kā veselības aprūpe, ceļojumi, viesnīcu un ēdināšanas pakalpojumi ⁽⁵⁾.

3.1.5.1 Šis jaunais māsaimniecību izdevumu sadalījums parasti atspoguļojas kredītu izmantojumā. Patēriņa kredīts plašākā nozīmē, aptverot gan patēriņa preču, gan mājokļa iegādi, šodien ir ļoti cieši saistīts ar jauniem patēriņa veidiem un ir cieši atkarīgs no to tendencēm un svārstībām. Tādēļ salīdzinoši lielākie izdevumi par mājokļa aprīkojumu, transportu vai ceļojumiem ⁽⁶⁾ bieži vien tiek segti, izmantojot kredītu.

3.1.5.2 Aizvien lielāko pieprasījumu pēc patēriņa kredītiem ietekmē arī tas, ka, pirmkārt, kredītu vairs neuzskata par nabadzības, neveiksmīga dzīvesveida vai neveiksmīgas uzņēmējdarbības rādītāju. Tāda pieeja raksturīga it īpaši tajās valstīs, kur dominē katoļticība (atšķirībā no valstīm, kur audzināšana notiek protestantisma garā), un, otrkārt, kredītešana ir kļuvusi visai izplatīta tieši lielajās pilsētās. Plašo kredītu izmantošanu veicina arī finanšu iestāžu intensīvas un sistemātiskas reklāmas kampaņas jaunu klientu piesaistei. Turklāt, izmantojot patēriņa kredītu, var iegūt noteiktu statusu un maskēt sociālo noslāņošanu, ļaujot pieņemt augstākam sabiedrības slānim raksturīgu dzīvesveidu. Ar kredītu, it īpaši kredītkaršu, palīdzību daudzas ģimenes bieži pārvalda arī ģimenes budžetu, tomēr par šādiem riskiem vai problēmas efektīviem risinājumiem nav pietiekamas informācijas, un līdz šim pat nav pietiekami apzināts risku apjoms.

⁽⁵⁾ Skatīt Eurostat — *Les nouveaux consommateurs* ("Jaunie patērētāji"), Larousse 1998. gads.

⁽⁶⁾ Jāatceras tomēr, ka šo izdevumu raksturs ir ļoti atšķirīgs, pat pamattiesību izpratnē.

3.1.6 Papildus minētajiem sociālajiem un kultūras aspektiem liela nozīme ir arī saimnieciskiem un finanšu faktoriem, tādēļ kā procentu likmju straujā pazemināšanās pēdējā desmitgadē, cilvēku aizvien mazākā vēlme veidot uzkrājumus, ilgstoši zems bezdarba līmenis, kā arī saimnieciskā izaugsme (neskatoties uz krīzi 90. gadu beigās, kas tomēr nebija tik smaga kā agrākās krīzes). Visbeidzot jāmin arī ierobežojumu atcelšana visā kredītu tirgū, sākot no 70. gadu beigām, kā arī 80. gadu sākumā (⁷). Tās rezultātā savu darbību izvērsa, kā arī tika izveidotas jaunas finanšu iestādes, ieskaitot dažas, kuru darbība nav pakļauta kontrolei un finanšu uzraudzībai; tāpat arī palielinājās to savstarpējā konkurence, zūd personiskajai saiknei banku un klientu attiecībās.

3.1.7 Visu minēto faktoru ietekmes rezultātā Eiropas sabiedrība kļūst aizvien vairāk atkarīga no kredītiem, lai iedzīvotāji tādējādi varētu apmierināt savas svarīgākās vajadzības. Par to skaidri liecina pārmērīgu parādsaistību pieaugums vairumā dalībvalstu (⁸).

3.1.8 Ja kredītsaistības ir ilgtspējīgas, proti, nav nozīmīgu nodarbinātības problēmu, ik mēnesi maksājamā parāda summa ir samērojama ar ikmēneša ienākumiem, nav jāmaksā daudzi kredīti un ir veikti zināmi uzkrājumi, ar ko var kompensēt īslaicīgus ienākumu zaudējumus, kredīti ļauj iedzīvotājiem uzlabot dzīves kvalitāti un iegādāties tādas būtiski svarīgas preces un pakalpojumus, ko viņi citādi nevarētu atļauties vai varētu iegādāties vienīgi pēc ilga laika, piemēram, mājokli vai individuālo transportlīdzekli.

3.1.9 Tomēr neviena persona, kas uzņemas kredītsaistības, nav pasargāta no tādām iespējamām neveiksmēm privātajā vai ģimenes dzīvē, kas var kavēt atmaksājuma pienākuma savlaicīgu izpildi. Tādēļ ikdienišķas un kontrolētas parādsaistības dažādu iemeslu dēļ var kļūt par nekontrolētām un pārmērīgām parādsaistībām.

3.2 Pārmērīgu parādsaistību jēdziens un apjoms

3.2.1 Ar jēdzienu pārmērīgas parādsaistības apzīmē situāciju, kad parādnieks ilgtermiņā nespēj atmaksāt visus savus parādus vai pastāv nopietns risks, ka viņš to nespēs brīdī, kad pienāks parāda atmaksas termiņš (⁹). Minētā jēdziena precīzs saturs dažādās ES dalībvalstīs tomēr ievērojami atšķiras, un joprojām

nav izstrādāta Eiropas līmeņa definīcija (¹⁰). Tādēļ Eiropas Komisijas nesena iniciatīva pasūtīt pētījumu par šo tematu ir vērtējama atzinīgi (¹¹).

3.2.2 Grūti definējams un neviennozīmīgs ir ne tikai pārmērīgu parādsaistību jēdziens, atšķirīgas ir arī metodes, lai noteiktu, ka parādsaistības ir pārmērīgas. Eiropas Komisijas pasūtītajā pētījumā (¹²) bija iekļauti trīs dažādi pārmērīgu parādsaistību noteikšanas veidi jeb modeļi: administratīvais modelis (¹³), subjektīvais modelis (¹⁴) un objektīvais modelis (¹⁵).

3.2.3 Viena no galvenajām grūtībām, ar ko nākas saskarties Eiropā, novērtējot pārmērīgu parādsaistību apjomu, ir tā, ka trūkst ticamu statistikas datu vai nav iespējams salīdzināt pieejamos datus, jo valstīs tiek piemērotas dažādas metodes un koncepcijas un dati tiek vākti par dažādiem laikposmiem. Tā ir

(¹⁰) Pārmērīgu parādsaistību jēdziens, kas ir visdažādāko likumdošanas iniciatīvu pamatā, lielā mērā izriet no tiesību aktiem, ar ko paredz ikvienas saistību pārstrukturēšanas — tiesas vai ārpus tiesas — procedūras izmantošanas tiesības. Piemēram, saskaņā ar Francijas tiesību aktiem pārstrukturēšanas pasākumu priekšrocības ir tiesīgi izmantot "labticīgi parādnieki, kas viennozīmīgi nespēj dzēst visus ar savu profesionālo darbību nesaistītos nomaksājamus parādus, kuriem iestāties samaksas termiņš". (*Code de la Consommation*, L.331-2. pants). Arī Somijas tiesību aktos (1993. gads) paredzēts, ka par parādnieku ar pārmērīgām parādsaistībām vai maksātnespējīgu parādnieku uzskatāms tāds debitors, kas patstāvīgi nespēj termiņā atmaksāt savus parādus, turklāt tā nav gadījuma vai pārejoša maksātnespēja. Citās valstīs ir noteiktas vienīgi ar procedūram un parādnieka personu saistītas prasības, kas jāievēro, lai parādnieks būtu tiesīgs izmantot pārmērīgu parādsaistību gadījumos piemērojamo pasākumu priekšrocības, tomēr pārmērīgu parādsaistību jēdziens nav noteikts. Tas attiecas uz Beļģijas (1998. gada 5. jūlija likums, ko groza ar 2002. gada 19. aprīļa likumu) un ASV (*Bankruptcy Code*, pārskatīts 2005. gadā) tiesību aktiem.

(¹¹) "Common operational European definition of over-indebtedness" ("Pārmērīgu parādsaistību kopīga un funkcionāla Eiropas definīcija" (līgums Nr. VC/2006/0308, 19.12.2006), pētījumu finansē Eiropas Komisijas Nodarbinātības, sociālo lietu un iespēju vienlīdzības ģenerāldirektorāts un pasūtījumu izpilda Eiropas Noguldījumu novērošanas centrs (*European Savings Observatory*)).

(¹²) "Study of the Problem of Consumer Indebtedness: Statistical Aspects" ("Pētījums par patērētāju pārmērīgu parādsaistību problēmu: statistikas aspekti") (līgums Nr. B5 1000/00/000197), pētījumu veica OCR Macro pēc Veselības un patērētāju aizsardzības ģenerāldirektorāta pasūtījuma.

(¹³) Izmantojot administratīvo modeli, pārmērīgu parādsaistību apjomu nosaka, pamatojoties uz oficiāliem statistikas datiem par šajos gadījumos piemērojamajām formālajām procedūrām. Šajā gadījumā tomēr netiek pilnībā ņemta vērā patiesā situācija, jo visi parādnieki neizmanto oficiālas un tiesiskas procedūras. Turklāt Eiropas valstīs pastāvošā juridisko risinājumu daudzveidība neļauj veikt precīzu salīdzinājumu.

(¹⁴) Subjektīvā modeļa pamatā ir tas, ka indivīds vai ģimene uztver savu maksātnespēju. Par ģimenēm ar pārmērīgām parādsaistībām tiek uzskatītas ģimenes, kas pašas atzīst, ka tām ir lielas grūtības nomaksāt visus parādus, vai arī to, ka tās jau ir maksātnespējīgas. Arī šis kritērijs praksē ir gūti izmantojams, liekot apšaubīt datu salīdzināmību. Aizvien vairāk uzmanība tiek vērsta uz to, ka cilvēki, novērtējot savu finansiālo ilgtspēju, lai izlemtu, vai viņiem nepieciešams kredīts dažādu maksājumu veikšanai, kļūdās, jo dažkārt viņu novērtējums ir pārlieku optimistisks, pienācīgi netiek novērtēts risks un kredīta hiperboliskais vērtības samazinājums.

(¹⁵) Saskaņā ar objektīvo modeli maksātnespējas kritērijs ir māsaimniecības ekonomiskā un finansiālā situācija, proti, attiecība starp parādu kopējo summu un neto ienākumiem vai starp neto ienākumiem un visu parādnieka īpašumu. Šo pieeju parasti piemēro finanšu iestādes, un tā tiek izmantota dažu valstu tiesību sistēmās. Lai arī šis modelis nav ideāls (piemēram, būtu jānosaka, cik lielā mērā jāņem vērā tādi kritēriji kā parādnieka attieksme, godīgums un laba griba, lai viņš būtu tiesīgs piekļūt sistēmai, kas ļauj uzlabot viņa finansiālo situāciju un dzēst viņa parādus), tas ļauj salīdzināt dažus datus un var būt par pamatu, lai izstrādātu kopīgu pārmērīgu parādsaistību juridisku koncepciju.

(⁷) Jaunajās dalībvalstīs šie procesi norisinājās tikai divdesmitā gadsimta deviņdesmitajos gados.

(⁸) Skatīt datus, kas iekļauti Francijas Bankas biļetenā Nr. 144, 2005. gada decembris. URL: http://www.banque-france.fr/fr/publications/telechar/bulletin/etu144_1.pdf.

(⁹) Saskaņā ar Udo REIFNER paraugdefinīciju "pārmērīgas parādsaistības nozīmē objektīvu maksātnespēju, precīzāk — attiecīgie ienākumi pēc iztikas izmaksu segšanas vairs nav pietiekami, lai parādus nomaksātu paredzētajā termiņā", publicēts "Consumer Lending and Over Indebtedness among German Households" ("Patērētāju kredīšana un pārmērīgas parādsaistības Vācijā").

viena no jomām, kurām Komisijai būtu jāvelta lielāka uzmanība, veicot nepieciešamos pētījumus nolūkā iegūt un apstrādāt ticamus un salīdzināmus datus.

4. Pārmērīgu parādsaistību galvenie cēloņi

4.1 Saskaņā ar vairākās dalībvalstīs veiktajiem socioloģiskajiem pētījumiem pārmērīgu parādsaistību galvenie cēloņi ir šādi:

- a) bezdarbs un darba apstākļu pasliktināšanās;
- b) pārmaiņas māsaimniecības struktūrā, kas ir, piemēram, šķiršanās, dzīvesbiedra nāves, neplānotas bērna piedzimšanas, neparedzētas nepieciešamības sniegt atbalstu vecāka gadagājuma personai vai personai ar invaliditāti, slimības vai nelaimes gadījuma sekas;
- c) neveiksmīgi uzsākta pašnodarbinātība un tādu mazu ģimenes uzņēmumu bankrots, par kuriem sniegtas personīgas garantijas;
- d) reklāmas un mārketinga kampaņas, kas pārmērīgi popularizē patēriņu, piedāvā vienkārši saņemt kredītus, mudina cilvēkus piedalīties azartspēlēs, biržas spekulācijās, kā arī uzsvērt viņu sociālo statusu;
- e) augstākas procentu likmes, kuru negatīvā ietekme jūtama it īpaši attiecībā uz ilgtermiņa kredītiem, piemēram, hipotekārajiem kredītiem;
- f) ģimenes budžeta slikta pārvaldība;
- g) klientu apzināta tādas informācijas noklusēšana, kas finanšu iestādēm dotu iespēju izvērtēt viņu maksāspēju;
- h) pārmērīga kredītkaršu, atjaunojamo kredītu un finanšu iestāžu piešķirto personīgo kredītu ar paaugstinātām procentu likmēm izmantošana;
- i) kredītsaistību ar pārlietu augstām procentu likmēm uzņemšanās neoficiālajā tirgū (attiecas it īpaši uz personām ar zemiem ienākumiem);
- j) kredīti, ko izmanto citu kredītu dzēšanai, izraisot “sniega bumbas” efektu.
- k) tas, ka sociālā izolācijā dzīvojoši cilvēki ar invaliditāti un personas, kurām ir ierobežotas kognitīvās spējas, viegli var kļūt par agresīvu kredīta devēju upuriem.
- l) dažu finanšu iestāžu nevēlēšanās atkārtoti vienoties par parādu atmaksu ar relatīvi mazturīgiem klientiem, kas nonākuši finansiālās grūtībās.

Socioloģiskā analīze liecina, ka apskatāmās parādības pamatā pārsvarā ir pasīvi cēloņi, lai arī vienlaikus jānorāda, ka dažās valstīs pārmērīgu parādsaistību iemesls ir slikta finanšu pārvaldība⁽¹⁶⁾. Tas norāda, ka budžeta pārdomāta un ilgtspējīga pārvaldība cilvēkiem sagādā grūtības⁽¹⁷⁾.

4.2 Par finansiālo atstumtību parasti liecina sarežģīta vai neiespējama piekļuve pamata finanšu pakalpojumu tirgum — lai atvērtu tekošo kontu, izmantotu elektroniskos maksāšanas līdzekļus, iespēju veikt bankas pārskatījumus un noslēgt kredīta apdrošināšanu.

4.3 Šāda finansiālā atstumtība galvenokārt attiecas uz apgrūtinātu vai neiespējamu pieeju kredītiem ar zemām procentu likmēm, lai iegādātos māsaimniecībā nepieciešamas preces un pakalpojumus (mājokli, māsaimniecības preces, transportlīdzekļus, izglītību), pievērstos pašnodarbinātībai vai vadītu nelielu individuālu vai ģimenes uzņēmumu.

4.4 Pieeja bankas kontam, iespēja saņemt noteikta veida kredītus un veikt elektroniskus pārskaitījumus šodien ir svarīgāko preču un pakalpojumu iegādes būtisks priekšnosacījums. Darbs, mazs uzņēmums, mājoklis, mājokļa iekārtojums, transports, informācija, pat pārtika, apģērbs un brīvais laiks — tam visam nepieciešama piekļuve kredītiem un banku pakalpojumiem. Tādējādi bankām ir īpaša sociālā atbildība, jo to sniegtie pakalpojumi ir gandrīz pielīdzināmi publiskajiem pakalpojumiem.

4.5 Šajā ziņā aizvien vairāk izzūd šķirtne starp skaitliski aizvien lielāko un nabadzīgāko sabiedrības vidējo slāni un tiem, kas ir pilnīgi atstumti, bez pajumtes, ubago un ir atkarīgi no labdarības. Pārmērīgu parādsaistību novēršana, to regulēšana un attiecīgu situāciju uzlabošana ir īpaši svarīga tieši pie šīs nabadzības robežas, lai tādējādi novērstu sociāli un saimnieciski iekļautu personu vai to personu, kuru situāciju var uzlabot, neglābjamu nokļūšanu nabadzībā un sociālajā atstumtībā.

5. Pārmērīgu parādsaistību novēršana un regulēšana

5.1 Preventīvi pasākumi

Valstu izveidotajās sistēmās galvenā uzmanība tiek pievērsta pārmērīgu parādsaistību novēršanas pasākumiem, tādiem kā:

⁽¹⁶⁾ Saskaņā ar Francijas Bankas datiem par 2004. gadu 73 % no pārmērīgu parādsaistību komisijās iesniegtajām lietām ir saistītas ar pasīviem cēloņiem.

⁽¹⁷⁾ Par pārmērīgu parādsaistību aspektiem skatīt EESK 2000. gada 26. jūnija informatīvo ziņojumu ar nosaukumu “Pārmērīgas parādsaistības māsaimniecībās” (ziņotājs Ataķde Ferreira kgs), kur ir veikta minētā jautājuma plaša analīze.

- a) **pilnīgāka un plašāk pieejama informācija** par finanšu pakalpojumiem vispār, to izmaksām un pielietojuma veidiem;
- b) **izglītošana finanšu jautājumos**, to jau sākumā iekļaujot skolu mācību programmās un — kā mūžizglītības procesa daļu — arī citās izglītības un apmācības jomās atbilstīgi mērķauditorijas vajadzībām un prasmēm, kas var mainīties dažādos mūža posmos atkarībā no kultūras, vērtību sistēmas, sociāli demogrāfiskajām un ekonomikas īpatnībām, patēriņa tradīcijām un attiecīgo personu parādsaistību līmeņa. Ir vērts atzīmēt apstākli, ka dažās dalībvalstīs plašsaziņas līdzekļi un īpaši televīzija kā publisko pakalpojumu sniedzējs sadarbībā ar patērētāju apvienībām un finanšu iestādēm pārraida — ļoti bieži vispopulārākajā raidlaidā — informatīvas programmas par kredītesānā un parādsaistību jautājumiem. Turklāt būtu jāizmanto pieaugušo izglītības struktūras, dažās valstīs šo funkciju pilda ģimenes izglītības iestādes;
- c) **finanšu konsultāciju tīklu izveide vai izvēršana** nolūkā palīdzēt iedzīvotājiem, pirmkārt, līdzsvaroti pārvaldīt savu budžetu, otrkārt, izvēlēties labākās iespējas savu pirkumu finansēšanai, viņiem sniedzot pilnīgāku informāciju, kas nav tikai finanšu iestāžu sniegta vienuspusīga informācija un, treškārt, izstrādāt ilgtspējīgus kredīta atmaksas plānus, izmantojot modelēšanu vēl pirms kredīta izsniegšanas;
- d) **pamudinājums veikt uzkrājumus** (nodokļu atlaides un pasākumi, sociālajā un izglītības jomā), kas būtu pirmais aizsardzības līdzeklis finansālās grūtībās nonākušām māsaimniecībām. Šādas iniciatīvas arī varētu kalpot kā pretpasākums uzmācīgām kredītu piedāvājumu reklāmām;
- e) **kredīspējas novērtēšanas (credit scoring) sistēmu izmantošana**, ko kredītiestādes izstrādā pašas vai pasūta citiem specializētiem uzņēmumiem un izmanto, lai novērtētu ar klienta kredītu saistīto risku. Minētās sistēmas ļauj novērtēt maksātnespējas risku, izvērtējot virkni mainīgu lielumu un objektīvi nosakot pieļaujamo individuālo vai ģimenes parādsaistību apjomu ⁽¹⁸⁾;
- f) **garantētas pienācīga apjoma pensijas**, priekšlaicīgas pensijas un citu veidu sociālais atbalsts personām, kuras nepiedalās darba tirgū, kā efektīvas valsts sociālās nodrošinātības sistēmas daļa un svarīgs priekšnosacījums, lai no

sabiedrības netiktu atstumti iedzīvotāji, kam nav pieejami privātie **pensiju fondi** ⁽¹⁹⁾;

- g) **pamata apdrošināšanas pieejamība**, lai kredītu apdrošinātu pret finanšu risku ⁽²⁰⁾;
- h) **sociālais kredīts, mikrokredīts un ienākumiem atbilstošs kredīts**

Dalībvalstīs ir uzsāktas tādas iniciatīvas kā mikrokredīts, kredītapvienības, krājkašes, Vācijas un Nīderlandes sociālie fondi, pasta bankas un sociālais kredīts, kā arī citas līdzīgas shēmas. Minētie piemēri paredzēti atstumtības riskam pakļautām personām, kas vēlas saņemt saviem ienākumiem atbilstošu kredītu. Piemēram, ar mikrokredīta palīdzību ir finansēti mazie uzņēmumi un pašnodarbinātas personas, un tas ļauj dažiem bezdarbniekiem atkal iekļauties darba tirgū un atsākt saimniecisku darbību. Ieteicams, lai finanšu iestādes sniegtu speciālistu atbalstu (vadības, grāmatvedības, uzņēmējdarbības u.c. jautājumos), palīdzot mikrokredītaņēmējiem pārvaldīt viņu darbību; šāda prakse vairākos gadījumos jau ir izmantota ⁽²¹⁾;

- i) **atbildīga kredītesānā**, kredītiestādēm lielāka uzmanība jāpievērš individuālo kredītņēmēju vajadzībām un situācijai, lai tādējādi atrastu konkrētajiem apstākļiem vispiemērotāko risinājumu, vai pat atteiktos piešķirt kredītu, ja pastāv pārmērīgu parādsaistību risks ⁽²²⁾;

⁽¹⁹⁾ Turklāt ir svarīgi novērst tādas finanšu darbības, kad visatkarīgāko cilvēku pensijas tiek ļaunprātīgi izmantotas kā garantijas aizņēmumiem, kuru apjoms nav samērīgs ar viņu spēju tos atmaksāt. Piemēram, Brazīlijā 2004. gadā tika izveidots tāds jauns kredīta veids kā “*crédito consignado*” (kredīts, kura nodrošinājums ir ienākumi), kas paredzēts vecāka gadagājuma cilvēkiem. Saskaņā ar šī īpašā kredīta nosacījumiem tā dzēšanai pirms pensijas izmaksāšanas no tās atskaita līdz 30 % no tās kopējās summas. Piedāvājot procentu likmes, kas zemākas par tirgū noteiktajām, šī sistēma ļauj pensionāriem saņemt kredītus. Pensionāriem ar viszemākajiem ienākumiem tas tomēr rada finansālās grūtības, jo viņi nespēj veikt citus maksājumus un viņiem nepietiek līdzekļu, lai apmierinātu savas būtiskās vajadzības.

⁽²⁰⁾ Attiecībā uz sociālo atstumtību apdrošināšanas nozīmi ir pretrunīga. Obligāta dzīvības apdrošināšana no kredītu tirgus var izslēgt personas ar veselības problēmām. No otras puses, dzīvības apdrošināšana tomēr ļauj novērst to, ka persona pēkšņās slimības gadījumā zaudē apdrošināto mantu, nonākot nabadzībā un atstumtībā.

⁽²¹⁾ Francijā un Beļģijā patērēja mikrokredītus (tā sauktos “sociālos mikrokredītus”) eksperimentālā veidā un sadarbībā ar attiecīgām apvienībām piedāvā dažādi banku tīkli. Lai arī līdz šim eksperimenta rezultāti ir bijuši diezgan pozitīvi, tomēr sniegt viennozīmīgu vērtējumu vēl ir pārāgi. Beļģijā ir jāizceļ Beļģijas Sociālo kredītu kooperatīva *Credal* pieredze, šo kooperatīvu izveidoja, publiskās un privātās partnerības ietvaros sadarbojoties Valonijas reģionālajai valdībai un vairākam finanšu iestādēm.

⁽²²⁾ See for example the “Protocollo sullo sviluppo sostenibile e compatibile del sistema bancario” signed on 16 June 2004 in Rome between the “Associazione Bancaria Italiana” and the “Federazione Autonoma Lavoratori del Credito e del Risparmio Italiani (Falcri)”, the “Federazione Italiana Bancari e Assicurativi (Fiba-Cisl)”, the “Federazione Italiana Sindacale Lavoratori Assicurazioni e Credito (Fisac-Cgil)”, the “Uil Credito, Esattorie e Assicurazioni (Uil C.A.)”.

⁽¹⁸⁾ Tā kā tas ir svarīgs finanšu iestāžu veiktās riska pārvaldības līdzeklis, ir jānosver, ka minēto sistēmu struktūrai ir jābūt pārskatāmākai un tās ir jākombinē ar subjektīviem analīzes elementiem, lai varētu veikt taisnīgu un reālu parādnieka kredīspējas novērtējumu un lēmumi netiktu pieņemti, pamatojoties vienīgi uz automatizētiem modeļiem. Turklāt matemātiskā modeļa mainīgie lielumi ir jākontrolē kompetentām publiskām iestādēm. Jāapsver arī iespēja piemērot ASV un Apvienotajā Karalistē īstenoto praksi, dodot parādniekam iespēju piekļūt ziņojumiem par savu kredītu, lai tādējādi varētu apsvērt, kā uzlabot savu riska profilu.

j) kredīta vēsture

Datu bāzu, kas satur visu informāciju par klienta finanšu datiem (pozitīva kredīta vēsture) vai vienīgi informāciju par kredīta atmaksas problēmām (negatīva kredīta vēsture), izmantošana palīdz kredītiestādēm pārliecināties par klienta parādsaistību apjomu un labāk pamatot lēmumu par kredīta piešķiršanu. Minētās datu bāzes tiek izmantotas, neskatoties uz atzītiem riskiem, īpaši attiecībā uz pozitīvu kredīta vēsturi, privātās dzīves aizsardzību un uz šādu datu neefektivitāti pasīvu parādsaistību gadījumā, jo, pirmkārt, nav iespējams paredzēt, kādi apstākļi nākotnē var radīt pārmērīgas parādsaistības un, otrkārt, tajos nav ņemti vērā cita veida, ar finanšu pakalpojumiem nesaistīti parādi (piemēram, parādi saistībā ar pamata pakalpojumiem un nodokļu maksājumiem).

rences izkropļojumus tirgū un sekmēt kredītiestāžu sociālo atbildību;

m) kredītešanas reklāmas uzraudzība

Lai arī reklāma ir likumīga finanšu produktu izplatīšanas stratēģija, šajā jomā pielietotie reklāmas veidi liecina, ka ir vajadzīga tās cieša uzraudzība no publisko iestāžu puses. Stingri un saskaņoti noteikumi jānosaka attiecībā uz reklāmas saturu, apriti un tehnikām, lai patērētājiem neradītu iespaidu, ka kredīts nav saistīts ne ar kādu risku, ir viegli pieejams un neko nemaksā. Šajā jomā ir jāveicina arī pašregulēšanas un kopregulēšanas iniciatīvas, kā arī laba uzņēmējdarbības prakse. Ar šādu iniciatīvu palīdzību kredīta devējam būtu pienākums nodrošināt kredīta ņēmējam pilnīgu skaidrību par kredīta noteikumiem, un to ietvaros būtu kredīta devējiem jāpieprasa uzņemties īpašu atbildību par personām, kuras psihisku traucējumu dēļ nespēj izprast no kredītīguma izrietošās sekas.

5.2 Darbs ar parādniekiem un parādu piedziņa

Darbā ar maksātnespējīgiem parādniekiem un parādu piedziņu parasti izmanto šādus divus modeļus:

- k) **pašregulējums un kopregulējums** — finanšu iestādēm sadarbībā ar patērētāju aizsardzības organizācijām kopīgi izstrādājot **ričības kodeksus**, var palīdzēt novērst zināma veida ļaunprātīgu praksi un veicināt sociāli atbildīgākas pieejas izmantošanu kredītiestāžu darbībā. Turklāt minētā veida pasākumi ir piemēroti, lai uzlabotu parādu iekasēšanas aģentūru (*debt collection agencies*) darbības kontroli, palīdzot regulēt procedūras attiecībā uz parādniekiem, tādējādi papildinot stingru un efektīvu izmantotu tiesisko sistēmu;

5.2.1 **“fresh start” modelis**, kas izveidots Ziemeļamerikā un kuru parasti piemēro dažās Eiropas valstīs. Saskaņā ar minētā modeļa principiem parāda nomaksai nekavējoties jāizmanto parādnieka iekšlātie aktīvi un jānoraksta nenomaksātie parādi, izņemot tos, ko juridiski nav iespējams norakstīt. Šā modeļa pamatā ir parādnieka ierobežota atbildība, riska dalīšana starp parādnieku un kreditoru, nepieciešamība pēc iespējas ātrāk uzlabot parādnieka situāciju, lai viņš atsāktu saimniecisku darbību un būtu aktīvs patērētājs, kā arī izpratoša attieksme pret bankrotējušām personām ⁽²³⁾;

l) ļaunprātīgas prakses izmantošana kredītešanas jomā

Dažas valsts iestādes, patērētāju aizsardzības organizācijas, citas NVO un arī pašas kredītiestādes ir vienojušās par procedūrām un noteikumiem, lai novērstu tādu agresīvu un uz iedzīvošanos vērstu praksi, kas apdraud visnelabvēlīgākajā situācijā esošos sabiedrības locekļus. Šādi praksei pieskaitāms, piemēram, kredīts ar ļoti augstām procentu likmēm pa tālruni vai mobilo tālruni, kredītīgumi, kas saistīti ar tādu preču pirkšanas un pārdošanas vai tādu pakalpojumu piegādes līgumiem, par kuriem kredītņēmējs nav informēts, kredīti vērtspapīru — dažkārt tās pašas bankas vērtspapīru — iegādei, drakoniskas soda klauzulas, kredītkartes un veikalu klientu kartes ar kredīta saņemšanas atvieglojumiem, prasība pēc galvojuma un tajā pašā laikā personīgām garantijām (nodrošinājuma) maza apjoma patēriņa kredītam, nepilnīga vai neprecīza informācija, kā arī uz jauniesiem orientēta reklāma. Šādi pasākumi veicina ne tikai atbildīgas kredītešanas praksi, ar to palīdzību var samazināt arī konku-

5.2.2 **izglītošanas modelis**, kas dominē dažās Eiropas valstīs. Šā modeļa pamatā ir ideja, ka parādnieks ir kļūdījies un viņam jāpalīdz, vienlaikus tomēr neatbrīvojot no pienākuma pildīt savas saistības (*pacta sunt servanda*). Saskaņā ar šo modeli parādnieks ir “vainīgs” vai nu tādēļ, ka nav spējis paredzēt procesu attīstību vai tādēļ, ka bijis vienkārši nevērīgs, un galvenā uzmanība tiek pievērsta atkārtotām pārrunām ar kreditoru, lai vienoties tiesas vai ārpus tiesas ceļā. Jautājuma risināšanā liela nozīme ir parādsaistību konsultatīvo un starpniecības pakalpojumu sniedzējiem ⁽²⁴⁾.

⁽²³⁾ Šī modeļa detalizētu un kritisku analīzi skatīt Karen Gross darbā. Autore Eiropā ir labi pazīstama, tostarp viņas darbs “*Failure and Forgiveness. Rebalancing the bankruptcy system*” (“Neveiksme un piedošana. Pārveidot bankrota sistēmu”), New Haven, Yale University Press (1997. gads).

⁽²⁴⁾ Dažu valstu, piemēram, Francijas un Beļģijas tiesību sistēmās veiktas izmaiņas tiesību aktos attiecībā uz fizisku personu pārmērīgām parādsaistībām, lai paredzētu alternatīvus risinājumus, kuru pamatā ir aktīvu likvidācija. Vismagākajos gadījumos, kad parādu atmaksas plāns nav piemērots risinājums, iespējama likvidācija, kam seko parādu norakstīšana. Pretēji ASV tiesību sistēmai, parāds tomēr nekad nenoraksta nekavējoties. Parādniekam jāiztur pārbaudes periods, kura laikā viņš daļu no saviem ienākumiem izmanto pāri palikušo parādu dzēšanai. Tikai pēc tam parāds var norakstīt, turklāt ar priekšnosacījumu, ka parādnieka rīcība ir bijusi godīga un viņš parādījis labu gribu. Francijā izņēmuma kārtā parāds var norakstīt jau tiesvedības sākumā, ja tiesnesis uzskata, ka parādnieka situāciju uzlabot nav iespējams, tomēr šo procedūru līdz šim piemēro reti.

6. Kādēļ vajadzīga Kopienas līmeņa pieeja?

6.1 Vispārēja informācija

6.1.1 Šī nav pirmā reize, kad pārmērīgu parādsaistību jautājums Kopienas iestādēs tiek skatīts Kopienas līmenī vai no Kopienas perspektīvas. Pirmais solis šajā virzienā bija Padomes 1992. gada 13. jūlija rezolūcija par patērētāju aizsardzības politikas attīstības turpmākajām prioritātēm, pirmo reizi norādot, ka pārmērīgu parādsaistību jautājuma analīze ir prioritāte. Lai arī kopš tā laika pārmērīgu parādsaistību jautājums dažādās dalībvalstīs nepašaubāmi ir kļuvis aizvien nozīmīgāks un vairums šo valstu problēmas risinājumam ir īstenojušas īpašus tiesiskus un administratīvus pasākumus, jautājums par Kopienas līmeņa pieeju tomēr ir gandrīz aizmirsts.

EESK 1999. gada maijā nolēma atsākt apspriest šo jautājumu, vispirms izstrādājot informatīvu ziņojumu par tematu "Mājsaimniecību pārmērīgas parādsaistības", un 2002. gadā par šo pašu tematu sagatavojot pašiniciatīvas atzinumu. Lasītāju uzmanība tiek vērsta uz minētajā atzinumā izteiktajām piezīmēm un ieteikumiem ⁽²⁵⁾.

6.1.2 Minēto dokumentu izstrādes gaitā Patērētāju aizsardzības jautājumu ministru padome Luksemburgā 2000. gada 13. aprīlī atkārtoti pievērsās izskatāmajam jautājumam un vērsa Komisijas un dalībvalstu uzmanību uz nepieciešamību šajā jomā izstrādāt saskaņotu Kopienas līmeņa pieeju. Padome pēc tam pieņēma rezolūciju par patērētāju kredītiem un parādsaistībām ⁽²⁶⁾, kurā tā, norādot uz parādības straujo izplatību, aicināja Komisiju veikt pasākumus, lai iegūtu trūkstāšo informāciju par pārmērīgu parādsaistību patiesajiem apmēriem Eiropā un rūpīgi apsvērtu iespēju saskaņot pārmērīgu parādsaistību gadījumu novēršanas un regulēšanas pasākumus ⁽²⁷⁾.

6.1.3 Jāuzsver, ka Komisija šo Padomes uzdevumu līdz šim vēl nav izpildījusi. Tā ir tikai īsumā pieminējusi atbildīgas kredītešanas jautājumu ⁽²⁸⁾ savā sākotnējā priekšlikumā par direktīvas ⁽²⁹⁾ par patēriņa kredītlīgumiem (2002) pārskatīšanu. Minētās piezīmes tomēr nav iekļautas direktīvas galīgajā redakcijā (2005) ⁽³⁰⁾, ko apstiprināja Vācijas prezidentūras laikā ⁽³¹⁾. Ņemot vērā iepriekš minēto, jāsecina, ka Komisijai attiecībā uz patēriņa kredītiem ir grūtības pieņemt jebkādas jaunus preventīvus un pārmērīgas parādsaistības regulējošus pasākumus ⁽³²⁾.

⁽²⁵⁾ Abus dokumentus izstrādājis bijušais Komitejas loceklis Manuel Ataíde Ferreira kgs.

⁽²⁶⁾ 2001. gada 26. novembra rezolūcija, OV C 364, 2001. gada 20. decembris.

⁽²⁷⁾ Atbilstoši Patērētāju aizsardzības jautājumu ministru padomes 2001. gada 26. novembra sanāksmes protokolā minētajam ministri cita starpā secināja, ka "dalībvalstu atšķirīgie profilaktiskie, sociālie, tiesiskie un saimnieciskie pasākumi pārmērīgu parādsaistību jomā varētu būt cēlonis tam, ka patērētāju un kredīta devēju stāvoklis dažādās dalībvalstīs ievērojami atšķiras" un tādēļ (...) "šo jautājumu varētu izskatīt Kopienas līmenī, lai papildus pasākumiem pārrobežu kredītu veicināšanai paredzētu pasākumus, kuru mērķis ir novērst pārmērīgas parādsaistības viena vienīga kredīta cikla laikā".

⁽²⁸⁾ Turklāt visai apšaubāmā veidā, kā EESK norāda atzinuma par minēto priekšlikumu (CES 918/2003, 2003. gada 17. jūlijs), ziņotājs Pegado Liz kgs. Skatīt arī "La presencia del sobreendeudamiento en la propuesta de directiva sobre el credito e los consumidores" ("Pārmērīgas parādsaistības ierosinātajā direktīvā par kredītiem un patērētājiem"), Manuel Angel, Lopes Sanchez, "Liber Amicorum Jean Calais Auloy", 62. lpp.

⁽²⁹⁾ COM (2002) 443 galīgā redakcija, 2002. gada 11. septembris.

⁽³⁰⁾ COM (2005) 483 galīgā redakcija/2, 2005. gada 23. novembris.

⁽³¹⁾ Tomēr jāatzīmē dažādu Kopienas iestāžu, tostarp Komisijas, dažas iniciatīvas ar mērķi veicināt sabiedriskas debates par šo jautājumu. Tajā skaitā ar Zviedrijas prezidentūras atbalstu organizēto 2000. gada 18. jūnija atklāto uzklaušanās sēdi Stokholmā 2000. gada 18. jūnijā; nozīmīgu konferenci par tematu "Konkurences noteikumi ES un banku sistēmas", kas 2001. gada 2. jūlijā tika organizēta sadarbībā ar Itālijas Nacionālo patērētāju padomi (Consiglio Nazionale dei consumatori e degli utenti, CNCU) un kuras laikā Veselības un patērētāju aizsardzības ģenerāldirektora Finanšu pakalpojumu direkcijas direktors iepazīstināja ar priekšlikumu direktīvai par patēriņa kredītlīgumiem ietvertajām pieejām, kā arī Kopienas līmenī nozīmīgiem pārmērīgu parādsaistību aspektiem; Veselības un patērētāju aizsardzības ģenerāldirektors Briselē 2001. gada 4. jūlijā organizēja uzklaušanās sēdi ar valstu valdību ekspertu piedalīšanos, kurā apsprieda direktīvā par patēriņa kredītlīgumiem ierosinātās izmaiņas, un vērsa uzmanību uz dažādiem pārmērīgu parādsaistību novēršanas aspektiem; Beļģijas prezidentūras laikā 2001. gada 13. un 14. novembrī Šarleruā notika nozīmīgs seminārs par "patēriņa kredītu un saskaņošanu Kopienas mērogā", kur Beļģijas ekonomikas un pētniecības ministrs īpaši uzsvēra minētā jautājuma sociālos un saimnieciskos aspektus un pievērsa uzmanību finanšu pakalpojumu attīstības saiknei ar pārrobežu tirdzniecību iekšējā tirgū. Semināra laikā Eiropas Komisijas eksperts iepazīstināja ar direktīvas par patēriņa kredītlīgumiem pārskatīšanas pamatnostādņiem, saskaņā ar kurām zināmas patērētāju informēšanas problēmas ir saistītas ar pārmērīgu parādsaistību novēršanu; 2002. gada 29. novembrī Madridē notika "Konference par patērētāju pārmērīgām parādsaistībām: aizsardzības mehānismi Eiropā", ko rīkoja ar Spānijas sociālistiskās strādnieku partijas (PSOE) un EP Sociālistu grupas atbalstu.

⁽³²⁾ Interesanti atzīmēt, ka citos dokumentos, tādos kā Komisijas priekšlikums par tematu "Vienotā euro maksājumu telpu" (SEPA), ir izklāstītas dažādas ar pārmērīgu parādsaistību novēršanu saistītas problēmas.

6.1.4 Dažos Komisijas dokumentos un pat tās priekšsēdētāja paziņojumos nesen izteiktās norādes — lai arī pavisam nedaudzas — tomēr liecina par iespējamām pārmaiņām, proti, ka Komisija varētu pievērst pārmērīgu parādsaistību jautājumam lielāku uzmanību ⁽³³⁾.

6.1.5 Ievērojot tās lielo nozīmi, īpaši jāmin Eiropas Padomes rezolūcija par “Tiesiskiem risinājumiem attiecībā uz parādsaistībām aizdevumu sabiedrībā” ⁽³⁴⁾, ko 2005. gada 8. aprīlī pieņēma Eiropas tieslietu ministri, paužot bažas, ka “kredīti ir viegli pieejami un tādējādi mājsaimniecībām noteiktos gadījumos var rasties pārmērīgas parādsaistības, kas savukārt ir cēlonis indivīdu un viņu ģimeņu sociālai atstumtībai”. Tādēļ minētajā rezolūcijā nepārprotami ir rosināts izveidot “piemērotu instrumentu, kurā paredzēti normatīvi un administratīvi pasākumi un ieteikti praktiski risinājumi” ⁽³⁵⁾.

6.1.6 Atkārtotu interesi par minētajām problēmām ir izraisījuši arī nesenie akadēmiskie pētījumi ⁽³⁶⁾ un citi Komisijas īpaši pasūtītie pētījumi ⁽³⁷⁾, par kuriem nesen publiski izteikušies dažu dalībvalstu vadītāji un ministri ⁽³⁸⁾.

6.2 Rīcība Kopienas līmenī — iespējas, nepieciešamība un pamatotība

6.2.1 EESK jau sen ir apgalvojusi un tagad vēlreiz apstiprina, ka pārmērīgu parādsaistību jomā Kopienas līmeņa pasākumi ir ne vien iespējami un vēlami, bet arī nepieciešami un neatliekami.

6.2.2 Komiteja apzinās, ka saskaņā ar Līguma noteikumiem un gadījumā, ja netiks pieņemts Konstitucionālais līgums ⁽³⁹⁾, pārmērīgu parādsaistību sociāla rakstura aspekti kā sociālās atstumtības cēlonis neietilpst ES kompetencē.

6.2.2.1 Līguma par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līguma dažādos noteikumos tomēr ir paredzētas gan kopīgas kompetences, gan arī darbības un pasākumi, kas Komisijai jānodrošina un jāīsteno, lai tādējādi atbalstītu un veicinātu dalībvalstu politiku šajā jomā ⁽⁴⁰⁾.

6.2.2.2 Turklāt ir jāmin, ka dažas jomas, kurās varētu īstenot Kopienas līmeņa pasākumus, tagad ietilpst trešajā pilārā, kas attiecas uz sadarbību tieslietās ⁽⁴¹⁾.

⁽³³⁾ Skatīt it īpaši Eurobarometra 2006. gada beigās publicēto aptauju, paziņojumu “Pilsonu programma”, ko Padome pieņēmusi 2006. gada jūlijā, un Komisijas paziņojumu attiecībā uz kopīgo ziņojumu par sociālo aizsardzību un sociālo iekļaušanu 2007. gadā (COM(2007) 13 galīgā redakcija, 2007. gada 19. janvāris).

⁽³⁴⁾ Apstiprināta Eiropas Padomes Eiropas tieslietu ministru 26. konferencē, kas notika 2005. gada 7. un 8. aprīlī Helsinkos.

⁽³⁵⁾ Saskaņā ar Eiropas Padomes Eiropas Tiesiskās sadarbības komitejas kvalitatīvi sagatavoto “Report on Legal Solutions to Debt Problems in Credit Societies” (“Ziņojums par tiesiskiem pasākumiem, lai risinātu ar parādsaistībām saistītās problēmas aizdevumu sabiedrībā”), 2005. gada 11. oktobris (CDCJ-BU(2005) 11 rev.).

⁽³⁶⁾ Šķiet, ka akadēmiskajās aprindās ir īpaša interese par patērētāju kredītu un pārmērīgu parādsaistību jautājumiem, ko apliecināja Berlīnē no 25. līdz 28. jūlijam notikušī Likuma un sabiedrības apvienības zinātniskā sanāksme, kuru apmeklēja zinātnieku grupa no Eiropas, Ziemeļamerikas un Dienvidamerikas, Āzijas un Austrālijas, 8 sesiju laikā apspriežot dažādus minēto jautājumu aspektus.

⁽³⁷⁾ Skatīt “Consumer Over indebtedness and Consumer Law in the European Union” (“Patērētāju parādsaistības un patērētāju tiesības regulējošie tiesību akti Eiropas Savienībā”), Udo REIFNER, Joahanna KIESILAIEN, Nick HULS un Helga SPRINGENNER (Līgums Nr. B5-1000/02/000353, pēc Veselības un patērētāju aizsardzības ģenerāldirektorāta pasūtījuma, 2003. gada septembris); “Study of the problem of Consumer Indebtedness: Statistical Aspects” (“Patērētāju parādsaistību problēmas izpēte: statistikas aspekti”), pētījumu veic ORC Macro (Līgums Nr. B5-1000/00/000197 pēc Veselības un patērētāju aizsardzības ģenerāldirektorāta pasūtījuma, 2001. gads); “Credit Consumption and Debt Accumulation among Low Income Consumers: Key consequences and Intervention Strategies” (“Kredītu patēriņš un parādsaistību uzkrāšanās patērētāju vidū ar zemiem ienākumiem: galvenās sekas un regulējuma stratēģijas”), Deirdre O’Loughlin (2006. gada novembris); “Exclusion and its links to finance: banking exclusion of individuals” (“Atstumtība un tās saistība ar finansēm: privātpersonu finansiālā atstumtība”), ziņojums izstrādāts Centre Walras, Georges Gloukoviezzoff; “EC Consumer Law Compendium: Comparative Analysis” (“EK patērētāju tiesību aktu apkopojums: salīdzinošā analīze”), 2006. gads, (Līgums Nr. 17.020100/04/389299), pēc Eiropas Komisijas pasūtījuma pētījumu veicis Hans Schulte-Nölke, Bīlefeldes universitāte; “Financial education & better access to adequate financial services” (“Izglītība finanšu jomā un labāka pieeja piemērotiem finanšu pakalpojumiem”), veikusi ASB Schuldnerberatungen (Austrija) sadarbībā ar GP-Forschungsgruppe: Institut für Grundlagen-und Programmforschung (GP pētniecības grupa: fundamentālo un programmu pētījumu institūts, Vācija), Asociāciju izglītošanas finanšu jautājumos veicināšanai SKEF (Polija) un Beļģijas Kredītu un parādsaistību novērošanas centru (L’Observatoire du Crédit et de l’Endettement), projektu līdzfinansēja Nodarbinātības un sociālo lietu ģenerāldirektorāts (2005. gada septembris — 2007. gada septembris).

⁽³⁸⁾ Skatīt, piemēram, nesenās Tony Blair, Stephen Timms un Ruth Kelly runas 2006. gada septembrī.

⁽³⁹⁾ Konstitucionālā līguma projekta I (3) pantā ir noteikts, ka viens no ES mērķiem ir “apkarot sociālo atstumtību un diskrimināciju un ... veicināt sociālo taisnīgumu un aizsardzību ...”.

⁽⁴⁰⁾ Īpaša uzmanība jāpievērš Līguma par Eiropas Savienību 2. un 34. panta noteikumiem, kā arī Romas līguma, kas grozīts ar Amsterdamas līgumu, 2., 3., 136., 137. un 153. pantam. Turklāt ir jāatzīmē arī integrētā atklātā koordinācijas metode (OMC), ko ieviesa 2006. gadā, lai paaugstinātu ES spēju sniegt atbalstu dalībvalstīm to centienos uzlabot sociālo kohēziju Eiropā.

⁽⁴¹⁾ Skatīt Līguma 65. un 67. pantu un jau šobrīd apjomīgos pasākumus, lai izveidotu Eiropas tiesību telpu.

6.2.2.3 Visbeidzot, arī pabeidzot izveidot pašu iekšējo tirgu un pašreiz viennozīmīgi pievēršot uzmanību iedzīvotājiem un patērētājiem ⁽⁴²⁾, ir vajadzīga zināmu ar pārmērīgām parādsaistībām un to sociālajām sekām saistīto aspektu, kā arī minētās problēmas novēršanas un regulēšanas saskaņošana Kopienas līmenī, lai tādējādi varētu izvairīties no konkurences izkropļojumiem un nodrošināt netraucētu tirgus darbību.

6.3 Nozīmīgākās Kopienas līmeņa rīcības jomas

6.3.1 Vienots pārmērīgu parādsaistību jēdziens

6.3.1.1 Lai nodrošinātu saskaņotu izpratni, pirmkārt ir jāizstrādā definīcija un jānosaka pārmērīgu parādsaistību parādības kvalitatīvie un kvantitatīvie parametri, lai, pamatojoties uz Eiropas un, vēlams, arī pasaules mērogā salīdzināmu pieeju, nodrošinātu pilnīgu informāciju par minētās parādības pamatā esošajiem sociālajiem apstākļiem, kā arī veiktu to kvalitatīvu novērošanu. Lai to paveiktu, jāvēc un jāapstrādā salīdzināmi statistikas dati, kas savukārt ļautu izstrādāt ekonomisku minētās parādības skaitliskā novērtējuma sistēmu.

6.3.1.2 Pamatojoties uz šo konceptuālo un metodoloģisko definīciju, Komisijai būtu jāapmaksā visā Kopienas teritorijā veikts pētījums, kas palīdzētu novērtēt pārmērīgu parādsaistību ekonomiskos un sociālos aspektus ⁽⁴³⁾.

6.3.2 Preventīvi un ierobežojoši pasākumi

6.3.2.1 Komisijai arī jāievieš neatkarīgi un saskaņoti tiesiski pasākumi, kuru mērķis ir pārmērīgu parādsaistību riska prognozēšana, novēršana un ietekmes ierobežošana.

Īpaši jāmin šādi tiesiski pasākumi:

- a) izsmeljoša informēšana pirms līguma noslēgšanas un ar līgumu saistītas informācijas sniegšana, kā arī atbalsts pēc līguma slēgšanas;

⁽⁴²⁾ Par to skaidri liecina ievērtības cienīgais starpposma ziņojums 2007. gada pavasara Eiropadomes sanāksmei, Komisijas paziņojums par tematu "Vienotais tirgus pilsoņiem" (COM(2007) 60 galīgā redakcija, 2007. gada 21. februāris), kā arī Eiropas Komisijas priekšsēdētāja nesenās dažādās uzrunas un intervijas.

⁽⁴³⁾ Dati par stāvokli Eiropā ir nedaudz novecojuši, atsaucoties uz iepriekš pieminēto, 2001. gadā OCR Macro publicēto pētījumu. Daudzas dalībvalstis tomēr atzīst, ka pēdējos gados būtiski palielināties to ģimeņu skaits, kuras ietekmējušas pārmērīgas parādsaistības. Dati par stāvokli Vācijā liecina, ka 1989. gadā tikai 3,5 % ģimeņu saskārās ar nopietnām finansiālām grūtībām, bet 2005. gadā jau 8,1 % vācu mājsaimniecību bija pārmērīgas parādsaistības (Francijas Pārmērīgu parādsaistību komisijās laikā no 2002. līdz 2006. gadam izskatīto lietu skaits katru gadu palielinājās par 6 %, kopumā izskatot 866 213 lietas. Skotijā 2004. gadā konstatēti vairāk nekā 3000 maksātnespējas gadījumi. Lai arī Zviedrijā ikgadējais ekonomikas pieaugums ir viens no augstākajiem ES, pārmērīgu parādsaistību gadījumu skaits 2005. gadā pieauga par 13,6 % salīdzinājumā ar 2004. gadu un par 30,7 % salīdzinājumā ar 2003. gadu. Beļģijā, šķiet, ir izņēmumus, kur pozitīvus rezultātus nodrošina labi izstrādāta un labi ieviesta sistēma, kā arī nesenās izmaiņas tiesību aktos (2007. gada 1. aprīļa likums un karaliskais dekrēts, ar kuru groza 2003. gada 24. marta likumu un 2003. gada 7. septembra karalisko dekrētu par pamata finanšu pakalpojumiem). ASV 2005. gadā konstatēti vairāk nekā 1 600 000 bankrota gadījumi. Austrālijā 2005./2006. gadā tiesās iesniegtās bankrota lietas 81 % gadījumu bija saistītas ar privātpersonu bankrotu. Kanādā 2006. gadā tiesas izskatīja 106 629 bankrota lietu (likvidācija vai priekšlikumi).

- b) kopīga atbildība par kredīta nodrošināšanu, pamatojoties, pirmkārt, uz pieprasītāja piekrišanu uzņemties saistības sniegt kredīta piešķirējam patiesu informāciju par viņa/viņas stāvokli un, otrkārt, uz piešķirēja piekrišanu uzņemties saistības darīt visu iespējamo, lai veiktu precīzu izvērtējumu un pieprasītāju pienācīgi konsultētu ⁽⁴⁴⁾;

- c) bezmaksas pārskaitījumu iespēja;

- d) ar patēriņa kredītiem saistītas reklāmas, mārketinga un komerciāla rakstura ziņu uzraudzība;

- e) "kredībspējas novērtēšanas" kritēriji un aizliegums pieņemt tikai automātiski pieņemtus lēmumus;

- f) banku pamata pakalpojumu nodrošināšana, bankas kontu universāls pielietojums un pārvedamība, bankas kontu pieejamība, izmantojot elektroniskos līdzekļus (debitkartes);

- g) mikrokredītu un citu sociālo kredītu parametru noteikšana, atbalsts "alternatīvu" finanšu iestāžu izveidei, kas paredzētas tieši šādiem mērķiem;

- h) negodīgas uzņēmējdarbības prakses un ar kredītu piešķiršanu saistītu ļaunprātīgu atrunu noteikšana un attiecīgu sankciju pieņemšana;

- i) tiesības atkāpties no līguma;

- j) prasību pēc papildu personīgām garantijām (nodrošinājuma) ierobežošana;

- k) noteikumi attiecībā uz komisijas maksu;

- l) noteikumi, kas piemērojami kredīta starpniekiem;

- m) par finanšu pakalpojumu jomu atbildīgo valsts līmeņa iestāžu pilnvaru un to veiktās uzraudzības stiprināšana un

- n) tādu parametru noteikšana, kas ļauj definēt "augļošanu";

- o) direktīvā par patēriņa kredītu iekļaut noteikumu par to, ka banku pienākums ir atbildēt uz sūdzību līdz noteikta termiņa beigām.

Turklāt turpmāk tiesību akti būtu jāizstrādā attiecībā uz šādiem aspektiem:

- a) vienota sociālās apdrošināšanas sistēma;

- b) ilgtspējīgas pensiju sistēmas nodrošināšana un tās vienota piemērošana visās dalībvalstīs (iespējamā "28. sistēmas" noteikšana);

- c) vienotas kredīta vēstures datu sistēmas noteikšana, pilnībā garantējot personas datu aizsardzības prasības un nosakot, kas un kādā nolūkā datus var izmantot (vienīgi kredīta piešķiršanai).

⁽⁴⁴⁾ Šajā kontekstā noderīgi piemēri atrodami Dienvidāfrikas Valsts kredīvērtēšanas dokumenta Nr. 34/2005 79. līdz 81. nodaļā.

6.3.2.2 Komisijai vienlaikus būtu jāsekmē paraugprakse šajā jomā, veicinot Eiropas rīcības kodeksu pieņemšanu pašregulējuma vai kopregulējuma, kā arī pienācīgi izstrādātas, efektīvi piemērotas un saistošas tiesību sistēmas ietvaros.

6.3.2.3 Turklāt Komisijai pēc savas iniciatīvas vai sadarbībā ar dalībvalstīm būtu jāizveido īpašas informācijas programmas, jāsteno izglītojoši pasākumi par kredītu izmantošanas praktiskiem aspektiem, kā arī projekti, kuru mērķis ir sniegt attiecīgu atbalstu un padomu. Būtu ieteicams izmantot eksperimentālus projektus, jo tie jau ir bijuši sekmīgi citās jomās ⁽⁴⁵⁾.

6.3.2.4 Visbeidzot, EESK ierosina izveidot Eiropas Parādsaistību novērošanas centru, kas sadarbībā ar esošām un nākotnē izveidojamām dalībvalstu iestādēm vai citām struktūrām nodrošinātu forumu visu iesaistīto pušu dialogam, analizētu pārmērīgu parādsaistību parādības attīstību Eiropas līmenī, sniegtu atbalstu un ierosinātu iniciatīvas, kas vislabāk piemērotas šādu situāciju novēršanai, veicot ietekmes novērtējumu. Komiteja piedāvā minēto novērošanas centru iekļaut tās institucionālajā struktūrā — vismaz līdz laikam, kad tas kļūs par neatkarīgu iestādi.

6.3.3 Darbs ar parādniekiem un parādu piedziņa

6.3.3.1 Ņemot vērā valstīs izveidoto sistēmu dažādību, to atšķirīgo izcelsmi, principus un metodes ⁽⁴⁶⁾, Komisijai galvenā uzmanība būtu jāvērs nevis uz saskaņošanu, bet gan uz tāda kritēriju kopuma un tādu pamatprincipu noteikšanu, kas būtu jāievēro visos civilprocesuālajos noteikumos par parādu piedziņu vai kredītu atgūšanu no privātpersonām, rosinot to pieņemšanu un nodrošinot to atzīšanu dalībvalstīs.

6.3.3.2 Nozīmīgākie pamatprincipi ir šādi:

- ātri un ieinteresētajām pusēm bez maksas vai par nelielu samaksu pieejami risinājumi, kas nekavē kredītu saņemšanu un nelabvēlīgi neatsaucas uz parādnieka un viņa ģimenes reputāciju;

Briselē, 2007. gada 5. oktobrī.

- pasākumi, kuros ņemtas vērā ne tikai kreditoru likumīgās intereses, bet arī viņu atbildība par ģimeņu parādsaistībām;
- risinājumi, kas veicina vienprātību un brīvprātīgas ārstēšanas vienošanās par atmaksu, kuras iespēju robežās ļauj parādniekiem saglabāt tādu ģimenes labklājībai nepieciešamo īpašumu, piemēram, mājokli;
- elastīgi pasākumi, kas parādniekam vissmagākajos gadījumos ļauj izvēlēties apķīlājamu lietu likvidāciju, kreditoram norakstot nesamaksātos parādus, pietiekamā mērā ņemot vērā to trešo personu intereses, kas ir galvojušas par parādnieku;
- speciālistu atbalsts parādniekiem atmaksas plānu izpildes laikā pēc bankrota pasludināšanas, lai izvairītos no situācijas atkārtotāšanās un parādniekiem palīdzētu izmainīt patēriņa ieradumus un parādsaistību uzņemšanās veidus, tādējādi sniedzot viņiem jaunas iespējas.

6.3.3.3 Visos minētajos pasākumos tomēr ir jādod iespēja iesaistīties arī pašiem ieinteresētajiem un viņu pārstāvjiem. Tādēļ sākotnēji būtu jāsarīko publiska apspriešana, publicējot Zaļo grāmatu, kurā tiktu apskatīti problēmas aspekti visā Eiropas mērogā, analizēti dažādi līdzekļi un sistēmas ar pārmērīgām parādsaistībām saistītu situāciju novēršanai, uzraudzībai un risināšanai. Visbeidzot, tajā galvenajos vilcienos jāizklāsta, kāda varētu būt Kopienas līmeņa saskaņota rīcība, iesaistoties attiecīgajiem ģenerāldirektorātiem, dažādu dalībvalstu iestādēm un sociālajiem partneriem Kopienas līmenī ⁽⁴⁷⁾.

7. Uzklaušana

7.1 EESK 2007. gada 25. jūlijā rīkoja publisku apspriedi par šajā atzinumā apskatītajiem jautājumiem; apspriedē piedalījās virkne pieaicināto dalībnieku — šās jomas speciālistu.

7.2 Sēde bija ļoti labi apmeklēta, un tajā tika izstrādāti daudzi īpaši lietderīgi dokumenti. Sēdē izskanējušie viedokļi apliecina skaidru atbalstu šī atzinuma, kurā ņemti vērā daudzi pasākumā izteiktie ierosinājumi, mērķiem.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

⁽⁴⁵⁾ Kā piemēru var minēt starpniecības gadījumus strīdu izšķiršanai, kā arī projektus tādā jomā kā patēriņa strīdu ārstēšanas noregulēšana, no kuriem veidojušies dažādi šobrīd Eiropā pastāvoši tīkli. Kā viens no svarīgākajiem apskatāmā jautājuma sakarā īpaši jāatzīmē 1994. gadā izveidotais "Consumer DebtNet", ko šobrīd pārveido ar nosaukumu "European Consumer Debt Net (ECDN)".

⁽⁴⁶⁾ Turklāt dažās dalībvalstīs, piemēram, Portugālē attiecīga sistēma joprojām nav izveidota.

⁽⁴⁷⁾ Jāatzīmē, ka iepriekšminētā EESK 2000. gada informatīvajā ziņojumā ir iekļauts ieteikums, ka Komisijai, "lai šajā virzienā spertu pirmo soli, pēc iespējas ātrāk jāsāk izstrādāt Zaļā grāmata par Eiropas mājāsaimniecību pārmērīgām parādsaistībām, kurā tiktu iekļauta informācija par šajā jomā pieejamajiem pētījumiem, aprakstīta aktuālā situācija attiecībā uz dalībvalstīs un kandidātvalstīs pastāvošajām tiesiskajām sistēmām un statistikas datiem, būtu mēģināts izstrādāt pārmērīgu parādsaistību vienotu jēdzienu, kā arī noteikta Komisijas izvēlēta pieeja, lai sasniegtu informatīvajā ziņojumā norādītos mērķus".

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Uzņēmēju domāšanas veids un Lisabonas stratēģija”

(2008/C 44/20)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2007. gada 16. februārī nolēma sagatavot atzinumu par tematu “Uzņēmēju domāšanas veids un Lisabonas stratēģija”.

Par dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsonības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2007. gada 2. oktobrī. Ziņotāja — Sharma kdze un līdzziņotājs — Olsson kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 439. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 24. un 25. oktobrī (25. oktobra sēdē), ar 109 balsīm par, 3 balsīm pret un 5 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1 Uzņēmējdarbība šā vārda plašākajā nozīmē, kas var veicināt inovatīvu un radošu domāšanas veidu, Lisabonas stratēģijā būtu jāuzsver kā viens no galvenajiem līdzekļiem, lai radītu lielāku izaugsmi un labākas darba vietas, kā arī sasniegtu sociālo kohēziju un cīnītos ar sociālo atstumtību.

Mūsu globālajā sabiedrībā izšķiroša nozīme ir tam, ka uzņēmēju domāšanas veidu kopj un attīsta makroekonomikas, mezoekonomikas un mikroekonomikas līmenī, izmantojot holistisku pieeju, vienlaikus ievērojot katra līmeņa raksturīgākās iezīmes.

1.2 Izglītībā un apmācībā visās vecuma grupās un atbilstoši jebkura indivīda spējām jāveicina visu iedzīvotāju radošais potenciāls un perspektīvas. EESK atbalsta paraugprakses tālāknodošanu un uzsver Norvēģijas valdības stratēģiju⁽¹⁾ un *Junior Achievement Young Enterprise (JA-YE)* kā vērtīgus modeļus uzņēmējdarbības aspektam izglītībā un apmācībā, ko varētu pārņemt pārējās dalībvalstīs.

1.3 Jāmobilizē publiskā un privātā sektora dalībnieki, lai attīstītu uzņēmēju domāšanas veidu tā plašākā nozīmē sabiedrībā, organizācijās un individuālā līmenī.

1.4 Eiropas Savienības Komisijai būtu jāizstrādā programma progresā un paraugprakses izplatīšanas novērtēšanai, kā arī uzņēmēju domāšanas veida vērtības veicināšanai ES iedzīvotāju vidū saistībā ar Lisabonas stratēģiju. Svarīga ir paraugprakses savstarpēja apmaiņa, un attīstību šajā jomā varētu uzraudzīt, izmantojot Komisijas organizētās gadskārtējās novērtēšanas konferences.

1.5 Sociālajiem partneriem būtu jāapsver uzņēmēju domāšanas veida veicināšanas ieguvumi kā viens no faktoriem, kas varētu radīt vairāk un labākas darba vietas. Sociālajiem partne-

riem jāpastiprina centieni un sociālais dialogs, lai vienotos holistiskai rīcībai.

1.6 Jāveicina sociālās ekonomikas un nevalstisko organizāciju nozīme uzņēmēju domāšanas veida attīstībā sociālo mērķu un inovāciju labā. Jaunajās nodarbinātības pamatnostādņēs 2008.-2010. gadam būtu jāatzīst šādu uzņēmumu īpašā nozīme Eiropas līmenī.

1.7 EESK atbalsta Nodarbinātības, sociālo lietu un līdztiesīgu iespēju ģenerāldirektorāta iniciatīvu uzsākt “Iekļaujošu uzņēmējdarbības stratēģiju”, un plāno tajā aktīvi piedalīties.

1.8 Paraugmodeļiem un pasākumiem masu saziņas līdzekļos un veidam, kādā tie atspoguļo uzņēmējdarbību, uzņēmējus un izglītības stratēģijas, kas veicina radošu pieeju un inovāciju, ir izšķiroša nozīme, lai Eiropā pilnveidotu uzņēmēju domāšanas veidu. Lai veidotu Eiropu, kurā sekmīgi izpaužas uzņēmējdarbības gars, ir būtiski svarīgi panākt, ka plašsaziņas līdzekļi reklamē pasākumus, kas ļauj izplatīt pozitīvu informāciju ne tikai par skolām un apmācības stratēģijām, kuras sekmē radošu pieeju un inovatīvas darbības nosacījumus, bet arī par uzņēmumiem un to vadītājiem, kas strādā atbilstīgi minētajam uzņēmējdarbības garam.

1.9 Lai uzņēmēju domāšanas veids varētu ietekmēt Lisabonas stratēģijā noteiktos mērķus, tas jāiekļauj pēc iespējas lielākā skaitā ES politiku un programmu.

1.10 EESK jānudina komisāri Figel un Verheugen kgi sadarboties Izglītības un kultūras ģenerāldirektorāta un Uzņēmējdarbības un rūpniecības ģenerāldirektorāta līmenī, lai veicinātu uzņēmēju domāšanas veida un attieksmes ieguvumus un vērtību saistībā ar Lisabonas stratēģiju, nosakot 2009. gadu par “Radošas pieejas, inovāciju un uzņēmēju domāšanas veida gadu”.

⁽¹⁾ “Ieraudzīt iespējas un likt tām darboties!” Uzņēmējdarbības stratēģija izglītības jomā 2004.-2008. gadam, stratēģijas plāns, Tirdzniecības un rūpniecības ministrija, Vietējo pašvaldību un reģionālās attīstības ministrija.

2. Ievads

2.1 Pašiniciatīvas atzinumā tiks pievērsta uzmanība nepieciešamībai veicināt uzņēmēju domāšanas veidu tā plašākajā nozīmē kā vienu no galvenajiem sociālās un ekonomiskās attīstības faktoriem, un līdz ar to uzmanība tiks pievērsta arī tam, kā cilvēku kapitāls un radoša pieeja var veicināt Lisabonas stratēģijā noteikto mērķu īstenošanu.

2.2 Eiropas Komisija uzņēmējdarbību definē šādi:

“Uzņēmējdarbība attiecas uz indivīda spējām pārvērst idejas darbībā. Tas nozīmē radošu garu, novatorismu un riskēšanu, kā arī spēju plānot un pārvaldīt projektus, lai sasniegtu mērķus. Tā atbalsta ikvienu ikdienas dzīvē mājās un sabiedrībā, atbalsta darba ņēmēju, apzinoties darba nozīmi un spējot izmantot izdevības, un ir īpašu zināšanu un prasmju pamats, kas nepieciešamas uzņēmējiem, kuri nodarbojas ar sociālo vai komercdarbību”⁽²⁾.

2.3 Atbilstoši Lisabonas stratēģijai ES mērķis ir “klūt par viskonkurētspējīgāko un dinamiskāko uz zināšanām balstītu tautsaimniecību pasaulē”, un, kas ir vissvarīgākais, “spēt nodrošināt ilgtspējīgu ekonomisko izaugsmi, vairāk un labākas darba vietas un lielāku sociālo kohēziju”.

2.4 Neraugoties uz plašajiem centieniem sasniegt Lisabonas mērķus, nepieciešams darīt vairāk, lai to realizētu. Uzņēmēju domāšanas veida veicināšanai un izmantošanai sociālajā, sabiedrības, organizatoriskajā un individuālajā līmenī ir viena no galvenajām lomām Eiropas izaugsmes un konkurētspējas virzībā, līdz ar tās sociālo un vides ilgtspējību.

2.5 Komisija⁽³⁾ 2005. gada februārī nāca klajā ar Lisabonas stratēģijas aktualizācijas priekšlikumu, koncentrējot Eiropas Savienības centienus divu galveno uzdevumu īstenošanai — panākt spēcīgāku, noturīgāku izaugsmi un izveidot vairāk labu darba vietu. Citu pasākumu starpā stratēģijā ir uzsvērtā uzņēmējdarbības kultūras veicināšana un MVU atbalstošas vides izveide, iekļaujot izglītību uzņēmējdarbības jomā un apmācību atbilstošā izglītības līmenī. Komunikācijas un plašsaziņas līdzekļiem, kā arī radošajai industrijai vispār būtu jāpiešķir svarīga nozīme uzņēmējdarbības veicināšanā, mudinot cilvēkus, jo īpaši sievietes un jauniešus⁽⁴⁾, izvēlēties veidot karjeru uzņēmējdarbības jomā.

⁽²⁾ “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes ieteikumam par pamatprasmēm mūžizglītībā” COM(2005) 548. Pielikums, 7. punkts.

⁽³⁾ “Paziņojums Eiropas pavasara sanāksmei — Sadarbība izaugsmes un darba vietu attīstībai — Jauns posms Lisabonas stratēģijā” COM(2005) 24.

⁽⁴⁾ “Prezidentvalsts secinājumi”, Eiropas padoles Briseles sanāksme, 2006. gada 23.-24. marts, 31. pants.

Uzņēmēju domāšanas veids nozīmē svarīgas pamatprasmes un attieksmi, ko var veicināt, izmantojot mūžizglītību, lai atbalstītu Lisabonas stratēģijas visus trīs elementus:

- 1) attīstīt Eiropu un tās reģionus, lai tie kļūtu par pievilcīgāku ieguldījumu un darba tirgu;
- 2) zināšanas un inovāciju noteikt par prioritāti;
- 3) radīt vairāk un uzlabotas nodarbinātības iespējas.

2.6 Šis atzinums seko virknei nozīmīgu EESK atzinumu, kuros galvenā uzmanība pievērsta uzņēmējdarbības dažādiem aspektiem, jo īpaši atzinumā par tematu “Uzņēmēju domāšanas veida veicināšana, izmantojot izglītību un apmācību”⁽⁵⁾ un nesenajā atzinumā par uzņēmējdarbības potenciālu, jo īpaši saistībā ar MVU, lai uzsvērtu Lisabonas stratēģiju, uzņēmējdarbību un nodarbinātības iespējas⁽⁶⁾.

2.7 Bez tam Komiteja ir izstrādājusi vairākus atzinumus par Lisabonas stratēģiju, un inovācijas un radošas pieejas, kas ir uzņēmēju domāšanas veida pamatkritērijs, nozīmīgums ir uzsvērts kā galvenā kompetence Lisabonas stratēģijā noteikto mērķu realizēšanā. Arī nesen pieņemtajos atzinumos apskatīti tie paši jautājumi⁽⁷⁾.

2.8 Šajā atzinumā tiks plašāk apskatīti iepriekšējā punktā minētie atzinumi, pievēršot īpašu uzmanību tam, ko inovatīvs un radošs uzņēmēju domāšanas veids sniedz sabiedrībai, kā arī tam, kā dažādas ieinteresētās puses to var veicināt. Būtiski svarīgi ir jau no bērnības veicināt uzņēmēju domāšanas veidu un attieksmi, lai atklātu visu iedzīvotāju potenciālu, un to turpināt, izmantojot mūžizglītību, kas aizsākas pamatzglītības posmā, vienmēr ņemot vērā mazu bērnu personības vispārējo attīstību.

2.9 Šis atzinums jāapskata arī saistībā ar EESK pašreizējā priekšsēdētāja programmu “Uzņēmējdarbība ar humānu ievirzi”, kurā uzņēmējdarbība ir nevis vienkārši peļņas gūšanas veids, bet gan tāds pats sabiedrības virzītājspēks kā ekonomika un inovācija. Šajā sakarā EESK priekšsēdētājs paredz, ka Komiteja 2008. gadā organizēs konferenci, kuras nosaukums ir “Uzņēmējdarbība ar humānu ievirzi”.

⁽⁵⁾ Skat. EESK 2006. gada 19. jūlija atzinumu par tematu Kopienas Lisabonas programmas īstenošana — veicināt uzņēmējdarbības garu, izmantojot izglītību un apmācības ziņotāja Jerneck kdze (OV C 309, 16.12.2006.).

⁽⁶⁾ Skat. EESK atzinumu par tematu “Uzņēmējdarbības, jo īpaši MVU, potenciāls (Lisabonas stratēģija)”, (pašiniciatīvas atzinums), INT/324, ziņotāja Faes kdze, un atzinumu par tematu “Nodarbinātība un uzņēmējdarbība — pilsoniskās sabiedrības, sociālo partneru un reģionālo un vietējo pašvaldības iestāžu loma, ņemot vērā dzimumu aspektu” (izpētes atzinums), SOC/273, ziņotājs Pariza Castaños kgs.

⁽⁷⁾ Skat EESK atzinumus par tematiem — “Uzņēmumu, jo īpaši MVU, potenciāls (Lisabonas stratēģija)”, (pašiniciatīvas atzinums), INT/324, ziņotāja Faes kdze. — “Ieguldījumi zināšanās un inovācijā (Lisabonas stratēģija)”, (pašiniciatīvas atzinums), INT/325, ziņotājs Wolff kgs. — “Prioritāro kategoriju nodarbinātība (Lisabonas stratēģija)”, (pašiniciatīvas atzinums) SOC/251, ziņotājs Greif kgs. — “Eiropas enerģētikas politikas definīcija (Lisabonas stratēģija)”, (pašiniciatīvas atzinums), TEN/263, ziņotāja Sirkenen kdze.

3. Vispārējās piezīmes

3.1 EESK ņem vērā uzņēmējdarbības definīciju, uz ko atsaucas Eiropas Komisija un, no vienas puses, vēlas uzsvērt plašo pieeju, bet no otras — nepieciešamību mobilizēt publiskā un privātā sektora ieinteresētās puses, lai Lisabonas stratēģijā noteiktie mērķi patiešām tiktu sasniegti.

3.2 Uzņēmējdarbība jāaplūko no plašāka aspekta nekā tradicionālais sabiedrības viedoklis par to, ka uzņēmumi tiek veidoti un attīstīti saimnieciskā un peļņas nolūkā.

3.3 Atjautība, radoša pieeja un inovācija grupas, uzņēmuma vai sabiedrības līmenī nenozīmē vienkārši to individu, kuri veido šo sabiedrību, uzņēmēju domāšanas veida vienkāršu apvienojumu. Tādēļ būtu jādiferencē uzņēmējdarbības attīstības līmeņi.

3.4 Pilnībā ir jāatzīst ar uzņēmējdarbību saistītie sociālie un citi virzītājspēki. Uzņēmēju domāšanas veids ir sabiedriskā parādība "kas sastopama visās cilvēka dzīves norisēs". Tādējādi tas ir visaptverošs kultūras jēdziens par sociālajiem procesiem un darbībām, ko cilvēki veic individuālo, sabiedrības un saimniecisko mērķu labā. Šāda attieksme pret uzņēmējdarbību veicinās cilvēku kapitālu un sociālo kapitālu, kas ir izšķiroši nozīmīgi inovatīvai sabiedrībai un saimnieciskajai konkurētspējai, līdz ar sociāli atstumto grupu plašāku integrāciju.

3.5 Izglītībai jāatbalsta šī perspektīva, veicinot uzņēmējdarbības domāšanas veidu un plašāku uzņēmējdarbības kultūru.

3.6 Sociālajiem partneriem būtu jāpastiprina centieni atrast kopēju pamatu holistiskiem pasākumiem, lai veicinātu radošu pieeju, inovāciju un uzņēmēju domāšanas veidu, kā rezultātā tiks izveidotas vairāk un labākas darba vietas. Viņu līdzdalības neatņemamai sastāvdaļai jābūt informēšanai par sociālo dialogu un tā nostiprināšanai.

3.7 Eiropas Komisija ir uzsvērusi būtiskās zināšanas, prasmes un nostājas saistībā ar uzņēmēju domāšanas veidu ⁽⁸⁾.

1) "Nepieciešamās zināšanas ietver pieejamās iespējas personiskai, profesionālai un/vai biznesa darbībai, ietverot "plašākas ainas" jautājumus, kas nodrošina izpratni par to, kur cilvēki dzīvo un strādā, piemēram, plašāka izpratne par ekonomikas darbības principiem un iespējām vai izaicinājumiem, ar ko

⁽⁸⁾ "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes ieteikumam par pamatprasmēm saistībā ar mūžizglītību", COM(2005) 548 galīgā redakcija.

sastopas darba devējs vai organizācija. Individīdiem jāapzinās arī uzņēmuma ētiskā nostāja un tas, kā viņi var būt labais spēks, piemēram, ar godīgu tirdzniecību vai sociālu organizāciju".

2) "Prasmes ir saistītas ar proaktīvu projektu vadību (tostarp prasme plānot, organizēt, vadīt, uzņemties līdera lomu un deleģēt, analizēt, sazināties, sniegt norādījumus un novērtēt un uzskaitīt) un spēju strādāt gan individuāli, gan sadarbojoties komandās. Būtisks ir vērtējums attiecībā uz indivīda stiprajām pusēm un trūkumiem, kā arī risku novērtējums un to uzņemšanās, sadalot tos tā un tad, kad tas nepieciešams".

3) "Uzņēmēju attieksmi raksturo iniciatīva, proaktivitāte, neatkarība un inovācija personiskajā un sabiedriskajā dzīvē, tāpat kā darbā. Tā ietver arī motivāciju un apņēmību sasniegt mērķus neatkarīgi no tā, vai tie ir personiski nolūki vai mērķi, kas kopīgi ar citiem un/vai darbā".

3.8 EESK iepriekš minēto papildinātu ar indivīda zināšanām un izpratni par korporatīvo sociālo atbildību un uzņēmējdarbības pasākumiem — ne vienmēr ar mērķi gūt peļņu —, kas vērojami uzņēmējdarbībā kā līdzeklis sabiedrības veiktspējas uzlabošanai, sociāli atstumto grupu integrācijai darba tirgū un citiem sabiedrības mērķiem. Tomēr ir svarīgi radīt atbilstošus nosacījumus un prasmes minētajām grupām, lai tajās attīstītu uzņēmēju domāšanas veidu.

3.9 Nepieciešams inovatīvs un radošs domāšanas veids, lai radītu vairāk un labākas darba vietas, sasniegtu sociālo kohēziju, cīnītos ar sociālo atstumtību, lai risinātu globalizācijas, iedzīvotāju novecošanas, vides aizsardzības un zināšanu veicināšanas problēmas. Līdz ar to tam ir ļoti būtiska nozīme Lisabonas stratēģijā.

3.10 Pētījumi liecina par to, ka statistikas ziņā ir ievērojama saistība starp uzņēmējdarbību un ekonomisko izaugsmi, kā rezultātā tiek radīts dinamisks darba tirgus ar zemāku bezdarba līmeni ⁽⁹⁾. Uzņēmējdarbība īpaši nozīmīga ir arī mazākumtautību grupām, kas atrodas ārpus darba tirgus.

3.11 Tomēr, lai īstenotu minēto pozitīvo korelāciju, ir svarīgi veicināt uzņēmējdarbību un pārvērst to ilgtspējīgā labklājības un darba vietu radīšanas procesā.

⁽⁹⁾ Skat.:

- *The Global Entrepreneurship Monitor (GEM) 2004*;
- Komisijas Paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Kopienas Lisabonas programmas īstenošana: izmantojot izglītību un mācības, stimulēt uzņēmējdarbības garu", COM(2006) 33;
- "Problēma, lai iedvesmotu: uzņēmējdarbības izglītība jauniešiem", speciālistu grupas uzņēmējdarbības jautājumos saistībā ar nabadzības apkarošanu ceturtnā sēde. Athayde, R. 2004, Ženēva, ANO.

4. Īpašas piezīmes

4.1 Uzņēmēju domāšanas veids izglītībā

4.1.1 EESK atkārtoti izsaka atbalstu 2006. gadā noteiktajiem galvenajiem virzieniem uzņēmējdarbības veicināšanai ⁽¹⁰⁾:

- 1) uzņēmēju domāšanas veids jāattīsta savlaicīgi, veidojot pamatu apmācībai un izglītībai uzņēmējdarbības jomā;
- 2) papildu programmas uzņēmējdarbības apmācības jomā, kas ir iekļautas valsts mācību programmā no pamatzglītības līdz augstākajai izglītībai;
- 3) konstruktīva un efektīva skolu/universitāšu, uzņēmumu un valsts iestāžu sadarbība;
- 4) skolotāju iesaistīšana veicina viņu personisko attīstību;
- 5) izglītības programmu izstrādē uzņēmējdarbības jomā jāiekļauj gan darba devēji, gan darba ņēmēji;
- 6) pilsoniskās sabiedrības aktīva iesaistīšana un klātbūtne mācību procesā;
- 7) skolās jāņem vērā sieviešu uzņēmēju nozīmīgums, lai veicinātu sieviešu un vīriešu kārtas uzņēmēju skaitlisko līdzsvaru;
- 8) uzņēmējdarbība līdzvērtīgā apmērā jāveicina cilvēku ar invaliditāti un citu nelabvēlīgu grupu vidū;

plašāka zināšanu tālāknodošana izglītības iestāžu vidū, ieskaitot augstāko un tālākizglītību, lai apmainītos ar informāciju un saskaņotu akadēmisko augstskolu studentiem paredzētās programmas

4.1.2 Izglītības iestādēm ir kopīga atbildība par uzņēmējdarbības aspektu izglītībā.

⁽¹⁰⁾ Skat.:

- Komisijas Paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Kopienas Lisabonas programmas īstenošana: izmantojot izglītību un mācības, stimulēt uzņēmējdarbības garu", COM(2006)33,
- EESK 2006. gada 19. jūlija atzinumu par tematu "Kopienas Lisabonas programmas īstenošana — veicināt uzņēmējdarbības garu, izmantojot izglītību un apmācību", ziņotāja Jerneck kdze (OV C 309, 16.12.2006.),
- Konferences "Uzņēmējdarbības izglītība Eiropā: uzņēmēja domāšanas veida veicināšana, izmantojot izglītību un apmācību" secinājumi — Eiropas Komisijas un Norvēģijas valdības kopīgi organizētā iniciatīva, Oslo, 2006. gada 26.-27. oktobris.

4.1.3 Apmācību uzņēmējdarbības jomā izglītības sistēmas ietvaros var apkopot šādi:

- pamatzglītība — audzēkņiem palīdz iegūt ticību saviem spēkiem, uzņemties atbildību, pētot viņu radošo pieeju, izmantojot eksperimentus un kļūdu analīzi, kā arī iegūstot informāciju par vietējās sabiedrības iespējām;
- zemākā vidējā izglītība — audzēkņi attīsta tādas pamatprasmes, kā, piemēram, spēja pieņemt lēmumus, spēja strādāt komandā, problēmjautājumu risināšana un tīklu veidošana;
- augstākā vidējā izglītība — zināšanu apguve praktiskā darbībā, izmantojot praksi un teoriju; savukārt, veidojot jauniešu uzņēmumus, iespējams iekļaut resursus, finanšu līdzekļus, vides aspektu, ētikas jautājumus un attīstīt nostāju attiecībā uz darbu un ikdienas dzīvi;
- augstākā izglītība — uzņēmējdarbības plānošanā un uzņēmuma izveidē un vadīšanā ietilpst produktu izstrāde, uzņēmējdarbības iespēju noteikšana, klientu un tirgus attiecības, radoša pieeja un inovācija.

4.1.4 EESK vēlas arī uzsvērt dažus secinājumus no dažādiem pētījumiem, kas apstiprina, ka izglītība uzņēmējdarbībā

- veicina plašāku uzņēmējdarbības kultūru;
- ir stratēģija, lai attīstītu jauniešu uzņēmējdarbības spējas, kompetenci un attieksmi pret uzņēmējdarbību ⁽¹¹⁾;
- izglītība uzņēmējdarbības jomā var attīstīt jauniešu radošo pieeju, spēju strādāt komandā, atbildības sajūtu un pašpaļāvību ⁽¹²⁾;

⁽¹¹⁾ Skat.:

- "Entrepreneurskap som strategi for regional utvikling", Spilling, O., Roppen, J., Sanness, A., Simonsen, B., Steinsli, J. og Støylen, A. 2002, BI, diskusiju dokuments 7/2002. Lillehammer: BI
- "Palīdzot izveidot uzņēmējdarbības kultūru — metodisks līdzeklis uzņēmējdarbības attieksmes un prasmju veicināšanā, izmantojot izglītību" Eiropas Komisija, 2004. gads. http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/support_measures/training_education/doc/entrepreneurial_culture_en.pdf.

⁽¹²⁾ Skat.:

- "Palīdzot izveidot uzņēmējdarbības kultūru — metodisks līdzeklis uzņēmējdarbības attieksmes un prasmju veicināšanā, izmantojot izglītību" Eiropas Komisija, 2004. gads. http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/support_measures/training_education/doc/entrepreneurial_culture_en.pdf
- "Entrepreneurskapsopplæring i skolen. Hovedkonklusjoner fra 3 års følgeforskning av Ungt Entreprenørskaps program: Program for nyskaping og entreprenørskap i opplæring og utdanning i Norge (2001-2005)", Johansen, V. and Eide, T. 2006, <http://www.ostforsk.no/notater/pdf/132006.pdf>
- "Erfaringer fra deltakelse i studentbedrift. Hvordan opplevde de tiden som etablerer av Studentbedrift og hva skjedde etterpå?", Johansen, V. and Eide, T. 2006, <http://www.ostforsk.no/notater/pdf/162006.pdf>.

— mudina audzēkņus biežāk kļūt par uzņēmējiem ⁽¹³⁾.

4.1.5 EESK izsaka nožēlu, ka programmā “Jaunatne darbībā” ⁽¹⁴⁾ nav nekādu norāžu uz uzņēmējdarbību. Uzņēmēju domāšanas veidam un uzņēmējdarbībai būs galvenā nozīme karjeras iespēju attīstībā un uzlabošanā jauniešiem nākotnē. Tādēļ ir ļoti būtiski uzņēmējdarbības nozīmīgumu iekļaut pēc iespējas lielākā skaitā ES politiku un programmu.

4.2 Sociāli apsvērumi un uzņēmēju domāšanas veids

4.2.1 Plaša pieeja uzņēmējdarbībai sniedz iespēju attīstīt visu iedzīvotāju radošo pieeju, ieskaitot arī visnelabvēlīgākā stāvoklī esošas personas. Tādēļ jāatzīst un jāveicina katra indivīda radošā pieeja un potenciāls. Uzņēmēju domāšanas veidu var uzskatīt par individuālo iespēju virzītājspēku, radot kolektīvo mērķi un sociālās pārmaiņas. Eiropā pilnībā jāizmanto darba ņēmēju un iedzīvotāju radošā pieeja, lai veicinātu tādu kultūru, kas Eiropu padarītu gan sociālu, gan konkurētspējīgu. Uzņēmēju domāšanas veids veicinās iedzīvotāju līdzdalību sabiedrībā.

4.2.2 Lai programmas būtu efektīvas, uzņēmējdarbības izglītības procesā ir svarīgi iesaistīt visas ieinteresētās puses. Norvēģijas stratēģija ir veiksmīgs piemērs, kā pilsoniskās sabiedrības dalībnieki kopīgi strādājuši, lai sasniegtu uzņēmējdarbības izglītības mērķus. Pievienotajā piemērā ⁽¹⁵⁾ Norvēģijas valdība — gan Izglītības, gan Uzņēmējdarbības ministrijas — ļoti cieši sadarbojās ar JA-YE ⁽¹⁶⁾, kā arī ar sociālajiem partneriem, sākot no vietējā līdz pat valsts līmenim, izmantojot darba devēju, arodbiedrību, valsts pārvaldes iestāžu un arī vecāku apvienotās prasmes un atbildību.

4.2.3 Jāveicina uzņēmēju domāšanas veids valsts sektorā, lai sniegtu vairāk lietotājiem draudzīgu un efektīvu pakalpojumu. Tas tomēr nav panākams vienīgi ar tirgus filozofijas un mehānismu ieviešanu. Tie jāpapildina ar valsts sektora izvirzīto mērķi, ņemot vērā iedzīvotāju vispārīgās intereses un darba ņēmēju iespējas paaugstināt nodarbinātības kvalitāti, demonstrējot uzņēmēju domāšanas veidu jaunās organizēšanas formās.

⁽¹³⁾ Skat.:

- “Hva hendte siden? Ungdomsbedrifter i den videregående skolen”, Lukt-vasslimo, M. 2003. NTF-notat 1/2003. Steinkjer: Trøndelag Forskning og utvikling AS.
- “Ungdomsbedrifter og entreprenørskap — 2005”, Haugum, M. 2005. NTF-notat 4/2005. Steinkjer: Trøndelag Forskning og utvikling AS.
- “Uzņēmējdarbība izglītībā: pieredze ESAO valstīs”, Stevenson, L. 2005, konferences “Uzņēmējdarbības veicināšana — augstākās izglītības nozīme” dokuments, Itālija, 2005. gads.
- “Erfaringer fra deltakelse i studentbedrift. Hvordan opplevde de tiden som etablerer av Studentbedrift og hva skjedde etterpå?”, Johansen, V. and Eide, T. 2006, <http://www.ostforsk.no/notater/pdf/162006.pdf>.

⁽¹⁴⁾ http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2006/l_327/l_32720061124en00300044.pdf.

⁽¹⁵⁾ Skat. 1. pielikumu: dokumentu no Junior Achievement Young Enterprise (JA-YE), Norvēģija.

⁽¹⁶⁾ Junior Achievement Young Enterprise (JA-YE) Norway, <http://www.ja.org/near/nations/norway.shtml>, www: <http://www.ue.no>.

4.2.4 Nodarbinātības ģenerāldirektorāts ir ierosinājis izveidot stratēģiju ar nosaukumu “Iekļaujoša uzņēmējdarbība” ⁽¹⁷⁾, kurā atbalstīta minētā plašā pieeja un jauno struktūrfondu 2007-2013 ietvaros tiks īstenots *Equal* programmas īpašais uzņēmējdarbības un sociālo uzņēmumu virziens. EESK atbalsta minēto iniciatīvu un plāno tajā aktīvi piedalīties, bet uzsver, ka tā jāatbalsta pastāvīgai struktūrvienībai Nodarbinātības ģenerāldirektorāta ietvaros, kurai piešķirti nepieciešamie līdzekļi.

4.2.5 EESK vēlas atkārtot iepriekšējā atzinumā ⁽¹⁸⁾ izteikto ierosinājumu noteikt 2009. gadu par Eiropas uzņēmējdarbības gadu. Tomēr, tā kā EESK tagad saprot, ka 2009. gads “jārezervē” kā “Inovāciju, radošas pieejas un uzņēmēju domāšanas veida” gads, Komiteja aicina Komisiju sadarboties Izglītības un kultūras ģenerāldirektorāta un Uzņēmējdarbības un rūpniecības ģenerāldirektorāta līmenī, lai cita starpā veicinātu uzņēmēju domāšanas veida un nostājas ieguvumus un vērtību saistībā ar Lisabonas stratēģiju, nosakot 2009. gadu par “Radošas pieejas, inovāciju un uzņēmēju domāšanas veida gadu”.

4.3 Ekonomiski apsvērumi un uzņēmēju domāšanas veids

4.3.1 Saskaņā ar Eiropas Komisijas viedokli ⁽¹⁹⁾ jaunu uzņēmumu izveides veicināšana ir noteicošais faktors nodarbinātības iespēju radīšanā un konkurētspējas un izaugsmes uzlabošanā visā Eiropā.

4.3.2 Tādas uzņēmējdarbības iezīmes kā radoša pieeja, spēja darboties komandā un pašpalāvēība ir svarīgas nodarbinātības tirgū, kur darba vietas maiņa ir bieži sastopama, uzņēmumos bieži notiek organizatoriskas pārmaiņas un kur notiek strauja tehnoloģiju attīstība. Darba devēji vienmēr meklē elastīgus, inovatīvus, izlēmīgus un pielāgoties spējīgus darbiniekus ⁽²⁰⁾.

4.3.3 Sievietes uzņēmējas un cilvēki, kuri apsver pašnodarbinātības iespējas, sastopas ar konkrētiem ekonomiska, praktiska, sociāla un kultūras rakstura šķēršļiem, kas radušies ilglaicīgas nepamatotas diskriminācijas rezultātā. Izmantojot vienlīdzīgu līdzdalību izglītībā un Kopienas programmās uzņēmējdarbības veicināšanai, minētos šķēršļus iespējams samazināt, kā rezultātā rastos ne vien vairāk sievietēm piederošu uzņēmumu, bet paplašinātos arī dzimumu līdztiesības aspekts darba vietā.

⁽¹⁷⁾ Ģenerāldirektora M. van der Pas runa EQUAL politikas uzņēmējdarbības forumā, ko organizēja ES prezidentvalsts Vācija, Hanovera, 5.6.2007.

⁽¹⁸⁾ Skat. EESK 2006. gada 19. jūlija atzinumu par tematu “Kopienas Lisabonas programmas īstenošana — veicināt uzņēmējdarbības garu, izmantojot izglītību un apmācības”, ziņotāja Jerneck kdze (OV C 309, 16.12.2006.).

⁽¹⁹⁾ Komisijas Paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Kopienas Lisabonas programmas īstenošana: izmantojot izglītību un mācības, stimulēt uzņēmējdarbības garu”, COM(2006)33.

⁽²⁰⁾ “Problēma, lai iedvesmotu: uzņēmējdarbības izglītība jauniešiem”, speciālistu grupas uzņēmējdarbības jautājumos saistībā ar nabadzības apkarošanu ceturtdā sēde. Athayde, R. 2004, Ženēva, ANO.

4.3.4 Uzņēmējus motivē daudzi mērķi, kā, piemēram, peļņas gūšana, neatkarība vai apmierinātība ar darbu. Lai kāda būtu viņu motivācija, ir svarīgi, lai potenciālie un pašreizējie uzņēmēji apzinātos sociālo atbildību, kas ir uzņēmuma īpašuma tiesību neatņemama sastāvdaļa ⁽²¹⁾.

4.3.5 Jaunie migranti, kas ļoti būtiski ietekmē jebkuru ekonomiku, nodrošina darbaspēku un uzņēmējdarbības pamatu saimnieciskajai darbībai. Šiem cilvēkiem piemīt uzņēmējdarbības gars (ņemot vērā migrāciju), bet viņi arī lielākoties vēlas strādāt neformālajā sektorā. Uzdevums ir integrēt šādus iedzīvotājus darba vietā, izmantojot ekonomisko integrāciju un viņu uzņēmējdarbības pasākumu atzīšanu. Rezultātā tiek plašāk atzītas atšķirīgas sabiedrības un notiek vēl efektīvāka integrācija.

4.4 Uzņēmēju domāšanas veids saistībā ar darba ņēmēja pārstāvību

4.4.1 Mūsdienu darba modeļi veicina iesaistīšanos ekonomikā un ļauj cilvēkiem izvēlēties nodarbinātību un pašnodarbinātību. Tādēļ uzņēmējdarbība jāapskata kā ilgtermiņa vai īstermiņa iespēja, mudinot lielāku skaitu cilvēku kā konstruktīvu iespēju izvēlēties kļūt par uzņēmuma īpašniekiem-vadītājiem. Jāsamazina birokrātiskās procedūras, lai pieļautu šādu elastīgumu, tomēr iestādēm jānodrošina tas, ka pārejas no viena nodarbinātības statusa uz otru atvieglošana netiek ļaunprātīgi izmantota. Ir svarīgi, ka darba ņēmēji un bezdarbnieki netiek piespiesti izvēlēties pašnodarbinātību vai neapzinīgākiem darba devējiem netiek dota iespēja novirzīt savu atbildību uz darba ņēmējiem.

4.4.2 Svarīgs aspekts uzņēmēju domāšanas veida veicināšanā uzņēmumā ir inovatīvu darba organizācijas veidu, labas pārvaldības un elastīga darbalaika nosacījumu stimulēšana atbilstoši uzņēmumu un strādājošo interesēm ⁽²²⁾.

4.4.3 Tādēļ darba vietā jāattīsta neatkarības un atbildības kultūra. Darbinieku plašāka līdzdalība nodarbinātības kvalitātes noteikšanā un palielināšanā ir šādas neatkarības kultūras pamatnoteikums. Šajā sakarā jāatzīmē tas, ka lielākā daļa uzņēmēju sākotnēji ir bijuši darba ņēmēji.

⁽²¹⁾ Skat. EESK 2004. gada 15. septembra atzinumu par tematu "Komisijas Paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai — Rīcības plāns: Eiropas programma uzņēmējdarbībai" ziņotājs Butters kgs (OJ C 74, 23.3.2005.).

⁽²²⁾ Skat. kārtējo EESK atzinumu par tematu "Ilgtspējīga darba ražīguma veicināšana Eiropas darbavietā" (pašiniciatīvas atzinums), ziņotāja Kurki kdze (SOC/266). CESE 266/2007.

4.4.4 Ņemot vērā demogrāfisko virzību, kas liecina par sabiedrības novecošanu Eiropā, Eiropas ļoti talantīgajai vecākajai paaudzei jānodrošina tāda vide, kas sniedz iespējas prasmju, vadības spēju un uzņēmumu īpašumtiesību pārejai ⁽²³⁾.

4.5 Uzņēmēju domāšanas veids un veikspējas uzlabošana, izmantojot sociālo ekonomiku, NVO un sociālos uzņēmumus

4.5.1 Sociālās ekonomikas īpaša loma un īpatnības uzsvērtas citos EESK atzinumos ⁽²⁴⁾. Sociālās ekonomikas uzņēmumi ir būtiski nozīmīgi uzņēmējdarbības daudzveidībai un saimnieciskajai dažādībai.

4.5.2 Nesenajos pētījumos uzsvērtā uzņēmējdarbības loma bezpeļņas organizāciju sektorā. Skaidri norādīts, ka minētais sektors balstās uz uzņēmēju domāšanas veidu. Uzņēmējdarbības process ir saistīts ar grupu dinamiku un dažādām sociālajām kustībām ⁽²⁵⁾.

4.5.3 Patiesi ieinteresēti sociālie uzņēmēji darbojas, lai atrastu inovatīvus risinājumus problēmām, kas saistītas ar nozīmīgiem jautājumiem, kā, piemēram, vides problēmas, nabadzība, cilvēktiesības, sociālā atstumtība, izglītība un kultūra, izmantojot organizētus pasākumus un piedāvājot jaunas idejas plaša mēroga pārmaiņām. Demokrātija un solidaritāte ir vērtības, kas ir minēto iniciatīvu pamatā.

4.5.4 Sociāli atbildīga uzņēmējdarbība atbalsta ilgtspējīgu attīstību, demokrātiju un iedzīvotāju līdzdalību, darba ņēmēju iesaistīšanos uzņēmumos, cīņu ar sociālo atstumtību un vietējās sabiedrības atjaunošanu. Bez tam tiek veicināta uzņēmējdarbības kultūra sievietēm, jauniešiem, imigrantiem un etniskajām mazākumtautībām.

4.5.5 Sociālajiem uzņēmumiem ir īpaša nozīme to grupu sociālajā un profesionālajā integrācijā, kas atrodas uz darba tirgus robežas. Tie bieži vien sniedz īpašus modeļus integrācijai darba tirgū visnelabvēlīgākajā stāvoklī esošajiem cilvēkiem, jo, pamatojoties uz savu izmantoto pieeju, minētie uzņēmumi ir labāk piemēroti šā uzdevuma veikšanai nekā citas ieinteresētās puses. Ņemot vērā to, ka galvenā uzmanība tiek pievērsta individuālajām iespējām, izmantojot personīgo atbildību, par minētajiem uzņēmumiem ir labas atsauksmes sociālās integrācijas jomā.

⁽²³⁾ Skat EESK 2004. gada 15. septembra atzinumu par tematu "Komisijas Paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai — Rīcības plāns: Eiropas programma uzņēmējdarbībai" ziņotājs Butters kgs (OJ C 74, 23.3.2005.).

⁽²⁴⁾ Skat EESK atzinumus par tematiem.

— EESK 2004. gada 27. oktobra atzinums par tematu "MVU un sociālās ekonomikas uzņēmumu iespējas pielāgoties ekonomiskās izaugsmes radītajām pārmaiņām" (izpētes atzinums), ziņotāja Fusco kdze,

— EESK 2004. gada 1. aprīļa atzinums par tematu "Ekonomiskā diversifikācija kandidātvalstīs — MVU un sociālās ekonomikas uzņēmumu loma", ziņotāja Fusco kdze, līdzziņotājs Glorieux kgs.

⁽²⁵⁾ Gawell 2004 "Entrepreneurial Process in Civil Society".

4.5.6 Eiropā turpina izplatīties sociālā uzņēmuma jēdziens. Jaunajās nodarbinātības pamatnostādņēs 2008.-2010. gadam būtu jāatzīst šādu uzņēmumu īpašā nozīme Eiropas līmenī.

4.6 Plašsaziņas līdzekļu nozīme

4.6.1 Plašsaziņas līdzekļiem ir svarīga nozīme mazo un mikrouzņēmumu tēla, specializētās tirdzniecības, pakalpojumu un tradicionālo amatu un amatniecības darbību un to nozīmes sabiedrībā veicināšanā. Bez tam būtu jāuzsver paraugprakse un uzņēmēju domāšanas veida ietekme uz izaugsmi un nodarbinātību.

4.6.2 Dažādos masu saziņas līdzekļos plašāk jāuzsver uzņēmējdarbības dažādie aspekti, pozitīvu paraugmodeļu izmantošana, jo īpaši attiecībā uz jomām, kas nav īpaši pārstāvētas, sievietēm, etniskajām mazākumtautībām, cilvēkiem ar invaliditāti un migrantiem.

Plašsaziņas līdzekļiem jāizplata informācija par paraugmodeļiem un pasākumiem, kas pozitīvi atspoguļo skolas un izglītības stratēģijas, kuras veicina radošu pieeju un inovāciju priekšnoteikumus.

4.6.3 Nesen dažās dalībvalstīs TV programmas ir paplašinājušas informāciju par uzņēmējdarbību un jaunu ideju vērtību. *Dragons Den*, kurā uzņēmēji un izgudrotāji sniedz idejas investoru komandai, un *The Apprentice*, kurā pazīstams uzņēmējs meklē “mācekli” (BBC), ir divi piemēri no Lielbritānijas. Abas programmas izraisījušas studentos interesi par uzņēmējdarbības uzsākšanu, un tās demonstrē, kā ideju pārvērst uzņēmējdarbībā.

4.6.4 Turpmāk minēto pasākumu reklāma un profils arī paplašinātu informāciju par uzņēmējdarbības priekšrocībām un tās ietekmi uz sabiedrību:

- “Uzņēmējdarbība izglītībā”, Eiropas sammits, ko 2006. gada 5.-7. septembrī organizēja JA-YE Europe;
- Konference “Izglītība uzņēmējdarbības jomā Eiropā: uzņēmēju domāšanas veida veicināšana, izmantojot izglītību un apmācību” — Eiropas Komisijas un Norvēģijas valdības kopīgi organizētā iniciatīva, Oslo, 2006. gada 26.-27. oktobris;
- Eiropas Uzņēmējdarbības balva (jauns gadskārtējs konkurss, ko uzsākusi Komisija un kura ietvaros tiek atzītas un apbalvotas iniciatīvas uzņēmējdarbības atbalsta jomā).

Briselē, 2007. gada 25. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Kopienas imigrācijas un sadarbības ar izcelsmes valstīm politika attīstības veicināšanai"

(2008/C 44/21)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2007. gada 16. janvārī nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu "Kopienas imigrācijas un sadarbības ar izcelsmes valstīm politika attīstības veicināšanai".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2007. gada 2. oktobrī (ziņotājs: PARIZA CASTAÑOS kgs).

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 439. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 24. un 25. oktobrī (25. oktobra sēdē) ar 94 balsīm par un 6 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Ievads

1.1 Kopš 2006. gada iezīmējās jauna perspektīva attiecībā uz migrācijas pārvaldību un migrācijas politiku, īpaši saistībā ar Apvienoto Nāciju organizācijas augsta līmeņa dialogu par starptautisko migrāciju un attīstību⁽¹⁾. Migrācijas un attīstības savstarpējās saistības analīze ļauj raudzīties uz migrāciju no jauna redzespunkta, ņemot vērā izcelsmes valstu intereses, tādējādi atsakoties no Eiropā līdz šim dominējošā skatījuma par noteicošām politikas definēšanā uzskatīt vienīgi uzņēmējvalsts vajadzības un intereses.

1.2 Pirms augustā notikušā ANO dialoga Pasaules Starptautiskās migrācijas komisija iepazīstināja ar 2005. gada oktobrī pabeigto beigu ziņojumu ar tajā jau ietvertajām iestrādēm starptautiskās migrācijas daudzdimensiju skatījumam, kur īpaša nozīme ir izcelsmes valsts attīstības aspektam. Šim dokumentam sekoja ievērojams skaits gan ANO, gan starptautisku forumu ietvaros īstenotu darbu un rīkotu tikšanos.

1.3 Eiropas Savienība piedalījās šajās debatēs un ir veikusi pasākumus, lai migrācijas politiku saistītu ar sadarbības politiku attīstības veicināšanai. Eiropas Komisija jau 2002. gadā izstrādāja ziņojumu par migrāciju un attiecībām ar trešajām valstīm⁽²⁾, kur tās redzējums migrācijas jautājumos bija plašāks, proti, aicinot neaprobežoties tikai ar nelikumīgās imigrācijas novēršanu, bet ņemt vērā arī migrācijas priekšrocības un sasaistīt šo jautājumu ar nabadzības apkarošanas mērķiem. Komisija minētajā ziņojumā atzīmēja tādus svarīgus aspektus kā imigrantu naudas pārskaitījumi, intelektuālā darbaspēka aizplūšana, jo to pieņem darbā bagātākās valstīs (tostarp ES), atgriešanās un citi faktori, sasaistot visus šos jautājumus ar izcelsmes valsts attīstības mērķiem.

1.4 Arī 2004. gadā pieņemtajā Regulā par finansiālas un tehniskas palīdzības programmas izveidi trešajās valstīs migrācijas un patvēruma jomā (AENEAS)⁽³⁾ ir paredzēta iespēja

finansēt pasākumus migrācijas pārvaldības sekmēšanai, ņemot vērā izcelsmes valstu intereses (Regula galvenokārt paredzēta pasākumu finansēšanai, lai apkarotu nelikumīgo imigrāciju).

1.5 Tomēr migrācijas jautājums visplašāk skatīts Komisijas 2005. gada beigās publicētajā ziņojumā par migrācijas un attīstības savstarpējo saistību⁽⁴⁾. Minētais ziņojums ir turpinājums 2002. gada ziņojumam, tomēr atšķirībā no iepriekšējā tas vairāk orientēts uz migrācijas un attīstības savstarpējo saikni (nepievēršoties citiem aspektiem, piemēram, nelegālās imigrācijas apkarošanai). Ziņojumā attīstīti jauni aspekti, īpaši saistībā ar tādiem jautājumiem kā naudas pārskaitījumi, diasporu organizāciju lielāka nozīme attīstības veicināšanā, intelektuālā darbaspēka pārvietošanās (un intelektuālā darbaspēka aizplūšanas negatīvās ietekmes mazināšana) u.c.

1.6 Ziņojumu papildina Komisijas dokuments, kas izstrādāts īpaši sakarā ar līdzdalību ANO augsta līmeņa dialogā par starptautisko migrāciju un attīstību⁽⁵⁾.

1.7 Minētais jautājums attīstīts jaunā Komisijas ziņojumā⁽⁶⁾, ierosinot cirkulārās migrācijas politiku un mobilitātes partnerību starp ES un trešām valstīm. EESK viedoklis izklāstīts šā atzinuma 11. punktā.

1.8 Arī Eiropas Parlaments sagatavoja savu atzinumu⁽⁷⁾. Tajā aplūkoti Komisijas ziņojumos skatītie jautājumi, savukārt EP ziņojums ir bagātīgāks priekšlikumiem. Tajā kritizēta "selektīvās migrācijas" politika, jo tā sekmē intelektuālā darbaspēka aizplūšanu. Atzinumā ierosināti konkrēti pasākumi kvalificētākā darbaspēka atgriešanās iespējai, piemēram, attīstot programmas algu atšķirību izlīdzināšanai, ja personas izteikušas vēlmi atgriezties savās valstīs, vai arī pasākumus, kas, tiem, kuri atgriežas, nodrošina pensijas un sociālā nodrošinājuma tiesību pārņemšanu. Parlaments skata arī jautājumu par intelektuālā darbaspēka pārvietošanos, aizstāv līdzattīstības politikas nostādnes un ierosina pasākumus attiecībā uz naudas pārvedumiem u.c.

⁽¹⁾ 2006. gada 14. un 15. septembrī.

⁽²⁾ COM(2002) 703 galīgā redakcija — 2202. gada decembris.

⁽³⁾ Regula (EK) 491/2004, 2004. gada 10. marts.

⁽⁴⁾ COM(2005) 390 galīgā red., 2005. gada 1. novembris.

⁽⁵⁾ COM(2006) 409 galīgā red., 2006. gada 14. jūlijs.

⁽⁶⁾ COM(2007) 248 galīgā red., 2007. gada 16. maijs.

⁽⁷⁾ 2005/2244(INI).

1.9 Šis atzinums un pašiniciatīvas atzinums "Migrācijas un attīstības iespējas un problēmas" ⁽⁸⁾ uzskatāms par EESK jaunu ieguldījumu ES imigrācijas politikā, ietverot tajā jaunu perspektīvu — sadarbību ar izcelsmes valstīm attīstības veicināšanai.

2. Bezdarbs, nabadzības un nevienlīdzības globālā dimensija ⁽⁹⁾

2.1 Pēdējo desmitu gadu laikā pasaulē kā vēl nekad iepriekš ir pieaugušas materiālās bagātības un labklājība. Vismaz to apliecina IKP pieaugums. Labklājības izplatība tomēr ir bijusi ļoti nevienlīdzīga, bagātību pieaugums nav skāris vairākus miljonus dažādu valstu iedzīvotāju.

2.2 IKP pieaugums precīzi neatspoguļo sabiedrības attīstības faktisko līmeni. PNUD sabiedrības attīstības rādītāja ⁽¹⁰⁾ pamatā ir plašāka attīstības definīcija, kurā ņemti vērā ne tikai IKP rādītāji, cita starpā ietverot arī vidējo dzīves ilgumu un izglītības līmeņus. Tajā tomēr nav ietverti tādi citi rādītāji — kas šķiet piemēroti — kā cilvēktiesību ievērošana, demokrātija, pienācīga darba pieejamība un vienlīdzība.

2.3 Sevišķi svarīgs jautājums ir bezdarbs vai tas, ka nav citādas piekļuves iztikas līdzekļiem. Bezdarbs parasti ir galvenais virzītājfaktors, kas motivē cilvēkus pārcelties tur, kur iespējams atrast labākas iespējas. Pasaules iedzīvotāju skaits, kas 2006. gadā bija 6,7 miljardi, katru gadu ir pieaudzis aptuveni par 75 miljoniem, galvenokārt jaunattīstības valstīs. Saskaņā ar ILO ziņojumu "Nodarbinātības tendences pasaulē 2007. gadā" ("Global Employment Trends 2007") kopējais strādājošo skaits pasaulē 2006. gadā bija 2,9 miljardi ⁽¹¹⁾. Tajā pašā gadā bija aptuveni 195,2 miljoni bezdarbnieku, kas ir 6,3 procenti no darbaspēka kopapjoma pasaulē. Strādājošo mazturīgo vai to cilvēku, kuru dienas iztikas līdzekļi nepārsniedz divus ASV dolārus, skaits joprojām pieaug, sasniedzot 1,37 miljardus 2007. gadā ⁽¹²⁾.

2.4 Viens no starptautiskās migrācijas izraisītājiem pašlaik ir un arī turpmāk saglabāsies lauksaimnieku bezcerīgais stāvoklis jaunattīstības valstīs. 2000. gadā aptuveni 43 % pasaules strādājošo bija nodarbināti lauksaimniecībā, un nabadzīgākajās valstīs viņi lielākoties ir sliktāk pārtikuši nekā pilsētu iedzīvotāji. Cita starpā to daļēji izraisa valsts politika, kas bieži atspoguļo strukturālo pielāgojumu paketes, kuras liek valstīm "modernizēt" lauksaimniecisko ražošanu, lai orientētu to uz eksportu, un tam sekojošā mazo lauku uzņēmēju stāvokļa

pasliktināšanās tirdzniecības liberalizācijas dēļ, jo šādi mazie uzņēmēji tiek izstumti no lauksaimniecības vispār vai pastāvīgi tiek nepietiekami nodarbināti, vai migrē no lauku apgabaliem. No 1980. līdz 1999. gadam valstīs ar zemiem un vidējiem ienākumiem pilsētu iedzīvotāju skaits ir pieaudzis no 32 % līdz 41 % ⁽¹³⁾.

2.5 Jāatzīmē, ka automātiska saistība starp ieņēmumiem un sabiedrības attīstību nepastāv. Piemēram, valstīs ar salīdzinoši zemākiem ieņēmumiem sabiedrības attīstības rādītāji var būt labāki ⁽¹⁴⁾, pateicoties atbilstīgām valsts politikām un konfliktu neesībai.

2.6 Pasaulē var pretnostatīt sabiedrības attīstības rādītājus Norvēģijā un Nigērijā. Norvēģijas iedzīvotāji ir 40 reizes bagātāki par Nigērijas iedzīvotājiem, viņu dzīves ilgums ir divreiz garāks, savukārt izglītības līmenis piecu reizes augstāks.

2.7 Kopš septiņdesmitajiem gadiem veiktā sabiedrības attīstības tendenču analīze parāda, ka sabiedrības attīstības rādītājs vairumā valstu ir uzlabojies; vienīgais izņēmums ir Subsahāras Āfrika, proti, 31 no 28 valstīm ar zemāko sabiedrības attīstības rādītāju atrodas tieši šajā reģionā.

2.8 Citi vērā ņemami dati:

— pēdējos trīsdesmit gados vidējais dzīves ilgums attīstītajās valstīs palielinājies par 7 gadiem, savukārt jaunattīstības valstīs par 9 gadiem. Vienīgais izņēmums ir Subsahāras Āfrika, kur vidējais dzīves ilgums ir vēl īsāks nekā pirms trīsdesmit gadiem. Vidējais dzīves ilgums Botsvanā ir sarucis par 20 gadiem un Zambijā par 13 gadiem;

— bērnu mirstības līmenis straujāk samazinās attīstītajās valstīs nekā jaunattīstības valstīs;

— uz zināšanām balstītas ekonomikas aspektā bērnu izglītības vidējais ilgums valstīs ar augstu ienākumu līmeni pārsniedz 15 gadus. Piemēram, Burkinā Faso, tas ir mazāks par 4 gadiem. Mazāk attīstītajās valstīs 20 % bērnu neiegūst pamatzglītību. Čadā, Malāvī un Ruandā šis skaitlis pārsniedz pat 40 %;

— neraugoties uz Latīņamerikā vērojamām pēdējām, pozitīvākām tendencēm, šajā pasaules daļā vēl aizvien ir nopietnas nabadzības un nevienlīdzības problēmas, kas saistītas ar bagātību sadali.

⁽⁸⁾ EESK 2007. gada ... pašiniciatīvas atzinums "Migrācija un attīstība: iespējas un problēmas" ziņotājs SHARMA kgs (REX/236 — CESE 673/2007).

⁽⁹⁾ Informācijas avots: ANO Attīstības programmas (PNUD) un Starptautiskās komisijas par globalizācijas sociālo dimensiju ziņojuma (ar ILO atbalstu) "Godīga globalizācija: iespēju radīšana visiem" (2004).

⁽¹⁰⁾ Pēdējais ziņojums par sabiedrības attīstību publicēts 2006. gadā (tajā atspoguļoti 2004. gada dati).

⁽¹¹⁾ ILO. *Global Employment Trends 2007* (Geneva).

⁽¹²⁾ *Information from the Key Indicators of the Labour Market*, ILO.

⁽¹³⁾ Turpat.

⁽¹⁴⁾ Pēdējais ziņojums par sabiedrības attīstību.

2.9 Nabadzības līmenis pasaulē ir samazinājies ⁽¹⁵⁾. Tas tomēr lielā mērā skaidrojams ar Ķīnā un Indijā pēdējos gados notiekošo augšupeju. Tikai 1,5 % no ienākumiem pasaulē attiecināmi uz 20 % mazturīgāko iedzīvotāju, kuru ienākumi ir zemāki par vienu ASV dolāru dienā. Savukārt tikai 5 % no ienākumiem pasaulē ir 40 % iedzīvotāju, kuriem jāiztiek ar mazāk nekā diviem ASV dolāriem dienā. Turklāt 90 % ESAO dalībvalstu iedzīvotāju ir to 20 % pasaules iedzīvotāju vidū, kuriem ir vislielākie ienākumi. Otra galējība 50 % Subsahāras Āfrikas iedzīvotāju, kas daļa no 20 % pasaules iedzīvotāju ar viszemākajiem ienākumiem. Pasaules 500 bagātāko cilvēku kopējie ienākumi (neskaitot aktīvus) pārsniedz 416 miljonu trūcīgāko iedzīvotāju kopīgos ienākumus.

2.10 Nabadzība, bezdarbs un nevienlīdzība ir imigrantu izcelsmes valstu raksturīgas iezīmes. Pienācīga darba trūkums, ekonomikas krīze, attīstības perspektīvu trūkums, katastrofas un slimības, kari, korupcija un atsevišķu valdību neefektīvā darbība, brīvības un demokrātisku iestāžu trūkums ir noteicošie faktori, kas lielam skaitam iedzīvotāju liek pamet savas valstis, lai dotos labākas dzīves meklējumos. Pasaules starptautiskās migrācijas komisija Apvienoto Nāciju Organizācijai sagatavotajā 2005. gada ziņojumā atzīmēja, ka šādas piespiedu un grūti pārvaldāmas liela mēroga migrācijas plūsmas ir daudzu valstu ilgtspējīgas attīstības trūkuma un strukturālu problēmu rezultāts.

2.11 Turklāt noziedzīgi tīkli, kas nodarbojas ar cilvēku nelegālu izmantošanu un cilvēktirdzniecību, izmanto šo situāciju savā labā, lai iedzīvotos uz nelikumīgās imigrācijas rēķina. Tādēļ svarīgi ir veikt attiecīgus saskaņotus pasākumus, kas vērsti pret šādiem nežēlīgiem noziedzīgajiem tīkliem, kuri izmanto nevainīgu cilvēku nožēlojamo stāvokli. Vienlīdz svarīgi ir arī nodrošināt, ka tranzīvalstis un galamērķa valstis pienācīgi koordinē efektīvu robežkontroli, ieskaitot jūras robežu kontroli.

2.12 Sekmējot mieru un demokrātiju, saimniecisko un sociālo izaugsmi un sabiedrības attīstību, apkarojot nabadzību un nevienlīdzību, iespējams būtiski mazināt piespiedu emigrāciju.

2.13 Tomēr emigranti nav visnabadzīgākie iedzīvotāji, jo vismazturīgākie cilvēki līdzekļu trūkuma dēļ nevar atļauties emigrēt. Emigrē personas, kurām ir zināmi (personiskie vai ģimenes) ienākumi, zināma izglītība, dinamisms un kas ir fiziski pietiekami spēcīgi; ļoti bieži tie ir gados jauni cilvēki. Emigrācija, vismaz tās sākotnējā stadijā, sekmē cilvēkkapitāla zudumu izcelsmes valstīs.

2.14 Lai arī ne visos gadījumos, tomēr tieši nabadzība un iespēju trūkums ir noteicošais faktors, kāpēc vairums cilvēku izvēlas emigrēt uz Eiropu. ES aktīvi jāiesaistās cīņā pret nabadzības apkarošanu izcelsmes valstīs un imigrācijas politika jāskata visaptveroši.

2.15 EESK ierosina, lai Eiropas Savienība un dalībvalstis dod jaunu politisku impulsu pirms septiņiem gadiem Apvienoto Nāciju Organizācijā apstiprinātajiem Tūkstošgades Attīstības

mērķiem, kuri jāsasniedz 2015. gadā. Minētos mērķus jāpapildina ar ILO sekmētā pienācīga darba nodrošināšanas centieniem.

2.16 Tālākvirzība norit lēni, un starptautiskā kopiena nesekmē procesus, lai panāktu nepieciešamos politiskos kompromisus. Piemēram, tikai dažas no dalībvalstīm izpilda mērķi novirzīt 0,7 % no valsts IKP attīstībai paredzētajam atbalstam. ANO ģenerālsekretāra 2007. gadā sagatavotais starpposma novērtējums ⁽¹⁶⁾ nebūt nav iepriecinošs, panāktais progress ir neliels, savukārt attīstībai paredzētā atbalsta apmērs laika posmā no 2005. gada līdz 2006. gadam ir pat samazināts par 5,1 %.

2.17 Komiteja ierosina Eiropas Komisijai pieņemt precīzu grafiku, lai sekmētu astoņu Tūkstošgades mērķu izpildi, proti:

- izskaust badu — uz pusi samazināt galējo nabadzību, t.i., par pusi samazināt to personu skaitu, kas iztiek ar mazāk nekā vienu ASV dolāru dienā;
- visiem pieejama izglītība — nodrošināt visiem bērniem pamata izglītību;
- vienlīdzība — nodrošināt vienādas iespējas vīriešiem un sievietēm, kā arī sekmēt sieviešu pašnoteikšanos;
- bērnu mirstība — par divām trešdaļām samazināt par pieciem gadiem jaunāku bērnu mirstību;
- mātes veselība — par trim ceturtdaļām samazināt sieviešu mirstību grūtniecības laikā;
- pandēmijas — apturēt tādu slimību kā malārija un HIV/AIDS izplatības tendenci;
- ilgtspēja — uz pusi samazināt to personu skaitu, kam nav piekļuves ne dzeramajam ūdenim, ne ūdens attīrīšanas iekārtām;
- tirdzniecība — izveidot daudzpusēju tirdzniecības sistēmu, reizē sekmējot korupcijas apkarošanu un veicinot labu pārvaldību.

3. Tirdzniecība un attīstība

3.1 Tirgu atvēršana no dažādiem aspektiem tiek saistīta ar saimniecisko izaugsmi, attīstību, darbavietu izveidi un nabadzības mazināšanu. Uzskatāmākais piemērs ir Pasaules tirdzniecības organizācijas (PTO) ietvaros notiekošās sarunas. Sarunu pašreizējā kārtā (Dohas sarunas) nosaukta par attīstības sarunu kārtu. Tāds pats mērķis ir saimnieciskās partnerības līgumiem, kas tiek apspriesti Kotonū līguma, kurš saista ES un ĀKK valstis, ietvaros un arī nesenam Eiropas Komisijas paziņojumam "Ceļā uz ES tirdzniecības atbalsta stratēģiju" ⁽¹⁷⁾.

⁽¹⁶⁾ ANO 2007. gada ziņojumu skatīt ANO tīmekļa vietnē: www.un.org.

⁽¹⁷⁾ Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai *Ceļā uz ES tirdzniecības atbalsta stratēģiju — Komisijas ieguldījums*, COM(2007) 163 galīgā red.

⁽¹⁵⁾ ANO Attīstības programmas 2006. gada ziņojums par sabiedrības attīstību.

3.2 Dažkārt tirgu atvēršana tiek saistīta ar nabadzīgāko valstu attīstību un piespiedu imigrācijas samazināšanu. Citos gadījumos emigrāciju skaidro kā sekas, kas radušās attīstītajām valstīm aizsargājot tirgu no jaunattīstības valstu produkcijas.

3.3 Nepieciešams analizēt, kā, veicinot tirdzniecību, varētu sekmēt nabadzības mazināšanu pasaulē. EESK uzskata, ka par būtiskāko atsaucē dokumentu ir uzskatāms Starptautiskās Darba organizācijas (ILO) un PTO kopīgi izstrādātais pētījums "Tirdzniecība un nodarbinātība. Problēmjaudājumi politikas jomā" (2007. gada marts).

3.4 Pēdējo desmit gadu laikā, kad ievērojami tika samazināti tirdzniecības šķēršļi, nabadzības līmenis pasaulē ir samazinājies. Tomēr nabadzība ir samazinājusies galvenokārt Ķīnā un Indijā, un arī tikai atsevišķos reģionos un sociālajās grupās. Tirgu atvēršo valstu pieredze ir ļoti dažāda. Piemēram, valstīs, kuru attīstības pamatā ir tekstilizstrādājumu eksports, nabadzība nav būtiski mazinājusies. Citās valstīs savukārt vērojama tikai neoficiālās ekonomikas augšupeja. Atšķirības starp kvalificētu un nekvalificētu darbinieku atalgojumu Āzijā ir izlīdzinājušās, savukārt Latīņamerikā palielinājušās ⁽¹⁸⁾.

3.5 EESK uzskata, ka pretēji atsevišķu jaunattīstības valstu amatpersonu viedoklim, pretruna starp attīstību un cilvēktiesībām nepastāv. Pašreizējie pētījumi ⁽¹⁹⁾ parāda, ka starptautiskās investīcijas un eksporta apjoms pieaug valstīs, kuras demokratizē savu politisko sistēmu, sekmē darba tiesības un uzlabo sociālās aizsardzības sistēmu. ILO starptautisko normu ievērošana pienācīgas nodarbinātības sekmēšanai, sociālo partneru savstarpējā dialoga un dialoga ar pilsoniskās sabiedrības organizācijām atbalstīšana ir divi labas pārvaldības piemēri, kurus Komiteja atbalsta.

3.6 Tāpat arī fakts, ka rūpnieciski attīstītās valstis vēl vairāk atver savus tirgus, varētu veicināt attīstību, kaut arī tam ne vienmēr ir pozitīva ietekme visās valstīs; patiesībā tikai tās valstis, kas sasniegušas noteiktu attīstības līmeni — tajās ir stabils vietējais tirgus, efektīva eksporta infrastruktūra un darbotiespējīga politiskā sistēma — var baudīt priekšrocības, ko nodrošina muitas un muitu nesaistītu šķēršļu samazināšana, lai sekmētu attīstību un mazinātu nabadzību.

3.7 Globalizācija valstu attīstību ietekmē ļoti dažādi, tas atkarīgs no valstu piemērotās politikas, proti, progress demokrātijas un cilvēktiesību ievērošanā, uzlabojumi izglītības, veselības, infrastruktūru un nodarbinātības politikas jomā ir politikas, kas sekmē izaugsmi, mazina nabadzību un sociālo nevienlīdzību.

⁽¹⁸⁾ Minētais ILO un PTO ziņojums.

⁽¹⁹⁾ Pasaules Bankas neatkarīgas novērtēšanas grupas ziņojums: *Annual Review of Development Effectiveness 2006. Getting results* un ESAO ziņojumi par tirdzniecību un nodarbinātību.

3.8 EESK uzskata, ka ES saistībā ar PTO sarunām jāsekmē starptautiskās tirdzniecības (īpaši starp ES, Āfriku un Latīņameriku) attīstība, demokrātijas un cilvēktiesību izplatība pasaulē.

3.9 ES ir noslēgusi asociācijas līgumus ar dažādām valstīm pasaulē, proti, *Euromed*, *ĀKK*, Krieviju un austrumu kaimiņiem, *Mercosur*, Andu kopienai, Ķīnai, Indijai u.c. Komiteja ar atzinumu un apvienoto komiteju starpniecību sekmē, lai šie līgumi neaprobežotos tikai ar tirdzniecības jautājumiem, bet tajos būtu ietverti dažādi sociālie aspekti.

4. Sadarbība attīstības veicināšanai

4.1 ES sadarbības politikas attīstības sekmēšanai ietvaros jānodrošina uzņēmējvalstīs īstenot izglītības un nodarbinātības valsts politikas sadarbībā ar sociālajiem partneriem un pilsoniskās sabiedrības organizācijām. Šīm politikām, reizē ar miera sekmēšanu un labu pārvaldību ir izšķirīga nozīme.

4.2 Migrācijai kā nabadzības izskaušanas faktoram Eiropas Savienības sadarbības politikā attīstības veicināšanai līdz šim pievērsta nelielu uzmanību.

4.3 Oficiālais atbalsts attīstības veicināšanai balstīts uz sociālā taisnīguma un bagātību pārdales principiem. Sadarbības politikas attīstības veicināšanai mērķis ir apkarot nabadzību un nodrošināt visiem iedzīvotājiem pienācīgus dzīves apstākļus. Kaut arī minētais atbalsts nav paredzēts ne migrācijas plūsmu sekmēšanai, ne arī to ierobežošanai, tomēr ar tā palīdzību, apkarojot nabadzību un novēršot nevienlīdzību, var mazināt piespiedu emigrāciju sekmējošus faktorus ⁽²⁰⁾.

4.4 Attīstības atbalsta politiku nedrīkstētu izmantot, lai izdarītu spiedienu starptautiskajās sarunās par migrāciju, kā to Eiropas padomes sanāksmē Seviljā demonstrēja daži Eiropas valstu vadītāji.

4.5 EESK uzskata, ka ES varētu sekmēt diasporu kopienu līdzdalību sadarbības projektos. Viņu ieguldījums varētu būt nozīmīgs priekšlikumu formulēšanā un rezultātu novērtēšanā, ko dažkārt veic donorvalsts eksperti, kuri tikai daļēji pārzina situāciju uzņēmējvalstīs.

4.6 Demokrātija un cilvēktiesības, izglītība un apmācība, sieviešu pašnoteikšanās sekmēšana, veselība un vide ir ES sadarbības prioritārie mērķi. EESK uzskata, ka ļoti liela nozīme ir arī pilsoniskās sabiedrības organizāciju stiprināšanai un darbības sekmēšanai.

⁽²⁰⁾ "Migrācija un attīstība: sadarbības nozīme"; Pētījumi, Nr. 8 (2001) OXFAM — INTERMON.

4.7 ES varētu atbalstīt tīklu un kopīgu komisiju izveidi, kurās darbotos izcelsmes un uzņēmējvalsts sociālie partneri un pilsoniskās sabiedrības organizācijas. Piemēram, sabiedrības informēšana ir svarīgs sadarbības politikas attīstības veicināšanai elements. Eiropas uzņemošo valstu sabiedrība ir jāinformē par migrācijas izcelsmes valstu kultūru, dzīves un darba apstākļiem, kā arī sociālajām un politiskajām norisēm.

5. Eiropas imigrācijas politika sadarbībā ar izcelsmes valstīm

5.1 Pārsteidzoši ir konstatēt, ka Eiropas Savienības dalībvalstis vēl aizvien nav ratificējušas ANO "Starptautisko konvenciju par visu migrējošo darba ņēmēju un viņu ģimenes locekļu aizsardzību", ko ANO Ģenerālā asambleja pieņēma 1990. gada 18. decembrī ar tās rezolūciju 45/158 un kas stājas spēkā 2003. gada 1. jūlijā. EESK atkārtoti aicina ⁽²¹⁾, lai ES un tās dalībvalstis ratificē minēto konvenciju. Komiteja atbalsta Tamperes un Hāgas Eiropadomes sanāksmes mērķus un uzskata, ka Eiropas imigrācijas politikas pamatā jābūt cilvēktiesību ievērošanai un vienlīdzīgas attieksmes nodrošināšanai.

5.2 EESK ierosina Komisijai, Parlamentam un ES Padomei saistībā ar ārējo politiku izstrādāt **starptautisku tiesisko regulējumu attiecībā uz migrāciju**, pamatojoties uz Vispārējo cilvēktiesību deklarāciju, Starptautisko paktu par pilsoņu un politiskajām tiesībām un Starptautisko paktu par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām. Šajā starptautiskajā tiesiskajā regulējumā jāietver:

- ANO Starptautiskā konvencija par visu migrējošo darba ņēmēju un viņu ģimenes locekļu aizsardzību;
- Konvencija par visa veida diskriminācijas izskaušanu pret sievieti;
- Konvencija par visa veida rasu diskriminācijas izskaušanu;
- Konvencija par bērna tiesībām;
- ILO Konvencija par migrējošiem darba ņēmējiem (97. un 143. konvencija);
- ILO deklarācija par darba pamatprincipiem un pamattiesībām;
- ILO daudzpusējā programma par darbaspēka migrāciju;
- Durbanas deklarācija un ANO 2001. gada pasaules konferences pret rasismu rīcības plāns.

5.3 Imigrācijas politiku pašreizējā koncepcija orientēta uz pareiziem aspektiem, kurus EESK atbalsta, tomēr tā atbilst tikai

Eiropas valstu kā uzņēmējvalstu interesēm, kas ir nelegālās imigrācijas un cilvēku tirdzniecības apkarošana, Eiropas darba tirgus vajadzību un ekonomiskās attīstības nodrošināšana; tieši šādā aspektā tiek aplūkotas līdzāspastāvēšanas un identitātes problēmas, noteiktas imigrantu uzņemšanas politikas, piesaistot augsti kvalificētus imigrantus un noraidot pārējos. Atkarībā no šiem apsvērumiem Eiropas valstu imigrācijas politikas ir pielaidīgākas vai ierobežojošākas, tomēr uzmanības centrā joprojām ir imigrācijas ietekme uz Eiropas valstu sabiedrībām.

5.4 ES un vairums dalībvalstu īsteno aktīvu sadarbības politiku attīstības veicināšanai; turklāt Eiropas Savienība ir parakstījusi kaimiņattiecību un asociācijas līgumus ar vairākām valstīm pasaulē. Tomēr līdz šim šīs politikas nav piemērotas, pietiekami saistot tās ar imigrācijas politiku, it kā tās būtu pilnīgi neatkarīgas politikas, kļūdaini uzskatot, ka migrācijas politika var pastāvēt bez sadarbības ar izcelsmes valstīm.

5.5 Daudz ir pētījumu, kuros analizēta migrācijas ietekme uz attīstības valstīm. Visus šos pētījumus vieno kopīgs secinājums, proti, migrantu ieguldījums izcelsmes valsts saimnieciskajā un sociālajā attīstībā vērtējams pozitīvi, kaut gan attiecībā uz atsevišķām valstīm tam var būt arī negatīva ietekme. Galvenais pozitīvais aspekts ir nozīmīgi naudas pārskaitījumi, savukārt negatīvais — intelektuālā darbaspēka aizplūšana un cilvēkresursu zudums.

5.6 EESK atbalsta jaunu pieeju Eiropas politikām, proti, imigrācijas politikas pārvaldību sadarbībā ar izcelsmes valstīm, lai migrācija būtu šo valstu attīstības faktors. Šajā sakarā ir jāpārskata minēto politiku dažādi aspekti, tostarp uzņemšanas kritēriji, imigrantu mobilitātes iespējas.

6. Migrācijai ir pozitīva ietekme gan uz izcelsmes valsti, gan uzņēmējvalsti

6.1 Jautājums par priekšrocībām, kādas imigrācija sniedz uzņēmējvalstīm, ir ticis plaši aplūkots citos EESK atzinumos. Eiropas valstīs imigrācija ir palīdzējusi nodrošināt atbilstību darba tirgus prasībām, ko nosaka demogrāfiskā attīstība ⁽²²⁾. Imigranti ieņem vietējo darba ņēmēju neaizpildītās darbavietas, tādējādi sekmējot saimniecisko izaugsmi, darbavietu radīšanu un sociālo attīstību. Kā to apliecina ģenerālsekretāra ziņojums saistībā ar ANO augsta līmeņa dialogu par starptautisko migrāciju un attīstību "uzturot saimniecisko darbību ilgtspēju, kas pretējā gadījumā būtu jānodrošina, izmantojot ārpalīdzības, palielinot

⁽²¹⁾ EESK 2004. gada 30. jūnija pašiniciatīvas atzinums "Starptautiskā konvencija par migrējošiem darba ņēmējiem" (ziņotājs PARIZA CASTANOS kgs (OV C 302, 7.12.2004.).

⁽²²⁾ Sk. EESK 2005. gada 9. jūnija atzinumu "Zaļā grāmata: ES pieeja ekonomiskās migrācijas pārvaldībai" (ziņotājs: PARIZA CASTANOS kgs), OV C 286, 17.11.2005.

ekonomiski aktīvo iedzīvotāju un patērētāju skaitu, veicinot uzņēmējdarbības kapacitāti, imigranti sekmē uzņēmējvalsts ekonomikas izaugsmi”⁽²³⁾). Komiteja arī ir ierosinājusi ES stiprināt integrācijas politikas⁽²⁴⁾). Migrācijai var būt pozitīva ietekme gan uz uzņēmējvalsti, gan izcelsmes valsti.

6.2 Attīstības valstīs emigrācija ļauj aizplūst liekajam darbaspēkam, tādējādi mazinot bezdarba līmeni un sakarā ar emigrantu veiktajiem nozīmīgajiem naudas pārskaitījumiem savām ģimenēm reizē ir arī nabadzības mazināšanas svarīgs instruments. Turklāt emigrantiem, atgriežoties savās valstīs, ir arvien nozīmīgāka loma saimnieciskās dinamikas veicināšanā, jo, kļūstot par nelielu uzņēmumu vadītājiem vai to izveides sekmētājiem, viņi tālāk nodod jaunas zināšanas un tehnoloģijas. Nevar tomēr aizmirst par tādu negatīvu aspektu kā izglītotāko un uzņēmīgāko jauniešu aizplūšana.

6.3 EESK uzskata, ka, sadarbojoties ar izcelsmes valstīm, būtu jāpalielinās pozitīvajai un jāmazinās negatīvajai ietekmei. Tas ir viens no mūsdienās risināmajiem jautājumiem. Pasaules Starptautiskās migrācijas komisijas beigu ziņojumā teikts, ka šodien vissvarīgākais ir tādu politiku formulēšana, kas virotu migrācijas priekšrocības izcelsmes valstīs, vienlaikus mazinot tās negatīvo ietekmi; ziņojumā arī atzīmēts, ka migrācijai ir jābūt valstu, reģionālo un starptautisko attīstības stratēģiju daļai, un lai sasniegtu šo mērķi uzņēmējvalstīm ir skaidri jāatzīst, ka migrācija arī tām dod labumu⁽²⁵⁾).

6.4 Atšķirta no pārējiem politiskajiem, ekonomiskajiem un sociālajiem faktoriem migrācija nevar būt attīstības virzītājspēks. Šajā sakarā EESK uzskata, ka ES ir jāpieņem jauna pieeja attiecībā uz imigrācijas un attīstības politiku, sadarbojoties ar izcelsmes valstīm, veicinot attīstību ar tādu strukturālo pārmaiņu palīdzību, kas sekmē demokrātiju un labu pārvaldību, palīdz mazināt nevienlīdzību un uzlabot cilvēkkapitālu un infrastruktūras, kas nepieciešamas ilgtspējīgai attīstībai.

7. Naudas pārskaitījumu priekšrocības

7.1 Naudas pārskaitījumi tiek veikti no imigrantu personiskajiem līdzekļiem, un atsevišķās valstīs šo pārskaitījumu apjoms ļāvis būtiski augt ienākumu līmenim. Skaitļi paši par sevi ir

pārliecinoši, proti, 2005. gadā pēc Pasaules bankas aplēsēm naudas pārskaitījumu uz attīstības valstīm apjoms sasniedza 167 000 miljonu ASV dolāru (salīdzinājumā ar tādām pašām aplēsēm par 1990. gadu, kad šādu pārskaitījumu apjoms bija 69 000 miljonu ASV dolāru). ANO ģenerālsēkretārs ir apstiprinājis, ka 2006. gadā imigrantu naudas pārskaitījumu apjoms bija 264 000 miljonu dolāru. Šis skaitlis gandrīz četrkārtīgi pārsniedz attīstībai paredzētā oficiālā atbalsta apmērus. Dažās valstīs tas pārsniedz pat ārvalstu investīciju apjomu.

7.2 Naudas pārskaitījumi ir regulārs un stabils atbalsts ģimenes uzturēšanai. Tieši imigranti un viņu ģimenes locekļi ir galvenie šo starptautisko naudas pārskaitījumu veicēji. Eiropā no 60 % līdz 70 % imigrantu veic naudas pārskaitījumus savām ģimenēm. Šie līdzekļi galvenokārt tiek izmantoti tiešajam patēriņam, ne tik vien materiālās lietās, jo liela daļa pārskaitīto līdzekļu tiek izlietota izglītībā un veselībā, tādējādi uzlabojot cilvēkkapitālu. Labumu gūst pārskaitījumu saņēmēju reģionu ekonomika, jo pieaug patēriņš un investīcijas nelielos uzņēmumos. Lielāks naudas apgrozījums savukārt veicina finanšu nozares attīstību. Investīcijas Eiropas valūtas vienībās izcelsmes valstīm palīdz arī uzturēt finansiālo līdzsvaru.

7.3 Līdz ar zināmām priekšrocībām, naudas pārskaitījumi tomēr var arī radīt problēmas, proti, cenu kāpumu atsevišķām patēriņa precēm, lielākas grūtības ģimenēm, kuras nesaņem pārskaitījumus; izzūd atsevišķas augu kultūras un tiek pārtraukta (nerentablāko) ražošanas sektoru darbība, likvidētas darbavietas, jo attiecīgie ienākumi salīdzinājumā ar pārskaitījumiem ir ļoti niecīgi.

7.4 Šīs problēmas ir jāņem vērā, tomēr kopumā Pasaules Starptautiskās migrācijas komisija secina, ka migrācija ir pozitīvs faktors attiecībā uz attīstības valstīm “Naudas pārskaitījumi, kas veikti, izmantojot oficiālos kanālus, var būt nozīmīgs valūtas avots saņēmējvalstīm, tie var palīdzēt uzlabot finanšu sektora kapacitāti, piesaistīt nākotnes investīcijas un atvieglot valsts garantēto aizdevumu piešķiršanu”⁽²⁶⁾).

7.5 Jāsamazina naudas pārskaitījumu neoficiālie kanāli, jo tie izmaksā dārgāk un riskantāki. Daudzos gadījumos neoficiālo tīklu izveide skaidrojama ar konkurētspējīgu finanšu iestāžu trūkumu attālākajos reģionos. EESK uzskata — lai izcelsmes valstīm pārskaitījumi nestu maksimāli iespējamu labumu, ir nepieciešams samazināt finanšu starpnieka pakalpojumu izmaksas. Daudzos gadījumos šīs izmaksas ir nepamatoti augstas un neatbilst citu starptautisko finanšu operāciju izmaksām. Pēc ekspertu aplēsēm šīs izmaksas ievērojami atšķiras atkarībā no reģiona, piemēram, naudas pārskaitījuma veikšanai no Spānijas uz Latīņameriku un Karību reģionu jāreķinās ar izmaksām 2 % apmērā, savukārt no 8 % līdz 10 % jāmaksā par pārskaitījuma veikšanu no Eiropas uz lielāko daļu Āfrikas valstu.

⁽²³⁾ Sk.: ANO A/60/871. 2006. Starptautiskā migrācija un attīstība. Ģenerālsēkretāra ziņojums.

<http://daccess-ods.un.org/TMP/9671214.html>.

⁽²⁴⁾ EESK 2002. gada 21. marta pašiniciatīvas atzinums “Imigrācija, integrācija un organizētās pilsoniskās sabiedrības loma”, (ziņotājs: PARIZA CASTANOS kgs, līdzziņotājs MELČIAS kgs (OV C 125, 27.5.2002.). EESK 2006. gada 13. septembra pašiniciatīvas atzinums “Imigrācija ES un integrācijas politika: reģionālo un vietējo pašvaldību un pilsoniskās sabiedrības organizāciju sadarbība”, (ziņotājs: PARIZA CASTANOS kgs, (OV C 318, 23.12.2006.) un konference par integrāciju, kas notika 2002. gada septembrī un rīkota kopīgi ar Eiropas Komisiju.

⁽²⁵⁾ Sk.: Pasaules Starptautiskā migrācijas komisija 2005. Migrācija savstarpēji saistītā pasaulē: rīcības jaunās perspektīvas. <http://www.gcim.org/en/>.

⁽²⁶⁾ Sk.: Pasaules Starptautiskā migrācijas komisija 2005. Migrācija savstarpēji saistītā pasaulē: rīcības jaunās perspektīvas. <http://www.gcim.org/en/>.

Eiropas finanšu nozares un uzraudzības iestādēm jānodrošina Eiropas bankas uz ētisku un sociāli atbildīgu rīcību, lai samazinātu pārskaitījumu izmaksas. Nepieciešams uzlabot arī banku efektivitāti izcelsmes valstīs; nereti šīm bankām ir neefektīva struktūra un nepietiekamas garantijas. Eiropai ar valdību un starptautisko organizāciju starpniecību jāsekmē līgumu parakstīšana starp abu pušu finanšu nozarēm ar mērķi samazināt pārskaitījumu izmaksas. Bankas varētu sekmēt paraugprakses sistēmu, izmantojot līgumus par sociālo atbildību.

7.6 Komisija ir paziņojusi, ka tiks izstrādāta direktīva, liekot finanšu pakalpojumu sniedzējiem nodrošināt lielāku pārredzamību attiecībā uz komisijas naudu no klientiem. Attiecībā uz naudas pārskaitījumiem šīs direktīvas noteikumiem ir jābūt ļoti stingriem, lai izskaustu pašreizējās pārmērīgās izmaksas. Finanšu sistēmu regulatoriem jāuzrauga, lai starpniecības darījumos netiktu pieļauta neatbilstīgu maiņas kursu izmantošana, līdz ar to apzināti palielinot naudas pārskaitījumu galīgās izmaksas.

7.7 EESK ierosina izmantot pārskaitījumus, lai sekmētu investīcijas saimnieciskajās un sociālajās darbībās. Bankas kopīgi ar vietējām pašvaldībām varētu attīstīt jaunas, ar naudas pārskaitījumiem saistītas kredītsistēmas, kas paredzētas saimniecisku darbību un uzņēmējdarbības iniciatīvu finansēšanai. Lai to īstenotu, jāpanāk atbilstīga vietējā finanšu sektora struktūra un likviditāte.

7.8 Saņemtos pārskaitījumus ģimenes galvenokārt iegulda izglītībā un veselībā. Jāsekmē ar pārskaitījumiem saistīto finanšu, apdrošināšanas un kredītu instrumentu izveide, lai izglītības un veselības jomā panāktu iespējami lielus ieguvumus.

8. Diasporu kā starptautisko tīklu nozīme

8.1 Pēdējās desmitgadēs notiekošo globalizācijas procesu dēļ ievērojami pieauguši starptautiskās migrācijas apmēri ⁽²⁷⁾, strauji pieaudzis migrantu skaits, palielināties emigrācijas izcelsmes un uzņēmējvalstu, kā arī valstu, kuras reizē ir gan izcelsmes, gan uzņēmējvalstis, skaits. Pieaugošo migrāciju sekmē mazākas transporta un komunikāciju izmaksas. Šodien pārvietoties starp valstīm ir daudz vienkāršāk (izmantojot robežu šķērsošanu), pat starp visattālākajām pasaules daļām.

8.2 Ceļojumiem, īpaši ar lidmašīnu, kļūstot lētākiem, un, ņemot vērā telefoniskās un elektroniskās saziņas pašreizējās sistēmas, šobrīd vairāk nekā jebkad pieaug personu un migrācijas izcelsmes un galamērķa vietu komunikācija un sakari.

Dažādākajās pasaules malās izkaisīto emigrantu savstarpējie sakari tiklā ir daudz ciešāki un vieglāk īstenojami nekā līdz šim.

8.3 Emigrantu tīkliem ir pieaugoša nozīme migrācijas procesos, proti, tie palīdz personām izstrādāt savu emigrācijas plānu, atvieglo ceļošanu un tranzītu, kā arī sniedz palīdzību, migrantiem ierodoties galamērķa valstī, meklējot dzīvesvietu un darbu.

8.4 Emigranti sekmē uzņēmējdarbību izcelsmes valstīs. Piemēram, daudzi imigrantu izveidotie uzņēmumi uzņēmējvalstī importē produktus no izcelsmes valstīm, tādējādi veicinot ražošanu un tirdzniecību. Pieaugot ceļošanai, palielinās transporta uzņēmumu darījumu skaits. Daudzos gadījumos, kad imigrantu ekonomiskā situācija galamērķa valstī ir nostabilizējusies, viņi veic tiešos ieguldījumus izcelsmes valstī, tādējādi ļaujot attīstīties daudziem uzņēmumiem atsevišķos reģionos Ķīnā un datnozārei Indijā un Pakistānā. Tāpat arī daudzi imigranti sekmē saimniecisko darbību un uzņēmējdarbību Āfrikā un Latīņamerikā.

8.5 Starptautiskie uzņēmumi arvien biežāk pieņem darbā personas no imigrantu vidus, vēloties uzsākt uzņēmējdarbību imigrantu izcelsmes valstīs. Vairāki Eiropas starptautiskie uzņēmumi vadošajiem amatiem un tehniskajam personālam izvēlas imigrantus ar mērķi izvērst starptautisku darbību.

8.6 Arī diasporas, kas savu darbību organizējušas pārnacionālajos tīklos, var palīdzēt novirzīt daļu pārskaitījumu saimnieciskai darbībai un uzņēmējdarbības projektiem. ES sadarbības politikas attīstības sekmēšanas ietvaros varētu iedibināt sadarbību ar imigrantu tīkliem, jo tie nodrošina iespēju atbalsta efektīvai novirzīšanai un diasporu investīciju kapacitātes palielināšanai.

8.7 Atsevišķās valstīs diasporas, kas organizējušas savu darbību tiklā, veic investīcijas to izcelsmes valstīs. Kā uzskatāms piemērs jāmin programma "trīs par vienu", ko īsteno Meksikā un saskaņā ar kuru imigrantu apvienības, kas pulcē imigrantus no kāda viena izcelsmes reģiona, investē attiecīgā reģiona attīstības projektos, savukārt par apvienību katru novirzīto dolāru tiek piesaistīts viens dolārs no katra valdības līmeņa — federālā, valsts un pašvaldību līmeņa ⁽²⁸⁾.

8.8 ES ir jāatbalsta diasporu pārnacionālie tīkli, jo ar to līdzdalību ir iespējams sekmēt izcelsmes valstu attīstību. Vienas un tās pašas pilsētas pārstāvju tīkla apvienības kopīgi varētu novirzīt daļu investīciju, kuru apjomu varētu palielināt ar Eiropas un valstu finansējuma palīdzību.

⁽²⁷⁾ 1990. gadā bija 155 miljoni imigrantu, savukārt 2005. gadā to skaits sasniedza 191 miljonus.

⁽²⁸⁾ Sk. ANO A/60/871, 2006: 71. Citāts.

8.9 Eiropas Komisijai un dalībvalstīm sadarbībā ar izcelsmes valstīm un pilsoniskās sabiedrības organizācijām jāsekmē labvēlīgas vides nodrošināšana, kas ļautu diasporām palielināt to darbības ietekmi attiecībā uz attīstību. Komiteja aicina novirzīt daļu ES un dalībvalstu publiskā finansējuma diasporu kopienu sekmētiem attīstības pasākumiem. Publiskā un privātā sektora sadarbībai ir izšķirīga nozīme ekonomiskās un sociālās izaugsmes sekmīgā attīstībā. Šajā sakarā jāmin daži labas prakses piemēri.

8.9.1 *IntEnt*, kura mītne ir Nīderlandē, pēdējo desmit gadu laikā sniedzis atbalstu gandrīz 2000 uzņēmumu vadītājiem no Surinamas, Ganas, Marokas, Antīļu un Turcijas diasporām, mobilizējot 12,5 miljonus *euro* 200 uzņēmumu izveidei un nodarbinot 840 personas viņu izcelsmes valstīs.

8.9.2 *Migrations & Développement*, kas izveidots 1986. gadā Marseļā, sniedz atbalstu dažādām Marokas imigrantu organizācijām (tostarp marokāņu izcelsmes franču jauniešiem), lai mobilizētu atbalstu, kas paredzēts imigrantu izcelsmes reģioniem Marokā. Tūkstošiem imigrantu, diasporas pārstāvju, ir finansiāli atbalstījuši dažādus projektus un 300 bijuši tieši iesaistīti šo projektu īstenošanā, ļaujot to priekšrocības baudīt vairāk nekā 50 000 Marokas iedzīvotāju.

8.9.3 Apvienotās Karalistes diasporas pārstāvji ir bijuši aktīvākie kampaņas *RemitAid* ⁽²⁹⁾ līdzdalībnieki, piedāvājot nodokļu atvieglojumus kolektīviem naudas pārskaitījumiem, kas paredzēti izcelsmes valsts attīstībai. *RemitAid* sniedz atbalstu diasporu attīstības iniciatīvām, izmantojot kopīgus līdzekļus, kas uzkrāti no naudas pārskaitījumu nodokļu atmaksām (līdzīgi kā *gift-aid* shēma, vietējiem labdarības ziedojumiem piemērojot nodokļu atvieglojumus).

8.9.4 Filipīnu organizācija migrācijai un attīstībai (*Philcomdev*) ir nesen iedibināts tīkls, ko veido emigrantu un viņu ģimenes locekļu organizācijas, NVO, kooperatīvi, arodbiedrības, mikrofinanšu iestādes, sociālie uzņēmumi, Filipīnās un ārpus tās esošie tīkli, kas nodarbojas ar migrācijas un attīstības jautājumiem savās valstīs.

8.10 Eiropas sniegtās palīdzības attīstībai ietvaros jāatbalsta arī izcelsmes valsts produktu eksports uz Eiropu, to realizējot ar diasporu tīklu "godīgas tirdzniecības" sistēmas palīdzību.

8.11 EESK iesaka atbalstīt arī tiešās investīcijas, ko veic gan migranti individuāli, gan migrantu apvienības. Piemēram, investīcijas projektos tūrisma vai lauksaimniecības nozarē daudziem izcelsmes reģioniem paver plašas attīstības iespējas. Migrantiem vai diasporu apvienībām piešķirtie kredīti, kas paredzēti komerciāliem vai tiešo investīciju projektiem izcelsmes valstī, ir

atbalsta veids, kurš Eiropas valstīm jāsekmē ar sadarbības politiku starpniecību.

9. Atgriešanās un lielākas pārvietošanās iespējas — veids, kā atgūt cilvēkkapitālu

9.1 Daļa starptautisko imigrantu ir kvalificēti vai augsti kvalificēti darbinieki. Intelektuālā darbaspēka aizplūšana jaunattīstības valstīm ir viena no negatīvākajām migrācijas izraisītajām sekām. Lai arī intelektuālā darbaspēka aizplūšana neietekmē vienādi negatīvi visas izcelsmes valstis, tomēr dažām valstīm tā rada milzīgas problēmas. Kā atzīmēts SOPEMI [ESAO ikgadējie ziņojumi par migrāciju] ziņojumā no 33 % līdz 55 % ļoti izglītotu cilvēku no Angolas, Burundi, Ganas, Kenijas, Maurīcijas, Mozambikas, Sjerraleones, Tanzānijas un Ugandas dzīvo ESAO valstīs ⁽³⁰⁾. Šīs emigrācijas rezultātā viena no visvairāk skartajām jomām Āfrikā ir veselība un izglītība.

9.2 Dažās izcelsmes valstīs augstāko izglītību ieguvušo un augsti kvalificētu darbinieku emigrācijai nav tik negatīva ietekme. Piemēram, Indijas un Pakistānas informācijas tehnoloģiju nozares speciālistu aizplūšana nerada negatīvas sekas, jo šo valstu izglītības un apmācības sistēma IT speciālistu sagatavošanai ir ļoti efektīva, un viņu iztrūkums nav manāms.

9.3 Intelektuālā darbaspēka aizplūšana, ja vien tā nav masveida, rada zināmas priekšrocības izcelsmes valstīm, jo atgriešanās un pārvietošanās process sekmē jaunu zināšanu, tehnoloģiju un uzņēmējdarbības projektu pārneš. Tāda pieredze ir Brazīlijai un Indijai. Tomēr ļoti daudz ir to valstu, kur intelektuālā darbaspēka aizplūšana saistīta ar speciālistu un kvalificētu profesionāļu neatgriezenisku zudumu.

9.4 Turpretim Eiropas uzņēmējvalstīm kvalificētā darbaspēka iecelšana ir ieguvums. Kopš 2002. gada atsevišķas Eiropas valstis izdārja izmaiņas tiesību aktos saistībā ar imigrāciju, lai atvieglotu augsti kvalificēta darbaspēka ieplūšanu.

9.5 Eiropas Savienība ir arī iecerējusi sekmēt selektīvās imigrācijas politiku, proti, legālās migrācijas politikas plāns ⁽³¹⁾ paredz īpašas direktīvas par augsti kvalificēta darbaspēka uzņemšanu izstrādā; Komisija ar to iepazīstinās septembrī, un Komiteja par to izstrādās atzinumu. Tomēr nav plānots izstrādāt vispārēju direktīvu attiecībā uz darbaspēka uzņemšanu. Neraugoties uz EESK un Eiropas Parlamenta izteikto kritiku ⁽³²⁾, šīs "selektīvās imigrācijas" politikai attīstoties Eiropā, iespējams, atsevišķās valstīs vēl vairāk saasināsies pašreizējās problēmas. Komiteja tomēr uzskata, ka minētā regulējuma noteikumiem vajadzētu būt izdevīgiem visiem, gan izcelsmes valstīm, gan pašiem imigrantiem.

⁽³⁰⁾ Sk. SOPEMI 2005, ESAO.

⁽³¹⁾ COM(2005) 669 galīgā red., 2005. gada 21. decembris.

⁽³²⁾ 2005/2244(INI) un EESK 2005. gada 9. jūnija atzinums "Zaļā grāmata: ES pieeja ekonomiskās migrācijas pārvaldībai" (ziņotājs: PARIZA CASTAÑOS kgs, OV C 286, 17.11.2005.).

⁽²⁹⁾ Sk.: www.RemitAid.org.

9.6 Lai nodrošinātu atbilstību starp migrācijas politikām un sadarbības politikām attīstības veicināšanai, uzņēmējvalstīm ar pilnu atbildību un rūpīgi jārisina intelektuālā darbaspēka emigrācijas problēma. Tādēļ pirmām kārtām būtu jāņem vērā tas, ka problēmas, ko izraisa speciālistu aizplūšana no izcelsmes valstīm varētu pārvērst par ieguvumu, ja šie darba ņēmēji pārrastos ar jaunām zināšanām, kas noder viņu valsts uzņēmumos, tautsaimniecībā un publisko pakalpojumu jomā. Pārbraukušie migranti varētu sekmēt ne tik vien zināšanu un tehnoloģiju tālāknodošanu, bet arī investīcijas.

9.7 Šajā ziņā atgriešanās sekmēšana nāktu par labu izcelsmes valsts attīstībai. Tas attiecas tikai uz brīvprātīgu atgriešanos, kad apstākļi ir labvēlīgi, lai darba ņēmēji turpinātu savu profesionālo darbību izcelsmes valstī. Risināms uzvedums ir šo labvēlīgo apstākļu nodrošināšana.

9.8 Lai veicinātu kvalificēta darbaspēka atgriešanos, ir jāpanāk, ka atgriešanās izcelsmes valstī dēļ netiek zaudēta darba un uzturēšanās atļauja Eiropā (vai arī iegūtā jaunā pilsonība). Tas ir cirkulārs imigrācijas priekšnosacījums.

9.9 Atgriešanos veicinātu arī pārbraukušo sociālo tiesību pārņemšana uz izcelsmes valsti. Svarīgi nodrošināt tiesību uz pensiju, sociālo nodrošinājumu, tostarp veselības aprūpi sekmīgu pārņemšanu Ģenerālsekretāra ziņojumā saistībā ar ANO augsta līmeņa dialogu par starptautisko migrāciju un attīstību atzīmēts, ka liela daļa starptautisko migrantu sastopas ar šķēršļiem saistībā ar pensijas tiesību pārvedamību. Neraugoties uz noslēgtiem vairākiem divpusējiem līgumiem, ziņojumā ierosināts izstrādāt uzticamāku starptautisku sistēmu. ILO konvenciju Nr. 157 (1982) par starptautiskas sistēmas izveidi tiesību uz sociālo nodrošinājumu saglabāšanai ir ratificējušas tikai trīs valstis (Spānija, Filipīnas un Zviedrija) ⁽³³⁾. Komiteja aicina parējās dalībvalstis ratificēt minēto konvenciju.

9.10 Eiropas sadarbības politikas attīstības veicināšanai ietvaros jāpieņem programmas, lai novērstu intelektuālā darbaspēka emigrāciju un sekmētu kvalificēta darbaspēka brīvprātīgu atgriešanos, un veicinātu investīcijas izcelsmes valstīs nozarēs un darbībās, kur nepieciešams augsts kvalifikācijas līmenis.

9.11 EESK atbalsta Komisijas ierosinājumu dalībvalstīm izstrādāt labas prakses kodeksu, kas paredzēts augsti kvalificētu imigrantu uzņemšanas pārvaldībai sadarbībā ar izcelsmes valstīm.

9.12 ES ļoti aktīvi jālīdzdarbojas jauniešu apmācībā emigrācijas izcelsmes valstīs. Šīs valstis zaudē lielu daļu izglītotākā

cilvēkkapitāla, ko izmanto Eiropas uzņēmumi. Sadarbība apmācības jomā ir labākais veids, kā kompensēt šo zudumu, tādējādi nākotnē šīm valstīm nodrošinot attīstībai nepieciešamo cilvēkkapitālu.

9.13 EESK uzsver tādu vienošanos un apvienību ar izcelsmes valstīm nozīmību, kuros varētu iesaistīties Eiropas universitātes, slimnīcas, uzņēmumi, tehnoloģiju un pētniecības centri ar mērķi atsevišķiem augsti kvalificētiem speciālistiem uzsākt profesionālo darbību izcelsmes valstīs ar Eiropas līmenim atbilstošu atalgojumu, sociālajām tiesībām un profesionālajām iespējām.

10. Attīstības mērķiem atbilstīga imigrantu uzņemšanas politika —uzņemt nozīmē ieguldīt attīstībā

10.1 Eiropas Savienībai un dalībvalstīm ir jāmaina uzņemšanas politika, lai nodrošinātu legālu imigrāciju, izmantojot elastīgas un pārredzamas procedūras. EESK tās atzinumā par Zaļo grāmatu ⁽³⁴⁾ jau norādīja Komisijai uz atvērtu politiku nepieciešamību gan augsti kvalificēta, gan mazāk kvalificēta darbaspēka uzņemšanai. Saproto, atsevišķu valstu valdību pieņemto nostāju, Komiteja tomēr ir arī ierosinājusi dalībvalstīm beigt pārējas posmu, kas ierobežo atsevišķu jauno dalībvalstu iedzīvotāju brīvību pastāvīgi uzturēties un strādāt attiecīgajās valstīs.

10.2 Nelegālā imigrācija jāsamazina ar tādiem Eiropas iekšējiem pasākumiem kā, piemēram, cīņa pret nelegālo imigrantu nodarbināšanu, izmantojot Kopienas tiesību aktus ⁽³⁵⁾, (ko Komiteja skatīs citā atzinumā, kas pašreiz ir izstrādes procesā), robežkontrole, cilvēku tirdzniecības apkarošana un sadarbība ar izcelsmes un tranzīta valstīm. ES, ņemoties daļu izdevumu, jāpalīdz tām Eiropas dienvidu valstīm, kurām jāpārvalda nelegālo imigrantu masveida pieplūdums un jāveic neskaitāmas glābšanas operācijas jūrā, jāuzņem imigranti un jāsniedz humanitārā palīdzība. Izņēmuma kārtā būs jālegalizē arī to neskaitāmo personu, kas ES teritorijā atrodas "bez dokumentiem", statuss, kuri ir darbaspēka izmantošanas upuri un kuriem liegta iespēja iesaistīties integrācijas politikā.

10.3 Elastīgākas uzņemšanas politikas īstenošanai ir nepieciešams sekmēt pagaidu migrācijas sistēmas imigrantu pārvietošanos attiecībā gan uz augsti kvalificētu darbaspēku, gan mazāk kvalificētu darbaspēku.

⁽³⁴⁾ Sk. EESK 2003. gada 10. decembra atzinumu "Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Imigrācija, integrācija un nodarbinātība"" (ziņojots PARIZA CASTAÑOS kgs), OV C 80, 30.3.2004.

⁽³⁵⁾ Sk. 2007. gada 16. maija direktīvas priekšlikumu par obligātajām sankcijām uzņēmumiem, kas nodarbina nelegālos imigrantus COM(2007) 249 galīgā redakcija.

⁽³³⁾ Sk. ANO A/60/871, 2006: 80. Citāts.

10.4 Lai pagaidu imigrācijas sistēma būtu darbotiespējīga, Kopienas tiesību aktos jāparedz ļoti elastīgas īslaicīgas uzturēšanās atļaujas, kā arī atgriešanās procedūras un darba garantijas turpmākajos gados. Tādējādi daudzi imigranti izmantos legālas iespējas un neuzturēsies Eiropā nelegāli, uzturēšanās atļaujas termiņam beidzoties.

10.5 EESK aicina ES un dalībvalstis noslēgt līgumus ar izcelsmes valstīm par cirkulāro imigrāciju, lai sekmētu imigrācijas mobilitāti, izmantojot elastīgas un pārredzamas procedūras. Šiem līgumiem ir jābūt līdzsvarotiem, ņemot vērā abu pušu intereses, nolūkā panākt, ka imigrācija reizē ir arī izcelsmes valstu attīstības faktors.

10.6 Lietderīgas varētu būt arī pagaidu uzņemšanas procedūras, ietverot līgumus par izglītības un profesionālās kvalifikācijas atzīšanu. Imigranti ar pagaidu statusu, kuri strādā Eiropā, varētu uzlabot profesionālo kvalifikāciju, kas, viņiem atgriežoties, pavērtu plašākas darba iespējas un sekmētu attiecīgo valstu saimniecisko un sociālo attīstību.

10.7 Eiropas pašreizējo tiesību aktu neelastīgums ir milzu šķērslis cirkulārajai imigrācijai. Lai atvieglotu imigrantu mobilitāti, atgriešanos un uzņēmējdarbības iniciatīvu attīstību izcelsmes valstīs, Eiropas tiesību aktos attiecībā uz imigrāciju jāparedz pastāvīgās uzturēšanās tiesību saglabāšana ilgtermiņā.

10.8 Šajā sakarā EESK ierosina grozīt direktīvu par ilgtermiņa uzturēšanos, pastāvīgās uzturēšanās tiesību saglabāšanai pašreiz paredzēto vienu gadu aizstājot ar pieciem gadiem. EESK savā atzinumā ⁽³⁶⁾ atzīmēja, ka viens gads (vai divi, kā ierosināts Komisijas sākotnējā priekšlikumā) ir pārāk īss laika posms, lai daudzi imigranti izlemtu pieņemt izaicinājumu uzsākt profesionālu darbību, atgriežoties viņu izcelsmes valstīs.

10.9 Pašreiz, kad ES atbalsta vispārēju pieeju attiecībā uz imigrācijas politiku, un, ņemot vērā imigrācijas un attīstības politikas saskaņotību, ikvienai personai, kam izsniegta ilgtermiņa uzturēšanās atļauja kādā no dalībvalstīm, jāgarantē iespēja atgriezties savā izcelsmes valstī, saglabājot uzturēšanās tiesības attiecīgajā dalībvalstī vismaz piecus gadus.

11. Sekmēt cirkulāro migrāciju un mobilitātes partnerības

11.1 Eiropas Komisija maijā publicēja svarīgu paziņojumu ⁽³⁷⁾ par cirkulāro migrāciju un mobilitātes partnerībām starp Eiropas Savienību un trešām valstīm. Lai arī šis ir pašiniciatīvas atzinums, tas ir arī EESK ieguldījums Komisijas uzsāktajās debatēs.

⁽³⁶⁾ Sk. EESK 2001. gada 3. oktobra atzinumu "Priekšlikums Padomes direktīvai par trešo valstu valstspiederīgo, kuriem izsniegta ilgtermiņa uzturēšanās atļauja, statusu" (ziņotājs: PÁRIZA CASTANOS kgs), OV C 36, 8.2.2002.

⁽³⁷⁾ COM(2007) 248 galīgā red. "Par cirkulāro migrāciju un mobilitātes partnerībām starp ES un trešām valstīm".

Atzinuma dažādos punktos sniegti EESK priekšlikumi attiecībā uz dažiem Komisijas paziņojumā izvirzītiem jautājumiem.

11.2 Paziņojums sastāv no divām daļām, proti, pirmajā aplūkots ierosinājums attīstīt mobilitātes partnerības ar trešām valstīm, savukārt otrā daļa attiecas īpaši uz cirkulāro migrāciju.

11.3 Komiteja atbalsta priekšlikumu uzveidot **mobilitātes partnerības** ar mērķi ES un dalībvalstīm nodrošināt legālas imigrācijas iespējas, izmantojot elastīgas un pārredzamas procedūras. Partnerības pamatā būs saistības, ko uzņemsies gan migrantu izcelsmes valstis, gan ES dalībvalstis.

11.4 No izcelsmes valstīm sagaidāmās saistības attiecas uz nelegālās imigrācijas apkarošanu, un tās ir ļoti konkrētas: atpakaļuzņemšana, robežkontrole, ceļošanas dokumentu drošība, cīņa pret nelegālo tirdzniecību un cilvēktirdzniecību u.c. Svarīgi, lai šādas valstis ievērotu savas starptautiskās saistības atbilstoši Kotonou nolīgumam un jo īpaši tā 13. pantam. Komiteja uzskata, ka valstīm, kurās situācija ir nestabila, būs problēmas izpildīt šos nosacījumus, tādēļ ierosina ievērot elastības principu, mobilitātes partnerības pielāgojot katras izcelsmes valsts apstākļiem.

11.5 Dalībvalstis cita starpā var uzņemties šādas četru veidu saistības:

11.5.1 Pirmkārt, piedāvāt lielākas legālas migrācijas iespējas, ņemot vērā Kopienas priekšrocības principu attiecībā uz ES iedzīvotājiem, kuru atbalsta Komiteja. EESK atbalsta to, ka vairākas dalībvalstis (ciešāka sadarbība) var izvirzīt kopīgu piedāvājumu izcelsmes valstīm; tas būtu ES piedāvājums, izmantojot kvotas un tādus instrumentu, kas ļauj pielāgoties Eiropas darba tirgiem.

11.5.2 Otrkārt, Eiropas Komisija un dalībvalstis varētu piedāvāt trešām valstīm tehnisku un finansiālu atbalstu legālas migrācijas plūsmu pārvaldībai. Komiteja uzskata, ka tematiskajai programmai migrācijas un patvēruma jomā piešķirtie līdzekļi būs nepietiekami, un tādēļ aicina Komisiju, Eiropas Parlamentu un Padomi nākotnē būtiski palielināt šo līdzekļu apjomu.

11.5.3 Treškārt, arī Komiteja atbalsta to, ka, vienojoties ar izcelsmes valstīm, mobilitātes partnerības varētu izmantot, lai ierobežotu atsevišķu profesiju pārstāvju emigrāciju nolūkā kavēt intelektuālā darbaspēka (piemēram, atsevišķu Eiropas valstu medicīnas personāla) aizplūšanu. Līgumiem būtu jāsekmē gan cirkulārā imigrācija, gan imigrantu ar pagaidu statusu atgriešanās.

11.5.4 Ceturtkārt, ES un dalībvalstis uzlabos procedūras īslai-cīgas uzturēšanās vīzu izsniegšanai. EESK vairākos atzinumos ir uzsvērusi nepieciešamību uzlabot ES dalībvalstu konsulāro pakalpojumu organizēšanu izcelsmes valstīs, kā arī to, ka Komisijas delegācijām jāsadarbojas ar dalībvalstīm migrācijas jautā-jumos un jāizmanto; EURES tīkls, lai iegūtu informāciju par pastāvošajiem darba piedāvājumiem ES. Komiteja atbalsta Komisijas priekšlikumu vairākām dalībvalstīm ciešāk sadarboties, lai izveidotu kopīgus centrus vīzu pieprasījumu iesniegšanai, un pilnveidot kopīgos konsulāros norādījumus par daudzkārtēju vīzu izsniegšanu to trešo valstu pilsoņiem, kuriem bieži jāceļo, kā arī piemērot atvieglotus vīzu izsniegšanas nosacījumus mobi-litātes līgumos noteiktām atsevišķām personu kategorijām.

11.6 Komisija atbalsta **cirkulārās imigrācijas** atvieglošanu. EESK uzskata, ka pašreizējie ar imigrāciju saistītie tiesību akti ir pārāk neelastīgi un neapmierina ne imigrantus, ne izcelsmes valstis, ne arī uzņēmējvalstis Eiropā. EESK vairākos atzinumos ir ierosinājusi izstrādāt elastīgākus tiesību aktus, lai sekmētu personu vēlmēm atbilstīgas cirkulārās imigrācijas sistēmas. Jāno-drošina imigrantu pamattiesību, īpaši sociālo, darba tiesību un tiesību dzīvot kopā ar ģimeni pilnīga aizsardzība.

11.7 Komisija ierosina divus cirkulārās imigrācijas veidus, proti, pirmkārt, to trešo valstu valstspiederīgo migrācija, kas apmetušies ES, lai viņi varētu attīstīt darbību izcelsmes valstī, saglabājot uzturēšanās tiesības vienā no dalībvalstīm, un, otrkārt, to personu migrācija, kuru pastāvīgā dzīvesvieta ir kāda trešā valsts un kuru ierašanās nolūks ES ir strādāt, mācīties vai papild-dināt zināšanas, vai arī visas trīs minētās darbības, un kuri, uztu-rēšanās atļaujai beidzoties, atgriežas izcelsmes valstīs, saglabājot tiesības atgriezties ES saskaņā ar atvieglotu uzņemšanas proce-dūru.

11.8 Komiteja uzskata, ka cirkulārās migrācijas sistēmas izveides priekšnosacījums ir nodrošināt iespēju migrantiem ar pagaidu vai citu statusu, kuri atgriezušies viņu izcelsmes valstīs, legāli atgriezties Eiropas dalībvalstī, kas bijusi viņu pastāvīgā dzīvesvieta. Nodrošināt cirkulāru migrāciju pirmām kārtām nozīmē radīt mehānismus, lai atgriešanās Eiropas pastāvīgās dzīvesvietas valstī notiktu saskaņā ar elastīgām procedūrām.

11.9 EESK atbalsta Komisijas priekšlikumu izstrādāt ES regu-lējumu, kas sekmē cirkulāro migrāciju. Šajā sakarā būs jāgroza dažas pašreizējās direktīvas un jāvienojas par atbilstīgiem kritēri-jiem tiesību aktu izstrādes plānā paredzēto šādu jaunu direktīvu izstrādei.

11.9.1 Priekšlikums direktīvai par augsti kvalificētu imigrantu uzņemšanu: Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas priekšlikumu vēl vairāk atvieglot procedūras to personu uzņemšanai, kuras noteiktu laiku legāli uzturējušās ES (darba, mācību un cita veida apmācību pilnveidošanas nolūkā).

11.9.2 Priekšlikums direktīvai par sezonas darba ņēmēju uzņemšanu: Komiteja ierosina ieviest daudzgadēju uzturēšanās/ darba atļauju sezonas darba ņēmējiem, paredzot viņiem iespēju sezonas darba nolūkā atgriezties piecus gadus pēc kārtas, pare-dzot atļaujas pagarināšanu vēl uz pieciem gadiem.

11.9.3 Priekšlikums direktīvai par algotu praktikantu ieceļo-šanas un uzturēšanās noteikumiem: Komiteja uzskata, ka nolūkā nodrošināt trešo valstu valstspiederīgo apmācību un sekmēt viņu valsts attīstību pozitīvi vērtējama imigrantiem dotā iespēja ieceļot Eiropā un uzturēties mācību laikā, tādējādi sekmējot inte-lektuālā darbspēka pārvietošanos un zināšanu tālāk nodošanu. Atgriezeniska procesa veicināšanai priekšlikumā varētu paredzēt iespēju personām, kas jau iepriekš uzturējušās dalībvalstī mācību nolūkos, atgriezties attiecīgajā dalībvalstī, lai papildinātu zinā-šanas, ja tas nepieciešams viņu kvalifikācijas celšanai, ierobežojot viņu uzturēšanos (no 1 līdz 5 gadiem).

11.9.4 EESK ierosina Komisijai sekmēt atsevišķu grozījumu izdarīšanu vairākās pašreizējās direktīvās ar mērķi veicināt cirku-lāru migrāciju: Direktīva 2003/109/EK par trešo valstu valstspie-derīgo statusu, kuri ir kādas dalībvalsts pastāvīgi iedzīvotāji: pašreizējā direktīva paredz, ka pastāvīgā iedzīvotāja statuss tiek zaudēts, ja attiecīgā persona uzturējusies ārpus ES teritorijas ilgāk par divpadsmit secīgiem mēnešiem. Komisija ierosina paga-rināt šo laika posmu līdz diviem vai trim gadiem; pēc Komitejas ieskatiem vispiemērotākais laika posms būtu pieci gadi.

11.9.5 Direktīva 2004/114/EK par nosacījumiem attiecībā uz trešo valstu valstspiederīgo uzņemšanu studiju, skolēnu apmaiņas, prakses vai stažēšanās, nesāņemot atalgojumu, vai brīvprātīga darba nolūkā un direktīva 2005/71/EK par īpašu procedūru trešo valstu valstspiederīgo uzņemšanai zinātniskās pētniecības nolūkos: Komiteja atbalsta ierosinājumu grozīt direk-tīvu, lai tajā iekļautu daudzkārtējas iebraukšanas uzturēšanās atļaujas, kas ļautu attiecīgajām personām ilglaicīgi uzturēties ārpus ES teritorijas, nezaudējot pastāvīgās uzturēšanās tiesības. Komiteja atbalsta arī ierosinājumu pārveidot minēto direktīvu nosacījumus, kas ļauj dalībvalstīm piemērot atvieglotas vai paātrinātas procedūras to personu uzņemšanai, kuras jau iepriekš ieceļojušas ES zinātniskās pētniecības vai mācību nolūkos, nosakot tiesības piemērot minētajām personām paātri-nātas procedūras ar nosacījumu, ka uzturēšanās atļaujai beidzo-ties, tās atgriežas savā izcelsmes valstī. Komiteja arī atbalsta priekšlikumu apvienot abas minētās direktīvas, lai atvieglotu to trešo valstu valstspiederīgo uzņemšanu (ar atvieglotiem nosacīju-miem) zinātniskā pētnieka statusā, kuri iepriekš ieceļojuši ES mācību nolūkā un pēc mācību pabeigšanas atgriezušies savās izcelsmes valstīs. Minēto konceptu varētu izmantot plašākā nozīmē, ļaujot studentiem laikā, kad viņi studiju nolūkā uzturas kādā no ES dalībvalstīm, iesniegt pieprasījumu zinātniskā pētnieka statusa iegūšanai, ar nosacījumu, ka pieprasījums tiek iesniegts līdz mācību atļaujas termiņa beigām.

11.10 Pēc EESK ieskatiem jāgarantē, lai cirkulārā imigrācija atbilstu tās mērķiem un dotu ilgtermiņa ieguvumus; tas jādara izmantojot pasākumus, kas veicina cirkulāro atgriešanos, nodrošina sekmīgu atgriešanos izcelsmes valstī, ļauj novērtēt procedūru piemērošanu un mazina intelektuālā darbaspēka aizplūšanas risku, pateicoties sadarbībai ar trešām valstīm.

11.11 Intelektuālā darbaspēka pārvietošanās liek atrisināt arī vienu no svarīgākajām problēmām, kas skar daudzus imigrantus Eiropā, proti, akadēmiskās un profesionālās kvalifikācijas neatzīšanu. Šādu personu pārvietošanās starp izcelsmes valsti un uzņēmējvalsti uzlabosies, ja viņu kvalifikāciju atzīs Eiropā. Neraugoties uz pašreizējām grūtībām, Komiteja aicina panākt tālākvirzību sarunās par akadēmiskās un profesionālās kvalifikācijas atzīšanu starp ES un tām izcelsmes valstīm, no kurām ierodas lielākā daļa migrantu.

11.12 Tāpat arī cirkulāras imigrācijas sistēmas sekmīgai darbībai nepieciešams nodrošināt imigrantiem piešķirtās tiesības uz pensiju un sociālo nodrošinājumu. Lai to īstenotu, jārisina sarunas par ES dalībvalstu un izcelsmes valstu abpusēju vienošanos noslēgšanu, kā arī ILO Konvencijas Nr. 157 ratificēšanu.

11.13 Komiteja iesaka, lai ES iekļautu minētos punktus nākotnes mobilitātes partnerību līgumos, lai atvieglotu profesionālās kvalifikācijas atzīšanu un garantētu pensijas tiesības.

Briselē, 2007. gada 25. oktobrī

12. Pasaules forums par migrāciju un attīstību

12.1 Briselē, 10. jūlijā notika starpvaldību konference "Vispasaules forums migrācijas un attīstības jautājumos". Forumu vadīja ANO ģenerālsēkretārs Ban Ki-moon kgs un tajā piedalījās vairāk nekā 800 delegātu no vairāk nekā 140 valstīm, turpinot 2006. gada septembrī ANO sammitā uzsāktu virzību.

12.2 EESK dalību 9. jūlijā pilsoniskās sabiedrības dienā nodrošināja šā atzinuma ziņotājs. Secinājumi, kurus kopumā atbalsta Komiteja, atrodami konferences tīmekļa vietnē ⁽³⁸⁾ Nākamgad vispasaules forums tiks rīkots Manilā, un tajā vajadzētu piedalīties arī EESK.

12.3 Komiteja aicina Eiropas Savienības dalībvalstu valdības un Komisiju turpināt aktīvi līdzdarboties ANO centienu īstenošanā, lai panāktu, ka migrācijas jautājumam starptautiskajā dienaskārtībā tiek atvēlēta pienācīga uzmanība, ar starptautiskās reglamentējošas sistēmas palīdzību tiek garantētas migrantu cilvēktiesības un ka izcelsmes un uzņēmējvalstu kopīgi pārvaldītie migrācijas procesi sekmē vispārējo ekonomisko un sociālo attīstību.

12.4 Šis ir Komitejas pirmais atzinums, kurā skarts cirkulārās migrācijas jautājums, ko paredzēts aplūkot arī turpmākajos atziņumos.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

priekšsēdētājs

Dimitris DIMITRIADIS

⁽³⁸⁾ Informācija pieejama tikai angļu valodā (http://smooz.gfmd-civil-society.org/gfmd/files/Final_CSD.pdf) un spāņu valodā (http://smooz.gfmd-civil-society.org/gfmd/files/Final_CSD_espanol.pdf).

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par Kopienas statistiku par sabiedrības veselību un veselības aizsardzību un drošību darbā”

COM(2007) 46 galīgā redakcija — 2007/0020 (COD)

(2008/C 44/22)

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2007. gada 19. martā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par augstāk minēto tematu.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2007. gada 2. oktobrī. (ziņotājs: *Retureau kgs*).

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 439. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 24. un 25. oktobrī (25. oktobra sēdē), ar 77 balsīm par, 4 balsīm pret un 2 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Atzinuma kopsavilkums

1.1 Komiteja atbalsta ierosināto Regulu un tās juridisko pamatu; priekšlikums atbilst subsidiaritātes un proporcionalitātes principam, vienlaikus nodrošinot datu vākšanu, lai īstenotu Kopienas stratēģiju par veselības aizsardzību un drošību darbā, kurai nepieciešams skaidrs juridiskais pamats.

1.2 Regulā uzsvērta kopēju definīciju un atzišanas sistēmu nozīmība, jo īpaši darbaspēka mobilitātes sakarā un attiecībā uz šādiem aspektiem:

- nelaimes gadījumi darbā un negadījumi ceļā uz darbu vai no darba,
- arodslimības, kuras izraisa darba apstākļi un/vai produkti,
- ar darbu saistītu negadījumu un slimību rezultātā iegūta darbnespēja un daļēja vai pilnīga darba spēju zaudēšana, un darba kavējumi.

1.3 Komiteja uzskata, ka norādot to personu skaitu, kuras cietušas attiecīgās kategorijas nelaimes gadījumā, jāņem vērā cietušo dzimums un vecums, un, ja vien iespējams, arī līgumattiecību veids. Īpaša uzmanība jāpievērš iegūto personas datu konfidencialitātei.

1.4 Komiteja uzskata, ka jāpilnveido sadarbība ar ILO un PVO. Ierosinātā regula pēc Komitejas ieskatiem ir piemērotākais līdzeklis, lai nodrošinātu savstarpējo atbilstību starp reģistrējamo datu formu un definīciju, un datu ieguves un analīzes metodēm.

2. Eiropas Komisijas priekšlikums

2.1 Minētā regula ir vērsta vienīgi uz statistikas pasākumiem, kas ir noteikti Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 285. pantā. Regulas mērķis nav noteikt politikas attīstību abās minētajās

jomās — sabiedrības veselība un veselības aizsardzība un drošība darbā; to paredz attiecīgi ar Līguma 152. un 137. pantu.

2.2 Kopienas statistikas apkopošanu reglamentē noteikumi, kas izklāstīti Padomes 1997. gada 17. februāra Regulā (EK) Nr. 322/97, kura grozīta ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 1882/2003 ⁽¹⁾.

2.3 Eiropas Parlamenta un Padomes 1995. gada 24. oktobra Direktīvā 95/46/EK par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti ⁽²⁾ un Eiropas Parlamenta un Padomes 2000. gada 18. decembra Regulā (EK) Nr. 45/2001 ⁽³⁾, ar ko Kopienas iestādes un struktūras tiek pakļautas šiem noteikumiem, ļauts apstrādāt personas datus par veselību, pamatojot to ar būtiskām sabiedrības interesēm un nodrošinot pienācīgas garantijas.

2.4 Kopienas un valstu politiskie pasākumi un stratēģijas sabiedrības veselības jomā un veselības aizsardzības un darba drošības jomā ietver būtiskas sabiedrības intereses, un Padomes Regula (EK) Nr. 322/97 un Padomes 1990. gada 11. jūnija Regula (Euratom, EEK) Nr. 1588/90 par tādas statistikas informācijas nosūtīšanu Eiropas Kopienas Statistikas birojam (Eurostat), uz kuru attiecas konfidencialitāte ⁽⁴⁾, nodrošina pienācīgas garantijas, lai aizsargātu individuus, apkopojot Kopienas statistiku par sabiedrības veselību un veselības aizsardzību un drošību darbā.

⁽¹⁾ OV L 52, 22.2.1997., 61. lpp. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31997R0322:FR:HTML>. Regula, kura grozīta ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 1882/2003 (OV L 284, 31.10.2003., 1. lpp. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:284:0001:0053:FR:PDF>).

⁽²⁾ OV L 281, 23.11.1995., 31. lpp. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31995L0046:FR:HTML>. Direktīva, kas grozīta ar Regulu (EK) Nr. 1882/2003 (OV L 284, 31.10.2003., 1. lpp.).

⁽³⁾ OV L 8, 12.1.2001., 1. lpp. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:008:0001:0022:FR:PDF>.

⁽⁴⁾ OV L 151, 15.6.1990., 1. lpp. Regulā grozījumi izdarīti ar Regulu (EK) Nr. 322/97. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31990R1588:FR:HTML>.

2.5 Faktiski Eiropas Parlamenta un Padomes 2002. gada 23. septembra Lēmumā Nr. 1786/2002/EK par Kopienas rīcības programmas pieņemšanu sabiedrības veselības aizsardzības jomā (2003-2008) ⁽⁵⁾, Padomes 2002. gada 3. jūnija Rezolūcijā Nr. 2002/C 161/01 par jaunu Kopienas stratēģiju attiecībā uz veselības aizsardzību un drošību darbā (2002-2006) ⁽⁶⁾ un Komisijas 2004. gada 20. aprīļa paziņojumā par “Sociālās aizsardzības modernizēšanu, lai izveidotu augstas kvalitātes, pieejamu un ilgtspējīgu veselības aprūpi un ilgtermiņa aprūpi — atbalsts valstu stratēģijām, izmantojot “atklāto koordinācijas metodi”” ⁽⁷⁾, izteikta prasība pēc augsta līmeņa statistikas informācijas sistēmas, lai novērtētu politikas rezultātus un izstrādātu un uzraudzītu turpmākus pasākumus abās jomās. Šādu pieeju turpinās piemērot un pilnveidot, izmantojot nākamās programmas un stratēģijas.

2.6 Komisija tās nelegislatīvajā paziņojumā SEC(2007)214, 215, 216 ⁽⁸⁾ “Darba kvalitātes un produktivitātes uzlabošana: Kopienas stratēģija attiecībā uz drošību un veselības aizsardzību darbā no 2007. līdz 2012. gadam” atzīmē, ka Kopienas politikas programmā drošībai un veselības aizsardzībai darbā jāpiešķir prioritāra nozīme; darba ņēmēju veselības aizsardzība un drošība ir izšķirīgi faktori uzņēmumu produktivitātes un konkurētspējas celšanā, un tie sekmē sociālās aizsardzības sistēmu ilgtspēju, samazinot ar negadījumiem un slimībām saistītās izmaksas. Jāpanāk, lai pienācīgu darba apstākļu nodrošināšana kļūtu par realitāti, tādējādi sekmējot 2006. gada 10. maijā pieņemtās programmas iedzīvotājiem īstenošanu.

2.7 Līdz šim statistikas datus vāc, pamatojoties uz “džentlmeņu vienošanos” (“gentlemen agreement”) ar dalībvalstīm Kopienas piecguadu statistikas programmas (pašlaik Eiropas Parlamenta un Padomes 2002. gada 16. decembra Lēmums 2367/2002/EK par Kopienas statistikas programmu no 2003. līdz 2007. gadam ⁽⁹⁾) un šīs programmas ikgadējo komponentu ietvaros.

2.8 Konkrēti sabiedrības veselības statistikas jomā darbs tiek vadīts un organizēts trijos virzienos (nāves iemesli, veselības aprūpe un veselības aptaujas, invaliditāte un saslimstība) atbilstoši partnerības struktūrai starp Eurostat, vadošajām valstīm (pašlaik Apvienotā Karaliste kā galvenais koordinators un attiecīgo jomu vadītāji no Igaunijas, Luksemburgas un Dānijas) un dalībvalstīm. Šajā sistēmā jau paveikts liels metodiskais darbs, ieskaitot pamatnostādņu sagatavošanu, un sāktu datu vākšana.

2.9 Tomēr pašlaik vēl vērojami vairāki trūkumi. Pirmkārt, lai gan jau paaugstināta datu kvalitāte un palielināta salīdzināmība, jānodrošina, lai dalībvalstīm būtu labs pamats jau ieviestajai datu vākšanai.

2.10 Juridisks pamats ļautu nostiprināt panākumus, kas gūti, cenšoties panākt visu datu vākšanas regulāro pasākumu labāku kvalitāti un nodrošināt salīdzināmus standartus. Šāds pamats vidējā termiņā nodrošinās Eiropas prasību lielāku ilgtspēju un stabilitāti un skaidrus mērķus attiecībā uz standartiem, kas izpildāmi, lai panāktu salīdzināmību ES mērogā.

2.11 Turklāt vairākums jauno dalībvalstu ir darījušas zināmu, ka bez Eiropas līmeņa juridiskā pamata, tās nebūs spējīgas izpildīt ES prasības, kas noteiktas attiecībā uz statistiku sabiedrības veselības jomā, veselības aizsardzības un darba drošības jomā.

2.12 Visbeidzot visām dalībvalstīm vajag precīzāku priekšstatu par jaunu statistikas instrumentu (tos pašlaik izstrādā) īstenošanas grafiku, kā arī kvalitātes uzlabošanas pasākumiem, kurus pašlaik sagatavo. Ierosinātā regula būs pienācīgs pamats, lai sīki izstrādātu plānus dažādās veselības un drošības statistikas jomās un virzienos.

2.13 Tāpēc Komisija (Eurostat) uzskata, ka tagad ar pamata tiesību akta palīdzību ir jānodrošina labs pamats sabiedrības veselības statistikas jomā un veselības aizsardzības un darba drošības statistikas jomā. Eiropas Parlamenta un Padomes regulas priekšlikums attiecas uz jomām, kas ir saistītas ar pašreizējiem pasākumiem un izstrādi, kuru veic kopā ar dalībvalstīm attiecīgajās Eurostat grupās vai sabiedrības veselības jomā — partnerībā, kas izveidota sabiedrības veselības statistikas jomā. Galvenais mērķis ir nodrošināt konsolidētu un labu pamatu jau ieviestajiem datu vākšanas pasākumiem vai tādai vākšanai, kuras metodika tiek izstrādāta vai ieviešana tiek sagatavota.

2.14 Kopienas rīcības programmā sabiedrības veselības jomā (2003-2008) ⁽¹⁰⁾ teikts, ka sabiedrības veselības informācijas sistēmas statistikas daļa tiks izstrādāta sadarbībā ar dalībvalstīm un vajadzības gadījumā izmantojot Kopienas statistikas programmu, lai veicinātu sinerģiju un izvairītos no divkārša darba.

2.15 Grozītajā priekšlikumā Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam, ar ko izveido otro Kopienas rīcības programmu veselības jomā (2007-2013) ⁽¹¹⁾ (COM (2006) 234 galīgā redakcija), ir paredzēts, ka jāpaplašina notiekošais darbs, lai izstrādātu ES veselības uzraudzības sistēmu, ja nepieciešams, izmantojot Kopienas statistikas programmu. Savukārt Kopienas stratēģijā attiecībā uz veselības aizsardzību un drošību darbā

⁽⁵⁾ OV L 161, 5.7.2002., 1. lpp.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2002:008:0001:0022:FR:PDF>.

⁽⁶⁾ OV L 271, 9.10.2002., 1. lpp.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2002:008:0001:0022:FR:PDF>.

⁽⁷⁾ COM(2004) 304 galīgā red., 20.4.2004.

⁽⁸⁾ SEC(2007) 214, 21.2.2007.

⁽⁹⁾ OV L 358, 22.2.1997., 1. lpp. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31997R0322:FR:PDF>. Regula, kura grozīta ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 2002/358 (OV L 138, 31.10.2003., 12. lpp. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:138:0001:0053:FR:PDF>).

⁽¹⁰⁾ Skatīt 5. zemsvītras piezīmi.

⁽¹¹⁾ COM(2006) 234 galīgā red., 24.5.2006.

(2002-2006) ⁽¹²⁾ Komisiju un dalībvalstis aicina paātrināt darbu pie statistikas saskaņošanas par nelaimes gadījumiem darbā un arodslimībām, lai būtu pieejami salīdzināmi dati, ar kuru palīdzību varētu objektīvi novērtēt atbilstīgi Kopienas stratēģijai veikto pasākumu ietekmi un efektivitāti.

3. Komitejas piezīmes

3.1 Komiteja atbalsta ierosināto Regulu un tās juridisko pamatu; priekšlikums atbilst subsidiaritātes un proporcionalitātes principam, vienlaikus nodrošinot datu vākšanu, lai īstenotu Kopienas stratēģiju attiecībā uz veselības aizsardzību un drošību darbā, kurai nepieciešams skaidrs juridiskais pamats.

3.2 Regulā atzīmēta kopēju definīciju un atzīšanas sistēmu nozīmība, jo īpaši darbaspēka mobilitātes sakarā, un tā attiecas uz šādiem aspektiem:

- nelaimes gadījumi darbā (notikuši darba vietā) un negadījumi ceļā uz darbu vai no darba (notikuši ceļā no dzīvesvietas uz darba vietu un atpakaļ, kā arī ilgstošu pārtraukumu laikā ārpus darba vietas) un ja darba pienākumu izpilde saistīta ar pārvietošanos (pakalpojumu sniegšana),
- arodslimības, kuru cēlonis ir darba apstākļi un/vai lietotie produkti (putekļi, ķīmiski produkti, vibrācijas, trokšņa izrai-

sīti dzirdes traucējumi, skeleta un muskulatūras saslimšanas un locītavu traumas: smagumu celšana, atkārtotu darbību veikšana u.c.

- ar darbu saistīto negadījumu un slimību rezultātā iegūta darbnespēja un daļēja vai pilnīga darba spēju zaudēšana, un darba kavējumi.

3.3 Komiteja uzskata, ka norādot to personu skaitu, kas cietušas attiecīgās kategorijas nelaimes gadījumos, jāņem vērā cietušo dzimums un vecums, un, ja vien iespējams, arī līgumattiecību veids. Īpaša uzmanība jāpievērš iegūto personas datu konfidencialitātei atbilstoši spēkā esošajiem tiesību aktiem.

3.4 Komiteja uzskata, ka jāpilnveido sadarbība ar ILO un PVO, jo tās var sniegt vērtīgu informāciju gan teorētiskā jomā (pētījumi par slimību un negadījumu izcelsmi, ergonomika un rehabilitācija) gan metodoloģiskā jomā attiecībā uz statistikas rādītājiem un metodēm.

3.5 Ierosinātā regula pēc Komitejas ieskatiem ir piemērotākais līdzeklis savstarpējas atbilstības starp reģistrējamo datu formu un definīciju, un datu ieguves un analīzes metodēm nodrošināšanai, lai pastāvīgi uzlabotu datu kvalitāti, atbilstību un salīdzināmību.

Briselē, 2007. gada 25. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

priekšsēdētājs

Dimitris DIMITRIADIS

⁽¹²⁾ Skatīt 6. zemsvītras piezīmi.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai, ar ko groza Padomes Regulu (EEK) Nr. 1408/71 par sociālā nodrošinājuma sistēmu piemērošanu darbiniekiem, pašnodarbinātām personām un viņu ģimenēm, kas pārvietojas Kopienā”

COM(2007) 159 galīgā redakcija — 2007/0054 (COD)

(2008/C 44/23)

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2007. gada 7. maijā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par augstāk minēto tematu.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Birojs 2007. gada 24. aprīlī uzdeva Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētajai nodaļai sagatavot Komitejas atzinumu par minēto jautājumu.

Nemot vērā jautājuma steidzamību, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 439. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 24. un 25. oktobrī (25. oktobra sēdē), iecēla *Rodríguez García-Caro* kgu ⁽¹⁾ par galveno ziņotāju un ar 64 balsīm par un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi

1.1 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja atbalsta Regulas Nr. 1408/71 pielikumos izdarītos grozījumus un ir pārliecināta, ka tie palīdzēs uzlabot regulas saturu un labvēlīgi ietekmēs tos Eiropas Savienības iedzīvotājus, uz kuriem attiecas regulas piemērošana. EESK jo īpaši atbalsta izmaiņas, kas koordinācijas sistēmā ļauj iekļaut dažus pabalstus, uz kuriem vairs nebūs attiecināmi izņēmuma noteikumi un kuri vairs nebūs nepārvedami.

1.2 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja kā sociālo partneru un organizētas pilsoniskās sabiedrības pārstāve vēlas arī norādīt uz lēno juridisko procesu, izstrādājot priekšlikumu Regulas Nr. 883/2004 īstenošanas regulai. Ja minētā regula būtu stājusies spēkā, EESK nebūtu jāsagatavo šis atzinums. EESK tādēļ aicina Eiropas Parlamentu un Padomi maksimāli paātrināt lēmumu pieņemšanas procesu un panākt, lai sociālā nodrošinājuma sistēmu jaunā koordinācijas kārtība stātos spēkā pēc iespējas īsākā laikā.

2. Ievads

2.1 Regula Nr. 1408/71 kopš tās pieņemšanas 1971. gada jūnijā ir vairākkārt grozīta, lai pielāgotu un atjauninātu tās saturu. Minētās izmaiņas tika veiktas galvenokārt sakarā ar dalībvalstu tiesību aktos ieviestajām izmaiņām, dalībvalstu noslēgtajiem divpusējiem līgumiem, secīgām paplašināšanās un regulas satura pielāgošanu Eiropas Tiesas secīgiem nolēmumiem par sociālo nodrošinājumu.

2.2 Kopš EESK pirmā, 1967. gada janvārī ⁽²⁾ pieņemtā atzinuma par minēto regulu mēs — sociālās un ekonomiskās jomas

dalībnieki un pilsoniskās sabiedrības pārstāvji — gandrīz katru gadu esam pauzuši viedokli par regulas pamattekstā vai tās pielikumos izdarītajiem grozījumiem. Šādā veidā Komiteja aktīvi piedalījās vitāli svarīga instrumenta veidošanā nolūkā nodrošināt visu iedzīvotāju, bet jo īpaši darba ņēmēju, tiesības uz brīvu pārvietošanos visās Eiropas Savienības dalībvalstīs. Šādā veidā tika nodrošināts, ka, pārvietojoties Eiropas Savienības teritorijā, tika saglabātas tiesības uz noteiktiem sociālā nodrošinājuma sistēmas pabalstiem.

2.3 Vislielākās izmaiņas regulas pastāvēšanas vēsturē tika veiktas 2004. gadā. Lai vienkāršotu regulu un uzlabotu tās saturu, Eiropas Parlaments un Padome pēc institucionālajām debatēm pieņēma jaunu Regulu Nr. 883/2004 par sociālās drošības sistēmas koordināciju ⁽³⁾, kurai ir jāaizstāj spēkā esošā regula. Jaunā regula par koordināciju tomēr vēl nav stājusies spēkā, jo nav pieņemta īstenošanas regula, un līdz ar to spēkā ir Regula Nr. 1408/71.

2.4 Komiteja sagatavoja atzinumus gan par Regulu Nr. 883/2004 par sociālā nodrošinājuma sistēmu koordināciju ⁽⁴⁾, gan par priekšlikumu Regulai, ar ko nosaka sīki izstrādātus piemērošanas noteikumus iepriekš minētajai regulai ⁽⁵⁾. Pašlaik kompetentajās iestādēs tiek lēni veiktas pēdējā minētā priekšlikuma pieņemšanai nepieciešamās procedūras.

2.5 Tā kā tas ir dinamisks dokuments, Regulā Nr. 1408/71 ir jāiekļauj grozījumi, ko dalībvalstis ir izdarījušas valstu tiesību aktos, lai tie būtu spēkā un līdz ar to netiktu ierobežotas to personu tiesības, kas pārvietojas Eiropas Savienības teritorijā.

⁽³⁾ OV L 166, 30.4.2004.

⁽⁴⁾ EESK 2000. gada 27. janvāra atzinums par tematu “Sociālās drošības sistēmu koordinācija”; ziņotājs *Rodríguez García-Caro* kgs, OV C 75, 15.3.2000.

⁽⁵⁾ EESK 2006. gada 26. oktobra atzinums par tematu “Sociālās drošības sistēmu koordinācija — Piemērošanas noteikumi”; ziņotājs *Greif* kgs, OV C 324, 30.12.2006.

⁽¹⁾ Tēma jāapstiprina pilnsapulce.

⁽²⁾ OV L 64, 5.4.1967.

Visbeidzot minēto grozījumu mērķis ir atjaunināt un uzlabot sociālā nodrošinājuma sistēmu koordināciju un atvieglot Kopienas tiesību aktu piemērošanu.

2.6 Juridiskā līmenī priekšlikumā ir ietverti izņēmumi un daži Regulas pielikumos iekļauto noteikumu grozījumi, turklāt Regulu piemēro Eiropas ekonomikas zonā.

3. Priekšlikuma kopsavilkums

3.1 Regulas priekšlikums attiecas tikai uz dažiem Regulas Nr. 1408/71 pielikumiem un neskar pamattekstu, kas paliek negrozīts.

3.2 Izdarītie grozījumi atspoguļo priekšlikumus, ko ir ierosinājušas šādas dalībvalstis: Austrija, Dānija, Francija, Holande, Ungārija, Īrija un Polija. Izņemot Francijas gadījumu, visi grozījumi ir izdarīti saskaņā ar valstu līmenī tiesību aktos veiktajām izmaiņām.

3.3 Izmaiņas ir veiktas šādos pielikumos un šādās dalībvalstīs:

3.3.1 I pielikuma 1. daļā ir definēti termini “darbinieks” un “pašnodarbināta persona”, ja minētos terminus nevar noteikt pēc valstu tiesību aktiem. Minētais pielikums ir grozīts sakarā ar Īrijas tiesību aktos veiktajām izmaiņām.

3.3.2 I pielikuma 2. daļā ir definēts termins “ģimenes loceklis”, ja valstu tiesību aktos nav noteikta atšķirība starp ģimenes locekļiem un citām personām. Tas arī attiecas uz Īriju iepriekš minētā iemesla dēļ.

3.3.3 II pielikuma 1. daļā ir definētas īpašas pašnodarbinātām personām paredzētas sistēmas, kas neietilpst regulas piemērošanas jomā. Sadaļā “Francija” ir mainīts formulējums par papildu apdrošināšanas sistēmu.

3.3.4 II pielikuma 2. daļā ir definēti īpašie bērna piedzimšanas vai adopcijas pabalsti, kas neietilpst regulas piemērošanas jomā. Attiecībā uz Poliju tiek mainīts formulējums, lai koordinēšanā iekļautu bērna piedzimšanas pabalsta piemaksu.

3.3.5 II a pielikumā ir uzskaitīti īpaši, uz iemaksām nebalstīti, un šī iemesla dēļ nepārvedami pabalsti. Tas atkal attiecas uz Īriju tās tiesību aktos veikto izmaiņu dēļ.

3.3.6 III pielikuma A daļā ir uzskaitītas konvencijas, kas turpina būt spēkā neatkarīgi no tā, ka pastāv īpaša regula. Tas attiecas uz Ungāriju un tās konvencijām ar Vāciju un Austriju, jo Ungārijas tiesību aktos par pensijām ir izdarīti grozījumi.

3.3.7 IV pielikuma A daļā ir uzskaitīti Regulas pamattekstā minētie noteikumi, saskaņā ar kuriem invaliditātes pabalstu summa nav atkarīga no apdrošināšanas periodu ilguma. Tas attiecas uz Īriju un Holandi abu valstu tiesību aktos veikto izmaiņu dēļ.

3.3.8 IV pielikuma C daļā ir uzskaitīti gadījumi, kad var atteikties no pabalsta divkārsa aprēķina, lai neiegūtu augstāku rezultātu. Sadaļa “Ungārija” tiek svītrotā, jo minētie noteikumi uz to vairs neattiecas valsts tiesību aktos veikto izmaiņu dēļ. Attiecībā uz Austriju arī ir mainīts formulējums, jo valsts tiesību aktos par pensijām ir veiktas izmaiņas.

3.3.9 Regulas VI pielikumā noteikta īpaša kārtība, kādā piemērojami noteiktu dalībvalstu tiesību akti. Valstu tiesību aktos veikto izmaiņu dēļ tiek mainīts formulējums attiecībā uz Dāniju, Holandi un Austriju.

3.3.10 Regulas VIII pielikumā ir uzskaitītas sistēmas, kas bārepiem paredz ģimenes pabalstus vai papildu vai īpašus pabalstus. Tas attiecas uz Īriju tās tiesību aktos veikto izmaiņu dēļ.

4. Piezīmes

4.1 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 2006. gada 13. un 14. decembra plenārsesijā pieņēma atzinumu par citiem Regulā Nr. 1408/71 izdarītajiem grozījumiem⁽⁶⁾. Minētajā atzinumā Komiteja puda cerību, ka tas būs pēdējais grozījums, par kuru tai būs jāsniedz atzinums, un izteica vēlmi, lai nekavējoties tiktu pieņemta Regulas Nr. 883/2004 īstenošanas regula. Sešus mēnešus vēlāk Regulas Nr. 1408/71 pielikumos ir veiktas jaunas izmaiņas, jo īstenošanas regula vēl joprojām nav pieņemta.

4.2 EESK atbalsta Regulas pielikumos izdarītos grozījumus, jo ir pārliecināta, ka tie palīdzēs uzlabot regulas saturu un visbeidzot labvēlīgi un tieši ietekmēs tos Eiropas Savienības iedzīvotājus, uz ko attiecas regulas piemērošana. Šajā sakarā EESK īpaši atzinīgi vērtē grozījumus, kas sociālā nodrošinājuma sistēmu koordinācijas jomā iekļauj pabalstus, izņemot tos no pielikumiem, kuru mērķis ir atspoguļot izņēmuma gadījumus pabalstu vispārējā piemērošanas kārtībā.

4.3 Eiropas iestādes patlaban apspriež vairākus regulas priekšlikumus par sociālā nodrošinājuma sistēmu koordināciju. Pirmkārt, Padome pašlaik analizē Regulas Nr. 883/2004, par kuru EESK jau ir sniegusi atzinumu, īstenošanas regulas priekšlikuma katru nodaļu un to analizēs arī Portugāles prezidentūras laikā, vienlaikus Parlaments izskata minēto priekšlikumu pirmajā lasījumā. Otrkārt, Regulas priekšlikums, kas atspoguļo Regulas Nr. 883/2004 XI pielikuma saturu, tiek apspriests tāpat kā

⁽⁶⁾ EESK 2006. gada 13. decembra atzinums par tematu “Regulas Nr. 1408/71 grozījumi”, ziņotājs *Rodríguez García-Caro* kgs, OV C 325, 30.12.2006.

iepriekšējā regula, arī par to EESK pieņēma attiecīgu atzinumu ⁽⁷⁾. Šajā sakarā ir jāņem vērā, ka pēc koordinācijas regulas pieņemšanas daudzos pielikumos nebija neviena ieraksta un to saturs bija jānosaka, pieņemot secīgas regulas. Visbeidzot jāmin priekšlikums regulai, ar ko groza Regulu Nr. 1408/71, par kuru EESK sniedz šo atzinumu.

4.4 Objektīvi raugoties un ņemot vērā iepriekšējā punktā sacīto, pašlaik ir vērojama tiesību aktu stagnācija: tiek pieņemti grozījumi gandrīz atceltai regulai, trūkst pielikumu jaunajai koordinācijas regulai, kurai jau bija jābūt spēkā, un jaunās īstenošanas regulas pieņemšanas process diemžēl atgādina koordinācijas regulas pieņemšanas lēno gaitu. Ņemot vērā iepriekš minēto, EESK vēlreiz aicina Eiropas Parlamentu un Padomi paātrināt jau iesāktu procedūru abu regulu galīgai pieņemšanai. Jāatgādina, ka jau 1992. gadā Edinburgas Eiropadomē tika atzīta nepieciešamība uzsākt vispārēju tiesību aktu pārskatīšanu nolūkā vienkāršot koordinācijas noteikumus. Lai gan kopš minētā paziņojuma ir pagājuši piecpadsmit gadi, vēl joprojām ir spēkā tie paši, nevienkāršoti noteikumi.

Briselē, 2007. gada 25. oktobrī

4.5 Tā kā sociālā nodrošinājuma sistēmu koordinācijas noteikumi ir sarežģīti, iedzīvotāji parasti nezina ne minētos noteikumus, ne tiesības, kas no tiem izriet. Šajā sakarā, izmantojot iespēju, ko sniedz šis atzinums, jāuzsver, ka dalībvalstu iestādēm būtu efektīvā veidā jāsniedz iedzīvotājiem konkrēta un īsa informācija par viņu tiesībām sociālā nodrošinājuma jomā gadījumos, ja viņi pārvietojas Eiropas Savienības teritorijā, neatkarīgi no pārvietošanās iemesliem. Minētais zināšanu trūkums kļūst acīmredzams īsos tūrisma ceļojumos un darījuma braucienos, kad jebkuras negaidītas saslimšanas gadījumā iedzīvotājiem rodas nopietnas problēmas tādēļ, ka viņi nezina savas tiesības un nepieciešamo rīcību, lai nekavējoties saņemtu atbalstu.

4.6 Saskaņā ar šajā dokumentā izklāstīto un, pamatojoties uz šā atzinuma 4.5 punktu par Regulas Nr. 883/2004 XI pielikumu, EESK būtu jāizstrādā pašiniciatīvas atzinums par Eiropas Savienībā pastāvošām problēmām veselības aprūpes pakalpojumu sniegšanā iedzīvotājiem, kas pārvietojas Eiropas Savienības teritorijā, un par to, kādi priekšlikumi būtu jāisteno, lai koordinācijas mehānismi būtu efektīvi.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

⁽⁷⁾ EESK 2007. gada 14. marta atzinums par tematu "Sociālās drošības sistēmu koordinēšana — XI pielikums"; ziņotājs Greif kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Nepieļaujama izturēšanās pret vecāka gadagājuma cilvēkiem"

(2008/C 44/24)

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu Eiropas Komisijas priekšsēdētāja vietnieces Ferrero-Waldner kdzes 2007. gada 16. maija vēstulē lūdza Ekonomikas un sociālo lietu komiteju sagatavot atzinumu "Nepieļaujama izturēšanās pret vecāka gadagājuma cilvēkiem".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2007. gada 2. oktobrī. Ziņotāja — HEINISCH kdze.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 439. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 24. un 25. oktobrī (2007. gada 24. oktobra sēdē), ar 144 balsīm par un 3 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1 Nicā 2000. gada 7. decembrī pieņemtās Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 25. pantā ir atzītas un ievērotas vecāka gadagājuma cilvēku tiesības uz cilvēka cienīgu un neatkarīgu dzīvesveidu, kā arī līdzdalību sociālajā un kultūras dzīvē. Eiropā ievērojami palielināsies to iedzīvotāju skaits, kas sasnieguši un pārsnieguši 65 gadu vecumu. Nākotnē būs jāpanāk, lai sabiedrība šīs demogrāfiskās pārmaiņas uztver pozitīvi un neuzskata, ka visvecākā gadagājuma cilvēki ir apgrūtinājums sabiedrībai vai drauds sabiedrības locekļiem.

1.2 Lai minētos mērķus sasniegtu, ir jārisina arī problēmas, kuras saistītas ar nepieļaujama izturēšanos pret vecāka gadagājuma cilvēkiem. Minētajām problēmām līdz šim nav pievērstā nekāda uzmanība, un tās netiek neuzskatītas par pietiekami nopietnām un aktuālām. Īpašiem riskiem ir pakļauti vecāka gadagājuma cilvēki, kas ir aprūpējami un dzīvo nošķirti mājās vai atrodas aprūpes iestādēs. Tādēļ EESK aicina ES Padomes prezidentvalstis risināt jautājumus, kas skar nepieļaujama izturēšanos pret vecāka gadagājuma — it īpaši aprūpējamiem — cilvēkiem.

Iepriekš minētā informācija un ieteikumi paredzēti ES Padomes prezidentvalstīm, Komisijai un dalībvalstu valdībām.

1.3 Par nepieļaujamas izturēšanās pret vecāka gadagājuma cilvēkiem novēršanu galvenokārt ir atbildīgas dalībvalstis. Tā kā minētās problēmas ir aktuālas visās dalībvalstīs, EESK uzskata, ka jāizstrādā Eiropas mēroga stratēģija.

— Tā kā nepieļaujama izturēšanās pret vecāka gadagājuma cilvēkiem ir cilvēktiesību un Eiropas Savienības Pamattiesību hartas pārkāpums, EESK aicina Komisiju, pamatojoties uz pastāvošajiem nolīgumiem, izstrādāt visaptverošu stratēģiju, lai novērstu šādu izturēšanos.

— Minētā stratēģija jāizstrādā, pamatojoties uz ES mēroga pētījumu par nepieļaujama izturēšanos pret vecāka gadagājuma — it īpaši aprūpējamiem — cilvēkiem. Pētījums jāveic ar mērķi apzināt situāciju minētajā jomā, analizējot gan minētās parādības izplatību, gan arī tās dažādos veidus, cēloņus un riska faktorus. Pētījumā jāanalizē aprūpe, ko veic gan mājās, gan arī šim nolūkam paredzētās iestādēs.

— Riska, kam pakļauti vecāka gadagājuma cilvēki, līmenis, viņu tiesiskā situācija, iespējas saņemt palīdzību un atbalstu jāanalizē, ņemot vērā noteikumus, kuru mērķis ir novērst nepieļaujama izturēšanos pret bērniem.

— Lai nodrošinātu vecāka gadagājuma cilvēku aizsardzību dalībvalstīs, pētījumā jāanalizē arī tas, kā ir izdevies īstenot Eiropas Savienības Pamattiesību hartu.

Iepriekš minētā informācija un ieteikumi paredzēti Eiropas Parlamentam, Komisijai, Nodarbinātības, sociālo lietu un vienlīdzīgu iespēju ģenerāldirektorātam.

1.4 Vienīgā iespēja efektīvi novērst nepieļaujama izturēšanos pret vecāka gadagājuma — it īpaši aprūpējamiem — cilvēkiem ir pasākumi attiecīgās valsts līmenī. Tādēļ, lai novērstu šāda veida izturēšanos, katrai dalībvalstij Eiropas stratēģijas izstrādes ietvaros ir jā sagatavo valsts rīcības plāns, kura īstenošanai tiek piešķirti nepieciešamie līdzekļi. Minētajos plānos īpaša uzmanība jāvelta šādiem pasākumiem:

— jautājums par nepieļaujama izturēšanos pret vecāka gadagājuma aprūpējamiem cilvēkiem jāskā apspriest atklāti, ar informācijas un izglītošanas kampaņu palīdzību informējot sabiedrību par situāciju, kādā atrodas aprūpējamie cilvēki un viņu aprūpētāji;

— jāpieņem vispārīgas pamatnostādnes un jāizveido juridiskais pamats, kas atbilst Eiropas Savienības Pamattiesību hartas principiem;

- jāizstrādā valstu ziņojumi par to, kā novērst nepieļaujamu izturēšanos pret vecāka gadagājuma cilvēkiem, ko aprūpē mājās vai aprūpes iestādēs. Tajos būtu jāiekļauj informācija par to, vai dalībvalstīs aprūpes jomā ir noteikti saistoši (minimālie) standarti, vai ir izveidotas oficiālas pārraudzības iestādes un cik efektīvi minētie noteikumi aizsargā vecāka gadagājuma cilvēkus, ko aprūpē mājās vai attiecīgajās iestādēs;
- jāuzlabo informācija, kas pieejama visām personām un iestādēm, kas darbojas aprūpes jomā, kā arī jāpaplašina viņu pilnvaras un jāuzlabo viņu savstarpējās sadarbība. Tādēļ ir jāveic arī attiecīgo profesionālo grupu, proti, medicīnas personāla, aprūpes personāla, policijas darbinieku, atbilstoša apmācība un jāsteno minētajām grupām paredzētas iniciatīvas, kā arī jāparedz, ka aprūpes iestāžu darbiniekiem ir tiesības ziņot par trūkumiem;
- jāizveido plaša mēroga, visiem pieejams un (arī) konfidencialš konsultatīvais dienests, lai visas iesaistītās puses, kā arī tie, kam, iespējams, būs jārisina šāda veida jautājumi, savlaicīgi iegūtu pilnīgu informāciju par aprūpes jautājumiem;
- jāizveido dienests, kas piedāvātu iespējas atslogot personas, kuras aprūpē savas ģimenes locekli, kā arī sniegtu konsultācijas un atbalstu profesionāliem darbiniekiem;
- jāizveido sadarbības, apmācības un sistemātiskas informācijas apmaiņas tīkli, kuros apvienotas visas personas un iestādes, kas darbojas aprūpes jomā.

Iepriekš minētā informācija un ieteikumi paredzēti dalībvalstīm.

1.5 EESK uzskata, ka valstu un ES mēroga informācijas apmaiņai par labas prakses piemēriem un metodēm ir ļoti svarīga nozīme, lai nodrošinātu kvalitāti un veicinātu standartu noteikšanu aprūpes jomā.

Iepriekš minētā informācija un ieteikumi paredzēti dalībvalstīm un Eiropas Noziedzības novēršanas tīklam (EUCPN).

2. Pamatojums

2.1 Vecums un nepieļaujamās izturēšanās risks

2.1.1 Demogrāfiskās prognozes liecina, ka Eiropā līdz 2050. gadam to iedzīvotāju skaits, kas sasnieguši un pārsnieguši 65 gadu vecumu, ievērojami palielināsies (par 58 miljoniem vai 77 %); visvairāk palielināsies to vecāka gadagājuma iedzīvotāju skaits, kas sasnieguši un pārsnieguši 80 gadu vecumu. Šādas attīstības tendences ietekmē ikdienas dzīvi daudzās jomās, un tādēļ gandrīz visās politikas jomās jāveic īpaši uzdevumi.

2.1.2 Demogrāfiskā attīstība nav vienīgais faktors, kas nosaka, ka aizvien steidzamāk jārisina problēmas, kas saistītas ar nepieļaujamu izturēšanos pret vecāka gadagājuma cilvēkiem. Minētajam jautājumam līdz šim nav pievērsta nekāda uzmanība, un tas netiek uzskatīts par pietiekami nopietnu un aktuālu. Tādēļ arī pieejamie empīriskie dati ir nepietiekami un nepilnīgi.

2.1.3 Noziedzības statistikas dati liecina, ka 60 gadu vecumu sasniegušie un pārsniegušie vīrieši un sievietes vardarbības riskam ir pakļauti ievērojami mazāk nekā jaunākās paaudzes, un arī noziegumu upuru aptaujas liecina, ka vecāka gadagājuma cilvēki retāk nekā jaunāki cilvēki cieš no vardarbības. Noziedzības statistikas dati un noziegumu upuru aptaujas tomēr nav īpaši piemērotas, lai apzinātu un iegūtu informāciju par vardarbības risku, kam pakļauti vecāka gadagājuma cilvēki.

2.1.4 Tas pirmām kārtām attiecas uz nepieļaujamās izturēšanās risku, kam vecāka gadagājuma cilvēkus tuvākajā sociālajā vidē pakļauj personas, kuras šie cilvēki pazīst, kurām viņi uzticas un no kurām viņi, iespējams, ir arī atkarīgi. Zinātnieki, politiķi un dažādu jomu darbinieki pagājušo desmitgažu laikā ir secinājuši, ka minētajā vidē vardarbības līmenis ir augsts. Uzmanība tomēr tika pievērsta galvenokārt vardarbībai pret bērniem un sievietēm (¹), savukārt jautājumi saistībā ar nepieļaujamu izturēšanos pret vecāka gadagājuma cilvēkiem tika atstāti novārtā.

2.1.5 Saskaņā ar "Action on Elder Abuse" grupas definīciju, ko pārņēmusi Pasaules Veselības organizācija (PVO) un izmanto pētnieki un politiķi, nepieļaujama izturēšanās pret vecāka gadagājuma cilvēkiem ir ikviena atsevišķa vai atkārtota darbība vai piemērotas darbības neveikšana, kas var nodarīt kaitējumu vai radīt draudus vecāka gadagājuma cilvēkam (²).

2.1.6 Pieejamie dati liecina, ka vecāka gadagājuma cilvēki bieži cieš no nepieļaujamās (dažkārt nežēlīgas) izturēšanās; vairums šādu gadījumu tomēr nenonāk atklātībā (³). Anglijā, Skotijā, Velsā un Ziemeļīrijā 2006. gadā tika aptaujāti vairāk nekā 2000 personu, kas sasniegušas un pārsniegušas 66 gadu

(¹) Skatīt EESK 2006. gada 16. marta pašiniciatīvas atzinumu par tematu "Vardarbība pret sievietēm ģimenē" (OV C 110, 9.5.2006.) un 2006. gada 14. decembra papildu atzinumu par tematu "Bērni — vardarbības ģimenē netieši upuri" (OV C 325, 30.12.2006.), ziņotāja abiem atzinumiem — HEINISCH kdze.

(²) Toronto deklarācijā par nepieļaujamās izturēšanās pret vecāka gadagājuma cilvēkiem novēršanu globālā mērogā iekļautā definīcija: "Nepieļaujama izturēšanās pret vecāka gadagājuma cilvēkiem ir ikviena atsevišķa vai atkārtota darbība vai piemērotas darbības neveikšana situācijā, kad uz kādu palaujas, tādējādi nodarot kaitējumu vai radot draudus vecāka gadagājuma cilvēkam. Nepieļaujama izturēšanās var izpausties dažādos veidos: fiziskā, psiholoģiskā/emocionālā, seksuālā, finansiālā ziņā vai kā apzināta vai neapzināta noraidošā attieksme." (PVO, 2002. gads) (http://www.who.int/ageing/projects/elder_abuse/alc_toronto_declaration_en.pdf); Action on Elder Abuse (www.elderabuse.org.uk).

(³) Ķelnē 2006. gada maijā notika starptautisks simpozījs, ko atbalstīja nodarbinātības, sociālo lietu un iespēju vienlīdzību komisārs Valdimirs Špidla kgs. Tā rezultāti liecina, ka dažādās dalībvalstīs no nepieļaujamās izturēšanās cieš 5 līdz 20 % vecāka gadagājuma cilvēku (ziņojums par simpoziju "Vardarbība un nevēlīga attieksme pret vecāka gadagājuma cilvēkiem, kurus aprūpē mājās vai aprūpes iestādē", izdevums "Forum Kriminalprävention", 4/2006 un 1/2007).

vecumu un dzīvo privātās mājāsaimniecībās (tostarp aprūpētās patversmēs) ⁽⁴⁾. Šīs reprezentatīvās aptaujas rezultāti liecina, ka 2,6 % aptaujāto pēdējos divpadsmit mēnešos ir cietuši no nepieļaujamas izturēšanās no ģimenes locekļa, drauga vai aprūpes darbinieka puses. Ja ņem vērā arī gadījumus, kad šādi izturējušies arī kaimiņi un paziņas, cietušo vecāka gadagājuma cilvēku skaits palielinās līdz 4 %. Vecāka gadagājuma cilvēki visbiežāk cietuši nevērības dēļ; jāmin arī tādi mazāk nozīmīgi iemesli kā ļaunprātīga finansiālā izmantošana, nepieļaujama izturēšanās psihiskā un fiziskā ziņā, un — visretāk — seksuālā izmantošana. Sievietes biežāk nekā vīrieši liecina, ka cietušas no nepieļaujamas izturēšanās. Arī citās Rietumu valstīs šie dati ir līdzīgi, un nepieļaujama izturēšanās pret vecāka gadagājuma cilvēkiem ir tik pat izplatīta kā vardarbība ģimenē. Spānijā 2004. gadā veiktais pētījums liecina, ka vecāka gadagājuma cilvēki no nepieļaujamas izturēšanās cieš gandrīz tādā pašā mērā kā bērni.

2.2 Nepieļaujama izturēšanās pret vecāka gadagājuma aprūpējamiem cilvēkiem

2.2.1 Jēdziens “aprūpe” ir plašs un nozīmē gan palīdzību un atbalstu mājas apstākļos, gan arī (stacionāro) intensīvo aprūpi.

2.2.2 Īpašiem riskiem ir pakļauti vecāka gadagājuma cilvēki, kas ir aprūpējami un/vai dzīvo nošķirti savās mājās vai atrodas aprūpes iestādēs. Tādēļ šajā izpētes atzinumā vislielākā uzmanība pievērsta tam, kādā situācijā atrodas minētie cilvēki, kādiem riskiem viņi pakļauti, kādas ir iespējas veikt preventīvus un intervences pasākumus.

2.2.3 Izņemot visvecākā gadagājuma cilvēkus, vairumam vecāka gadagājuma cilvēku aprūpe nav nepieciešama. Vācijā 2003. gada beigās aprūpe bija nepieciešama 1,6 % 60-64 gadu vecumu sasniegušo cilvēku un 9,8 % 75-79 gadus sasniegušo iedzīvotāju, savukārt 90-94 gadu vecumu sasniegušo vidū bija jāaprūpē 60,4 % cilvēku ⁽⁵⁾. Aprēķini liecina, ka palielināsies vecāka gadagājuma cilvēku skaits (skatīt iepriekš) un ka šie cilvēki aizvien biežāk slimos un viņi aizvien biežāk būs jāaprūpē. Tiek lēsts, ka aprūpējamo cilvēku skaits palielināsies par 116-136 %; to cilvēku skaits, kas atradīsies aprūpes iestādēs, palielināsies pat par 138-160 %. Ar palīdzību un aprūpi saistītajiem riskiem aizvien vairāk būs pakļauti galvenokārt visvecākā gadagājuma cilvēki (kas sasnieguši un pārsnieguši 80 gadu vecumu) ⁽⁶⁾.

2.2.4 Valda uzskats, ka nepieļaujama izturēšanās pret vecāka gadagājuma aprūpējamiem cilvēkiem ir jāvērtē no gerontoloģijas

viedokļa, un tā izpaužas ne tikai kā nepieļaujama fiziska izturēšanās, bet arī kā ikviena veikta un neveikta darbība, kas īpaši negatīvi ietekmē vecāka gadagājuma cilvēku dzīvi un labsajūtu ⁽⁷⁾. Nepieļaujama apiešanās izpaužas kā ⁽⁸⁾:

- tieša fiziska vardarbība (sitieni, purināšana, knaibīšana, fizisku ierobežojumu piemērošana, mehānisku līdzekļu izmantošana, lai piespiestu atrasties nekustīgā stāvoklī, fizisku palīgierīču atņemšana utt.);
- netieša fiziska vardarbība (nepiemēroti medikamenti, piemēram, nomierinoši līdzekļi utt.);
- seksuālā izmantošana (intimitātes robežu neievērošana, nevēlami intīmie sakari utt.);
- emocionāla vai psihiska vardarbība (verbālā agresija, nevērība vai ignorance, emocionālā neiejūtība, sociālā atstumtība, fiziski vai cita veida draudi, apvainojoša vai pazemojoša izturēšanās utt.);
- finansiāla vai materiāla izmantošana (īpašuma izmantošana bez piekrišanas, nekustamā īpašuma pārdošana bez piekrišanas, pierunāšana vai piespiešana dāvināt naudu, naudas un vērtīgu lietu zagšana, finansiāli izdevīgu nosacījumu izspiešana, vecāka gadagājuma cilvēki kā izspiedēju mērķa grupa utt.);
- nevērība (ikdienā netiek sniegta nepieciešamā palīdzība, kā arī netiek nodrošināta higiēniskā un vispārējā aprūpe, it īpaši — pārtika un dzērieni, nenodrošinot pienācīgu nekustīgi guļošu aprūpi, viņiem veidojas tā saucamie izgulējumi — *decubitus*);
- draudi vecāka gadagājuma cilvēku pamest vai ievietot aprūpes iestādē;
- vecāka gadagājuma cilvēku izmantošana eksperimentiem, nesaņemot viņu piekrišanu vai pretēji viņu gribai.

2.2.5 Pret vecāka gadagājuma aprūpējamiem cilvēkiem var nepieļauti izturēties gan mājās, gan arī aprūpes iestādē. Eiropā nav ticamu datu, kas atspoguļotu šādas vardarbības izplatību. Lai arī tiek lēsts, ka nevērība, nepieļaujama izturēšanās un vardarbība pret apkopjamiem cilvēkiem varētu būt bieži sastopamas parādības, oficiāli dati šajā jomā nav pieejami.

2.2.5.1 Pētījumi liecina, ka gadījumos, kad vecāka gadagājuma cilvēks tiek aprūpēts mājās, no vardarbīgas izturēšanās cietuši 5 līdz 25 % aprūpējamo ⁽⁹⁾.

⁽⁷⁾ Minētā definīcija atbilst Toronto deklarācijai par nepieļaujamas izturēšanās pret vecāka gadagājuma cilvēkiem novēršanu globālā mērogā (PVO, skatīt 2. zemsvītras piezīmi).

⁽⁸⁾ Ziemeļreinas-Vestfālenes Noziedzīgu nodarījumu novēršanas padome (skatīt 6. zemsvītras piezīmi), Toronto deklarācija (skatīt 2. zemsvītras piezīmi) un Apvienotajā Karalistē veiktais pētījums (skatīt 4. zemsvītras piezīmi).

⁽⁹⁾ Görgen, Thomas (2005a), “Nahraumgewalt im Alter. Opferrisiken und Optionen für gewaltpräventives Handeln” (“Vardarbība pret vecāka gadagājuma cilvēkiem tuvākajā sociālajā vidē. Risks, kam pakļauti upuri, un preventīvas darbības iespējas”), izdevums “forum kriminalprävention”, 3/2005, 13-16. lpp. Lai iegūtu datus par atsevišķām Eiropas valstīm, skatīt Walentich/Wilms/Walter (2005. gads), “Gewalt gegen ältere Menschen in der häuslichen und institutionellen Pflege” (“Vardarbība pret vecāka gadagājuma cilvēkiem, kurus aprūpē mājās un aprūpes iestādēs”), izdevums “Bewährungshilfe”, 2/2005, 166-182. lpp.

⁽⁴⁾ Apvienotajā Karalistē veiktais pētījums par nepieļautu un nevērīgu izturēšanos pret vecāka gadagājuma cilvēkiem (2007. gada jūnijs) (www.natcen.ac.uk).

⁽⁵⁾ Federālais Statistikas dienests (2005. gads), Statistikas dati par aprūpējamām personām 2003. gadā, Wiesbaden (Vācija).

⁽⁶⁾ Ziemeļreinas-Vestfālenes Noziedzīgu nodarījumu novēršanas padome (2006. gads), “Risks, kam pakļauti vecāka gadagājuma aprūpējami cilvēki” (“Gefahren für alte Menschen in der Pflege”).

2.2.5.2 Analizējot situāciju Vācijā ⁽¹⁰⁾, pētījumā par nepieļaujamu un nevērīgu izturēšanos pret cilvēkiem, kas atrodas pansionātos un vecāka gadagājuma cilvēku aprūpes iestādēs, 70 % aptaujāto aprūpes darbinieku liecināja, ka veikuši vardarbīgas vai nepieņemamas darbības, nav veikuši nepieciešamās darbības vai novērojuši, ka šādi izturējušies citi darbinieki ⁽¹¹⁾.

2.3 Nepieļaujama izturēšanās pret vecāka gadagājuma aprūpējamajiem cilvēkiem — šādu gadījumu atpazīšana

2.3.1 Nepieļaujamas izturēšanās gadījumus bieži ir sarežģīti atpazīt. Galvenie iemesli ir upuru kautrēšanās runāt par notikumu; atkarība no tās personas palīdzības, aprūpes un atbalsta, kuras attieksme ir nepieļaujama, un ar to saistītās bailes no attriebības vai situācijas pasliktināšanās; slimības, it īpaši smadzeņu sairšanas, rezultātā radusies praktiska nespēja informēt par nepieļaujamas izturēšanās gadījumiem; neziņa, kā rīkoties situācijās, kad pastāv aizdomas par iespējamu nepieļaujama izturēšanos.

2.4 Aprūpe mājās

2.4.1 Patlaban vairums vecāka gadagājuma cilvēku ikdienā dzīvo savās mājās. Daudzās Eiropas valstīs aprūpējamie vecāka gadagājuma cilvēki tiek aprūpēti mājās (Vācijā apmēram divas trešdaļas). Aprūpes iestādēs atrodas tikai 7 % vecāka gadagājuma cilvēku, kuri sasnieguši vai pārsnieguši 65 gadu vecumu. Aprūpi ģimenē veic galvenokārt laulātais draugs, retākos gadījumos meitas un vādekļas. Lai arī vairumā gadījumu nav runas par nepieļaujama izturēšanos, dažkārt tā tomēr vērojama (skatīt 2.2.5.1. punktu).

2.4.2 Aprūpe mājās rada papildu slodzi personām, kuras veic aprūpi. Tā īpaši ietekmē aprūpētāju veselību, labsajūtu un sociālo dzīvi. Ģimenēm dažkārt nākas daudz upurēt, lai aprūpētu vecāka gadagājuma ģimenes locekļus. Situāciju saasina nepietiekamā sagatavošanās aprūpei un vājš atbalsts aprūpes laikā. Īpaši grūta ir to vecāka gadagājuma cilvēku aprūpe, kuri cieš no garīgas slimības.

2.4.3 Tomēr gadījumi, kad no nepieļaujamas izturēšanās cieš mājās aprūpējamie cilvēki, nav saistīti tikai ar aprūpētāju pārslogotību, bet arī ar daudziem citiem riska faktoriem. Šajā sakarā jāmin tādi faktori kā attiecību kvalitāte pirms radās aprūpes nepieciešamība, aprūpētāja atkarība no atkarību izraisošām vielām un viņa psihiskie traucējumi, sociālās atstumtības sajūta un sajūta, ka netiek sniegts pietiekams sociālais atbalsts, kā arī pašas aprūpējamās personas agresīva uzvedība ⁽¹²⁾.

⁽¹⁰⁾ Görgen, Thomas (2005b), "As if I just didn't exist — Elder abuse and neglect in nursing homes" ("It kā manis nebūtu — vardarbība un noraidošā attieksme pret vecāka gadagājuma cilvēkiem aprūpes iestādēs"). Skatīt M. Cain & A. Wahidin (eds), "Ageing, crime and society" ("Vecums, noziedzība un sabiedrība").

⁽¹¹⁾ Lai iegūtu datus par to, cik izplatīti tādi atsevišķi vardarbības akti kā kustību brīvības ierobežošana un psihofarmaceutisko līdzekļu nepieļaujama izmantošana, skatīt Rolf Hirsch (2005. gads), "Aspekte zur Gewalt gegen alte Menschen in Deutschland" ("Vardarbība pret vecāka gadagājuma cilvēkiem Vācijā — dažādi aspekti"), izdevums "Bewährungshilfe", 2/2005, 149-165. lpp.

⁽¹²⁾ Görgen 2005a (skatīt 9. zemsivētras piezīmi).

2.5 Aprūpe šim nolūkam paredzētās iestādēs

2.5.1 Lai arī patlaban attiecīgajās iestādēs atrodas neliela daļa vecāka gadagājuma aprūpējamo cilvēku, prognozes liecina, ka cilvēku, it īpaši visvecākā gadagājuma cilvēku skaits šajās iestādēs ievērojami palielināsies (skatīt 2.2.3. punktu). Jau šodien ir vērojama tendence aprūpi neveikt mājās, bet gan stacionārās aprūpes iestādēs vai, nodrošinot ambulatorās aprūpes pakalpojumus.

2.5.2 Vairumā aprūpes iestāžu to pacienti necieš no nepieļaujamas izturēšanās. Tas attiecas galvenokārt uz iestādēm, kas dalībvalstīs ir akreditētas, tiek uzraudzītas un kurās rūpīgi ievēro attiecīgās valsts spēkā esošos tiesību aktus veselības jomā.

2.5.3 Dažām iestādēm tomēr ir slikta slava. Lai arī sistēmiski pētījumi par aprūpes iestādēs notikušajiem nepieļaujamas izturēšanās gadījumiem nav pieejami, veselības apdrošināšanas sistēmas medicīnisko dienestu pārbaudes skaidri liecina, ka šādi gadījumi nav reta parādība ⁽¹³⁾.

2.5.3.1 Šo pārbauzu rezultāti liecina par kaitējumiem aprūpes laikā un nepietiekamu aprūpi, piemēram, trūkumiem apgādē ar pārtiku un dzērieniem. Tie liecina arī par psihofarmaceutisku līdzekļu izrakstīšanu pārlietu lielās devās, lieliem pārkāpumi medikamentu izmantošanā un brīvību ierobežojošiem pasākumiem.

2.5.4 Neprasmīgi vadītās aprūpēs iestādēs bieži netiek ņemtas vērā iedzīvotāju vajadzības un ir vērojama nevērīga un vienaldzīga attieksme. Nosakot ļoti stingru dienas kārtību, bieži tiek ierobežota aprūpes iestāžu iemītnieku pašnoteikšanās un patstāvība.

2.5.5 Aprūpes personāla saspringtā darba grafika un pārslogotības dēļ cieš ne tikai aprūpējamie. Šāda situācija neapmierina arī pašus aprūpētājus. Ar aprūpes iestāžu personālu saistītās problēmas saasina tas, ka darbinieki priekšlaicīgi pārtrauc profesionālo darbību un trūkst kvalificētu cilvēku, kas vēlētos strādāt minētajā jomā. Patlaban nekas netiek darīts, lai veicinātu interesi par vecāka gadagājuma cilvēku aprūpētāja profesiju un to padarītu pievilcīgāku.

2.6 EESK analīze un priekšlikumi

2.6.1 Jebkāda nepieļaujama izturēšanās pret vecāka gadagājuma cilvēkiem (lai arī kur tā vērojama) ir nosodāma, un turpmāk jāatzīst, ka šāda problēma pastāv. Komiteja rosina ES Padomes prezidentvalstis, Eiropas Komisiju un valstu valdības veikt attiecīgos pasākumus, lai novērstu nepieļaujamas izturēšanās iemeslus un tādējādi aizsargātu vecāka gadagājuma cilvēkus gan tad, ja viņi paliek mājās, gan arī tad, ja atrodas aprūpes iestādē.

⁽¹³⁾ Vācijas Slimokašu apvienību medicīnas dienesta otrajā ziņojumā "Kvalitāte ambulatorajā un stacionārajā aprūpē" (2007. gads) secināts, ka 10 % izmeklēto pacientu, kas atrodas aprūpes iestādēs, ir veselības traucējumi un ka viņi netiek pienācīgi aprūpēti (<http://presseportal.de/pm/57869>).

2.6.2 EESK priekšlikumi attiecas galvenokārt uz šādām jomām:

2.6.2.1 Cilvēktiesību dimensija

— Nicā 2000. gada 7. decembrī pieņemtās Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 25. pantā ir atzītas un ievērotas vecāka gadagājuma cilvēku tiesības uz cilvēka cienīgu un neatkarīgu dzīvesveidu, kā arī līdzdalību sociālajā un kultūras dzīvē.

— Lai minēto mērķi sasniegtu, EESK uzskata, ka būtiski ir rast jaunu skatījumu uz vecāka gadagājuma cilvēkiem. Lielāka uzmanība jāvelta jautājumiem, kas saistīti ar vecāka gadagājuma cilvēku diskrimināciju, jo tās dēļ vecāka gadagājuma aprūpējami cilvēki bieži cieš no nepieļaujamās izturēšanās. Vecāka gadagājuma cilvēkus jācenšas iekļaut sabiedrībā, un viņu aprūpe jāuztver kā kopīgs uzdevums.

— Komiteja uzsver, ka vecāka gadagājuma cilvēkiem ir tiesības izvēlēties, kur dzīvot, nebaidoties no vardarbības, un vecāka gadagājuma cilvēku diskriminācija ir nosodāma. Pamattiesību hartai jānodrošina vecāka gadagājuma cilvēku aizsardzība neatkarīgi no viņu dzīvesvietas.

— Komiteja norāda, ka vecāka gadagājuma cilvēkiem ir jābūt iespējām izvēlēties savu dzīvesvietu, ņemot vērā nepieciešamā atbalsta apjomu. Tādēļ EESK aicina valstu valdības nodrošināt atbilstošus dzīvošanas apstākļus un atbalstu personām, kas vēlas palikt mājās, aprūpētās patversmēs, stacionārās aprūpes iestādēs vai ilgstošās aprūpes iestādēs.

— Vecāka gadagājuma cilvēkiem jāsniedz iespēja nebaidoties ziņot par starpgadījumiem vai problēmām. Iespēja sniegt informāciju par starpgadījumiem jāpaver arī ģimenes locekļiem vai citiem aprūpētajiem, turklāt viņiem jābūt drošiem, ka tas negatīvi neietekmēs viņu ģimenes locekļu vai viņu pašu situāciju vai drošību nodarbinātības jomā. Jāpanāk, lai minētās personas var paļauties uz to, ka visas problēmas tiks atrisinātas delikāti un efektīvi.

2.6.2.2 Datu bāzes uzlabošana un nepieciešamība veikt pētījumus

— Komiteja ierosina turpmāk veikt padziļinātus ES mēroga pētījumus, lai novērtētu nepieļaujamās izturēšanās pret vecāka gadagājuma cilvēkiem apmērus un tādējādi noteiktu:

— minētās parādības vispārējo izplatību un kritērijus, kas raksturo nepieļaujamu izturēšanos mājās un aprūpes iestādē;

— nepieļaujamās izturēšanās iemeslus, īpaši uzsverot problēmas, ar kurām saskaras personas, kuras aprūpē savu ģimenes locekli, kā arī īpašu uzmanību pievēršot atbalstam, ko saņem šādas personas;

— kādā mērā Pamattiesību harta aizsargā vecāka gadagājuma cilvēkus;

— kādi ir dalībvalstu standarti vecāka gadagājuma cilvēku aprūpes jomā un kā tiek pārraudzīta un pārbaudīta to ievērošana.

2.6.2.3 Minētā jautājuma atklāta apspriešana un sabiedrības informēšana

— Komiteja aicina valstu valdības veikt pasākumus, lai sabiedrību informētu par nepieļaujamu izturēšanos pret vecāka gadagājuma cilvēkiem un nodrošinātu šādu gadījumu nonākšanu atklātībā; tādēļ valsts mērogā jāorganizē plašsaziņas līdzekļu kampaņas, ko praktiski atbalsta licencētas un brīvprātīgas aģentūras.

— EESK uzskata, ka plašsaziņas līdzekļi var ievērojami manīt sabiedrības izpratni par minēto jautājumu, un uzsver, ka to viedoklim jābūt pārliecinošam un konstruktīvam.

2.6.2.4 Informēšana, izskaidrošana, izglītošana un novēršana

— Komiteja aicina valstu valdības steidzami veikt šādus pasākumus:

— uzlabot vecāka gadagājuma cilvēkiem un viņu ģimenes locekļiem pieejamo informāciju par nepieļaujamu izturēšanos pret vecāka gadagājuma cilvēkiem;

— nodrošināt, ka profesionāli darbinieki var droši sniegt informāciju par nepieļaujamu izturēšanos pret vecāka gadagājuma cilvēkiem, un sniegt šiem darbiniekiem pietiekamas konsultācijas un atbalstu;

— nodrošināt visiem medicīnas un aprūpes jomas — tostarp policijas — darbiniekiem pietiekamu apmācību, lai viņi atpazītu nepieļaujamās izturēšanās gadījumus, kā arī nodrošināt mehānismus minētās problēmas novēršanai;

— nodrošināt, lai veselības aprūpes un sociālo dienestu tīkliem būtu iespēja izveidot ārkārtas izmitināšanas centrus un atbalsta grupas, kā arī sniegt viņām pietiekamu un konfidencialas konsultācijas pa telefonu;

— nodrošināt personām, kuras aprūpē savu ģimenes locekli, pietiekamu informāciju par tādas slimības kā, piemēram, demence, simptomiem un attīstību, lai uzlabotu izpratni par nepieciešamo aprūpi, kā arī sniegt viņām pietiekamu atbalstu, tostarp piedāvājot apmācību;

- nodrošināt, lai personas, kuras aprūpē ģimenes locekli, varētu piekļūt attiecīgiem dienas aprūpes pakalpojumiem, varētu izmantot tādu dienestu pakalpojumus, kas periodiski uzņemas aprūpi, kā arī saņemt medicīnas darbinieku atbalstu, lai tādējādi mazinātu stresu, ko izraisa 24 stundu aprūpe;
- nodrošināt atbalstu aprūpējamās personas ģimenes locekļiem (gan vīriešiem, gan sievietēm), lai viņi varētu samazināt savu profesionālo darbību un veikt aprūpi, nelabvēlīgi neietekmējot savas karjeras iespējas.
- Izmantojot informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) produktu un pakalpojumu piedāvātās iespējas, daudzi vecāka gadagājuma cilvēki varēs dzīvot ilgāk tur, kur viņiem vislabāk patīk, saglabājot patstāvību un augstu dzīves kvalitāti. Ar IKT produktu palīdzību šie cilvēki var apmierināt ikdienas vajadzības, nepieciešamības gadījumā tos izmantojot, lai kontrolētu savu veselību un darbošanos un tādējādi samazinātu nepieciešamību saņemt aprūpes pakalpojumus aprūpes iestādē. Minētās tehnoloģijas paaugstinās vecāka gadagājuma cilvēku drošību un nodrošinās iespēju saņemt sociālos un medicīnas pakalpojumus, kā arī neatliekamo palīdzību. Tas ļaus šiem cilvēkiem arī turpmāk būt lielā mērā neatkarīgiem, patstāvīgiem un dzīvot cilvēka cienīgu dzīvi.

Briselē, 2007. gada 24. oktobrī

2.6.2.5 Tīklu izveide

- Komiteja aicina valstu valdības steidzami izveidot daudzu aģentūru tīklus, lai nodrošinātu sadarbību, apmācību un sistematisku informācijas apmaiņu ⁽¹⁴⁾.

2.6.2.6 Aprūpes oficiāla pārraudzība

- Komiteja aicina dalībvalstis izveidot augsta līmeņa pārraudzības un pārbaudes dienestus, lai vecāka gadagājuma cilvēkiem nodrošinātu augstas kvalitātes pakalpojumus, kuru pamatā būtu skaidri un publiski pieejami aprūpes standarti. Šādiem dienestiem jāpiešķir tiesības veikt pasākumus stāvokļa uzlabošanai, kuru rezultātiem jābūt publiski pieejamiem.

2.6.2.7 Lielākas iespējas atklāt nepieļaujamas izturēšanās gadījumus

- Komiteja uzsver, ka ir svarīgi ar attiecīgo aģentūru palīdzību palielināt iespējas delikātā veidā atklāt gadījumus, kad mājās vai iestādē notiek nepieļaujama izturēšanās pret vecāka gadagājuma cilvēkiem. Jāpanāk, lai iesaistītās puses paļautos uz to, ka ikvienā šādā gadījumā tiks veikti attiecīgi pasākumi un notiks pārmaiņas. Būtu jāatzīst, ka šajā procesā var tikt iesaistīta arī policija vai uzsākta tiesvedība.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

priekšsēdētājs

Dimitris DIMITRIADIS

⁽¹⁴⁾ Kā piemēru var minēt biedrības "Bonnas iniciatīva, lai novērstu vardarbību pret vecāka gadagājuma cilvēkiem — rīcība nepieļaujamas izturēšanās gadījumā" (*Bonner Initiative gegen Gewalt im Alter — Handeln statt Misshandeln*) izdoto informatīvo brošūru "Vecāka gadagājuma cilvēki grūtībās — mēs varam palīdzēt" (*Alte Menschen in Not — Wir können helfen*), Bonna, 2006. gads. Informācija par šo un citām iniciatīvām atrodama arī *International Network for the prevention of Elder Abuse* (Starptautisks tīkls, kura mērķis ir novērst nepieļaujamo izturēšanos pret vecāka gadagājuma cilvēkiem) (www.inpea.net).

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2003/96/EK attiecībā uz īpaša nodokļu režīma koriģēšanu gāzeļļai, ko izmanto par degvielu komerciāliem mērķiem, un nodokļu sistēmas saskaņošanu bezsvina benzīnam un gāzeļļai, ko izmanto par degvielu”

COM(2007) 52 galīgā redakcija

(2008/C 44/25)

Eiropas Savienības Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 93. pantu 2007. gada 19. aprīlī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par augstāk minēto tematu.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ekonomiskās un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2007. gada 8. oktobrī (ziņotājs — **BURANI kgs**).

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 439. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 24. oktobrī, ar 151 balsi par un 4 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Direktīvas priekšlikuma saturs

1.1 Ar minētās direktīvas priekšlikumu groza direktīvas 2003/96/EK ⁽¹⁾ (Enerģētikas nodokļu direktīva) noteikumus attiecībā uz nodokļu režīmu degvielām, ko piemēro visām ES dalībvalstīm. Praksē tas nozīmē **minimālā akcīzes nodokļa pakāpenisku paaugstināšanu gāzeļļai**, lai pēc secīgu pielāgojumu perioda panāktu, ka gāzeļļas nodokļa līmenis ir **pielīdzināts** (direktīvā lietots termins “saskaņošana”) **benzīna akcīzes nodokļa līmenim**, proti, sākot ar 2014. gadu nosakot EUR 380 par 1 000 l abām degvielām. Minētais termiņš ir pagarināts tām dalībvalstīm, kurām nepiemēro pārejas noteikumus.

1.2 Vispārējā sistēma paredz vairāku atšķirību, izņēmumu, pagaidu un normatīvu pielāgojumu veikšanu. Pirmā **atšķirība** ir **“komerciālās gāzeļļas”** (izmanto smagos kravas transportlīdzekļos, kuru kravnesība pārsniedz 7,5 tonnas un autobusus vai pasažieru pārvadāšanai paredzētos transportlīdzekļos) ⁽²⁾ un **“nekomerčiālās gāzeļļas”** (trūkstot citiem precizējumiem, to var uzskatīt par pārējos transportlīdzekļos izmantoto gāzeļļu) **nodaļšana**. Dalībvalstis drīkst piemērot **zemākus nodokļus komerciālajai gāzeļļai** ar nosacījumu, ka tiek ievēroti direktīvā noteiktie Kopienas minimālie līmeņi un ka komerciālās gāzeļļas akcīzes nodokļa likme nav zemāka par valsts nodokļu līmeni, kas ir spēkā 2003. gada 1. janvārī. Jebkurā gadījumā **nekomerčiālajai gāzeļļai un benzīnam piemērotā nodokļu likme nedrīkst būt zemāka par komerciālajai gāzeļļai piemēroto nodokļu likmi**.

1.3 Tomēr nodokļu likme komerciālajai gāzeļļai var būt zemāka par 2003. gada 1. janvārī spēkā esošo valsts nodokļu līmeni, ja dalībvalstī, kas vēlas piemērot šādu nosacījumu, tiek ieviesta vai jau darbojas **ceļu lietotāju maksas sistēma**. Šādu iespēju var izmantot tikai tad, ja rezultāts, ko sniedz pazeminātu

nodokļu režīma un ceļu nodokļa piemērošana ir līdzvērtīgs, bet ne zemāks par 2003. gada 1. janvārī spēkā esošo valsts nodokļu līmeni.

1.4 Vēl viena iespēja piemērot zemākus nodokļus komerciālajai gāzeļļai ir ieviest **diferencētus nodokļu līmeņus komerciālajai gāzeļļai**, izveidojot (vai saglabājot) **nediskriminējošu kompensācijas mehānismu**, paredzot visiem tirgus dalībniekiem, kuri izmantojuši gāzeļļu attiecīgajā dalībvalstī, iespēju saņemt kompensāciju saskaņā ar vienādiem, pārredzamiem un vienkāršiem noteikumiem.

1.5 Darba plānā attiecībā uz nodokļu likmju saskaņošanu benzīnam un gāzeļļai paredzēts, ka

— benzīnam tiek piemērots nodoklis EUR 359 par 1 000 l no 2004. gada 1. janvāra un **EUR 380 no 2014. gada 1. janvāra**;

— **gāzeļļai** tiek piemērots nodokļu pakāpenisks pieaugums, proti, EUR 302 no 2004. gada 1. janvāra, EUR 330 no 2010. gada 1. janvāra, EUR 359 no 2012. gada 1. janvāra un visbeidzot **EUR 380 no 2014. gada 1. janvāra**.

1.6 Paredzēti arī vairāki **izņēmumi**; to pārskats:

— pārejas periods 2016. gadā beidzas tām valstīm, kurām jau tika piemēroti izņēmumi līdz 2012. gadam (Spānija, Austrija, Beļģija, Luksemburga, Portugāle, Grieķija un Polija); minētās valstis varēs piemērot šādus nodokļus:

— EUR 302 līdz 2007. gada 1. janvārim, EUR 330 sasniežot 2012. gada 1. janvārī, EUR 359 2014. gada 1. janvārī un vienotu līmeni EUR 380 — 2016. gada 1. janvārī;

⁽¹⁾ Padomes 2003. gada 27. oktobra direktīva, ar ko pārveido noteikumus par nodokļu uzlikšanu energoproduktiem un elektroenerģijai — “Enerģētikas nodokļu direktīva” (END).

⁽²⁾ Precīzāka un sīkāka informācija atrodama END 7. panta 3. punktā.

— pārejas laiks 2017. gadā beidzas tām valstīm, kurām izņēmumi tiek piemēroti līdz 2013. gadam (Latvija un Lietuva, kā arī ar citiem nosacījumiem Bulgārija un Rumānija).

2. Vispārīgas piezīmes

2.1 Viens no direktīvas priekšlikumā izvirzītajiem mērķiem ir mazināt tirgū pašreiz sastopamos konkurences izkropļojumus, kas skaidrojams ar dažādās dalībvalstīs piemērotām atšķirīgām mazumtirdzniecības cenām degvielai un jo īpaši komerciālajai gāzeļļai. Minētās atšķirības nereti ir ievērojamas, proti, 2007. gada 18. maijā gāzeļļas cena par vienu litru Latvijā bija EUR 0,82, Lielbritānijā — EUR 1,41, Vācijā — EUR 1,12, Luksemburgā — EUR 0,90, Itālijā — EUR 1,18 un Austrijā — EUR 0,98. No nodokļu saskaņošanas viedokļa Komisijas priekšlikums šķiet pamatots.

2.2 Lai pilnībā izprastu Komisijas lēmumu sagatavot minēto priekšlikumu, tas jāsalīdzina ar direktīvu, ko tā plāno grozīt, proti, 2003. gada 27. oktobra direktīvu 2003/96/EK (Energētikas nodokļu direktīva vai END). Minētajā direktīvā īpaša uzmanība tika pievērsta **komerciālajai gāzeļļai** ⁽³⁾, jo tika uzskatīts, ka tā ietekmē (preču, kravas) pārvadājumu cenas; pēc Komisijas ieskatiem nekomerciālajai gāzeļļai un benzīnam šajā sakarā nav tik būtiska nozīme, kaut arī uz robežām tiek konstatēti traucējumi, kas nereti ir būtiski.

2.2.1 Minētais pasākums attiecībā uz komerciālo gāzeļļu atbilst Baltās grāmatas par transporta politiku nostādņēm, tomēr Komisija uzskata, ka, pateicoties nodokļu minimālo līmeņu izlīdzināšanai, tas netieši arī veicina atšķirību starp nekomerciālo gāzeļļu un benzīnu mazināšanu.

2.3 Energētikas nodokļu direktīva dod dalībvalstīm iespēju **noskirt** (nodalīt) **komerciālās un nekomerciālās gāzeļļas cenas**, izmantojot kompensācijas mehānismu; šī procedūra nenoliedzami ir izdevīga to valstu autopārvadātājiem, kurās ir augsti nodokļi, turpretim administratīvā ziņā tā ir sarežģīta un dārga gan nodokļu iestādēm, gan uzņēmumiem. Turklāt to prasību izpilde, kas nepieciešama minēto iespēju izmantošanai, radīja vairāk problēmu nekā priekšrocību, jo līdz ar obligāto maksu par ceļiem (nosacījums saglabāts arī šajā direktīvā), jāievēro arī papildu prasība, saskaņā ar kuru 2003. gada 1. janvārī spēkā esošajam **valsts nodokļu līmenim** gāzeļļai jābūt **vismaz divreiz augstākam par 2004. gada 1. janvārī piemērojamo minimālo nodokļu līmeni**. Praksē tikai dažas valstis (tostarp Apvienotā Karaliste) nodrošina atbilstību šim nosacījumam; pārējām valstīm vienīgais risinājums bija (un vēl joprojām ir) **paaugstināt nodokļu likmi nekomerciālajai gāzeļļai**, kas nebūt nav populārs risinājums. Visbeidzot, cenu atšķirības nav mazinājušās un valstīm, kurās ir augsti nodokļi, nav nekādu iespēju izlīdzināt esošo starpību salīdzinājumā ar citām valstīm. Izskatāmais priekšlikums atvieglo minēto procedūru, praksē to

padarot pieejamu lielākam skaitam dalībvalstu, tomēr koncepts būtībā paliek nemainīgs.

2.4 Šajā sakarā EESK vērs uzmanību uz to, ka visās dalībvalstīs reizē ar akcīzes nodokli degvielai tiek piemēroti vēl daudzi **citi nodokļi un nodevas**, kā rezultātā nodokļi kopumā veido līdz 85 % — atsevišķos gadījumos vēl vairāk — no mazumtirdzniecības cenas. Akcīzes nodoklis veido no 30 % līdz 60 % no cenas; atlikušos procentus veido PVN un citas nodevas (galvenokārt vietējie nodokļi), kuru kontrolēšana neietilpst Komisijas kompetencē. Tādēļ arī pēc 2016. gadā plānotās “saskaņošanas” virkne nodevu joprojām nebūs saskaņotas. Turklāt gāzeļļas ražošanas izmaksas ir zemākas par benzīna ražošanas izmaksām; tādējādi, ja vien tirgū neparādīsies spekulatīvi darījumi — ko nepieciešams uzraudzīt — **benzīna un gāzeļļas mazumtirdzniecības cenas dalībvalstīs atšķirsies, kaut arī atšķirības (iespējams) būs mazākas nekā pašreiz**. Ne END, ne arī izskatāmais direktīvas priekšlikums nesniedz būtisku ieguldījumu vienlīdzīgu konkurences apstākļu nodrošināšanā.

2.5 No konkurences aspekta priekšlikuma darbības joma šķiet ierobežota, turklāt arī jāatzīst, ka Komisija nevar ietekmēt pārējās degvielas cenu veidojošās komponentes. Tomēr, arī šajā gadījumā, izvirzītais ierosinājums šķiet nepilnīgs; ir arī jāapsver iespēja noteikt **maksimālo akcīzes nodokļa līmeni**, kas tādējādi nākotnē ļautu ierobežot pārbraucienus no vienas valsts uz otru degvielas uzpildes nolūkā. Šo ideju EESK atbalstīja jau iepriekš un arī nesen vienā no tās atzinumiem par spirta akcīzes nodokļa likmēm ⁽⁴⁾; minētajā un pašreiz izskatāmajā direktīvas priekšlikumā saskatāmas vairākas līdzības.

2.5.1 Pamatojoties uz Komisijas rīcībā esošajiem pētījumiem, tā nonāca pie atziņas, ka “griestu” noteikšana ierobežotu dalībvalstu fiskālo autonomiju. EESK uzskata, ka, ņemot vērā šo argumentāciju, arī prasību pieņemt minimālos līmeņus var uzskatīt par minētās autonomijas pārkāpumu.

2.6 Neskatoties uz minētajiem ierobežojumiem, Komisijas priekšlikums ir solis tuvāk saskaņošanai **tieši fiskālajā un vienlīdzīgu konkurences apstākļu nodrošināšanas** aspektā. Šādā skatījumā Komisija vienīgi pilda pienākumus saskaņā ar Lisabonas stratēģiju. Gāzeļļas akcīzes nodokļa paaugstināšanas netiešs efekts būtu sekmēt “degvielas tūrisma” apkarošanu, t.i. degvielas iegādi valstīs, kurās degvielas cenas ir viszemākās. Tā ir vispārzināma parādība: “degvielas tūrisma” sakarā visbiežāk minētā valsts ir Luksemburga, bet šis tūrisms raksturīgs arī visos to valstu pierobežas reģionos, kur benzīna cenas ievērojami atšķiras. Tomēr Luksemburga ir visspilgtākais piemērs, proti, gada patēriņš 2004. gadā bija 4 500 litru uz vienu iedzīvotāju salīdzinājumā ar 750 l kaimiņvalstī Beļģijā ⁽⁵⁾. EESK nenoliedzami piekrit šo apsvērumu pamatotībai, tomēr atzīmē, ka patēriņa uz vienu iedzīvotāju salīdzinājuma pamatā ir abu valstu iedzīvotāju skaita ievērojama atšķirība, proti, 10,5 miljoni Beļģijā un 460 000 Luksemburgā.

⁽³⁾ Termins “komerciālā gāzeļļa” nozīmē gāzeļļu, ko izmanto smagos kravas transportlīdzekļos, īpaši tajos, kuru kravnesība pārsniedz 7,5 tonnas.

⁽⁴⁾ “Spirta un alkoholisko dzērienu akcīzes nodokļa likmju saskaņošana”, OV C 175, 27.7.2007.

⁽⁵⁾ Avots: Eurostat/Starptautiskā Energētikas aģentūra.

2.7 Pamatojoties uz šo atziņu, Komisijas viedoklis — izklāstīts vairākos pētījumos — ir tāds, ka liela daļa autopārvadātāju **novirzās no maršruta, lai uzpildītu degvielu lētākajās uzpildes stacijās**, līdz ar to tiek nobraukti lieki kilometri (miljoniem kilometru!), kā rezultātā ir lielāks degvielas patēriņš un arī piesārņojums. Līdz ar **“degvielas tūrismu”** veicinošu elementu likvidēšanu tīktu izskausta arī regulārā novirzīšanās no maršruta, tādējādi mazinot piesārņojumu. Tā ir ievēribas vērtā un nenoliedzami populāra teorija, tomēr praksē grūti īstenojama, ko apliecina minētais piemērs. Vien paveroties kartē, redzams, ka Luksemburga ir *obligāts pārejas punkts* ievērojamai satiksmes plūsmai virzienā no ziemeļiem uz dienvidiem un no austrumiem uz rietumiem (Eiropas Ziemeļu daļā); tiem, kuri iecerējuši uzpildīt degvielu naudas taupīšanas nolūkā, jāreķinās ne vien ar zaudētu laiku, bet arī patērēto degvielu un iespējamām maksājumiem par ceļu, nobraucot liekos kilometrus, **laiku, kas pavadīts rindā degvielas uzpildes stacijā** ⁽⁶⁾ un intensīvu satiksmi, īpaši zināmās diennakts stundās. Tomēr var arī rasties situācijas, kādasparedz Komisija, īpaši dalībvalstīs pie ES robežām.

2.8 Kopumā šķiet, ka pārāk liels uzsvars likts uz **“degvielas tūrisma”** ierobežošanu. Transporta izdevumu aprēķināšanā **izšķirīga nozīme ir laikam**. Degvielas izmaksu ietaupījumiem jāpretnostata nozīmīgas algu izmaksas un novēlotas piegādes; trīs līdz četrus stundu kavēšanās salīdzinājumā ar plānoto grafiku bieži nozīmē, ka transports neieradīsies noteiktajā dienā uz iekraušanu vai izkraušanu, tādēļ papildus jāierēķina vēl viena nakts. Tā kā degvielas tūrisms kravas automašīnām, kas ir tranzītā un ievēro iepriekš izplānotu maršrutu, ir vērā ņemams faktors, EESK uzskata, ka *novirzīšanās no maršruta* benzīna uzpildei izdevumu taupīšanas nolūkā drīzāk ir pārvērtēta, vismaz attiecībā uz smagajiem kravas transportlīdzekļiem. Citādi secinājumi būtu iegūti, ja tīktu analizēta visa satiksmes plūsma saistībā ar “degvielas tūrisma”, tad rastos citi apsvērumi, ar kuriem varēs iepazīties nākamajā nodaļā.

2.8.1 Viens no secinājumiem, uz kuru EESK vēlas vērst lēmuma pieņēmēju uzmanību, ir pieņēmums, ka, ierobežojot “degvielas tūrisma” **samazināsies vispārējais piesārņojums**, iespējams, **ir novērtēts pārlietri augstu**.

3. Piezīmes par priekšlikuma pamatotību

3.1 EESK pozitīvi vērtē direktīvas priekšlikumu par akcīzes nodokļu saskaņošanu, ja to vērtē kā fiskālu pasākumu vienlīdzīgu konkurences apstākļu nodrošināšanai; priekšlikums ietilpst Komisijas kompetencē un uzdevumos, un atbilst Lisabonas stratēģijai. Tomēr Komiteja nevar atturēties no iebildēm par vairākiem ar šo tematu saistītiem jautājumiem, no kuriem atsevišķi

liek nopietni aizdomāties par ierosināto pasākumu ierosināšanas lietderību.

3.2 Komisija norāda uz to, ka gāzeļļas cenu atšķirības dažādās ES dalībvalstīs rada **konkurences traucējumus autopārvadājumu tirgū**, un atgādina, ka degviela vidēji veido 20 % līdz 30 % no uzņēmuma darbības izmaksām. Francijas transporta ministrijas veiktajā pētījumā, ko minējusi Komisija, teikts, ka “divas trešdaļas no izmaiņām autotransporta uzņēmumu izmaksās no 1997. gada līdz 2001. gadam var piedēvēt trīs faktoriem: gāzeļļai piemērojamo nodokļu atšķirībām, uzņēmumiem piemērojamo nodokļu atšķirībām un algu pieaugumam. Gāzeļļai piemērojamo nodokļu atšķirības, acīmredzot, ir galvenais faktors, kas viens pats izskaidro 40 % no novērotajām tirgus daļas izmaiņām (7).”.

3.2.1 Neapšaubot atspoguļoto datu un Komisijas izmantoto ekonometrisko pētījumu pareizību, jāatzīmē, ka ievērojamas izmaksu atšķirības dažādās valstīs (īpaši jaunajās ES dalībvalstīs) nozīmē, ka **degvielas izmaksu kā faktora relatīvā ietekme** šajās būtiskajās atšķirībās **mazinās**. Atšķirības līdz ar jaunu dalībvalstu pievienošanos, iespējams, palielinājās, tomēr “degvielas” faktora relatīvā vērtība ievērojami samazinājās. Kas attiecas uz vienlīdzīgākiem konkurences apstākļiem, direktīvas ietekme ir nepietiekama, lai sasniegtu gaidītos rezultātus. Tomēr Komisijas viedoklis atšķiras; Komisija uzskata, ka, salīdzinot vecās un jaunās dalībvalstīs, degvielas cenas ir nozīmīgs konkurences izkropļošanas faktors. EESK atzīmē, ka šādā gadījumā būtu jāapsver iespēja vēl vairāk palielināt izmaksas valstīm ar strauji augošu ekonomiku.

3.2.2 Pat arī, ja izdotos pielīdzināt degvielas cenas — kas nekad nenotiks, ņemot vērā papildu nodevas, kas dalībvalstīs ir atšķirīgas (sk. punktu. 2.4) — izņemot degvielu, ir daudzi un dažādi transporta izmaksas veidojoši elementi, no kuriem vismaz tuvākā nākotnē neviens nav “saskaņojams”. Līdztekus Francijas pētījumā minētajiem trim faktoriem jāatzīmē vēl arī transportlīdzekļu cenas (starpība var būt līdz pat 20 %), ceļa nodokļus, apdrošināšanu, ēku un aprīkojuma cenas. ņemot vērā visas minētās atšķirības, gāzeļļas akcīzes nodokļa saskaņošana var tikai relatīvi nedaudz mazināt konkurences izkropļojumus.

3.2.3 Direktīvas priekšlikumam klātpievienotajā ziņojumā nav aplūkota degvielas sadārdzinājuma ietekme uz **pasaziņu pārvadājumu valsts vai privātajiem uzņēmumiem un tūrisma kopumā**. Pievienotajā dokumentā (SEC(2007) 170/2, 24. un 26. lpp.) minētajos ekonometriskajos pētījumos izdarīts secinājums, ka degvielas mazumtirdzniecības cenu kāpums kvantitatīvā ziņā neietekmēs komercpārvadājumus, savukārt privāto transportlīdzekļu skaits nedaudz samazināsies (23 gadu laikā mazāk par 1 %), līdz ar to attiecīgi mazināsies arī piesārņojums. Komisija veica nopietnus ekonometriskus pētījumus, kuri apliecina degvielas cenu kāpumu no 0,1 % līdz 1 % turpmākajos gados, ko absorbēs inflācijas līmenis. Šī ir mierinoša teorija, tomēr vērā nav ņemtas esošās atšķirības starp faktisko un uztverto inflāciju. Turklāt pastāv arī tirgū labi pazīstamais “sviras efekts”, kad pat minimāls cenu kāpums izraisa neproporcionālu cenu pieaugumu. Degvielas cenas ir “cenu piramīdas” pamatā.

⁽⁶⁾ Luksemburgā uz autoceļa ir tikai četras degvielas uzpildes stacijas pa divām katrā virzienā.

⁽⁷⁾ Direktīvas priekšlikums, “vispārīgs konteksts”, 3. lpp.

Degvielas cenu kāpums ietekmēs visu preču un pakalpojumu cenas, kā rezultātā paaugstināsies inflācijas līmenis, samazināsies mobilitāte, tiks samazināts darbavietu skaits un apgrozījuma apjoms.

3.2.3.1 Kas attiecas uz nodokļiem, Komisija atzīmē, ka inflācijas dēļ kopš gadsimta sākuma līdz šim brīdim **nodokļu likme attiecībā uz enerģiju** kopumā (konkrētajā gadījumā akcīzes nodoklis degvielai) ir mazinājusies gan IKP procentuālajā izteiksmē, gan salīdzinājumā ar kopējiem nodokļu ieņēmumiem. Priekšlikums paaugstināt akcīzes nodokli kalpos vienīgi **nodokļu ieņēmumu koriģēšanai**, lai ņemtu vērā inflācijas līmeni (2,2 %), kāds tiek prognozēts līdz 2017. gadam. Šāds apgalvojums ir pašsaprotams nodokļu iestādēm, tomēr pārvaldītājiem un iedzīvotājiem tas izpaužies kā **degvielas cenu kāpums papildus kopējām izmaksām, ko rada inflācija**.

3.2.4 **Kompensācijas mehānisms**, kas pēc Komisijas ieskatiem nav paredzēts pašu pārvaldītāju darbības sekmēšanai, bet gan jāuztver kā pasākums konkurences apstākļu līdzsvarošanai, ir risinājums, kuru jau pieņēmušas atsevišķas dalībvalstis, tomēr izmaksu ziņā tas ir dārgs gan uzņēmumiem, gan pašām nodokļu iestādēm. Līdzās iepriekš izteiktajai kritikai, EESK rodas jautājums, vai minētais risinājums atbilst administratīvo procedūru vienkāršošanai, ko Padome min kā izaugsmes faktoru.

3.2.5 Kompensācijas mehānisma pamatā esošais robežlīmenis rada vēl arī citas bažas, proti, tas paredz iespēju piemērot nodokļu līmeni, kas ir zemāks par noteikto līmeni (sk. punktu 2.3), ja dalībvalstī ir ieviesta vai jau darbojas maksas **ceļu nodokļu sistēma smagajiem kravas transportlīdzekļiem** — konkrētāk, ceļu lietotāju maksas vai vinjetes uzlīmes sistēma. Abos gadījumos **zaudētāja lomā ir nodokļu iestādes**, proti, ieņēmumi no ceļu lietošanas maksas nonāk autoceļu pārvaldītājiem vai tiek ieskaitīti citos valsts budžeta posteņos. Samērības elements **nesniegtu priekšrocības ne autopārvaldītājiem** (ceļu nodokļi izlīdzinās mazākos nodokļu palielinājumus), **ne arī nodokļu iestādēm**. Vēl negatīvāks aspekts ir tas, ka gadījumā, ja netiks ieviesti diferencēti nodokļi vai īpašas vinjetes uzlīmes, ceļu lietotāju nodokļu palielināšana skars parējos satiksmes dalībniekus, līdz ar to radot attiecīgus administratīvus un vēl nopietnākus sarežģījumus tranzītā esošajiem transportlīdzekļiem no citām ES dalībvalstīm.

3.2.6 Nodokļu administrācijas pārlietu sarežģītās procedūras izraisa korupciju un krāpšanu. Tas ir pretrunā tirgus ekonomikas pamatprincipam, kas vienam produktam paredz noteikt divas cenas.

3.3 EESK uzskata, ka apsvērumiem jābūt vispārīgākiem, tomēr tikpat nozīmīgiem. Ierosinātos pasākumus īsteno pakāpeniski un pabeigs **pēc septiņiem gadiem**, atsevišķās dalībvalstīs pēc desmit gadiem. Starptautiskā situācija saistībā ar jēltaļas piegādi neliecina par gaidāmiem uzlabojumiem, ne attiecībā uz cenu, ne apjomu. Šajos apstākļos plānotā degvielas izmaksu palielināšana **šķiet nepārdomāts pasākums, kas negatīvi varētu ietekmēt pārvaldāšanas izmaksas Eiropas Savienībā**. Tāpat arī šis pasākums nedos būtiskus rezultātus attiecībā uz

piesārņojuma apkarošanu, ņemot vērā, ka — saskaņā ar pašas Komisijas apgalvojumu — degvielas patēriņš nemazināsies (jautājums par novirzīšanos no plānotā maršruta jau ir aplūkots “degvielas tūrisma” sakarā).

3.4 Tā kā jautājums aplūkots nākotnes perspektīvā, jāņem vērā tāds aspekts kā **alternatīvo degvielu** pakāpeniska ieviešana tirgū; šāda pieeja kopumā ir atbalstāma, jo šie produkti varētu efektīvi aizvietot tradicionālās degvielas, līdz ar to sekmējot gan vides aizsardzību, gan mazinot Eiropas atkarību no ārējiem enerģijas avotiem. Tradicionālo degvielu cenu paaugstināšanu varētu **sekmēt alternatīvo degvielu izpēti un ražošanu ar nosacījumu, ka ir zināms, kāda nodokļu politika tiks pieņemta**. Šobrīd dažādās dalībvalstīs nav vienotas pieejas, kaut arī pastāv vispārēja vienprātība par ražošanas sekmēšanas nepieciešamību. Citiem vārdiem sakot, Komisijai un valdībām, līdzās vispārēja atbalsta apliecināšiem paziņojumiem, skaidri jādara zināms, vai tās plāno pieņemt vienotas **nodokļu un ar nodokļiem nesaistītas politikas** attiecībā uz biodegvielām, vai biodegvielas jāuzskata par tradicionālo degvielu līdzvērtīgām “konkurentēm” nākotnē un vai uz šīm alternatīvajām degvielām attieksies tādi paši noteikumi un nodokļi. Automobiļu ražošanas nozarē un tirgū ir jāievieš skaidrība.

3.4.1 Vēl viens jautājums ir **sašķidrinātā gāze**, kuru pašreiz galvenokārt lieto privātajos transportlīdzekļos un sabiedriskajā transportā, un kurai nākotnē, pateicoties tehnoloģiju attīstībai, varētu rast komerciālu pielietojumu. Šīm degvielas veidam daudzās valstīs tiek piemērots labvēlīgs nodokļu režīms; šobrīd sašķidrinātās gāzes patēriņš nav būtisks, tomēr līdzīgi kā biodegvielu gadījumā arī sašķidrinātās gāzes tirgus varētu attīstīties, un skaidrība noteikti ir jāievieš. **Elektriskā vilce** savukārt ir vēl maznozīmīgāka; pat arī, ja tās pielietojums, šķiet, nepārsniedz konkrētas robežas, būtu vēlams, lai Komisija izsvērtu, kādu nodokļu politiku pieņemt attiecībā uz visām alternatīvajām degvielām.

3.5 Visbeidzot, lai iegūtu pilnīgu kopainu, jāmin **globalizācija**; līdzās konkurences apsvērumiem iekšējā tirgū, ES vajadzētu pievērst lielāku uzmanību tās **konkurētspējai salīdzinājumā ar rūpnieciski attīstītākajām valstīm un valstīm ar strauju ekonomisko izaugsmi**. Kā jau iepriekš atzīmēts, vidējās mazumtirdzniecības cenas degvielām ES ir krietni augstākas nekā lielākajā daļā citu valstu. Pasākums, kura ietekme ir ļoti neskaidra un kas paredzēts iekšējās konkurences mazināšanai, bet izpaužas kā izmaksu vispārējs kāpums, visbeidzot sagraus svarīgāko mērķi — uzlabot jau tā nestabilo konkurētspēju.

3.5.1 Gāzeļļai piemērojamo nodokļu paaugstināšanai nākotnē paredzama gan pozitīva, gan negatīva ietekme un sekas. Taču, izvērtējot, vai tās ir līdzsvarā, jāsecina, ka negatīvo seku būs ievērojami vairāk. Gāzeļļai piemērojamo nodokļu paaugstināšanas rezultātā mazināsies konkurētspēja un tiks samazināts darbavietu skaits. Ilgtērmiņā priekšlikuma projekts mazinās un apdraudēs ES ekonomikas potenciālu un radīs šķēršļus viena no svarīgākajiem ES mērķiem — kohēzijas — sasniegšanai, jo tiks mazināta iedzīvotāju mobilitāte.

4. Secinājumi

4.1 Direktīvas priekšlikums atbilst Eiropas Savienības politikām attiecībā uz **vienlīdzīgiem konkurences apstākļiem**, un pats par sevi ir atbalstāms. Jāatzīmē, ka šo direktīvas priekšlikumu **nevar uzskatīt par fundamentālu risinājumu**, jo saglabājas būtiskas izmaksu atšķirības starp pārvadātāju uzņēmumiem, un pastāv vēl citu nodokļu līmeņu atšķirības, kur Komisijai nav tiesību iejaukties.

4.2 Komisija pievērš īpašu uzmanību direktīvas priekšlikuma netiešai, bet vērā ņemamai ietekmei, proti, **piesārņojuma apkarošanai**, pateicoties “degvielas tūrisma” ierobežošanai. EESK uzskata, ka šī ietekme ir pārāk augstu novērtēta — kaut arī no vienas puses degvielas pieprasījums nemainīsies, novirzēm no maršruta zemākas cenas degvielas uzpildes nolūkā jau šodien nav noteicoša nozīme.

4.2.1 Sekas būs “degvielas tūrisma” pieaugums un izplatība, kas no ES iekšējās problēmas (Vācijā, Francijā un Beļģijā) pārvērtīsies par ārēju problēmu (Austrijai, Ungārijai, Slovēnijai, Igaunijai, Lietuvai, Polijai, Rumānijai, Bulgārijai un Grieķijai). Ar “degvielas tūrisma” saistīto problēmu visvienkāršākais risinājums ir akcīzes nodokļa pazemināšana līdz Luksemburgā spēkā esošajam akcīzes nodokļa līmenim.

4.3 Kas attiecas uz ieguvumiem nodokļu ieņēmumu jomā, tie ir ievērojami, pēc Komisijas aplēsēm laika periodā no 2007. līdz 2030. gadam to apjoms būs 35,6 miljardu euro (25 ES dalībvalstīm). Tā ir ievērojama summa, kas nostiprinās un paplašinās administrācijas kā resursu pārdaļītāja lomu, un tas izskaidro faktu, ka vairāku dalībvalstu nodokļu iestādes priekšlikumu **vērtē pozitīvi**. Šis skaitlis neprasa liekus komentārus un precīzi parāda, cik liels izmaksu pieauguma apmērs gulsies uz uzņēmumiem un patērētājiem, kas ir pilnīgā pretrunā ES politikai birokrātijas samazināšanas jomā.

4.4 Visbeidzot, **direktīvas priekšlikums ir pamatots — izņemot dažas EESK izteiktās iebildes — no nodokļu saskaņošanas, konkurences principu un piesārņojuma mazinā-**

šanas aspekta; EESK uzskata, ka attiecībā uz pārējiem aspektiem **likumdevējiem jāpieņem galīgais lēmums pēc tam, kad, piemērojot proporcionalitātes principu, būs pienācīgi izvērtēta netiešo un rezonanses efektu ietekme uz dažādām ES politikām**. Šajā sakarā rūpīgi jāizpēta šādi jautājumi:

- vispārējs izmaksu palielinājums (īpaši jaunajās ES dalībvalstīs) un inflācijas ierobežošana;
- gāzeļļas un benzīna cenu izlīdzināšanas ietekme uz rūpniecības politiku un iespējamās izmaiņas patērētāju attieksmē, kuri transportlīdzekļa ar benzīna dzinēju vietā izvēlētos transportlīdzekli ar dīzeļdegvielas (gāzeļļas) dzinēju, vai otrādi;
- kopēja nodokļu politika attiecībā uz **visiem** enerģijas avotiem, kurus jau izmanto vai nākotnē varētu izmantot par degvielu;
- attālāko reģionu situācija, kur preču pārvadājumu ieviešanas un izvešanas izmaksas ir būtisks šķērslis izaugsmei un nodarbinātībai; jāizvērtē atsevišķu reģionu konkurētspēja salīdzinājumā ar valstīm, kuras robežojas ar ES, bet nav tās dalībvalstis;
- izmaksu palielināšanas ietekme uz ES **ārējo konkurētspēju** salīdzinājumā ar konkurentvalstīm, īpaši ASV, kur uzņēmumu degvielas izmaksas, gan arī nodokļu slogs ir krietni mazāki.
- sekas attiecībā uz **nodarbinātību**: ņemot vērā, pašreizējo viedokli, ka atsevišķu valstu pavadātāju uzņēmumi cieš no citu dalībvalstu konkurences, direktīvas — ja tai ir izšķiroša nozīme, kā to pretēji EESK uzskata Komisija — pieņemšana jau rīt varētu radīt pretēju efektu.
- ietekme uz **vispārējo produktivitāti un autopārvadājumu nozares efektivitāti**, ko EESK uzskata par labākajā gadījumā neitrālu;
- “nediskriminējoša kompensācijas” mehānisma atbilstība administratīvo procedūru vienkāršošanas politikai.

Briselē, 2007. gada 24. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

priekšsēdētājs

Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2006/112/EK attiecībā uz dažiem pārejas perioda noteikumiem saistībā ar pievienotās vērtības nodokļa likmi”

COM(2007) 381 galīgā redakcija — {SEC(2007)910}

(2008/C 44/26)

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 95. pantu 2007. gada 27. jūlijā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par augstāk minēto tematu.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2007. gada 8. oktobrī. Ziņotājs — BURANI kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 439. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 24. oktobrī, ar 154 balsīm par un 4 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

Secinājumi un ieteikumi

Pamatojums

1. Direktīvas priekšlikuma saturs

1.1 Ar paziņojumu Padomei un Eiropas Parlamentam Komisija aizsāka plašu diskusiju par samazinātu PVN likmju izmantošanu⁽¹⁾. Šīs darbības galvenais mērķis ir sagatavot jaunu direktīvu, izvēloties ilgtspējīgus un ilglaicīgus vispārējus risinājumus attiecībā uz **samazinātām PVN likmēm**. “Samazinātās likmes” ir likmes, kas ir zemākas par PVN pamatlīkmi (15 %).

1.2 Paziņojumā, kas publicēts tajā pašā dienā, kad direktīvas priekšlikums, Komisija apliecina, ka “piemērotas pieejas noteikšanai būs nepieciešams ilgs laiks”. Tajā pašā laikā rodas problēma saistībā ar **nesenās paplašināšanas dalībvalstīm piešķirtajiem pagaidu atbrīvojumiem**, kuru beigu termiņš paredzēts dažādos laikos — starp 2007. gada jūniju un 2010. gada 1. janvāri (“Direktīvas par PVN” 123.–130. pants)⁽²⁾. Visvienkāršākais risinājums, ko pieņēma Komisija, publicējot šajā atzinumā izskatāmo direktīvas priekšlikumu, ir ierosināt **pagarinājumu** līdz 2010. gada beigām. Turklāt šis pagarinājums nav vispārīgs, bet tiek **attiecināts tikai uz noteiktām precēm vai pakalpojumiem**. Tādā veidā minēto atbrīvojumu termiņa beigas sakristu ar termiņu, kad beidzas minimālās standartlikmes (15 %) derīguma laiks un attiecībā uz dažiem darbietilpīgiem pakalpojumiem piemēroto samazināto PVN likmju izmēģinājuma periods.

1.3 Pagarinājumu piešķir **darbietilpīgām** precēm un pakalpojumiem (būvniecība, restorānu pakalpojumi u.c.) un dažās valstīs arī precēm, kuras ir **īpaši nozīmīgas no sociālā viedokļa** (pārtikas preces, grāmatas, specializētie žurnāli, farmācijas

līdzekļi u.c.). Šīs izvēles pamatā ir fakts, ka samazināta PVN likme visdrīzāk paliks spēkā visās valstīs arī pēc jaunu noteikumu izstrādes. Atbrīvojumi, kas traucē iekšējā tirgus normālu darbību, netiks pagarināti (lauksaimniecības izejvielas).

1.4 No pagarinājuma ir **izslēgti** produkti, piemēram, ogles un siltumenerģija, attiecībā uz kuriem dažādos pievienošanās aktos paredzētie izņēmuma noteikumu termiņi drīz beigsies (2007. vai 2008. gadā) un netiks pagarināti. Turklāt enerģijas avotu aplikšana ar nodokli ir atsevišķs jautājums, ko pašlaik pēta. Risinājumi, kad tie tiks atrasti, attieksies uz visiem.

2. Vispārējas piezīmes

2.1 Direktīvā 2006/112/EK⁽³⁾ **dalībvalstīm, kas pievienojās pirms 2001. gada**, bija paredzēta virkne **izņēmumu**. Šie izņēmumi **ir spēkā uz neierobežotu laiku** vai, precīzāk, līdz **“galīgas nodokļu sistēmas ieviešanai**, ko piemēro Kopienas iekšējiem darījumiem”. Uz doto brīdi, ņemot vērā gūto pieredzi, nav paredzēta galīgas nodokļu sistēmas ieviešana tuvākajā laikā vai vidējā termiņā. Tādējādi **“vecajām” dalībvalstīm piešķirtie izņēmumi var tikt pagarināti bezgalīgi ilgi**, vienlaikus nostādot neizdevīgā stāvoklī “jaunās” dalībvalstis, jo pievienošanās aktos ir noteiktas termiņu beigas. Turklāt dažas dalībvalstis līdz 2010. gada beigām ir tiesīgas vietēji piedāvātiem pakalpojumiem⁽⁴⁾ piemērot samazinātas likmes, savukārt citām nav dota tāda iespēja. Šādai situācijai nav attaisnojuma.

2.2 Direktīvas priekšlikums ir pagaidu risinājums, kas **ļauj nesenās pievienošanās dalībvalstīm darboties praktiski vienlīdzīgos apstākļos ar pārējām dalībvalstīm**, vismaz līdz 2010. gada 31. decembrim. Komisija cer, ka līdz šim datumam

⁽¹⁾ COM(2007) 380 galīgā redakcija, 5.7.2007.

⁽²⁾ Padomes Direktīva 2006/112/EK, 28.11.2006.

⁽³⁾ PVN direktīvas 109.–122. pants.

⁽⁴⁾ Sk. PVN direktīvas IV pielikumu.

Padome būs pieņēmusi **jaunu direktīvu**, kas saskaņā ar paziņojumā pausto vēlmi ievieš kārtību attiecībā uz izņēmumiem.

3. Īpašas piezīmes

3.1 EESK atzinīgi vērtē Komisijas darbu, ko tā veikusi, gan sagatavojot **direktīvas priekšlikumu, kuru tā atbalsta bez iebildumiem**, gan publicējot paziņojumu, kas ievieš ar vienotā tirgus principiem un Lisabonas stratēģiju saskaņotu "izņēmumu"

struktūras definīciju. Vēloties sniegt konstruktīvu ieguldījumu debatēs, Komiteja pievērsīsies paziņojumam atsevišķā atzinumā.

3.2 Tomēr, ņemot vērā iepriekšējo pieredzi, ir pamatoti uztraukties, ka atsevišķu interešu un politikas aizstāvība gūs virsroku pār vispārējām interesēm ātri sasniegt konsensu par direktīvas priekšlikumu. EESK cer, ka šis uztraukums izrādīsies nepamatots. No tehniskā viedokļa priekšlikums ir nevainojams. Vienīgi politiskajiem aspektiem būs nozīme lēmumu pieņemšanas gaitā. EESK vērs lēmumu pieņēmēju uzmanību uz faktu, ka tirgum un iedzīvotājiem ir vajadzīgi pārskatāmi, vienlīdzīgi un ātri pieņemti tiesību akti.

Briselē, 2007. gada 24. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

priekšsēdētājs

Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Horvātija ceļā uz pievienošanās ES"

(2008/C 44/27)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2007. gada 16. februārī nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu "Horvātija ceļā uz pievienošanās ES".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ārējo attiecību specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2007. gada 3. oktobrī. Ziņotāja — SIGMUND kdze.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 439. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 24. un 25. oktobrī (24. oktobra sēdē), ar 155 balsīm par, 2 balsīm pret un 4 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Ievads

1.1 Komisija 2004. gada 20. aprīlī atzinīgi novērtēja Horvātijas iesniegumu par pievienošanos Eiropas Savienībai; Eiropadome 2004. gada 20. decembrī nolēma uzsākt pievienošanās sarunas 2005. gada martā, bet vēlāk to sākums tika pārcelts uz 2005. gada oktobri.

1.2 Kopīgais tiesību aktu izskatīšanas process sekmīgi noslēdzās 2006. gada oktobrī, un divpusējās pievienošanās sarunas varēja sākties. Šajā laikā jau panākts ievērojams progress politisko un ekonomisko kritēriju ievērošanā, kā arī *acquis* pārņemšanā.

1.3 Komiteja atzinīgi vērtē sarunu procesa straujo gaitu un Horvātijas pilsoniskās sabiedrības plašo līdzdalību tajā, tomēr

uzsver, ka visas iesaistītās pilsoniskās sabiedrības organizācijas, jo īpaši sociālie partneri ir visaptveroši jāiesaista sarunās par visām nozīmīgām sadaļām. Šajā sakarā Komiteja norāda uz 2004. gada 31. marta atzinumu un uzsver tā 5.5. punktā izdarītos secinājumus, kuri joprojām ir aktuāli ⁽¹⁾.

1.4 Šajā atzinumā netiks no jauna vērtēti mūsu rīcībā esošie statistiskās dati, bet galvenā uzmanība tiks veltīta Horvātijas organizētās pilsoniskās sabiedrības stāvoklim, analizējot tās pamatus, iespējas un izaicinājumus.

⁽¹⁾ EESK 30.4.2004. atzinums par tematu "Horvātijas kandidatūras pievienošanās ES" (ziņotājs Strasser kgs), 5.5. punkts: "Lai Horvātijas ekonomiku sekmīgi pielāgotu Eiropas Savienības iekšējā tirgus prasībām, ir nepieciešama pilsoniskās sabiedrības aktīva līdzdalība attiecīgo reformu, liberalizācijas pasākumu un ES tiesību aktu pārņemšanas īstenošanā. Būtisks priekšnoteikums tam ir Horvātijas iedzīvotāju regulāra un pietiekama informēšana par integrācijas nozīmi un ietekmi un pilsoniskās sabiedrības organizāciju iesaiste politisko lēmumu pieņemšanas procesā." (OV C 112, 30.4.2004., 68. lpp.).

2. Vispārīgas piezīmes par pilsoniskās sabiedrības lomu

2.1 Organizētās pilsoniskās sabiedrības veidošanās vēsture t.s. "vecajās" dalībvalstīs un "jaunajās" dalībvalstīs būtiski atšķiras, un to var attiecināt arī uz Horvātiju: pirmajā gadījumā pilsoniskās sabiedrības iniciatīvas veidojās pēc principa "no apakšas uz augšu", jo tās attiecīgajā valstī bija vajadzīgas un/vai nepieciešamas, kā arī ļāva aizstāvēt noteiktas intereses, savukārt otrajā gadījumā pilsoniskās sabiedrības aktivitāšu pamatā bija idejas, mērķi, bet visbiežāk — opozīcija pārmērīgajai valsts varai (tas gan nav attiecināms uz sociālajiem partneriem, kuru prioritāte vienmēr ir bijusi interešu pārstāvība). Minēto apstākļu dēļ visas šīs valstis lielākā vai mazākā mērā atpalika tajās jomās, kas ir saistītas ar tādiem būtiskiem pilsoniskās sabiedrības darbības aspektiem kā uzticamība, solidaritāte, pārredzamība un autonomija.

2.2 Komiteja 1999. gadā pirmo reizi sniedza organizētās pilsoniskās sabiedrības raksturojumu un formulēja svarīgas definīcijas⁽²⁾. Analizējot pilsoniskās sabiedrības stāvokli un lomu Horvātijā, būtisks ir Komitejas secinājums, ka sociālie partneri kā darba devēju un darba ņēmēju pārstāvji, arī vēsturisku iemeslu dēļ, veido pilsoniskās sabiedrības "kodolu". Līdztekus interešu pārstāvībai visu organizētās pilsoniskās sabiedrības pārstāvju kopīga iezīme ir pienākums darboties sabiedrības interešu labā, ar ko tie atšķiras no lobistiem, kuri arī pārstāv kāda intereses. Komiteja uzskata, ka šai visaptverošajai un atvērtajai organizētās pilsoniskās sabiedrības definīcijai ir svarīga nozīme, analizējot stāvokli Horvātijā, jo EESK ir secinājusi, ka Horvātijā jēdziens "nevalstiskās organizācijas" dažkārt tiek identificēts ar jēdzienu "pilsoniskā sabiedrība". Komiteja nekādā gadījumā neatbalsta šādas, pēc EESK domām, nepilnīgas definīcijas lietošanu, jo pati definīcija nepieļautu jēlķādu sociālo partneru līdzdalību pilsoniskās sabiedrības norisēs.

2.3 Līdztekus interešu pārstāvībai organizētās pilsoniskās sabiedrības pārstāvju darbības jomā ietilpst arī līdzdalība visos iespējamajos sabiedriskās domas un apziņas veidošanas procesos. Līdztekus daudzām pragmatiska rakstura līdzdalības formām sociālais dialogs un pilsoniskais dialogs ir būtiskākās līdzdalības demokrātijas izpausmes formas. Sociālais dialogs, ņemot vērā tā tematiku, stingri aprobežojas ar sociālajiem partneriem un nav paplašināms, savukārt pilsoniskajā dialogā piedalās visi organizētās pilsoniskās sabiedrības pārstāvji, ja tie atbilst attiecīgajiem pārstāvības kritērijiem. Sociālo dialogu ir iespējams skaidri raksturot, taču joprojām trūkst atbilstošas pilsoniskā dialoga definīcijas. Visprecīzāk pilsoniskā dialoga jēdzienu raksturojis JÜRGEN HABERMAS, kurš norāda, ka pilsoniskais dialogs kā līdzdalības demokrātijas elements ir inte-

raktīva diskusija, kurai var būt arī normatīvs saturs. Līdzīgi sociālajam dialogam pilsoniskais dialogs var noritēt gan vertikāli — starp valsti un organizēto pilsonisko sabiedrību, gan horizontāli — starp dažādiem organizētās pilsoniskās sabiedrības dalībniekiem. Komiteja uzsver sociālā un pilsoniskā dialoga jēdzienisko atšķirību; pilsoniskais dialogs papildina sociālo dialogu, bet to neaizstāj.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja ir dalībvalstu organizētās pilsoniskās sabiedrības institucionālais pārstāvis Eiropas līmenī; tādējādi tā ir "pilsoniskā dialoga forums", nevis sociālā dialoga norises vieta.

2.4. Komiteja uzskata, ka īpaši svarīga nozīme ir pilsoniskās sabiedrības dalībnieku reprezentativitātei, jo tā ir saistīta ar demokrātisko leģitimitāti. Tādēļ nepietiek ar to, ka tiek pārstāvēts noteikts iesaistīto vai ieinteresēto personu skaits, t.i., nodrošināta kvantitatīvā pārstāvība; pilsoniskās sabiedrības organizācijai jānodrošina pirmām kārtām kvalitatīvā pārstāvība, kam ir nepieciešamas speciālās zināšanas, pieredze un noteiktas spējas, lai varētu konstruktīvi piedalīties attiecīgajās norisēs. Starp citiem pilsoniskās sabiedrības organizācijas atzīšanas kritērijiem jaunajās demokrātijās īpaša nozīme ir tādiem elementiem kā pārredzamība, demokrātiskas lēmumu pieņemšanas struktūras, ilgtspējība, saimnieciskā patstāvība un autonomija. Komiteja vairākos atzinumos ir paudusi viedokli gan par organizētās pilsoniskās sabiedrības sastāvu, gan par tās pārstāvju reprezentativitāti, kā arī sastādījusi pilsoniskās sabiedrības dalībnieku un pārstāvības kritēriju sarakstu⁽³⁾.

3. Stāvokļa raksturojums

3.1 Sociāli ekonomiskais stāvoklis Horvātijā

3.1.1 Ekonomiskais stāvoklis Horvātijā ir stabils, tomēr ar ievērojamām reģionālajām atšķirībām. Pastāvīgā ekonomikas izaugsme aptuveni 4,8 % apmērā, kas bija vērojama pēdējos gados (2002.-2006. g.), saskaņā ar prognozēm turpināsies arī divu turpmāko gadu laikā, tomēr būtu jāpievērš uzmanība joprojām lielajām reģionu ekonomiskās attīstības līmeņa atšķirībām. Vidējā patēriņa cenu inflācija 2006. gadā sasniedza 3,2 % atzīmi, kas veido vidējo pieaugumu 0,8 % laikposmā kopš 2002. gada, tomēr cenu stabilitāte kopumā ir saglabāta. Tomēr ir vērojamas arī negatīvas attīstības tendences, proti, tirdzniecības bilances deficīts, ārējais parāds un valsts budžeta parādsaistību pieaugums. Cenšoties samazināt savas parādsaistības, Horvātijā pieaug izpratne par to, ka būtu jāveicina ieguldījumi, kā arī publiskā un privātā sektora partnerība (PPP).

⁽²⁾ EESK 22.9.1999. atzinums par tematu "Organizētās pilsoniskās sabiedrības loma un ieguldījums Eiropas apvienošanas procesā" (ziņotāja — SIGMUND kdze) (OV C 329, 17.11.1999., 30. lpp).
EESK 25.4.2001. atzinums par tematu "Organizētā pilsoniskā sabiedrība un Eiropas pārvaldība — Komitejas ieguldījums Baltās grāmatas izstrādāšanā" (ziņotāji — SIGMUND kdze un RODRIGUEZ GARCIA CARO kgs) (OV C 193, 10.7.2001., 117. lpp.).
EESK 14.2.2006. atzinums par tematu "Eiropas pilsoniskās sabiedrības organizāciju pārstāvība, risinot pilsonisko dialogu" (ziņotājs — OLSSON kgs) (OV C 88, 11.4.2006., 41. lpp.).

⁽²⁾ "Organizētās pilsoniskās sabiedrības loma un ieguldījums Eiropas apvienošanas procesā".

Šajā sakarā Komiteja atzīmē, ka valdībai ir jāīsteno pasākumi ne tikai saistībā ar pievienošanas Eiropas Savienībai, bet arī ilgtermiņa pasākumi kā signāls valdības apņēmībai izpildīt konverģences kritērijus, lai pievienotos Eiropas Monetārās savienības trešajam līmenim.

3.1.2 Neraugoties uz ievērojamiem sasniegumiem pēdējo gadu laikā, sociālajā jomā ir vēl jāveic pasākumi, lai, piemēram, atrisinātu problēmas darba tirgū:

- ilglaicīgais bezdarbs ievērojami pārsniedz ES vidējo līmeni, un kopējais nodarbinātības līmenis ir salīdzinoši zems. Tādējādi izveidojusies nelabvēlīga procentuālā attiecība starp nodarbināto personu un sociālo pabalstu saņēmēju skaitu;
- saskaņotais bezdarba līmenis (balstoties uz darbaspēka apsekojumu) uzrāda stabilu samazināšanās tendenci un šī gada pirmajā ceturksnī sasniedza 11,2 % salīdzinājumā ar 11,8 % 2006. gada pirmajā pusē;
- jauniešu nodarbinātības līmenis ir ļoti zems;
- oficiālais bezdarba līmenis pazeminās, savukārt nelegālās nodarbinātības līmenis ir augsts;
- ir iespējams un paredzams, ka jaunizveidotās darba vietās darba attiecības būs nedrošas, t.i., palielināsies slikti apmaksātu un nedrošu darba vietu skaits.

Jāīsteno arī pasākumi, lai palielinātu vidējos ģimenes ienākumus, kas vēl joprojām ir salīdzinoši zemi.

3.1.3 Eiropas Dzīves un darba apstākļu uzlabošanas fonda ziņojumā ⁽⁴⁾ ir raksturots sociālais stāvoklis Horvātijā un sniegti šādi ieteikumi: "Izaugsmes veicināšanai un kvalitatīvu darba vietu radīšanai ir nepieciešama reģionāli līdzsvarota ekonomiskā attīstība; nodarbinātības politika ir jāpārorientē no ienākumu pabalstiem uz bezdarbnieku apmācību, lai motivētu viņus iesaistīties darba tirgū; jānodrošina pieejami mājokļi ģimenēm, kuras nevar atļauties privātā sektora piedāvātos mājokļus; jāveicina bērnu un jauniešu iestāšanās un mācības skolās; ir nepieciešama pieejamāka bērnu aprūpe, lai veicinātu sieviešu līdzdalību darba tirgū un palīdzētu vecākiem līdzsvarot darba un ģimenes dzīvi. Ziņojuma vispārējais politiskais vēstījums — dzīves kvalitātes un sociālās iekļautības veicināšana jādefinē kā prioritāte visās politikas izstrādēs un īstenošanas jomās, tādējādi nodrošinot daudzpusēju un holistisku pieeju nabadzības, nevienlīdzības un sociālās atstumtības mazināšanai un novēršanai".

3.1.4 Gan Horvātijas valdība, gan iekšzemes un starptautiskie līdzekļu piešķirēji un pilsoniskā sabiedrība ir īstenojuši daudzas iniciatīvas MVU izaugsmes veicināšanai.

⁽⁴⁾ "Dzīves kvalitāte Horvātijā: valsts izpētes galvenie secinājumi", Dublina, 2007. gads.

Komiteja uzskata, ka ir svarīgi radīt labvēlīgu vidi uzņēmējdarbībai, īpaši MVU, kas ir izaugsmes un darba vietu radīšanas virzītājspēks, sevišķi mazāk attīstītos reģionos. Šajā ziņā Komiteja atzinīgi vērtē arvien aktīvāko darbību, ko veic MVU apvienība, kura ietilpst Horvātijas Darba devēju apvienībā (HUP).

3.1.5 Komiteja uzskata, ka viena no pievienošanās sarunu svarīgākajām jomām ir lauksaimniecība. Lauksaimnieciskā ražošanas notiek galvenokārt mazās zemnieku ģimenes saimniecībās, kuru vidējā zemes platība ir 2,4 ha un kurām pieder aptuveni 80 % lauksaimniecībā izmantojamo platību un lopu skaita. Daudzas lauksaimniecībai derīgas zemes platības joprojām nav izmantojamas, jo karadarbības radītie postījumi (piemēram, mīnētās teritorijas) vēl nav novērsti; dažkārt problēmas rada arī nesakārtotās īpašumattiecības. Horvātijas lauksaimniecības konkurētspēja ir zema, un nozarē notiek ievērojamas pārmaiņas. Ir acīmredzams, ka jāīsteno visaptveroša Horvātijas agrārās politikas reforma, arī saistībā ar pievienošanas ES. Lauksaimniecības ministrija jau ir uzsākusi attiecīgus stratēģiskās attīstības projektus, kas vērsti uz vietējās ražošanas konkurētspējas palielināšanu. Jānorāda arī uz panākumiem, īstenojot lauku attīstības, kvalitātes un bioloģiskās lauksaimniecības veicināšanas programmas. Jāizstrādā arī visaptveroša stratēģija pārtikas nekaitīguma jomā.

Steidzami ir arī jāizveido piemērotas struktūras kopējās lauksaimniecības politikas īstenošanai un jānodrošina politiski neatkarīga interešu pārstāvība ne tikai politisku apsvērumu dēļ (līdzlēmšanas tiesību garantēšana), bet arī praktisku apsvērumu dēļ (palīdzība Kopienas finansējuma administrēšanā, kad pievienošanās posmā tiek īstenota pirmspievienošanās stratēģija, un līdzdalība to pārvaldībā un sadalē pēc pievienošanās).

3.1.6 Iedzīvotāju novecošanās ir visām Eiropas valstīm raksturīgs process, kas rada problēmas sociālās drošības politikas veidošanā. Kaut gan vidējais mūža ilgums Horvātijā ir zemāks nekā citās ES dalībvalstīs, īpaši salīdzinājumā ar t.s. "vecajām" dalībvalstīm, arī Horvātijai ir jārisina demogrāfisko pārmaiņu radītās problēmas. Horvātijas sociālās nodrošināšanas sistēma nespēj reaģēt uz pieaugošo iedzīvotāju novecošanos. Sociālās nodrošināšanas reformu norisē spēcīga ietekme bija starptautiskām finanšu organizācijām.

Cita starpā, vecāka gadagājuma iedzīvotāju grupu interešu pārstāvība ir samērā jauns aspekts Horvātijas Republikas politikas norisēs.

3.1.7 Horvātijas Republikā imigrācijas un emigrācijas līmenis ir zems, bet jāpiebilst, ka imigrācijas līmenis trīskārt pārsniedz emigrācijas līmeni. Gan imigrācijas, gan emigrācijas līmenis pazeminās, un tās nav uzskatāmas par būtisku statistikas faktoru.

3.2 Politiskais stāvoklis Horvātijā

3.2.1 Komiteja uzskata, ka nākamās parlamenta vēlēšanas (2007. gada novembrī) būtiski neietekmēs politiski stabilo stāvokli Horvātijā. Kaut gan rezultāti sabiedriskās domas aptaujās par vēlēšanu iespējamo iznākumu ir ļoti atšķirīgi, svarīgākās politiskās partijas atbalsta pievienošanos ES, tādējādi nav paredzamas izmaiņas Horvātijas politikas virzībā uz ES. Visas politiskās partijas tiecas uz vienu un to pašu mērķi — Horvātijas pievienošanos ES 2009. gadā.

3.2.2 Patlaban publiskajā sektorā tiek veiktas vairākas reformas: civildienesta reforma ar mērķi panākt efektīvāku un kvalitatīvāku publisko pārvaldi, kā arī tieslietu sistēmas reforma, lai sekmētu lietu savlaicīgu izskatīšanu un tiesiskās valsts pamatu nostiprināšanu.

3.2.3 Iekšējos un ārējos novērtējumos atzīmēts, ka saistībā ar pievienošanos ES Horvātijā daudz pūļu velta cīņai pret korupciju. Valsts iestāžu darbību kriminālprocesu virzīšanā arvien lielākā mērā papildina pilsoniskās sabiedrības prasības nodrošināt pārredzamību un likumību politisko partiju finansēšanā un publiskā iepirkuma procedūrās, kā arī informācijas pieejamību un interešu konfliktu novēršanu. Tomēr minētos centienus apgrūtina neuzticēšanās valsts iestādēm; vidējā termiņā pozitīvas pārmaiņas tiks panāktas ar plašas sabiedrības informēšanas kampaņas palīdzību.

Minētajā jomā svarīga nozīme joprojām ir organizētai pilsoniskai sabiedrībai, un tā veicina cīņu pret korupciju. Saistībā ar iepriekš minēto jāmin, ka pēc reģionālo partnerattiecību projekta "Veikspējas uzlabošana vairākos līmeņos vietējo pilsonisko iniciatīvu attīstībai" desmit apvienības no astoņām Horvātijas pilsētām apvienojās daudznozaru tīklā ar nosaukumu "BURA".

3.2.4 Lielākas pūles jāvelta mazākumtautību aizsardzībai, tostarp mazākumtautību tiesību veicināšanai un aizsardzībai; tām vajadzētu sekmēt patiesu mazākumtautību integrāciju. Šajā sakarā Komiteja atzinīgi vērtē to, ka Horvātijas valdības Nodarbinātības plāns 2007. gadam skaidri nosaka un paredz īstenot mazākumtautību tiesības uz vienlīdzīgām iespējām attiecībā uz nodarbinātību civildienestā. Šajā sakarā būtu jāatzīmē arī mazākumtautību padomju vēlēšanas 2007. gadā. Romu mazākumtautības integrēšana izglītības sistēmā ir piemērs, kas liecina par

pozitīvu virzību. Līdztekus mazākumtautību tiesību aizsardzībai joprojām ir nepieciešams pievērst īpašu uzmanību bēgļu un iekšzemes bēgļu atgriešanās un integrācijas, kā arī atgriezušos bēgļu atpakaļuzņemšanas jautājumiem, lai nodrošinātu ne vien infrastruktūras atjaunošanu, bet arī visas sabiedrības atjaunotni. Kopumā tomēr jāsecina, ka ir sperti vajadzīgie soļi pareizajā virzienā.

3.3 Organizētā pilsoniskā sabiedrība Horvātijā

3.3.1 Horvātijas pilsoniskās sabiedrības tiesisko pamatu veido šādi svarīgākie normatīvie akti:

— Likums par apvienībām nosaka vispārējo tiesisko regulējumu attiecībā uz pilsoniskās sabiedrības apvienībām un ir salīdzinoši labs tiesiskais pamats vairumam pilsoniskās sabiedrības dalībnieku ⁽⁵⁾;

— Darba likums nosaka arodbiedrību, darba devēju apvienību un to jumta organizāciju dibināšanas un darbības tiesisko regulējumu (tostarp sarunās par koplīgumiem);

— Likums par brīvprātīgo darbu nosaka brīvprātīgā darba jēdzienu, principus, nosacījumus un praksi, paredzot, ka brīvprātīgo darbu var organizatoriski nodrošināt arī pilsoniskās sabiedrības organizācijas;

— Likums par ziedojumiem un fondiem ⁽⁶⁾ ir svarīgs tiesiskais pamats, it īpaši tādā jomā kā pilsoniskās sabiedrības finansēšana;

— tiesisko regulējumu minētajā jomā veido arī Iestāžu likums, Likums par sociālo nodrošināšanu, kā arī virkne likumu un noteikumu finanšu, nodokļu un humanitārās darbības jomā, kur ir iesaistīta arī pilsoniskā sabiedrība. Darba devējiem un darba ņēmējiem, kas vienlaikus ir sociālie partneri, ir svarīga nozīme arī minētajā jomā.

3.3.2 Par Horvātijas pilsoniskās sabiedrības attīstību liecina arī nevalstisko organizāciju darbība. Pilsoniskā sabiedrība, kas līdz šim pievērsās cilvēktiesību veicināšanai un aizsardzībai, kā arī humanitārai darbībai, tagad arvien vairāk nodarbojas ar sociālās politikas un sociālo tiesību īstenošanu.

⁽⁵⁾ Saskaņā ar pieejamajiem datiem Horvātijā patlaban ir reģistrēti aptuveni 27 000 apvienību.

⁽⁶⁾ Patlaban Horvātijā ir reģistrēti aptuveni 90 fondi.

Arī vides organizācijas ir parādījušas spēju kopīgi rīkoties, veidojot formālus un neformālus tīklus konkrētu pasākumu īstenošanai.

Vērojams, ka arī jaunatnes organizācijas, cilvēku ar invaliditāti apvienības un sieviešu organizācijas sadarbojas aktīvāk un organizatoriski apvienojas.

Horvātijas patērētāju tiesību aizsardzības organizācijas cenšas nodrošināt patērētāju tiesību ievērošanu. Tomēr tām nav pietiekamu cilvēkresursu un finansiālo resursu, lai nodrošinātu pastāvīgu patērētāju tiesību aizsardzību, patērētāju informēšanu un patērētāju interešu lobēšanu.

3.3.3 Runājot par Horvātijas pilsoniskās sabiedrības darbību, īpašu ievērtību pelna sociālo partneru sociālais dialogs dažādos līmeņos.

Trīspusējam sociālajam dialogam (darba devēji un arodbiedrības kā valdības partneri) ir formāli labi attīstīta institucionālā struktūra, ko veido Horvātijas Ekonomikas un sociālo lietu padome. Tomēr līdz šim tas nav devis gandrīz nekādus konkrētus rezultātus. Viens no iemesliem ir vēl līdz galam neatrisinātā interešu grupu sadrumstalotības problēma, un ne tikai darba ņēmēju pusē. Komiteja uzskata, ka arī atsevišķu apvienību reprezentativitātes interesēs būtu vēlams dažādas intereses pārstāvošo organizāciju tālāka konsolidācija. Vēl viens cēlonis ir meklējams darba praktiskajā norisē: piemēram, termiņi sociālo partneru atzinumu sniegšanai vairumā gadījumu ir pārāk īsi (daudzos gadījumos pat tikai 3 — 4 dienas), un skaidrojumi par konkrētu priekšlikumu atstāšanu bez ievērtības arī netiek sniegti.

Autonoms divpusējs sociālais dialogs uzņēmumu līmenī jau notiek. Šajā līmenī tas visvairāk ietekmē darba ņēmēju un darba devēju, kā arī arodbiedrību un darba devēju attiecības, un minētā ietekme izpaužas daudzajos noslēgtajos koplīgumos un uzņēmumu padomju darbībā. Autonoms divpusējais sociālais dialogs vēl ir jāpilnveido, piemēram, cenšoties panākt, lai arodbiedrības pārstāv vienā nozarē strādājošo intereses un nodrošinot darba ņēmēju pārstāvību koplīgumu slēgšanā. Jāpiebilst arī, ka mazajos un vidējos uzņēmumos darba ņēmēju interešu pārstāvības un organizētības līmenis ir relatīvi zems.

Nozaru līmenī vairumā gadījumu sociālais dialogs nenotiek vispār. Viens no svarīgākajiem iemesliem ir pilnībā neatrisinātais darba ņēmēju un darba devēju pārstāvības jautājums, kā arī problēmas, nosakot sektoru un nozaru robežas, kurās notiek sarunas par koplīgumu noslēgšanu. Tā kā nozaru koplīgumi būtiski ietekmē vispārējo ekonomisko situāciju, īpaša uzmanība jāvelta sociālā dialoga attīstībai tieši minētajā līmenī.

Tā kā valdībai sociālajā dialogā joprojām ir dominējošā loma, galvenā nozīme ir trīspusējam konsultācijām. Tomēr bez autonomas divpusējo attiecību sistēmas attīstības valsts un nozaru līmenī un bez nozaru koplīgumu veicināšanas būs grūti izveidot strukturētu un līdzsvarotu ražošanas attiecību sistēmu. Tādēļ jāpublicē arī statistika par noslēgto koplīgumu piemērošanu un līgumslēdzējām pusēm.

3.3.4 Tāpat kā daudzās Eiropas valstīs Horvātijā trūkst izpratnes par dažādām pilsoniskā dialoga formām. Kaut gan

Horvātijas valdība jau ir radījusi saprātīgus un darbotiespējīgus pamatnosacījumus pilsoniskajam dialogam, tas joprojām ir savas attīstības pirmsākumos. Līdz šim sadrumstalotās interešu pārstāvības dēļ tikai retos gadījumos pilsoniskajā sabiedrībā ir izdevies panākt vispārēju konsensu konkrētos jautājumos. Tomēr pilsoniskās sabiedrības atbalsts likumprojektam par sabiedrības informēšanu, kā arī iesaistīšanās ekoloģisko jautājumu risināšanā saistībā ar “Družba-Adria” projektu un sašķidrinātās dabasgāzes (SDG) termināla būvniecību Adrijas jūras piekrastē rada pamatu optimismam.

3.3.5. Šajā sakarā Komiteja uzsver, ka strukturēts pilsoniskais dialogs apvienojumā ar sociālo dialogu ir līdzdalības demokrātijas neatņemama sastāvdaļa. Tomēr tas nenozīmē, ka pilsoniskā dialoga vienīgais mērķis ir konsultēšanās iespēju nodrošināšana. Saskaņā ar pilsoniskajai sabiedrībai raksturīgo augšupējās pieejas (“bottom-up”) principu līdzdalības tiesību garantēšanai jābūt pilsoniskā dialoga galvenajam mērķim.

3.3.6. Horvātijā pastāvošā institucionālā struktūra ļauj cerēt, ka tiks izveidots mūsdienīgs līdzdalības demokrātijas modelis:

3.3.6.1. **Horvātijas valdības birojs sadarbībai ar NVO (“Ured Vlade Republike Hrvatske za udruge”),** kas tika izveidots 1998. gadā, bija pirmā valsts iestāde, kuras uzdevums bija attīstīt strukturētu valsts un pilsoniskās sabiedrības sadarbību. Minētais birojs patlaban pārvalda ievērojamus finanšu līdzekļus Horvātijas pilsoniskās sabiedrības atbalstam (85,94 milj. HRK), ierosina likumdošanas iniciatīvas attiecīgajā jomā un saskaņo valsts, reģionālā un vietējā līmeņa dalībnieku darbību. 2006. gadā pilsoniskās sabiedrības organizācijām Horvātijā tika piešķirts finansiālais atbalsts HRK 321 626 823,06 (aptuveni 44,1 milj. euro) apmērā.

Birojs arī atbild par 2006. gada jūlijā pieņemtās valsts stratēģijas pilsoniskās sabiedrības veicināšanai pārraudzību un īstenošanu.

Minētajā stratēģijā ir raksturots pilsoniskās sabiedrības stāvoklis un izvirzīti mērķi desmit jomās:

- uz vērtībām orientētas attiecības starp valsti un pilsonisko sabiedrību;
- sociālā kohēzija un integrācija;
- iedzīvotāju iesaiste politikas veidošanā;
- informētība par demokrātisko pilsoniskumu un cilvēktiesībām;
- tiesiskais regulējums pilsoniskās sabiedrības darbībai un attīstībai;
- institucionālā struktūra pilsoniskās sabiedrības attīstības veicināšanai;
- finansēšanas sistēma pilsoniskās sabiedrības attīstības atbalstam;
- reģionālā attīstība;
- brīvprātīgā darba un labdarības attīstība, fondu izveide;
- pilsoniskās sabiedrības attīstība starptautiskajā līmenī.

2007. gada 1. februārī valdības pieņemtajā rīcības plānā (“*Operatīvi Plan*”) ir paredzēti konkrēti pasākumi laikposmam no 2007. līdz 2011. gadam un norādītas atbildīgās iestādes.

3.3.6.2. **Pilsoniskās sabiedrības attīstības padome (“*Savjet za razvoj civilnog društva*”)**, kas tika izveidota 2002. gadā, ir starpnozaru padomdevēja iestāde Horvātijas valdībai; tās uzdevums ir izstrādāt pilsoniskās sabiedrības attīstības stratēģiju un pārraudzīt valdības un pilsoniskās sabiedrības sadarbības programmas īstenošanu. Ievērojot paritātes principu, padomē ietilpst 10 attiecīgo valdības iestāžu un 10 organizētās pilsoniskās sabiedrības pārstāvji, kā arī 3 eksperti. Padomes otrā sasaukuma pilnvaru termiņš oficiāli beidzās 2006. gada jūlijā, un valdība to pagarināja līdz 2007. gada februārim. Padomes pilnsapulcē 2007. gada 16. februārī iecēla jaunu padomes priekšsēdētāju. 2007. gada pirmajā pusē ir notikušas piecas padomes sesijas.

3.3.6.3. **Nacionālo pilsoniskās sabiedrības attīstības fondu (“*Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva*”)** Horvātijas parlaments izveidoja 2003. gadā, un tas darbojas neatkarīgi no valsts un vietējās pārvaldes struktūrām. Minētā fonda pamatuzdevums ir nodrošināt finansiālo un intelektuālo atbalstu programmām, kas veicina bezpeļņas organizāciju, starpnozaru sadarbības, pilsonisko iniciatīvu, brīvprātīgā darba un citu iniciatīvu ilgtspējību. Fonds tiek finansēts no valsts budžeta līdzekļiem, valsts loterijās gūtajiem ieņēmumiem un ārvalstu (piemēram, Eiropas Komisijas) dotācijām. Šīs inovatīvās struktūras vadībā uz vienlīdzīgiem pamatiem piedalās valsts iestāžu un pilsoniskās sabiedrības pārstāvji, kā arī eksperti.

4. Analīze

4.1 Komiteja atzīst un augstu vērtē Horvātijas centienus nevilcināt iestāšanās sarunas un uzskata, ka šo sekmīgo virzību ir iespējams turpināt, neraugoties uz 2007. gada rudenī paredzēto vēlēšanu kampaņu.

Tomēr Komiteja norāda, ka likumdošanas un pārvaldes reformu jomā veicamajiem pasākumiem vajadzētu būt pēc iespējas vienkāršiem, paredzamiem un galvenokārt — ilgtspējīgiem. Komiteja uzskata, ka Horvātijas valdības iniciatīva ieviest “vienas pieturas aģentūras” sistēmu uzņēmumu reģistrācijai ir ļoti būtisks solis šajā virzienā. Tādēļ Komiteja īpaši atzinīgi vērtē “*Hitrorez*” projektu, kura mērķis ir izskaust neefektīvus un novecojušus likumus un noteikumus un kurā ierosināts atcelt 420 normatīvos aktus, kas skar uzņēmējdarbības nozari. Tomēr jāpievērš uzmanība tam, lai minēto likumdošanas pasākumu dēļ nepazeminātos darba ņēmēju tiesiskās aizsargātības līmenis un tiktu saglabāts jau sasniegtais sociālo tiesību un kolektīvo cilvēktiesību aizsardzības līmenis. Komiteja uzskata, ka skaidrāki un

vienkāršāki normatīvie akti ir papildu ierocis cīņā pret korupciju un ka Horvātija, īstenojot minēto pasākumu kopumu, varētu būt par paraugu citām reģiona valstīm.

Arī procesuālo tiesību jomā ir nepieciešama vienkāršošana. Tomēr tiesību jomā īstenoto jauno pasākumu nozīmi nedrīkst mazināt nepielāgoti likumi, jo pirmajā un ļoti nozīmīgajā posmā pēc pievienošanās ES tam varētu būt negatīvas sekas, piemēram, varētu rasties juridiska nenoteiktība.

Komiteja uzskata, ka neatrisināta problēma joprojām ir ilgā tiesvedība; dažkārt gadiem ilgstošie tiesas procesi bieži nostāda tieši sociāli neaizsargātākos procesa dalībniekus nelabvēlīgākā stāvoklī vai atbaida viņus vispār no attiecīgo tiesvedības iespēju izmantošanas. Lai darba strīdu izskatīšana būtu īsāka un vienkāršāka, viens no risinājumiem varētu būt darba tiesu un šķīrētāju izveide.

Arī nekustamā īpašuma iegādes jomā ir jāīsteno pārredzamības palielināšanas pasākumi, lai radītu ārvalstu ieguldītājiem vajadzīgo drošību plānošanas jomā. Svarīgs solis šī mērķa īstenošanā ir Horvātijas valdības uzsāktais Horvātijas [zemes] reģistru digitalizācijas un tiešsaistes pakalpojumu ieviešanas process.

4.2 Šajā sakarā Komiteja atzīst Horvātijas īpašās grūtības, jo tā gatavojas pievienoties ES un vienlaikus cenšas pārvarēt valstī notikušās karadarbības (“*Domovinski rat*”) sekas.

4.3 Komiteja uzskata, ka pievienošanās kritēriju formāla izpilde nedrīkst būt vienīgais pievienošanās sarunu mērķis. Īpaši pirmspievienošanās perioda pēdējā posmā svarīga nozīme būs kvalitatīvā un kvantitatīvā ziņā reprezentatīvu organizētās pilsoniskās sabiedrības dalībnieku aktivitātei un ieguldījumam daudzās jomās, jo tas ietekmēs Horvātijas iedzīvotāju viedokli par pievienošanos. Pēc pievienošanās minētie organizētās pilsoniskās sabiedrības pārstāvji, iesaistoties gan sociālajā, gan pilsoniskajā dialogā, sniegs būtisku ieguldījumu, lai *acquis communautaire* tiktu ieviests un piemērots patiešām visās jomās. Būtu jāatzīmē arī, ka tieši sākumposmā uzreiz pēc Horvātijas pievienošanās ES spēcīgām un efektīvām pilsoniskās sabiedrības organizācijām būs svarīga loma ne tikai *acquis communautaire* ieviešanā, bet arī uzraudzības procesā. Vienlīdz nozīmīga loma tām būs arī administratīvajā jomā, piemēram, Kopienas finansējuma pārvaldībā. Vairākās jomās (piemēram, MVU, brīvās profesijas, lauksaimniecība) joprojām trūkst šādām prasībām atbilstošu horizontālu un ilgtspējīgu struktūru. Tādējādi visiem pārstāvības kritērijiem atbilstošu pilsoniskās sabiedrības organizāciju stiprināšana ir ne tikai pievienošanās sarunu gaitā īstenojams mērķis, bet arī pasākums, kura pozitīvā nozīme būs jūtama jo īpaši pēc Horvātijas pievienošanās ES.

5. Noslēguma piezīmes

5.1 Horvātijas valdība ir izvirzījusi mērķi līdz 2009. gadam radīt nepieciešamos priekšnoteikumus, lai varētu pievienoties ES. Komiteja ir apņēmības pilna savu pilnvaru robežās atbalstīt šos Horvātijas centienus.

Divos pēdējos pievienošanās posmos Komiteja ir uzkrājusi nozīmīgu pieredzi un vēlas iespēju robežās to izmantot pašreiz notiekošajās sarunās par Horvātijas pievienošanās abu pušu interesēs un abpusējam labumam.

5.2 Pēc Komitejas domām šai sadarbībai jābūt pēc iespējas pragmatiskai, lietišķai un nebirokrātiskai. Tās pamatā jābūt kopīgai apziņai par to, ka organizētā pilsoniskā sabiedrība ir ne tikai svarīgs padomdevējs, pievienošanās procesā veidojot sabiedrisko domu un sabiedrisko apziņu, bet tai būs arī svarīga nozīme vēl ilgi pēc pievienošanās. Efektīvas pilsoniskās sabiedrības organizācijas, kas atbilst būtiskajiem kvalitatīvajiem un kvantitatīvajiem pārstāvības kritērijiem, ir obligāts priekšnoteikums mūsdienīgas līdzdalības demokrātijas iedzīvināšanā. Tās būs nepieciešamas Horvātijai kā jaunai ES dalībvalstij arī pielāgotās likumdošanas ieviešanā un praktiskajā piemērošanā. Pašrei-

zējo un turpmāko uzdevumu risināšanā Komiteja piedāvā savu atbalstu un sadarbību, kas varētu izpausties šādās formās:

- nozaru sanāksmes ar organizētās pilsoniskās sabiedrības pārstāvju piedalīšanos informācijas, viedokļu un pieredzes apmaiņas nolūkā,
- EESK locekļu dalība semināros un citos pasākumos, kas saistīti ar Pirmspievienošanās palīdzības instrumentu (IPA),
- sadarbība ar Horvātijas informēšanas un komunikācijas kampaņas par pievienošanās ES organizatoriem, kopīgi izpētīt gadījumus, kas saprotami un uzskatāmi ilustrētu, kā pievienošanās ES ietekmē konkrētas grupas. Šajā sakarā nav šaubu, ka uzmanība jāvelta ne tikai racionālajiem, bet arī emocionālajiem aspektiem. Pieredze rāda, ka negatīvu attieksmi pret pievienošanās nereti izraisa bailes, kuru cēlonis visbiežāk ir informētības trūkums. Komitejas locekļu iesaiste attiecīgās kampaņās būtu lietderīga arī tādēļ, ka Komitejas locekļi pārstāv organizācijas, kuras daudzos gadījumos ir analogiskas Horvātijas pilsoniskās sabiedrības apvienībām. Tādēļ viņiem var uzticēties, un viņu saziņa ar attiecīgo mērķgrupu notiek tai atbilstošā līmenī.

Briselē, 2007. gada 24. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

priekšsēdētājs

Dimitris DIMITRIADIS